Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

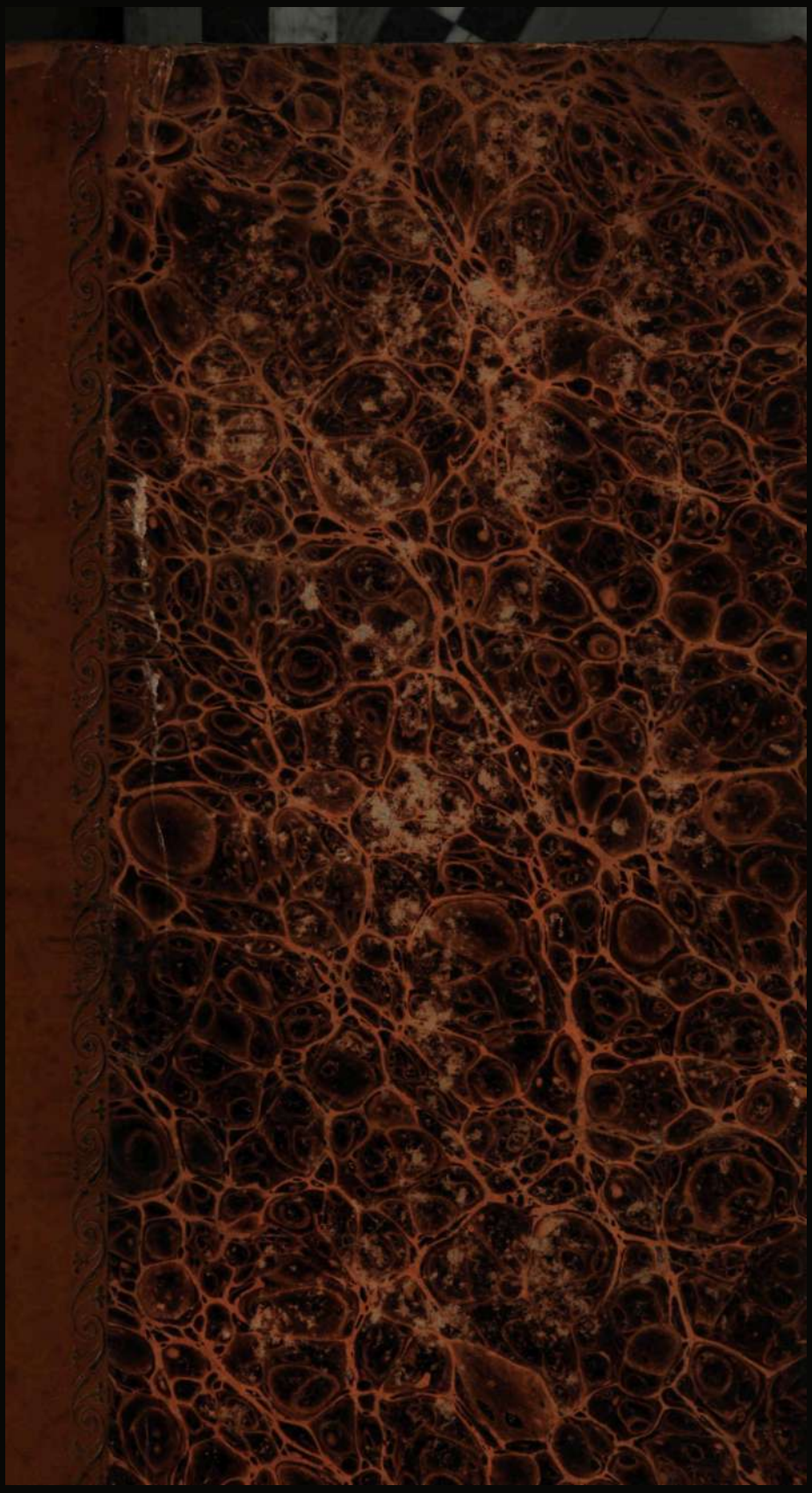

BERKELEY
LIBRARY
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA

Digitized by Google

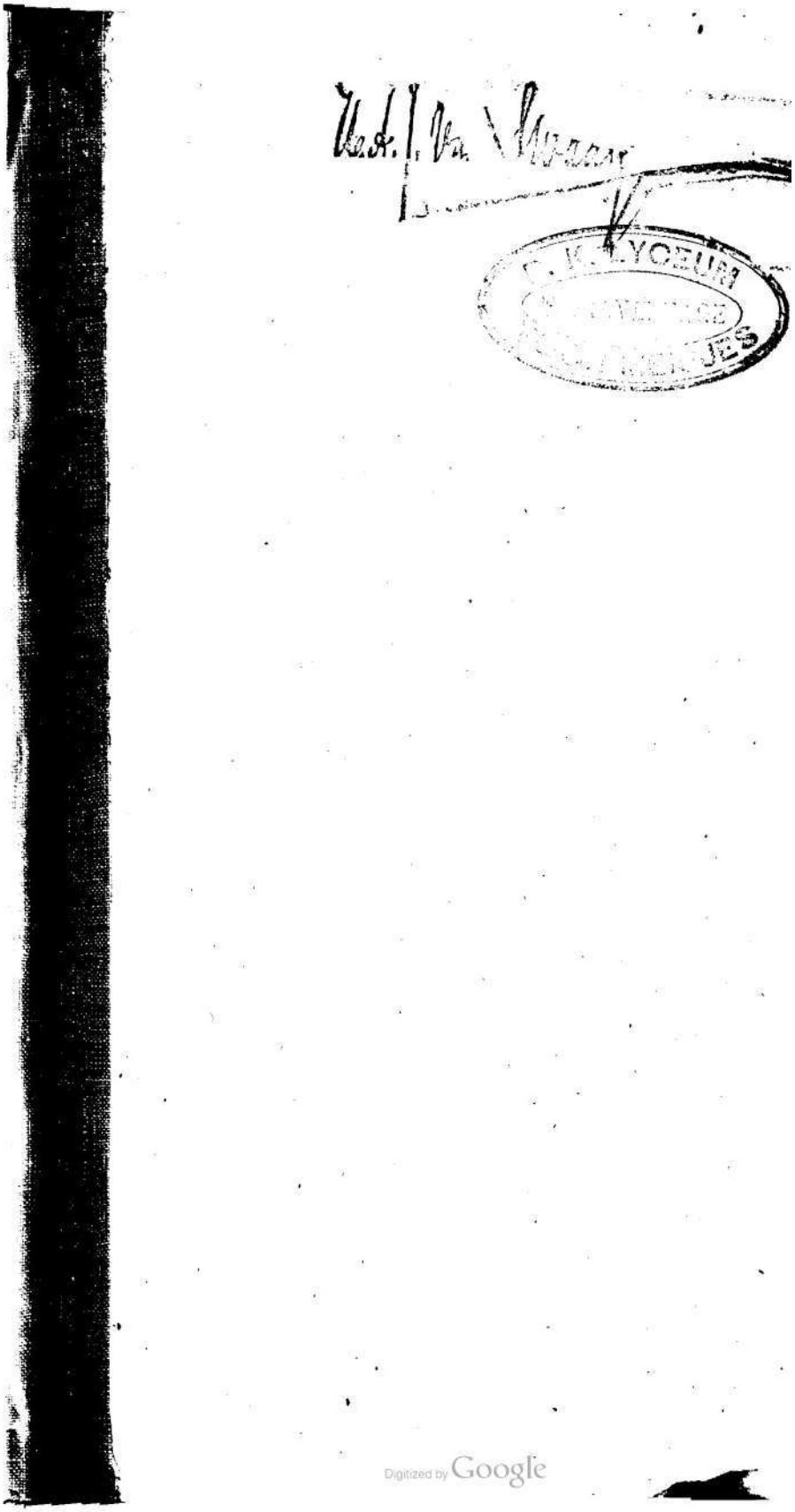
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

WOORDENBOEK

DER

NEDERDUITSCHE

SYNONIMEN,

DOOR

P. WEILAND EN G. N. LANDRÉ.

DERDE DEEL.

O—Z.

TE DELFT BIJ
DE WEDUWE J. ALLART
MDCCCXXV.

Digitized by Google

LOAN STACK

Digitized by Google

WOORDENBOEK

DER

NEDERDUITSCHE SYNONIMEN.

PF591
W4
v.3

O.

OCH, zie AI.

OCHTEND, zie MORGEN.

OEFENEN, zie BETRACHTEN.

OEFENEN, PLEGEN.

Bedrijven. *Geweld* OEFENEN. *Geweld* PLEGEN. Is er eenig verſchil tusſchen deze beide uitdrukkingen, dan ligt het daarin, dat *geweld plegen* ſtellig aanduidt, dat de perſoon des werkwoords het zelf bedrijft, terwijl *geweld oefenen* kan gezegd worden van iemand, die het gedacht geweld door anderen doet plegen.

OEVER, zie BOORD.

Digitized by Google

OF, OFSCHOON, SCHOON, HOEZEER, HOEWEL, ALHOEWEL.

Voegwoorden van toegeving. ALHOEWEL is het zelfde als HOEWEL, met de onnoodige verlenging van *al*, eertijds *aal*. Zoo heeft ook SCHOON dezelfde kracht als het zamengeſtelde OFSCHOON, welks eerſte lid, OF, ook op zich zelve, in bijkans denzelfden zin gebruikt wordt. *Of gij dat zegt, het kan niet baten.* Tusſchen *offchoon*, *ſchoon*, *hoezeer*, *hoewel*, is overigens, in de meeste gevallen, volkomene overeenkomst van beteekenis, mits het toegegevene ſtellig voorgeſteld worde. *Offchoon*, (*ſchoon*, *hoezeer*, *hoewel*,) *het reeds zomer is, nogtans ga ik nog niet naar buiten.* Maar wanneer het toegegevene in het onzekere voorgeſteld wordt, hetwelk de aanvoegende wijs des werkwoords te kennen geeft, is enkel *ſchoon* of *offchoon*, maar niet *hoezeer* of *hoewel* te gebruiken. *Ik zoude niet vreezen, offchoon nu een leger voor de poorten verſchene.*

OMARMEN, OMHELZEN, (OMHALZEN.)

Met de armen omvatten, ten teeken van genegenheid. In OMHELZEN, hetzelfde als het, in dezen zin, verouderde OMHALZEN, drukt het woord zelf uit, dat bepaaldelijk de *hals* omvat wordt, doch maakt dit, in het gebruik, met OMARMEN geen verſchil, en zelfs wordt bij beide woorden nog daarenboven, een kus verſtaan. Hij *omhelsde* (of *omarmde*) *zijnen vriend.* *Zij omhelsde* (of *omarmde*) *hare vrien-*

Digitized by Google

vriendin. *Omhelzen* wordt voorts, *omarmen* niet, in velerlei gevallen, overdragtelijk gebezigd, voor, uit volle overtuiging, met een genegen hart iets kiezen. *Eenen godsdienst omhelzen. Een gevoelen, eene gelegenheid, omhelzen.* Ook is, van den man, en met betrekking tot de vrouw, geſproken, *omhelzen*, eene beſchaafde uitdrukking, die hetzelfde zegt als: *haar bijwonen.* Van daar, dat, in den hierboven eerst opgegevenen eigenlijken zin, ſomwijlen *omarmen* boven *omhelzen* kan te verkiezen zijn. *Hij omarmde zijne nicht.* Zie *omvademen*, op OMVATTEN.

OMBAZUINEN, UITBAZUINEN.

Overal, als met bazuingeſchal, dat is, op eene luidruchtige wijze aankondigen. *Steeds hoort men hem zijnen eigenen lof* UITBAZUINEN; dat is, bij alle gelegenheden ſnoeft hij. Stelt men daarvoor OMBAZUINEN, zoo is de zin in zoo verre verſterkt, dat de ſnoever tevens voorgeſteld wordt, als de gelegenheden daartoe zoekende.

OMBLADEREN, DOORBLADEREN.

De bladen van een boek hier en daar omſlaan. Tuſſchen beide woorden is, in de eerſte plaats, dit ſpraakkunſtig verſchil, dat, bij OMBLADEREN, het voorzetſel altijd ſcheidbaar is, en DOORBLADEREN hetzelve, zoowel onſcheidbaar, als ſcheidbaar heeft. Bij *ombladeren* wordt, voorts, niet altoos het oog-

Digitized by Google

merk van te lezen vooronderſteld. *Om zich daarbij eene houding te geven, zat hij een boek om te bladeren.* In *doorbladeren*, met het voorzetſel onſcheidbaar, ligt altijd het denkbeeld van, althans vlugtig, doorlezen opgeſloten. *Wanneer men de geſchiedenis doorbladert.* Met het ſcheidbare voorzetſel, heeft *doorbladeren* den zin van *onbladeren;* maar met oogmerk om de eene of andere plaats te vinden en te lezen. *Ik heb het ganſche boek doorgebladerd, doch er die aanhaling niet in gevonden.* Daarentegen: *ik heb het ganſche boek omgebladerd, doch het bewuste briefje tuſſchen geene der bladzijden gevonden.*

OMBRENGEN, zie DOODEN.

OMDAT, zie AANGEMERKT.

OMDAT, DOORDIEN, VERMITS.

Wat omtrent *naardien* in vergelijking met OMDAT, hierboven op *aangemerkt*, gezegd is, geldt nog ſterker ten aanzien van DOORDIEN, dat overigens het naast met *naardien* verwant is. Zie AANGEMERKT. VERMITS komt eigenlijk dan te pas, wanneer men, tot redengeving, iets aanvoert, zonder hetwelk, het ten gevolge van dien gebeurende, niet zoude plaats hebben. *Hij blijft weg, vermits het weder zoo ſlecht is;* waarbij onderſteld wordt, dat

Digitized by Google

dat hij zoude gekomen zijn, indien het weer beter geweest ware. *Vermits hij wegblijft, ga ik uit.*

OMDOEN, zie AANDOEN.

OMDRAAIJEN, zie OMKEEREN.

OMGAAN, (MET IEMAND) zie BEHANDELEN, en OMGANG.

OMGANG, VERKEERING.

Met iemand omgaan, OMGANG *hebben*, *of verkeeren*, zijn alle uitdrukkingen van dezelfde beteekenis; en wanneer het laatſte woord verkozen wordt in het ſpreekwoord: *waarmee men verkeert, daarmee wordt men geëerd*, is zulks alleen rijmshalve, en zoude daarvoor even goed kunnen gezegd worden *omgaat*, of *omgang heeft*. Wanneer echter bij *verkeeren* het voorwerp een meisje is, en men hetzelve niet door middel van het voorzetſel *met*, maar door het voorzetſel *over*, met het werkwoord verbindt, heeft het laatſte de beteekenis van vrijen. Even zoo is het met het naamwoord VERKEERING. *Verkeering over een meisje maken*, is haar vrijen. *Hoe lang heeft hij reeds verkeering over haar gehad?* Overigens ligt in het naamwoord *verkeering*, meer het denkbeeld van gemeenzaamheid, dan in *omgang*, waarom ook het laatſte veelal met het bijvoegelijk woord *gemeenzaam* verbonden wordt: *gemeenzamen*

Digitized by Google

omgang met iemand hebben. Ook wordt, in het algemeen, voor zamenleving meer *verkeering*, dan *omgang* gebezigd. *Er is niet veel verkeering in deze ſtad. De gezellige verkeering.*

OMGEKEERD, VERKEERD.

OMGEKEERD heeft betrekking op den ſtand, waarin iets zich bevonden heeft, om het even of dit de regte ſtand zij, of niet. VERKEERD ziet enkel op dien ſtand, welken het ding behoort te hebben. Wanneer iemand een portret in de hand houdt, met het hoofd benedenwaarts, zegt men tot hem: *gij moet het omgekeerd houden, anders hebt gij het verkeerd*, dat is, gij moet het in den tegenovergeſtelden ſtand plaatſen van dien het thans heeft, anders is het niet in zijnen behoorlijken ſtand.

OMGEVEN, zie BERENNEN.

OMGEVEN, zie OMVATTEN.

OMGRENZEN, BEGRENZEN.

In grenspalen influiten. BEGRENZEN kan op eene, of meer, of alle zijden zien; OMGRENZEN heeft bepaaldelijk de beteekenis van *rondom* influiten.

OMHALEN, zie AFBREKEN.

OMHALZEN, zie OMARMEN.

OM-

Digitized by Google

OMHEBBEN, AANHEBBEN, OMHOUDEN, AANHOUDEN.

Tusschen deze woorden, alsmede tusschen *omkrijgen* en *aankrijgen*, *omlaten* en *aanlaten*, op de kleeding toegepast, is hetzelfde verschil, als tusschen *omdoen* en *aandoen*. Zie AANDOEN. Men heeft, of houdt, of krijgt, of laat, wijde kleederen *om*, naauwe *aan*. *Heeft hij zijnen nieuwen mantel al* OMGEHAD? *Heeft hij zijnen nieuwen rok al* AANGEHAD? *Ik heb den mantel* OMGEHOUDEN. *Ik heb den rok* AANGEHOUDEN.

OMHEINEN, zie AFSLUITEN.

OMHELZEN, zie OMARMEN.

OMHOUDEN, zie OMHEBBEN.

OMKANTELEN, zie OMVALLEN.

OMKEEREN, OMDRAAIJEN, OMLEGGEN, OMSTULPEN, OMWENDEN, OMWENTELEN, OMROLLEN.

Aan een ligchaam eene tegenovergestelde rigting geven. Bij OMKEEREN is, in zeker opzigt, het voorzetsel overtollig; en de kleermaker zegt zelfs meer gewoonlijk: *eenen rok keeren*, dan dien *omkeeren*. In dien zin, beteekent het woord het binnenste buiten brengen. Anders is het ook het onderste boven keeren: *ik heb mijn kopje omgekeerd*. Of, het voorste achter brengen: *zich omkeeren*. Van daar het bevel-

Digitized by Google

woord in den krijgsdienst: *keert-om!* Ook DRAAIJEN, op zich zelf, is reeds iets in zijnen kring, of om zijn middelpunt, bewegen. Het voorzetsel OM dient, daarbij, om aan te duiden, dat die beweging zoolang wordt voortgezet, totdat het bewogen wordend ding in de tegenovergestelde rigting kome. Wat dit woord inzonderheid van *omkeeren* onderscheidt, is het denkbeeld van eene daarbij plaats hebbende drukking op het middelpunt. *De kraan van eene koffijkan omdraaijen. Draai uw hoofd eens om. Eene duif den nek omdraaijen.* OMWENDEN verschilt van *omdraaijen* daardoor, dat het hoofdwoord *wenden* geenszins de drukking op het middelpunt, maar de geleidelijke beweging des ganschen voorwerps aanduidt. *Een schip omwenden. Zich omwenden.* Het laatste kan ook gebezigd worden van een enkel ter zijde wenden, zonder dat men zich geheel *omkeert.* Een ander verschil tusschen *omwenden* en *omkeeren* is reeds bij eene vroegere gelegenheid opgemerkt. Zie DRAAIJEN. OMLEGGEN zegt men voor het onderste boven wenden van iets, dat ligt. *Leg de plank om.* OMSTULPEN heeft de bijzondere beteekenis van iets het onderste boven te keeren, dat daardoor met de opening op den grond geplaatst wordt. Oneigenlijk, wordt nog *omwenden* gebezigd van eene verandering in den staatsvorm, of de regering. *De regering van den staat was weldra omgewend.* Bezigt men daarvoor *omkeeren*, zoo duidt men, meer bepaaldelijk, eene geweldige verandering aan. Daarvoor heeft men ook het naamwoord *staatsomkeering*, anders, niet:

Digitized by Google

niet: *ſtaatsomwending*, gelijk uit het voorgaande zoude ſchijnen te volgen, maar, door een ſtandhoudend gebruik, *ſtaatsomwenteling*, of enkel *omwenteling*. *De franſche omwenteling.* OMWENTELEN, in den eigenlijken zin, is, gelijk de vorming des woords met zich brengt, een gedurig of aanhoudend omwenden. Daarbij gaat echter de beteekenis van het achterſte voor, of van de eene naar de andere zijde, verloren, en wordt daarmede alleen zulk eene aanhoudende wending of keering bedoeld, waardoor het onderſte boven komt. Zie de dubbele beteekenis van het onzamengeſtelde *wentelen* hierboven, op DRAAIJEN. *Eenen ſteen omwentelen.* OMROLLEN is een geſtadig *omwentelen*, zoodanigerwijze, dat men het voorwerp tevens doe voortbewegen. In *omrollen*, vooral, is het voorzetſel overtollig, ten zij het rollen *om iets heen* bedoeld wordt; immers duidt reeds *rollen*, op zich zelf, de beweging van eene ſchijf aan, die derwijze om hare as wentelt, dat zij voorwaarts verplaatst wordt. Alle de hier behandelde woorden, uitgezonderd *omleggen*, zijn overigens zoo wel onzijdige, als bedrijvende, werkwoorden. Zoo is men gewoon te ſpreken van de jaarlijkſche *omwenteling*, anders *omloop*, der aarde, om de zon. Naar het opgemerkte, zoude *omrolling* (onduitsch *rotatie*) daarvoor het eigenlijke woord zijn. Zie verder OMVALLEN.

OMKOMEN, zie STERVEN.

Digitized by Google

OMKRIJGEN, zie OMHEBBEN.

OMLAAG, zie BENEDEN.

OMLATEN, zie OMHEBBEN.

OMLEGEREN, BERENNEN, OMGEVEN, OMRINGEN, OMSINGELEN, INSLUITEN.

De vijf laatſte uitdrukkingen zijn onder BERENNEN vergeleken. OMLEGEREN is een leger om eene plaats leggen, eene plaats met eene gelegerde krijgsmagt omringen. Het is dus belegeren en inſluiten tevens.

OMLEGGEN, zie OMKEEREN.

OMLOOPEN, zie OMVALLEN.

OMPLOFFEN, zie OMVALLEN.

OMPRATEN, zie OVERHALEN.

OMRINGEN, zie OMVATTEN.

OMRINGEN, zie BERENNEN.

OMROLLEN, bedrijvend en onzijdig, zie OMKEEREN.

OM-

Digitized by Google

OMROLLEN, onzijdig, zie OMVALLEN.

OMSCHRIJVEN, ONTWIKKELEN, ONTVOUWEN, VERKLAREN, VERDUIDELIJKEN, OPHELDEREN, UITLEGGEN, VERTOLKEN, VERTALEN, OVERZETTEN.

Door middel van andere woorden duidelijk maken; met één woord, VERDUIDELIJKEN. Bij OMSCHRIJVEN is het hoofddenkbeeld, dat de woordelijke zin door meerdere woorden verduidelijkt wordt. *Ik zal u de plaats van den Apostel omſchrijven.* ONTWIKKELEN ziet op den zakelijken zin; het is de uiteenzetting der zaak in hare deelen. *De beknoptheid van ons voorgeſchreven beſtek verhindert ons, in eene andere ontwikkeling te treden.* Het wordt niet alleen van de tekennengeving eener zaak, maar van de zaak zelve gebezigd; wanneer die door zich voordoende omſtandigheden meer en meer kennelijk wordt, zegt men: *de zaak ontwikkelt zich.* ONTVOUWEN, offchoon, wat het ſpraakkunſtig beeld betreft, het meest met *ontwikkelen* overeenkomende, is in dezen laatſten zin nooit te gebruiken. Het verſchilt, overigens, van *ontwikkelen*, daardoor in beteekenis, dat het niet altoos, gelijk dit, ſlechts als de verduidelijking van iets, dat reeds ten deele bekend gemaakt is, voorkomt, maar ook voor eene eerſte kennisgeving gebruikt wordt, en aldus ſlechts duidelijk verhalen beteekent, inzonderheid bij dichters. Ook VERKLAREN, eigenlijk klaar, of helder, maken, komt menigmaal enkel in den zin van vermelden voor:

Digitized by Google

voor: *ander eede verklaren.* In de betrekking, waarin wij het hier met de andere woorden, of bepaaldelijk met *verduidelijken*, vergelijken, namelijk in den zin van duidelijk, verſtaanbaar maken, verſchilt het van OPHELDEREN, dat toch ook, eigenlijk, helder of klaar maken is, door de verſchillende kracht der voorzetſels. Wat men *verklaart*, maakt men ten eenenmale duidelijk en verſtaanbaar; aan hetgeen men *opheldert*, geeft men ſlechts eenen meerderen graad van duidelijkheid. *Met eene gelijkenis zal ik u de zaak ophelderen.* UITLEGGEN, wat het beeld betreft, het naast met *ontwikkelen* en *ontvouwen* verwant, maakt het punt van aanraking uit, uit hoofde van hetwelk wij de drie volgende woorden met de voorgaande in verband brengen. De grond tot de onverſtaanbaarheid eener voordragt, namelijk, kan zoo wel in derzelver eigene duisterheid, als ook daarin liggen, dat zij in eene niet bekende taal geſchiedt. In het eerſte geval, bedient men zich, tot verduidelijking, van andere woorden uit dezelfde taal. In het tweede geval, kan de verduidelijking alleen door middel van eene andere bekende taal plaats hebben. Beide wordt UITLEGGEN geheeten; — met andere woorden van dezelfde taal: *een raadſel, eenen droom, uitleggen;* — door middel van eene andere taal: *den grondtekst uitleggen.* In den laatſten zin, nogtans, wordt het woord ſchier enkel van den bijbel gebezigd. Van daar *uitlegkunde* en *uitlegkundig. De gezamenlijke uitleggers van den bijbel.* Anders zegt men, voor het verſtaanbaar maken,

ken,

Digitized by Google

ken, door middel van eene andere taal, VERTOLKEN, of VERTALEN. Het eerſte wordt verkozen, wanneer eene mondelinge verduidelijking, door middel eener andere taal, bedoeld wordt, het tweede, wanneer die bij geſchrifte geſchiedt. Anders is OVERZETTEN daarvoor het woord, hetwelk uit zijnen aard medebrengt, dat men aan een ten papiere brengen denke. *De overzetters van den bijbel. Een boek, uit het grieksch in het latijn, uit het fransch in het hoogduitsch, uit het hollandsch in het engelsch overzetten.* Wat nogtans gedrukte werken betreft is *vertalen* de meest gebruikelijke, en ook de, in de daartoe betrekkelijke wetten voorkomende, bewoording. Van daar, *vertaler, vertaling.* Nooit vindt men, ter aanduiding, dat het boek een oorſpronkelijk werk is, op den titel: *niet overgezet*, maar wel ſoms, *niet vertaald.*

OMSINGELEN, zie BERENNEN.

OMSLAAN, zie OMVALLEN.

OMSLAGTIG, WIJDLOOPIG, BREED, BREEDVOERIG, UITVOERIG, OMSTANDIG.

Omſlag is eigenlijk iets, dat om iets anders omgeſlagen wordt, als *de omſlag* van een boek; bij overdragt, ſlommer, bezigheid: *eenen grooten omſlag hebben.* Zoo zegt men: *iets met eenen grooten omſlag verhalen*, als ware het, eene menigte van woorden om de zaak heenſlaan. OMSLAGTIG, op den ſchrijf-

Digitized by Google

ſchrijf- of ſpreektrant toegepast, beteekent dus met eenen grooten omhaal van woorden, zoo, dat de zaak wel beter, met meerdere beknoptheid, had kunnen uitgedrukt zijn. Het verſchilt dus grootelijks van OMSTANDIG, hetwelk enkel te kennen geeft, dat alle of de meeste bijzondere toevallen der zaak vermeld worden. Een *omſlagtig* verhaal is bijzonder hinderlijk voor dengenen, die meest naar een *omſtandig* verhaal verlangt. Wat *omſtandig* is, ten aanzien van een verhaal, is UITVOERIG, ten aanzien van een vertoog. Het beteekent, dat het onderwerp ten einde toe gevoerd, volledig behandeld is. *De uitvoerigſte verhandeling.* Bij het vertoog, is verder WIJDLOOPIG hetzelfde, als *omſlagtig* bij het verhaal; door eene *wijdloopige* behandeling wordt het onderwerp noodeloos gerekt. BREEDVOERIG, ook enkel BREED, kan voor *omſtandig* of *uitvoerig* gebezigd worden. *Een breed*, of *breedvoerig*, *verſlag van iets geven. Eene ſtelling in het breede*, of *breedvoerig*, *betoogen.* In het breedvoerig verſlag, worden de omſtandigheden niet ſlechts aangeſtipt, maar ontvouwd; in het breedvoerig betoog worden de onderſcheidene deelen van het onderwerp verklaard en ontwikkeld. *Omſtandigheid* en *uitvoerigheid* zijn prijsſelijke eigenſchappen van eenen ſchrijver; *breedvoerigheid* kan ſomtijds noodwendig zijn; *omſlagtigheid* en *wijdloopigheid* vermijde men.

OMSLINGEREN, zie OMVALLEN.

OM-

Digitized by Google

OMSLUITEN, zie AFSLUITEN.

OMSPANNEN, zie OMVATTEN.

OMSTANDIG, zie OMSLAGTIG.

OMSTORTEN, zie OMVALLEN.

OMSTULPEN, zie OMKEEREN.

OMTREK, zie OMVANG.

OMTRENT, zie HAAST.

OMTUIMELEN, zie OMVALLEN.

OMTUINING, zie HAAG.

OMVADEMEN, zie OMVATTEN.

OMVALLEN, OMSLAAN, OMSTORTEN, OMPLOFFEN, OMSLINGEREN, OMWAAIJEN, OMWAGGELEN, OMZAKKEN, OMLOOPEN, OMKANTELEN, OMTUIMELEN, (OMWENTELEN,) OMROLLEN.

Met het bovenſte naar beneden vallen. Men bezigt het algemeene woord OMVALLEN inzonderheid van iets, dat meer hoog dan breed is, en zoodanigerwijze van rigting verandert, dat het in de lengte komt te liggen. *De kandelaar viel om.* Echter bepaalt

Digitized by Google

paalt zich het gebruik daartoe niet alleen, en men zegt ook, bij voorbeeld, *de muur is omgevallen*, *de boot viel om*, waarvoor anders, gelijk wij ſtraks zien zullen, *omgeſtort*, of *kantelde om*. OMSLAAN is daar eene wijziging van, en beteekent met ſnelheid omvallen. *Het rijtuig ſloeg om.* Inzonderheid wordt het van vaartuigen, in het water, gebezigd: *de boot ſloeg om.* OMSTORTEN (de bedrijvende beteekenis, als: *eene kan met wijn omſtorten*, hier buiten aanmerking gelaten,) is *omvallen* en invallen tevens, zoo namelijk, dat wel het bovenſte ter zijde valt, doch daarbij tevens inſtorting plaats heeft. *Het huis is omgeſtort. De muur is omgeſtort.* OMPLOFFEN is eene andere wijziging van *omvallen*, namelijk, omvallen, dat het ploft. OMSLINGEREN, door ſlingeren, OMWAAIJEN, door den wind, OMWAGGELEN, door waggelen, OMZAKKEN, door zakken, omvallen. OMLOOPEN wordt, met het denkbeeld van vallen, enkel van draaiwerktuigen gebezigd, wanneer namelijk de draaijing, bij toeval, en zonder de anders daartoe aangewende beweegoorzaak plaats heeft. *Het rad is van zelf omgeloopen.* OMKANTELEN wordt gezegd van iets, welks regtopſtaande zijde ſnel omſlaat. *De balk kantelt om.* Verder ook wel van zoodanige voorwerpen, die wel juist geene regtopſtaande zijde hebben, maar bij welke het omvallen of omſlaan, niettemin, zijne oorzaak in eene topzwaarte van eene der zijden heeft. *Het dringen der verſchrikten naar de eene zijde, deed de boot omkantelen.* (Daarentegen: *door den hevigen*

Digitized by Google

gen wind, ſloeg de boot om.) Het gevolg, nu, van het omkantelen kan wel zijn, dat het omſlaande voorwerp nog eens omſla. In zulk een geval, zegt men daarvoor OMTUIMELEN, waarbij nogtans het voorzetſel enkel in zeker opzigt zinverſterkend is, naardien reeds *tuimelen*, op zich zelf, het onderſte boven rollen beteekent. *Het glas tuimelde om, zonder te breken.* (Wat den aard der beweging betreft, zoude OMWENTELEN daarmede gelijk zijn; doch dit geeft niet het begrip, dat die beweging door eene toevallige oorzaak geſchiedt, gelijk dit in het algemeen het kenmerkende van *vallen* is.) De omtuimeling, of dubbele omkanteling, voortgezet wordende, zoodat daaruit tevens eene voortgaande verplaatſing ontſtaat, hetwelk zelden anders, dan met ronde, of nagenoeg ronde, ligchamen kan gebeuren, wordt zulks OMROLLEN genoemd, hoewel, in dezen zin, de bijvoeging van het voorzetſel eerder zinverzwakkend, dan zinverſterkend te achten is. Het enkele *rollen*, toch, beteekent ten volle de wijs van den val, bij voorbeeld, van een rond ligchaam langs eenen ſchuinſchen grond. Een kogel, in zulken ſtand geplaatst, zal, bij den eerſten aanſtoot, *rollen*. Zegt men nu, door dezen ſtoot, *rolde* de kogel *om*, zoo heeft dit den ſchijn, als wilde men te kennen geven, dat de, misſchien zeer zware, kogel, ſlechts éénmaal omgerold is. Over *omwentelen* en *omrollen*, in de bedrijvende beteekenis, zie OMKEEREN.

Digitized by Google

OMVANG, OMTREK.

OMTREK is, eigenlijk, een haal of trek, welken men met eene pen, of een ander werktuig, in het rond trekt, om daardoor eene ruimte te bepalen. Verder, in het algemeen, eene begrenzing. OMVANG geeft het denkbeeld van eene begrenzing, maar bepaaldelijk met inzigt op de daardoor omvangene ruimte. *Omtrek* ziet dus op het uiterlijke, *omvang* op het innerlijke. Van daar het verſchil in de overdragtelijke beteekenis. Met eene ruwe ſchets doet men een onderwerp in zijnen *omtrek* kennen. Men moet wel zeer uitvoerig zijn, om het in zijnen ganſchen *omvang* te behandelen.

OMVANGEN, zie OMVATTEN.

OMVATTEN, OMVADEMEN, OMVANGEN, OMGEVEN, OMSPANNEN, OMRINGEN, OMSLINGEREN, OMVLECHTEN, OMWINDEN, OMWOELEN, OMZETTEN.

De eigenlijke beteekenis van OMVATTEN is, met de hand, aan alle kanten vatten of inſluiten. Somwijlen echter gebruikt men het ook voor in de armen ſluiten. In dezen zin alleen, hebben wij het hier met OMVADEMEN en OMVANGEN te vergelijken. Voor in de armen ſluiten, heeft men anders het eigenlijke woord *omarmen*. Doch het gebruik hecht daaraan de beteekenis, dat de omvatting uit genegenheid geſchiedt. *Omvatten* is ontbloot van dit neven-

be-

Digitized by Google

begrip, en men zegt, dat de eene worſtelaar den anderen *omvat*, (niet *omarmt.*) Bij het voorheen meer, dan thans, gebruikelijke *omvademen*, een woord van den dichterlijken of ſterk geſpierden ſtijl, heerscht het begrip der genegenheid nog ſterker. *Al kuſſende heb ik uwen hals omvademd.* OMVANGEN, voor omarmen of omhelzen, vindt men in den bijbel: *ende hem omvangende ſeyde hij;* ook duidelijkheidshalve met het naamwoord *armen* er bijgevoegd: *ende hij omvinghſe met ſyne armen.* Zie OMARMEN. — Doch *omvangen*, en ook *omvatten*, heeft eene verdere beteekenis van inſluiten in het algemeen. *Ik ben met deze ketenen omvangen. De klim omvangt den eik. Edele geſteenten, in eene gouden kas omvat. Omvangen* ſchijnt daarbij, meer de beteekenis van ſterke of knellende inſluiting te hebben, dan *omvatten.* Meer heerscht dit neven begrip bij OMSPANNEN, eigenlijk, met den duim en middelſten vinger, of ook met de uitgeſtrekte vingeren, van het uiterſte des duims af, tot aan het uiterſte des pinks toe, omvatten, en verder iets, door ſtrakke uitſpanning, om eén ander ding ommaken. Het begrip der beknelling vervalt ten eenenmale bij OMGEVEN, hetwelk ook oneigenlijk gebruikt wordt, als: *hij is met heerlijkheid omgeven.* OMRINGEN, ofſchoon, eigenlijk, met eenen ring omgeven, wordt evenzeer oneigenlijk, in ruimeren zin gebezigd: *ſtaag omringe u 's Hemels vrede.* Zie, over de beide laatſte woorden, meer op BERENNEN. OMSLINGEREN is met wenteltrapswijze draaijingen omgeven; *met*

Digitized by Google

een festoen van letterbloemen omſlingerd; OMVLECHTEN, als met vlechten omgeven. *Het hoofd met eenen krans omvlochten.* Minder edel is OMWINDEN: *met eenen doek omwonden;* en allerminst OMWOELEN: *de masten, met kabels omwoeld.* — OMZETTEN is rondom bezetten, eigenlijk en oneigenlijk: *een doosje met diamanten omzet. Het dorp is omzet.*

OMVLECHTEN, zie OMVATTEN.

OMWAAIJEN, zie OMVALLEN.

OMWAGGELEN, zie OMVALLEN.

OMWENDEN, zie OMKEEREN.

OMWENTELEN, onzijdig, zie OMVALLEN.

OMWENTELEN, bedrijvend, zie OMKEEREN.

OMWINDEN, zie OMVATTEN.

OMWOELEN, zie OMVATTEN.

OMZAKKEN, zie OMVALLEN.

OMZETTEN, met het voorz. ſcheidb., zie OVERHALEN.

OMZETTEN, met het voorz. onſcheidb., zie OMVATTEN.

OM-

Digitized by Google

OMZIGTIG, BEHOEDZAAM, VOORZIGTIG.

BEHOEDZAAM is degeen, die op zijne hoede is, die bezorgd is, om zich voor alle gevaar te hoeden of te wachten. *Men kan in deze zaak niet behoedzaam genoeg zijn.* Daartoe behoort, zoo veel mogelijk, te voorzien, welke gevaren zouden kunnen ontstaan, dat is, VOORZIGTIG te zijn. *Hij is voorzigtig in al zijn doen.* Ook als tusschenwerpsel: *voorzigtig! zie toe, dat gij niets breekt!* Gelijk men nu zegt: *heb er geen omzien na*, in den zin van: wees er gerust op, zoo is OMZIGTIG degeen, die als het ware naar alle kanten omziet, om te ontdekken, of er ook eenig gevaar opkome. De *voorzigtige* man berekent alle kansen; de *behoedzame* is zelden voortvarend; de *omzigtige*, somtijds wantrouwend. Zie, overigens, *behoedzaam* en *voorzigtig*, met *bedachtzaam*, *beraden*, *bezonnen*, vergeleken op BEDACHTZAAM.

ONAANGENAAM, ONBEHAGELIJK.

Onlust verwekkende. In de eerste plaats, beteekent ONBEHAGELIJK het gevoel van onlust, alleen met betrekking tot wezenlijke ongenoegten, ONAANGENAAM ook enkel als het gemis van het gevoel der tevredenheid, ten gevolge van teleurstelling in gehoopte en verwachte genoegten. Het is *onaangenaam*, wanneer een brief uitblijft, maar niet *onbehagelijk*. Daarentegen is eene koude kamer in den winter zeer *onbehagelijk*. Voorts beteekent *onbehagelijk* den ganschen toestand, waarin wij ons bevinden,

Digitized by Google

en die uit eene menigte kleine aandoeningen beſtaat; *onaangenaam*, daarentegen, ziet op elke van deze kleine aandoeningen in het bijzonder Eene muzijk, die niet met onze gemoedsgeſteldheid in overeenſtemming is, noemen wij *onbehagelijk*, enkele toonen, *onaangenaam*. Hiermede ſtaat het hoofdverſchil in verband, dat de *onbehagelijkheid* uit een duister gevoel ontſtaat, hetwelk wij even min als deszelfs oorzaken kunnen uitéénzetten, terwijl wij ons van het *onaangename*, zoowel als van deszelfs oorzaken, klaarder bewust zijn.

ONAANGEZIEN, IN WEERWIL VAN.

Niettegenſtaande. In een opzigt, is ONAANGEZIEN, in een ander opzigt, IN WEERWIL VAN, ſterker. *Onaangezien het verbod van den lord kanſelier, werd Byron's treurſpel te Londen vertoond.* Of, wel: *in weerwil van het verbod* enz. Wil men de krachteloosheid van zoodanig verbod, in Engeland, meest doen uitblinken, zoo zal de eerſte uitdrukking best het doel treffen. Wil men, daarentegen, meest op de weerſpannigheid van den ſchouwburgbeſtuurder drukken, zoo zal de tweede te verkiezen zijn.

ONACHTZAAM, zie ACHTELOOS.

ONAFHANKELIJK, VRIJ, VRANK EN VRIJ.

Door geene afhankelijkheid verbonden. Het zoude oppervlakkig ſchijnen, dat VRIJ, als eene ſtellige uitdruk-

Digitized by Google

drukking, ſterker zijn moest, dan ONAFHANKELIJK, waarbij ſlechts de afhankelijkheid ontkend wordt. Het geval is evenwel, dat in *vrij*, dikwijls juist niets meer, dan deze ontkenning ligt. *Toen zij nog vrij was*, voor dat zij zich verloofde. *Is uw knecht tegen Mei vrij?* van zijne huur ontſlagen. *Op vrije voeten*, niet gevangen. *Er behoort niemand vrij te zijn*, verſchoond te worden, van de algemeene verpligting. *Dat goed is nog vrij*, onbezwaard. *Ik zit gaarne vrij*, niet bekneld. *Wanneer wordt de zee eens weder vrij?* niet meer door kapers belemmerd. *In hoever is de mensch in zijn doen en laten vrij?* door geenen zedelijken dwang verhinderd. Daarentegen geeft *onafhankelijkheid*, veelal, meer het ſtellige begrip van willekeur. *Hij heeft een onafhankelijk vermogen*, kan daarover naar willekeur beſchikken. *Reeds lang voor mijne meerderjarigheid, leefde ik onafhankelijk. Wie is er, dien men, in den ſtrengſten zin, onafhankelijk zoude kunnen heeten?* Zoo is dan ook de *vrijheid*, niet de *onafhankelijkheid*, dat natuurlijk regt van den mensch, van hetwelk hij, in eene welgeregelde maatſchappij, niet dan op eene wettelijke wijze, kan verſtoken worden. — In ſommige gevallen, dient de, anders overtollige, zamenvoeging VRANK EN VRIJ, of *vrij en vrank*, om zoo wel het ſtellige begrip der willekeur aan de eene, als de ontkenning der afhankelijkheid aan de andere zijde, duidelijker voor te ſtellen. *Hij gaat vrij en vrank over de ſtraat. Gij zijt nu weder vrank en vrij.*

Digitized by Google

ONBANDIG, TOOMELOOS, TEUGELLOOS, BREIDELLOOS.

Het bit, of de *breidel*, met den *toom* en *teugel*, door middel van welke de mensch het ſterke en vlugge ros met eenen vinger beſtuurt, heeft aanleiding gegeven tot veelvuldige figuurlijke ſpreekwijzen, om bedwang van onderſcheidenen aard te kennen te geven. Zoo zegt men *in toom houden*, dat hetzefde is als *beteugelen*, of *in teugel houden*, ook *breidelen*, voor bedwingen, in bedwang houden; *den vrijen toom laten*, of *geven*, *den teugel vieren*, buiten bedwang laten. De drie laatſte der boven ſtaande woorden, van dit zelfde beeld ontleend, zijn ontkenningen van allen bedwang. Er kan derhalve, uit derzelver aard, weinig verſchil van beteekenis tusſchen dezelve zijn. Dus zegt men, onverſchillig, de TOOMELOOZE, of de TEUGELLOOZE, of de BREIDELLOOZE, *menigte holt ſteeds voort*. Nogtans is *toomeloos* het meest algemeene, en zal men noch *teugelloos*, noch *breidelloos* bezigen voor, bij voorbeeld: *toomeloos woedt men tegen mij*; ook zal men ſpreken van eene *toomelooze geweldenarij*, maar die zelden *teugelloos*, veelmin *breidelloos* noemen. De reden, waarom *toomeloos* eerder, dan de beide andere woorden, niet enkel voor onbedwongen of onbedwingbaar, maar in ruimeren zin voor geweldig en buitenſporig, te nemen is, ligt misſchien daarin, dat *toom*, in zijne eigenlijke beteekenis, reeds met meerdere ruimte het geheele paardenhoofdſtel, de *teugel* of teugelreep daaren-

Digitized by Google

entegen meer bepaaldelijk dán aan het bit gehechten riem, eindelijk *breidel* het bit zelve beteekent, en het beeld van beide laatſte dus minder toepaſſelijk is op de voorſtelling van iets, dat, gelijk woede en geweld, in zijnen aard het begrip van bedwang uitſluit. ONBANDIG is buiten allen band, in den zedelijken zin. *De onbandigſte bordeelen.* Zie ook LOS.

ONBARMHARTIG, zie BARBAARSCH.

ONBEBOUWD, zie BRAAK.

ONBEDACHT, zie ONBERADEN.

ONBEDACHTZAAM, zie ONBERADEN.

ONBEHAGELIJK, zie ONAANGENAAM.

ONBEKWAAM, BESCHONKEN, DRONKEN.

De beide laatſte woorden, gelijk reeds op BESCHONKEN aangemerkt is, geven dien toeſtand te kennen, waarin, door gebruikten geeſtrijken drank, of door eenige oorzaak, wier werking met die van een geeſtrijk vocht gelijk ſtaat, het denkvermogen verward, en de magt van den geest over het ligchaam belemmerd is. Gelijk BESCHONKEN eene zachtere uitdrukking is voor DRONKEN, zoo is ONBEKWAAM zachter dan beide. *Men vindt hem nooit onbekwaam.* Over de ruimere beteekenis van *dronken*,

Digitized by Google

zie op BESCHONKEN. In dien zin, is *onbekwaam*, even weinig als *beſchonken*, te gebruiken.

ONBELEEFD, zie LOMP.

ONBERADEN, ONBEZONNEN, ONBEDACHT, ONBEDACHTZAAM, LIGTZINNIG, WUFT.

Zonder behoorlijke opmerkzaamheid op zijne handelingen en derzelver gevolgen. ONBEDACHTZAAM is degeen, die gewoonlijk dus ONBEDACHT te werk gaat. ONBERADEN geeft eenen ſterken, ONBEZONNEN eenen nog ſterkeren graad van onbedachtzaamheid te kennen. Men kan echter, enkele malen, *onberaden*, en zelfs *onbezonnen* te werk gaan, zonder juist LIGTZINNIG te zijn, hetwelk de hebbelijkheid van zoo te handelen aanduidt. WUFT is niet zoo zeer onbedachtzaam, als wel onbeſtendig van gedachten, en alzoo inzonderheid der jeugd eigen.

ONBESCHAAMD, ONBESCHEIDEN.

Niet beſchroomd, om de regelen der welvoegelijkheid te overtreden. ONBESCHAAMD is eigenlijk, zonder zoodanigen ſchroom een bedrijf doende, waarover men zich behoorde te ſchamen. ONBESCHEIDEN duidt het gemis van die beleefdheid, minzaamheid, inſchikkelijkheid en billijkheid aan, welke de welvoegelijkheid in de zamenleving vordert. Het ziet dus meer op de zedelijke hoedanigheid van het bedrijf, dan wel op het bedrijf zelf. Men zegt derhal-

Digitized by Google

halve: *zich ergens onbeſcheiden*, of *onbeſchaamd, indringen. Eene onbeſcheidene*, niet *eene onbeſchaamde vraag*. En daarentegen: *eene onbeſchaamde*, niet *eene onbeſcheidene logen. Kunt gij mij dit zoo onbeſchaamd*, niet *zoo onbeſcheiden, heeten liegen?*

ONBESCHEIDEN, zie ONBESCHAAMD.

ONBESCHOFT, zie LOMP.

ONBESTENDIG, zie ONGESTADIG.

ONBEVREESD, zie DAPPER.

ONBEZONNEN, zie ONBERADEN.

ONBUIGZAAM, zie EIGENZINNIG.

ONDER, zie BENEDEN.

ONDERAAN, zie BENEDEN.

ONDERDRUKKEN, VERDRUKKEN.

Geringere perſonen, in het verkrijgen van datgene, hetwelk zij met regt en billijkheid kunnen vorderen, verhinderen. Gelijk het voorzetſel *onder* ſlechts den toeſtand der vernedering aanduidt, doch het voorzetſel *ver* de beteekenis geeft van zulk eene ontrukking van iets aan deszelfs beſtemming, dat hetzelve daardoor onbruikbaar en bedorven wordt, zoo is VERDRUKKEN ſterker, dan ONDERDRUKKEN. In eenen anderen zin,

zin, namelijk voor beletten aan het licht te komen, wordt alleen *onderdrukken*, niet *verdrukken* gebruikt. *De waarheid wordt vaak onderdrukt.*

ONDERGAAN, zie DOORSTAAN.

ONDERGESCHREVENE, zie ONDERSCHREVENE.

ONDERGETEEKENDE, zie ONDERSCHREVENE.

ONDERHOORIGHEID, zie AANKLEVE.

ONDERMIJNEN, KRENKEN.

Benadeelen, verzwakken. KRENKEN is, eigenlijk, doen krank worden; bij ONDERMIJNEN is het beeld genomen van het graven van mijnen, met oogmerk, om een gebouw of vestingwerk te laten inſtorten, of in de lucht te doen ſpringen. *Eene buitenſporige levenswijs krenkt*, ook *ondermijnt*, *de gezondheid.* In *krenken* ligt niet zoo bepaaldelijk, als in *ondermijnen*, het denkbeeld der allengſche werking. Men kan *iemands gezag krenken*, door eene enkele daad; men *ondermijnt* het, door herhaalde kuiperijen; het eerſte kan geſchieden met openbaar geweld, tot het laatſte behoort list en geheimhouding.

ONDERNEMEN, zie BEPROEVEN.

ON-

Digitized by Google

ONDERPAND, PAND.

Een ding, waarop men in zoo verre aan eenen anderen regten geeft, dat hij, ingevalle aan zekere verbintenis niet voldaan wordt, zijne ſchade daarop verhalen kan. PAND is oorſpronkelijk een lap, een ſtuk ſtof, waaruit een kleedingsſtuk vervaardigd wordt, of worden kan. Voorts, de werkelijke voor- en achterpanden van een kleed, bij ons evenzeer *pand*, als in het fr. *pan* geheeten. *Iemand een pand van zijnen rok ſcheuren.* En daar men nu weleer, bij gebrek van geld, niets gevoegelijker tot zekerheid voor eene aangegane verbindtenis geven kon, dan een lap of ſtuk ſtof, verkreeg het woord, even als andere genoegzaam eensluidende woorden, in de andere verwante talen, de beteekenis van eenig ding, evenveel welk, hetwelk aan iemand overgegeven werd, om hem tot zekerheid te dienen voor het nakomen eener verpligting jegens hem; bijzonder, om tot zekerheid te ſtrekken voor de teruggave van daarop voorgeſchotene gelden. *Panden* zijn dus, eigenlijk, alle losſe goederen, aan eenen ſchuldeiſcher overgegeven, om het verſchuldigde, in geval van wanbetaling, daaruit te vinden. Vaste goederen, op welke op gelijke wijze regten van voorwaardelijk verhaal worden afgeſtaan, worden, met een onduitsch woord, *hypotheek* geheeten; ONDERPAND is daarvan de vertaling. Derhalve is *onderpand* eigenlijk van tot zekerheid beſtemde vaste goederen, even als *pand* van in het zelfde geval zijnde tilbare have, te bezigen. *Een pand verzetten — losſen. Het pand is*

ver-

Digitized by Google

verſtaan. De wetgeving omtrent het onderpand. Nogtans geeft men ook de benaming van *pand* aan datgene, waarvan men zich ten *onderpand* zoude kunnen bedienen, offchoon men zulks niet werkelijk doet; en men zegt, in ſommige plaatſen, *een pand koopen*, voor een huis koopen.

ONDERSCHEID, VERSCHIL.

Het VERSCHIL is in de zaken zelve, en het opmerken daarvan doet ons een ONDERSCHEID maken. Dingen, die in geenen deele *verſchillende* waren, konden ook niet *onderſcheiden* worden. *Er is weinig verſchil tuſſchen het eene en het andere. Men vindt hier en daar een merkelijk onderſcheid. Alle gerucht zonder onderſcheid gelooven. Met onderſcheid ergens van ſpreken. Ik maak onderſcheid, met wien ik ſpreek.* Zie ONDERSCHEIDEN.

ONDERSCHEIDEN, VERSCHILLEND, VERSCHEIDEN.

Niet dezelfde. ONDERSCHEIDEN duidt eene ongelijkheid aan, doch minder van de overeenkomst afwijkende, dan VERSCHILLEND. Wanneer, in eene vergadering, ſommige leden gaaf, andere onder eenige voorwaarde, voor een voorſtel ſpreken, uiten zij *onderſcheidene* gevoelens; van eene *verſchillende* meening zijn diegenen, die er tegen ſtemmen. VERSCHEIDEN wordt menigmaal voor *onderſcheiden* gebezigd: *de verſcheidene beteekeniſſen van een woord.*

Ei-

Digitized by Google

Eigenlijk, van affcheiden, vanéénſcheiden, gevormd, beteekent het ſlechts de veelheid. *Verſcheidene lieden denken er anders over.* Zoo is *verſchil* de tegenſtelling van *overeenſtemming*; maar *verſcheidenheid en overeenſtemming* laten zich zoowel tezamen denken, dat de ouden juist daarin het kenmerk der ſchoonheid vonden.

ONDERSCHEIDEN, zie AFSCHEIDEN.

ONDERSCHREVENE, ONDERGESCHREVENE, ONDERGETEEKENDE.

Die iets met zijne handteekening bekrachtigt. ONDERGETEEKENDE wordt in den deftigen ſtijl bij voorkeur gebezigd. Anders is ONDERGESCHREVENE daarmede van dezelfde beteekenis. Dat daarvoor ONDERSCHREVENE gezegd wordt, geſchiedt enkel door een misbruik, of liever wangebruik. De brief, de wisſel, enz. is *onderſchreven*, doch de naam *ondergeſchreven*.

ONDERSTAAN, zie DURVEN.

ONDERSTAND, BIJSTAND, HULP.

Werking tot eens anders belang. HULP is het algemeene woord, en wordt zoo wel voor levenslooze zaken, als voor eenen helpenden perſoon gebezigd. *Ik heb weinig hulp bij dien drank gevonden. Iemand te hulp komen. Eene hulp aannemen.* BIJSTAND is de hulp, aan iemand toegebragt, tot bevordering van iets,

Digitized by Google

iets, waartoe hij zelf arbeidt. *Met uwen veelvermogenden bijſtand, hoop ik daarin te ſlagen.* ONDERSTAND is hulp voor eenen tijd. Het ziet bijzonder op het verleenen van hulp, door krijgsvolk of geldmiddelen, in eenen oorlog, of op het ſchenken van een gedeeltelijk onderhoud aan behoeftigen. *Iemand onderſtand doen. Onderſtand verleenen. Onderſtand genieten. Onderſtand van volk en geld krijgen.*

ONDERSTELLEN, zie DUNKEN.

ONDERTASTEN, zie ONDERZOEKEN.

ONDERTUSSCHEN, zie INTUSSCHEN.

ONDERWERPEN, zie BEMAGTIGEN.

ONDERWIJZER, zie LEERAAR.

ONDERWINDEN (ZICH), zie DURVEN.

ONDERZOEKEN, OPSPOREN, NAVORSCHEN, ONDERTASTEN.

Den aard en de wijs van een ding zoeken te weten. Al wat men daartoe in het werk ſtelt, heet ONDERZOEKEN. Er zijn echter dingen, bij welke de waarheid dieper verborgen ligt, bij welke men deze dus met meerdere oplettendheid en inſpanning moet OPSPOREN. De daartoe aangewende werkzaamheid van den geest is hetgeen NAVORSCHEN genoemd wordt. ONDERTASTEN is ſlechts een oppervlakkig onderzoeken.

ON-

Digitized by Google

ONDEUGD, zie GODDELOOS.

ONDEUGEND, zie GODDELOOS.

ONDICHT, zie ONRIJM.

ONDIEPTE, zie DROOGTE.

ONDOENLIJK, ONMOGELIJK.

ONDOENLIJK is hetgeen niet gedaan kan worden, ONMOGELIJK, wat niet geſchieden kan. Het *onmogelijke* is derhalve altoos *ondoenlijk*, niet het *ondoenlijke* altoos *onmogelijk*.

ONDRAAGBAAR, ONDRAGELIJK.

Dat niet te dragen is. Het eerſte altijd in den eigenlijken, het tweede altijd in eenen oneigenlijken zin.

ONDUIDELIJK, zie DONKER.

ONECHT, VALSCH.

VALSCH noemt men datgeen, wat geene vereischten bezit, welke tot een ding van die ſoort behooren, ten gevolge waarvan het dus niet *is*, wat het ſchijnt, en waarvoor het uitgegeven wordt. ONECHT, daarentegen, is wat die volkomenheid niet heeft, die aan hetzelve de waarde zoude geven, welke men bij dingen van die ſoort onderſtelt. *Valsch goud* ſchijnt flechts goud te zijn, doch is het niet; *onecht goud*

Digitized by Google

heeft niet die volkomenheid, die aan het echte goud eene zoo hooge waarde geeft. *Valsch* is derhalve datgeen, wat door den ſchijn bedriegen kan, wanneer het te onregt gehouden wordt voor hetgene het niet is.

ONECHT KIND, zie BANKAARD.

ONEENIG, ONEENS.

Verſchillend van gevoelen. Men kan van gevoelen verſchillen, zonder daarom te twisten. ONEENS duidt enkel het verſchil van gevoelen aan. *Wij zijn het hierin oneens, mijn vriend.* ONEENIG *zijn*, is twisten, in twist of vijandſchap leven.

ONEERLIJK, EERLOOS.

EERLOOS is zonder eer, ONEERLIJK zonder eerlijkheid. Die *oneerlijk* ſpeelt, wordt voor *eerloos* gehouden, zoodra zijne bedriegerij ontdekt wordt.

ONGENOEGEN, zie MISNOEGEN.

ONGESTADIG, ONBESTENDIG, VERANDERLIJK.

Aan verandering onderhevig. ONBESTENDIG is eene eenvoudige ontkenning der beſtendigheid, en kan dus toegepast worden op al wat verandert. ONGESTADIG wordt gezegd van hetgeen nu dus dan anders is. VERANDERLIJK is, letterlijk, ſlechts wat veranderen *kan*, doch wordt, in het gebruik, genomen voor tot verandering *geneigd*.

ON-

Digitized by Google

ONGETROUW, TROUWELOOS.

Slechts diegene is TROUWELOOS, die eene vrijwillig aangegane verbindtenis opzettelijk, en met verzaking van zijne verpligting, verbreekt. ONGETROUW noemt men reeds iemand, die zijne verbindtenis niet nakomt, zonder dat hij daarom aan opzettelijke verzaking derzelve ſchuld heeft, of eenen anderen daarmede opzettelijk benadeelt. Iemand kan eener partij *ongetrouw* worden, doordien hij goede beweeggronden heeft, om van denkwijze te veranderen. *Trouweloos* is enkel hij, die tegen beter weten aan, tot benadeeling van anderen, onregt handelt.

ONGEVAAR, (ONGEVEER,) zie HAAST.

ONGUUR, GUUR.

Straf, ſtreng, van het weer geſproken; ſtuursch, van menſchen. Naardien beide woorden hetzelfde beteekenen, behooren zij, eigenlijk, niet tot de ſlechts zinverwante. Dat wij ze hier opnemen, is enkel om het zonderlinge van die overeenſtemming van beteekenis, daar toch, naar de vorming, oppervlakkig te oordeelen, ONGUUR de ontkenning zijn moest van GUUR. In denzelfden zin, nogtans, waarmede men zegt *een guur mensch*, *guur weder*, zegt men ook *een onguur mensch*, *onguur weder*. Doch het is ſlechts ſchijnbaar, dat *onguur* zamengeſteld zoude zijn uit *on* en *guur*. Het is veeleer, door inſmelting, hetzelfde als het nederſ. *ungehür*, hoogd. *ungeheuer*, en dit de ontkenning van *geheuer*, of oudalemann.

Digitized by Google

heuer, aangenaam, ſtil, zachtmoedig, gerust beteekenende. Zoo wordt ook *onguur*, in den zin van onaangenaam, gebezigd, waar *guur*, dat enkel van menſchen of van het weer gezegd wordt, niet te gebruiken ware. *De adelaar zal, op hetgeen vuil en onguur* (walgelijk) *is, niet azen. Ongure* (vuile) *praat.*

ONKOSTEN, zie KOSTEN.

ONKUNDIG, zie ONWETEND.

ONLUST, zie BEROERTE.

ONMEDEDOOGEND, zie BARBAARSCH.

ONMENSCHELIJK, zie BARBAARSCH.

ONMOGELIJK, zie ONDOENLIJK.

ONMONDIG, zie MINDERJARIG.

ONNOOZEL, zie DWAAS.

ONOPHOUDELIJK, zie AANHOUDEND.

ONOPLETTEND, zie ACHTELOOS.

ONPARTIJDIG, zie ONZIJDIG.

Digitized by Google

ONRIJM, ONDICHT.

Wat niet berijmd is. Hoezeer men menigmaal ONRIJM voor ONDICHT gebezigd vindt, is tusſchen de beide woorden dit wezenlijk verſchil, dat *ondicht* de tegenſtelling van *dichtmaat* is, *onrijm*, daarentegen, een gedicht beteekent, waarvan de regels niet rijmen.

ONSCHENDBAAR, zie HEILIG.

ONSCHULDIG, SCHULDELOOS.

Geene ſchuld hebbende. *Schuld* is, in het algemeen, gehoudenheid of verpligting; door het gebruik bijzonder bepaald tot de gehoudenheid of verpligting, om geld of geldswaarde te betalen. Zoo zegt men *ſchuld en weerſchuld*, voor hetgeen men betalen, en hetgeen men daarentegen weder ontvangen moet; *ſchuld met ſchuld betalen*, den eenen afleenen, om den anderen te voldoen. Die nu geene zulke ſchuld heeft, is SCHULDELOOS. In den godgeleerden ſtijl is *ſchuld* gehoudenheid tot ſtraf; zoo zegt men: *Chriſtus nam de ſchuld op zich. Gelijk door eene misdaad de ſchuld gekomen is over alle menſchen.* Voorts heeft *ſchuld*, in het algemeene gebruik, de beteekenis van misdrijf verkregen. *Buiten ſchuld zijn* heet dan geen deel hebben aan het misdrijf. Dit is wat door ONSCHULDIG uitgedrukt wordt.

ONSTICHTELIJKHEID, zie AANSTOOT.

Digitized by Google

ONTAARDEN, VERBASTEREN.

Van aard veranderen. Men vindt, doch zelden, ONTAARDEN in den zin van eene verbetering: *de groote Paulus, van dien Saulus nu ontaard.* In het gewoon gebruik, beteekent *ontaarden* eene goede geſteldheid verliezen, en tot eene tegengeſtelde overgaan. *Van de deugd zijner voorvaderen ontaarden.* Van hier *ontaard*, in den bijzonderen zin van wreed: *een man van een ontaard gemoed.* VERBASTEREN is ſlechts van aard en hoedanigheid verminderen. *De vriendſchap is zeer verbasterd van hetgeen zij in tijden van eenvoudiger zeden was; zij is in een weefſel van baatzucht ontaard.*

ONTBOLSTEREN, zie DOPPEN.

ONTBEREN, zie DERVEN.

ONTBLOOTEN, zie BENEMEN.

ONTBREKEN, zie FEILEN.

ONTDEKKEN, UITVINDEN.

Van eene onbekende zaak kennis krijgen. Eene zaak kan onbekend zijn, hetzij omdat zij alsnog niet, althans niet in haar zamenſtel, voorhanden was, hetzij omdat men niet wist, dat zij beſtond. In het eerſte geval wordt zij UITGEVONDEN, in het tweede, ONTDEKT. Men *ontdekt*, wat reeds voorhanden, maar niet

Digitized by Google

niet bekend was. Men *vindt uit*, wat men, door het te *vinden*, eerst *uit* het niet roept. *Zoodra de verrekijkers uitgevonden waren, ontdekte* GALILEI *daarmede de manen van* JUPITER. KOSTER *vond de boekdrukkunst uit.* COLUMBUS *ontdekte Amerika.*

ONTDEKKEN, zie BEMERKEN.

ONTDEKKEN, OPENBAREN, AANGEVEN, VERRADEN.

Eene verborgene zaak aan het licht brengen. ONTDEKKEN ziet meer op wegnemen van het geheim, dat de zaak bedekt; OPENBAREN, op de vertrouwelijkheid der mededeeling. *Ik zal u mijn hart ontdekken;* ik zal u in mijn hart laten zien. *Ik zal u mijn hart openbaren;* ik zal mijn geheele hart voor u bloot leggen. AANGEVEN wordt bijzonder gebezigd voor het kennis geven van een begaan misdrijf, aan de bevoegde overheid. Zie dit woord, in dezen zin, met andere zinverwante vergeleken, op AANBRENGEN. VERRADEN geſchiedt, wanneer de eene deelgenoot den anderen *verklikt.* Zie, ook over dit laatſte, AANBRENGEN. Echter heeft *verraden* niet altoos dezen zin. Het wordt ook van eene onopzettelijke ontdekking gebezigd. *Uw oog verraadt u. Hij verried zich zelven door dien hoest.*

ONTDUIKEN, zie ONTGAAN.

ONTEVREDENHEID, zie MISNOEGEN.

Digitized by Google

ONTFERMING, zie DEERNIS.

ONTGAAN, ONTKOMEN, ONTWIJKEN, ONTDUIKEN, ONTSNAPPEN.

In eene onaangename omſtandigheid niet geraken. Men kan die, hetzij met, of zonder, eigen toedoen, ONTGAAN. In het eerſte geval heeft men ze ONTWEKEN; in het laatſte, is men ze ONTKOMEN. ONTDUIKEN wordt meest gebezigd voor zich te onttrekken aan eene verpligting. *Een kwaad pogen te ontgaan*, of *te ontwijken*. *Een gevaar ontgaan*, of *ontkomen*. Daarbij heeft *ontkomen*, in het bijzonder, de beteekenis van in vrijheid geraken. *De gevangenen zijn alle ontkomen*. *Eene verordening ontduiken*. ONTSNAPPEN is, ſtil en ongemerkt *ontkomen*.

ONTGELDEN, zie MISGELDEN.

ONTHALZEN, ONTHOOFDEN.

Door afhouwing van het hoofd ter dood brengen. ONTHOOFDEN geeft het enkele begrip der ſtrafoefening; ONTHALZEN ziet op het gruwelijke derzelve, en wordt inzonderheid gebezigd, wanneer men ze als wederregtelijk wil voorſtellen. *De misdadiger werd veroordeeld, om onthoofd te worden.* MARIA STUART, *op last van* ELIZABETH *onthalsd.*

ONTHOOFDEN, zie ONTHALZEN.

ONTHOUDEN, zie AFHOUDEN.

ONT-

Digitized by Google

ONTKIEMEN, zie ONTSPRUITEN.

ONTKLEEDEN, UITKLEEDEN.

De kleeding uittrekken. In de eerſte plaats is, in zoo verre beide woorden den zin hebben van de geheele kleeding uit te trekken, ONTKLEEDEN eene deftiger uitdrukking, dan UITKLEEDEN. In de tweede plaats, gelijk *zich kleeden* ook de beteekenis heeft van *zich tooijen*, zoo is *zich ontkleeden* mede *zich onttooijen*, dat is, zich ontdoen van het pronkgewaad. *Na het gehoor, ontkleedden wij ons.* Ook kan *ontkleeden* voor eene gedeeltelijke ontkleeding genomen worden: *hij werd ontkleed tot de middel toe. Uitkleeden* wordt, eigenlijk, ſlechts van het uitdoen der ganſche kleeding gezegd. Van daar, dat het ook, (*ontkleeden* niet,) overdragtelijk, den zin heeft van eene volkomene berooving van alles: *door valſche ſpelers, inhalige ſchouten, of andere ſchrapers, uitgekleed worden. Ontkleeden*, als beeld genomen van de kleederen, beſchouwd als het deftig gewaad, dat tot ſieraad verſtrekt, wordt, overdragtelijk, enkel genomen voor eene berooving van iets, dat aanzien of eer gaf: *de regterſtoel, van 't hoog gezag ontkleed.*

ONTKNOOPEN, LOS KNOOPEN.

De knoopen uit de knoopsgaten doen. Men zegt, onverſchillig *eenen rok* ONTKNOOPEN, of LOS KNOOPEN. Doch het laatſte heeft niet, gelijk het eerſte, de oneigenlijke beteekenis van oplosſen. *Wie kan dat raadſel ontknoopen?*

Digitized by Google

ONTKOMEN, zie ONTGAAN.

ONTLEENEN, zie AFLEIDEN.

ONTLIJVEN, ONTZIELEN, DOODEN.

Het laatſte woord hebben wij reeds met menige andere vergeleken, zie DOODEN. ONTLIJVEN is *uit den lijve rukken*, dat is, uit het leven, gelijk dit oudtijds de beteekenis van *lijf* was; derhalve, op eene geweldige wijze DOODEN. *De prins van Oranje, in 't hart van Holland ontlijfd.* ONTZIELEN wordt, met dezelfde beteekenis, doch enkel in den zeer deftigen ſtijl, of ook bij dichters, gebezigd. *Lutorius is in den kerker ontzield.*

ONTMOETEN, zie BEURT (TE) VALLEN.

ONTMOETEN, zie AANTREFFEN.

ONTNEMEN, zie BENEMEN.

ONTRADEN, AFRADEN.

Raad geven, dat iets niet gedaan worde. AFRADEN is enkel, door raad geven, van eene zaak trachten af te houden; ONTRADEN, door raad geven, eene zaak beletten, zoodat zij niet gedaan wordt. *Afraden* wordt bovendien enkel van perſonen gezegd; *ontraden*, ook van zaken of omſtandigheden. *De vorstin antwoordde, dat de voortdurende onrust haar ontried, in de wederkomst der ballingen te bewilligen.*

ONT-

Digitized by Google

ONTROEREN, zie AANDOEN.

ONTROOVEN, ONTSTELEN, ONTWELDIGEN.

Ondanks den bezitter, wegnemen. ONTWELDIGEN is reeds met andere zinverwante woorden vergeleken, zie AFDWINGEN. ONTROOVEN en ONTSTELEN hebben daarenboven de beteekenis, dat de wegneming bij wijze van roof of diefſtal geſchiedt; en beide woorden verſchillen onderling even als *rooven* en *ſtelen*. Zie ROOVEN.

ONTRUKKEN, zie AFDWINGEN.

ONTSCHULDIGEN, zie VERONTSCHULDIGEN.

ONTSLAAN, zie BEVRIJDEN.

ONTSLAAN, zie AFDANKEN.

ONTSLAPEN, zie STERVEN.

ONTSLUIMEREN, zie STERVEN.

ONTSPAREN, zie SPAREN.

ONTSPARTELEN, ONTSPRINGEN.

Ontkomen, in den zin van in vrijheid geraken. ONTSPARTELEN duidt aan, dat het als worſtelender-wijze, ONTSPRINGEN, dat het door eenen ſprong geſchiedt.

Digitized by Google

ſchiedt. *De gevangene ſnoek ontſpartelde mij. De dief ontſprong den geregtsdienaar.* Van daar, *hij is den dans ontſprongen*, de galg ontkomen.

ONTSPRINGEN, zie ONTSPARTELEN.

ONTSPRUITEN, ONTKIEMEN.

Figuurlijk, voor *ontſtaan.* Het beeld is genomen van het uitſpruiten, of eerſte kiem ſchieten, van planten. Er ſchijnt tusſchen beide woorden dit eenige verſchil te zijn, dat ONTKIEMEN meer voor eene langzamer wording, ONTSPRUITEN meer voor het ontſtaan uit eene vermelde bron gebruikt wordt. *Van elken druppel bloeds ontſpruiten duizend wrokken. Dweepzucht, uit eerzucht ontſproten. Het ontwerp dezer verhandeling ontkiemde bij mij* enz.

ONTSPRUITEN, ONTSTAAN, WORDEN.

Een beſtaan, een aanwezen, krijgen; aanvangen te zijn. WORDEN is wel het eigenlijke woord, maar weinig in het afgetrokkene gebruikelijk; meer zoo, het daarvan gevormde werkwoordelijke naamwoord, *de wording*, of *het worden*, anders, het *ontſtaan.* Daarbenevens, is ONTSTAAN, voor aanvangen te zijn, de algemeenſte uitdrukking. ONTSPRUITEN wijst noodzakelijk terug op eenen oorſprong, op een punt, van waar het is uitgegaan, op eene vooraf voorhandene ſtof, uit welke het is voortgekomen, hetgeen bij *ontſtaan* niet het geval is. *Men zegt, dat men niet heeft kunnen ontdekken, hoe het vuur ontſtaan*

zij

Digitized by Google

zij. De Rijn ontſpruit op de zwitſerſche gebergten. De franſche republiek is te midden van burgerlijke onlusten ontſtaan: deze onlusten ontſproten uit de verbittering der partijen, in welke de eerzuchtigen verdeeld waren.

ONTSTAAN, zie ONTSPRUITEN.

ONTSTEKEN, zie AANSTEKEN.

ONTSTENTENIS, zie MANGEL.

ONTSTICHTELIJKHEID, zie AANSTOOT.

ONTSTICHTING, zie AANSTOOT.

ONTVANGEN, zie BEKOMEN.

ONTVANGEN, zie AANVAARDEN.

ONTVOUWEN, zie OMSCHRIJVEN.

ONTVREEMDEN, zie ROOVEN.

ONTWAAR WORDEN, zie BEMERKEN.

ONTWAREN, zie BEMERKEN.

ONTWELDIGEN, zie AFDWINGEN.

Digitized by Google

ONTWENNEN, zie AFWENNEN.

ONTWERP, zie AANSLAG.

ONTWERP, zie BESTEK.

ONTWERP, zie PLAN.

ONTWERPEN, zie AANLEGGEN.

ONTWIJKEN, zie ONTGAAN.

ONTWIKKELEN, zie OMSCHRIJVEN.

ONTWRINGEN, zie AFDWINGEN.

ONTZAG, zie ACHTING.

ONTZAG, GEZAG.

In ſommige ſpreekwijzen kunnen deze beide woorden, zonder in het oog loopende verandering van den zin, zoodanigerwijze met elkander verwisſeld worden, dat het gebruik van beide als ware het onverſchillig ſchijnt. *Zijn ontzag verliezen, — bewaren; zijn gezag verliezen, — bewaren.* Nogtans duidt ONTZAG, eigenlijk, eene geſteldheid der ziel aan, in ſchroomvalligheid, blooheid, vrees en eerbied gegrond, uit eens anders magt voortvloeijende, en zich uiterlijk in eene bedeesde houding vertoonende, waardoor

Digitized by Google

door men zijne oogen van iemand afwendt, en hem niet regt in het gezigt durft zien. GEZAG, daarentegen, is het aanzien en de magt, uit eene aanzienlijke geboorte, of eenen hoogen ouderdom, uit rijkdom, waardigheid, verdienſten, of ambtsbetrekking voortvloeijende, waardoor in anderen *ontzag*, gehoorzaamheid, eerbied, en ſomtijds vrees verwekt worden. Aan de zijde van den magthebbenden is dus het *gezag*, aan die van den onderhoorigen het *ontzag*.

ONTZAG HEBBEN, zie ONTZIEN.

ONTZEGGEN, zie AFSLAAN.

ONTZETTEN, zie AANDOEN.

ONTZETTING, SCHRIK.

Eene hevige ontroering, die door de plotſelinge aanſchouwing, of gewaarwording, van iets beangſtigends veroorzaakt wordt. De SCHRIK is ſlechts een geringe trap van gemoedsaandoening, in vergelijking van de ONTZETTING, waardoor een volſlagen ſtilſtand van alle gedachten der ziel en een plotſeling verdwijnen van alle beweegkrachten des ligchaams ontſtaat. Ook wordt iemands ontroering over de plotſelinge verſchijning van iets goeds en wenſchelijks wel eens met den naam van *ſchrik* beſtempeld; *ontzetting* wordt alleen veroorzaakt door het plotſelinge der gemoedsbeweging, en de grootte van het kwaad, hetwelk men gewaarwordt.

ONT-

Digitized by Google

ONTZIELD, zie DOOD.

ONTZIELEN, zie ONTLIJVEN.

ONTZIEN, ONTZAG HEBBEN.

Bij ONTZIEN, en bij het daarvan gevormde ONTZAG HEBBEN, is het beeld genomen van iemand, die, uit een gevoel van eigene geringheid, en eens anders magt en grootheid, of uit vreesachtigheid, blooheid, of ook eerbied, den anderen niet aanziet. In zoo verre zijn beide uitdrukkingen van gelijke beteekenis; *ontzie uwe ouders; heb ontzag voor uwe ouders.* Maar *ontzag* wordt ook genomen voor de magt en grootheid zelve, waardoor in anderen ontzag ontſtaat. Zie ONTZAG. En dan beteekent *ontzag hebben* zoo veel als *ontzien worden. Een groot ontzag onder het volk hebben.*

ONTZIEN, SPAREN, VERSCHOONEN.

Van onheilen en onaangenaamheden vrijlaten. ONTZIEN, met hetzelfde beeld van *niet aanzien*, als het vorige, doch met het begrip tevens, zoo wel van *niet willen*, als van *niet durven aantasten. Neptuin ontziet noch dijk, noch paal. Ik ontzie goed noch bloed voor mijn vaderland. Iemands zwakheid ontzien.* In SPAREN heerscht het denkbeeld van behouden, en van daar, doen of laten voortduren. *De dood ſpaart niemand. De kinderen in de wieg werden zelfs niet geſpaard.* VERSCHOONEN wordt op dezelfde wijze

Digitized by Google

wijze gebruikt. *De dood verſchoont niemand.* Daar echter, bij *verſchoonen*, het beeld oorſpronkelijk genomen is van het begrip van ſchoon, of ſchooner te maken, en van daar, zoo onſchuldig en goed doen voorkomen als mogelijk is, verder als onſchuldig, ongeſtraft laten, eindelijk, over het algemeen, vrijlaten, zoo is daarbij in aanmerking te nemen, in hoe verre het denkbeeld van ongeſtraft laten zich met dat van behouden paart. Wanneer wij, bij voorbeeld, in den bijbel lezen: *in den dach der wrake en ſal hij niet verſchoonen*, ware daarvoor niet wel *ſparen*, en vooral geen *ontzien* te gebruiken.

ONVERANDERLIJK, zie BESTENDIG.

ONVERGENOEGDHEID, zie MISNOEGEN.

ONVERHOEDS, zie ONVERWACHTS.

ONVERSAAGD, zie DAPPER.

ONVERSCHROKKEN, zie DAPPER.

ONVERSTANDIG, zie DWAAS.

ONVERSTANDIG, zie ONWIJS.

ONVERWACHTS, ONVOORZIENS, ONVERHOEDS.

Plosſeling en verraſſend, zonder dat het *verwacht*,

Digitized by Google

voorzien, of *verhoed* zij. De nette ſchrijver of ſpreker zal derhalve, bij het gebruik van deze woorden, op de hoofdbegrippen acht geven, die bij dezelve ten grond liggen. *Hij kwam mij* ONVERWACHTS *bezoeken. Ik viel* ONVOORZIENS *in het water. Iemand* ONVERHOEDS *aanvallen.*

ONVERZETTELIJK, zie BESTENDIG.

ONVERZETTELIJK, zie EIGENZINNIG.

ONVOORZIENS, zie ONVERWACHTS.

ONWAARHEID, zie LOGEN.

ONWANKELBAAR, zie BESTENDIG.

ONWEDER (ONWEER), zie NOODWEER.

ONWEERSBUI, zie NOODWEER.

ONWETEND, ONKUNDIG.

Niet onderrigt. Men zegt in vele gevallen, onverſchillig, *ik was daar* ONWETEND *van*, of *ik was daar* ONKUNDIG *van*, om aan te duiden, dat men van de bedoelde zaak geene kennis droeg. Neemt men echter beide woorden in eenen algemeenen zin, gelijk wanneer men zegt *een onwetend mensch*, of *een onkundig mensch*, is daarin hetzelfde verſchil, dat in de begrippen ligt van *kunde* van eene zaak te hebben,

Digitized by Google

ben, of daarvan te *weten*. Gelijk tot het eerſte meer vereischt wordt, dan tot het laatſte, zoo is dienvolgens de uitſluiting van dat meerdere eene minder ſterke ontkenning, dan de uitſluiting van het mindere. Iemand, die zich niet opzettelijk op het verkrijgen van *kunde* heeft toegelegd, kan *onkundig* heeten, zonder daarom *onwetend* genoemd te kunnen worden. *Het voegt mij, onkundigen, niet, daarover uitſpraak te doen*, kan ligt iemand van zich zelven zeggen; maar zich zelven *eenen onwetenden* te noemen, zal zelfs den meest onwetenden niet invallen; want het behoort tot de onwetendheid, eigenlijk, dat men zijn eigen gemis niet kenne.

ONWIJS, ONVERSTANDIG.

Zonder verſtand handelende. De ONVERSTANDIGE gebruikt zijn verſtand niet; de ONWIJZE heeft geen verſtand.

ONWRIKBAAR, zie BESTENDIG.

ONZIENLIJK, ONZIGTBAAR.

Dat door het gezigt niet vernomen kan worden. ONZIENLIJK is hetgeen in zijnen aard niet door het zintuig des gezigts waar te nemen is. *De onzienlijke God.* ONZIGTBAAR is al wat buiten het bereik des gezigts is. *Wie denkt zich het getal der onzigtbare hemelbollen. Een onzigtbaar ſtofje.* Van daar, van iemand, die zich ſchielijk verwijdert: *hij maakte zich onzigtbaar.* Daar nogtans het laatſte het eerſte niet

Digitized by Google

uitſluit, wordt *onzigtbaar* ook in den bepaalden zin van *onzienlijk* gebezigd. *De onzigtbare wereld*, de wereld der geesten. Zoo, in de godgeleerdheid, *de onzigtbare kerk.*

ONZIJDIG, ONPARTIJDIG.

Zich door geene vooringenomenheid voor de eene of andere partij latende leiden. De ONZIJDIGE onthoudt zich van alle oordeelvelling, en geeft aan geene partij, in zijne eigene meening en in zijne daarmede overeenkomſtige handelingen, eenige voorkeur. De ONPARTIJDIGE kan aan de eene partij den voorrang toekennen, en zijne gunſtige meening over dezelve door zijne handelingen doen blijken, maar hij doet dit enkel uit redelijke overtuiging en zonder de hartstogtelijkheid van gunst of ongunst. *Een onzijdige ſtaat. De onzijdige mogendheden. Een onzijdig verhaal. Een onpartijdig beoordeelaar. Eene onpartijdige uitſpraak.* Niet *eene onzijdige uitſpraak.* Immers, de uitſpraak, hoe onpartijdig ook genomen, moet noodwendig voor de eene of andere zijde beſliſſen, en *onzijdig* beteekent *noch het een noch het ander*, gelijk blijkt uit het ſpraakkunſtig gebruik in de benaming van *het onzijdige geſlacht.*

OOFT, zie BOOMVRUCHT.

OOG (IN HET) LOOPEND, zie BAARBLIJKELIJK.

OOGEN-

Digitized by Google

OOGENBLIKKELIJK, zie AANSTONDS.

OOGENSCHIJNLIJK, zie BAARBLIJKELIJK.

OOGMERK, zie DOEL.

OOGSTTIJD, HERFST.

De gewone tijd van het jaar, wanneer het graan ter inzameling rijp is. Omdat in de meeste noordelijke landen de inzameling van de veldvruchten in augustus, de oogstmaand, voorvalt, is het denkelijk, dat *oogst* uit *augustus* ontſtaan is. Wat HERFST betreft, is de aannemelijkſte afleiding, dat het van het angelſ. *haeran*, vergaderen, inzamelen, afſtamt, gelijk nog, in het tegenwoordig engelsch, de oogst of inzameling *harvest* heet. Dienvolgens zijn beide woorden, letterlijk, van eene en dezelfde beteekenis. Nogtans wordt OOGSTTIJD altijd bepaaldelijk voor den tijd der inzameling, *herfst* daarentegen voor de drie maanden van het najaar, of het jaargetijde gebezigd, dat tusſchen zomer en winter komt, en geſteld wordt aan te vangen in de laatſte helft van ſeptember, en te eindigen in de laatſte helft van december. *Een vroege of late oogsttijd. De onweersbuijen van den herfst.* Hetzelfde verſchil blijkt in de gewone figuur, *in den herfst zijns levens*, vergeleken met de oneigenlijke beteekenis, waarmede *oogst* gebezigd wordt, namelijk altoos in den zin van rijkdom, overvloed, menigte. *Een oogst van brieven. Een oogst van kogels. De vruchtbare oogst van zijnen rijken lof. In eens anders oogst weiden.*

Digitized by Google

OOK, INSGELIJKS, ALSMEDE.

Ook duidt eenvoudig de vermeerdering aan; INSGELIJKS, *in desgelijken*, dat daarbij overeenkomſtigheid; ALSMEDE, dat daarbij gezamenlijkheid plaats heeft. In ſommige gevallen kan dus *insgelijks*, in andere, *alsmede*, tot vervanging van *ook* dienen. *De uitſtekendheid blijkt ook (insgelijks) hieruit. Wijn, ook (alsmede) brood.* Wanneer noch overeenkomſtigheid, noch gezamenlijkheid voorhanden is, kan geen van beide laatſte woorden voegzaam gebruikt worden. *Het is te beklagen, dat de mensch, door de zonde van God afgeweken, ook* (niet *insgelijks*, noch *alsmede*,) *vervreemd is van de regte grootmoedigheid.*

OORBAAR, RAADZAAM.

Wat de rede gebiedt te doen. Bij OORBAAR ligt inzonderheid het begrip ten grond, dat de zaak nut, gewin, of voordeel aanbrengt. RAADZAAM kan het daarentegen ſomtijds zijn, van twee kwaden het minſte te kiezen.

OORD, PLAATS.

Zoodanig gedeelte der ruimte, waarin zich iets, in tegenoverſtelling van iets anders, bevindt. In één opzigt, is PLAATS het algemeenere woord. *Al wat ligchamelijk is, beſlaat eenige plaats*, niet OORD. Doch in een ander opzigt, als een deel der bewoonde aardoppervlakte, is de algemeenere beteekenis

Digitized by Google

nis aan *oord* eigen. *Naar eenen anderen oord vertrekken*; niet *naar eene andere plaats*. *Men ſpreekt er in alle oorden der wereld van*; niet *in alle plaatſen*. *Plaats*, namelijk, in zoo verre het met deze beteekenis meest overeenkomt, heeft de bepaaldere van eene plek gronds, waarop men eene ſtad, een dorp, of ook ſlechts zulk eene woning aantreft, dat zij zich daardoor van andere onderſcheidt. *Rotterdam is naast Amſterdam de volkrijkſte plaats der provincie Holland.*

OORDEEL, VERSTAND, VERNUFT, GEZOND VERSTAND.

VERSTAND is, eigenlijk, het vermogen om te verſtaan, te bevatten, te begrijpen. OORDEEL, het vermogen, om, door de kennis der voorwerpen, met het verſtand, het ware van het valſche, het nuttige van het nadeelige, te ſchiften en onderſcheiden, en, door vergelijking of zamenvoeging van reeds bekende zaken, nieuwe kundigheden te ſcheppen. VERNUFT, de vatbaarheid om ſnel de onderſcheidene aanzigten der zaken op te merken. De opmerking van die onderſcheidene aanzigten, nu, en het ſchiften van het ware en valſche derzelve, zijn twee zeer onderſcheidene zaken; en iemand kan een zeer gezond *oordeel* hebben, zonder die ſnelle vatbaarheid, die het *vernuft* kenmerkt; een ander, daarentegen, met een uitſtekend *vernuft*, het vermogen der ſchifting en onderſcheiding miſſen, waarin het *oordeel* beſtaat. Ook,

Digitized by Google

dewijl het opmerken op zichzelf nog geen verſtaan is, kan de man van groot *vernuft* welligt weinig *verſtand* bezitten. Daarentegen, naardien het verſtaan de ſchifting en onderſcheiding moet voorafgaan, is de man van een goed *oordeel*, ook zeker een man van *verſtand*. — *Verſtand* en *vernuft* beide worden overigens ook voor den daarmede begaafden perſoon gebezigd, en lijden in dezen zin een meervoud. *Hij is een der uitnemendſte verſtanden. Een der grootſte vernuften van onze dagen. Oordeel* wordt dus niet gebezigd. Ook heeft *oordeel* geen eigen bijvoegelijk woord, gelijk van *verſtand verſtandig*, van *vernuft vernuftig* is. Naardien het *oordeel* alleen wezenlijke kunde geeft, voegt men het met *kundig* te zamen, en zegt *oordeelkundig*. — Er kunnen gevallen zijn, waarin het ware van het valſche, het nuttige van het nadeelige, zoo ligt te onderſcheiden valt, dat het, om zulks te doen, genoeg is, de zaak te verſtaan. Daartoe behoeft dan het *oordeel* niet te baat genomen; er wordt ſlechts een welgeſteld bevattingsvermogen toe vereischt. Dit is hetgeen men GEZOND VERSTAND noemt. *Eene ſtelling, die tegen het gezond verſtand aandruischt.*

OORDEELEN, BEOORDEELEN, REGTEN.

Men OORDEELT, of iets waar of valsch, goed of ſlecht, regt of onregt zij. REGTEN is zoodanigerwijze *oordeelen*, dat de uitſpraak eene beſlisſende kracht heeft. *Over letterkundige werken mag een ieder oordeelen, maar het ſtaat niet elk vrij, er over te*

te regten. BEOORDEELEN onderſcheidt zich van *oordeelen* daardoor, dat het niet enkel het verbinden of ſcheiden van begrippen, ſtellen of ontkennen in het algemeen beteekent, maar het ſtellen of ontkennen van eene volkomenheid, of van een gebrek in eenig voorwerp.

OORLOG, zie KRIJG.

OORLOGSBENDE, en andere zamenſtellingen met *oorlog*, zie KRIJG.

OORSPRONG, zie AFKOMST.

OORSPRONG, zie BRON.

OORVIJG, zie KINNEBAKSLAG.

OORZAAK, zie AANLEIDING.

OORZAAK, SCHULD.

Men zegt OORZAAK *van iets*, SCHULD *aan iets*. Het laatſte kan enkel gebezigd worden, wanneer het gewrocht, en datgene, wat daartoe ten grond ligt, iets kwaads is. *Oorzaak* wordt zoowel van eene goede, als van eene kwade, werking gezegd.

OOSTEN, LEVANT.

Eigenlijk, de hemelſtreek, waar de zon opgaat. In het bijzonder, dat gedeelte der wereld, dat beoosten de middellandſche zee ligt. Voor dit laatſte,

Digitized by Google

bepaaldelijk, zegt men *de* LEVANT, een woord, naar het ital. *levante* gevormd. Voor de hemelſtreek, is alleen OOSTEN gebruikelijk. Insgelijks *oosten*, met meerdere bepaling, voor het beoosten Palestina gelegen gedeelte der wereld, of voor het uiterſte gewest van Azie ten oosten.

OOTMOEDIG, zie DEMOEDIG.

OPBEUREN, zie OPNEMEN.

OPBRENGEN, OPFOKKEN, OPKWEEKEN, OPVOEDEN.

Voor jonge lieden de noodige zorg beſteden. OPBRENGEN, dat eigenlijk in de hoogte brengen is, in welken zin het echter ſlechts in enkele gevallen gebezigd wordt, ziet vooral op het ligchamelijk groot brengen. Van daar, dat het ook van dieren gezegd wordt. *Eene wolvin, die jonge wolven opbrengt.* OPKWEEKEN geeft reeds het denkbeeld van eene meer kunstmatige koestering, gelijk het dan ook, bij voorbeeld van jong gevogelte en planten gebezigd wordt. *Jonge kalkoenen opkweeken. Vruchtboomen opkweeken.* Wordt zoodanige zorg minder vereischt, zoo heet het OPFOKKEN, gelijk van paarden, koeijen en ſchapen. Zelden gebeurt het, dat ouders hunne kinderen niet *opbrengen.* Maar, zegt men, dat zij ze *opkweeken*, zoo verſtaat men daarmede, dat zij derzelver eerſte verſtandelijke vorming behartigen. OPVOEDEN, eindelijk, dat in den ei-

Digitized by Google

eigenlijken zin voedſel en onderhoud verſchaffen beteekent, (*een kind bij eene min laten opvoeden*), bevat, in verderen zin, al wat tot voeding van verſtand en hart, in den jeugdigen ouderdom, kan bijdragen. *Men ziet het dien jongman aan, dat hij door wijze en deugdzame ouders opgevoed is.*

OPBRENGEN, OPDOKKEN.

Geld verſchaffen. OPDOKKEN behoort tot den gemeenzamen ſpreektrant, en ziet bijzonder op het voordeel van dengenen, die de ſom ontvangt. *Hij heeft moeten opdokken, Ik zal hem wel doen opdokken.* Bij OPBRENGEN, dat ook in den ſchrijfſtijl gangbaar is, heerscht vooral het begrip van den last desgenen, die betalen moet. *Ik kan kwalijk de huur opbrengen.* Zonder eenige bijvoeging, heeft *opbrengen* den zin van aan de openbare belastingen voldoen. *Wij moeten al weder opbrengen.*

OPDOEN, zie OPENEN.

OPDOKKEN, zie OPBRENGEN.

OPENBAAR, OPENLIJK.

Voor, of in het algemeen. OPENBAAR is ter kennisſe van iedereen; OPENLIJK is niet heimelijk. *Eene openbare vergadering. Iets openlijk verhalen.* Wanneer men, *in het openbaar*, iemand iets in het oor fluistert, zegt men het niet *openlijk*. En wanneer men al, in een bijzonder gezelſchap, iets *openlijk* me-

Digitized by Google

mededeelt, ſpreekt men er niet altoos van *in het openbaar*. De *openbare* (niet de *openlijke*) *aangelegenheden* zijn de algemeene ſtaatsbelangen. Een ſtaatsdienaar knoopt geheime onderhandelingen aan, in zijne *openbare* betrekking; de ware toedragt derzelve wordt zelden *openlijk* bekend.

OPENBAREN, zie ONTDEKKEN.

OPEN DOEN, zie OPENEN.

OPENEN, OPDOEN, OPEN DOEN, OPMAKEN, OPEN MAKEN, OPEN SLUITEN, OPSTEKEN, OPEN STEKEN, OPEN KRIJGEN, OPEN LATEN, OPEN BLIJVEN.

Om iets door een digt ligchaam te kunnen doorlaten, is het noodzakelijk, de deelen van dit ligchaam vaneen te ſcheiden, of te OPENEN. Is echter zoodanige *opening* reeds voorhanden, zoo kan deze, naar welgevallen *open* gelaten, of, door middel van eenige ſtremming, deur, hek, boom, enz. *geſloten* worden. Ook het weder wegnemen van die ſtremming heet *openen*, anders OPEN DOEN, of OPEN MAKEN. Men zegt: *een lijk*, *eene ader*, *een gezwel*, enz. *openen*; insgelijks de loopgraven *openen*; niet *open doen*, of *open maken*. Daarentegen, onverſchillig, *de deur open doen*, of *open maken*; *den mond open doen*, of *open maken*. In andere gevallen kan enkel *open maken* gebruikt worden. *Eenen brief*, *een paket*, *open*

Digitized by Google

open maken; niet *open doen*. De reden voor dit onderſcheiden ſpraakgebruik ligt ongetwijfeld in het verſchil tuſſchen *doen* en *maken*. Wij hebben hier boven, op BEDRIJVEN, opgemerkt, dat het voorname kenmerk van *maken* gelegen is in de voortduring van het gemaakte, na het ophouden van de werkzaamheid van den maker. Althans datgeen, waarvan men zeggen kan, dat men het *gemaakt* heeft, moet tot eenen eigenaardigen en voortdurenden toeſtand gebragt zijn, inzonderheid in zoo verre de zaak ophoudt datgeen te zijn, wat zij te voren was. Het eigenaardige van eenen *brief* is nu niet, open te liggen. Een *paket*, wanneer men het geopend heeft, en de inliggende ſtukken onder de oogen neemt, is geen *paket* meer. Daarentegen is eene deur, of zij open ſta of niet, altoos *deur*. Ook zegt men een venſter *toe maken*, omdat het de gewone toeſtand van het venſter is, *toe* te zijn; eene kamerdeur *toe maken*, om dezelfde reden. Eene deur *open maken*, wanneer zij lang open moet blijven; maar *open doen*, wanneer men ſlechts iemand wil inlaten. Wanneer men dus de kamerdeur wil open hebben, om die open te laten en het vertrek te luchten, zal men zeggen: *maak de deur open*. Van de huisdeur, wanneer er aan geſcheld wordt: *doe de deur open*. OPEN SLUITEN onderſcheidt zich door het nevenbegrip, dat het open doen of open maken door middel van ontſluiting geſchiedt. OPEN STEKEN is het ontſluiten zonder ſleutel, en door een ſmidswerktuig. De beteekenis van OPEN LATEN, OPEN BLIJVEN

Digitized by Google

VEN en OPEN KRIJGEN behoeft geene aanwijzing. — Maar waarom zegt men ook *opſteken* voor *open ſteken*, en niet *oplaten* voor *open laten*, of *opkrijgen*, *opblijven*, in den zin van *open blijven*, of *open krijgen*? Omdat het *open ſteken* met eene opligting van een binnendeel van het ſlot kan gepaard gaan, en dit begrip niet vervat is in dat van iets *open* te *laten* of *open* te *krijgen*. In de andere zamenſtellingen kan zoowel *op* als *open* te pas komen, naar dat het geval het medebrengt, of men meer of min bijzonder de daad van naar de hoogte te brengen wil aanwijzen. De arts zegt: *maak den mond zoo ver op als gij kunt*, met *maken*, omdat dezelve, ter zijner bezigtiging, eene wijl in dien toeſtand blijven moet, en met *op*, omdat het voornamelijk op de opſperring aankomt. Van iemand, die geen woord geſproken heeft, zegt men: *hij heeft den mond niet open gedaan*, met *doen*, omdat daarbij aan geen *open laten*, of *open blijven* gedacht wordt, en met *open*, niet *op*, omdat men evenmin daarbij aan de opſperring denkt.

OPEN KRIJGEN, zie OPENEN.

OPEN LATEN, zie OPENEN.

OPEN MAKEN, zie OPENEN.

OPEN SLUITEN, zie OPENEN.

OPEN

Digitized by Google

OPEN STEKEN, zie OPENEN.

OPFOKKEN, zie OPBRENGEN.

OPGEBLAZEN, zie HOOGMOEDIG.

OPGETOGENHEID, zie VERRUKKING.

OPHEFFEN, zie OPNEMEN.

OPHANGEN, zie OPKNOOPEN.

OPHELDEREN, zie OMSCHRIJVEN.

OPHELPEN, zie OPNEMEN.

OPHEMELEN, zie OPVIJZELEN.

OPHITSEN, zie AANHITSEN.

OPHOUDEN, zie STAKEN.

OPKNOOPEN, OPHANGEN.

Door middel van eenen ſtrop, of toegetrokken knoop, aan eene galg ter dood brengen. OPHANGEN is het eigenlijke woord. *De ſtraf van ophangen is nog in onze provincien gebruikelijk.* Men gebruikt daarvoor OPKNOOPEN, wanneer de ſtraf zeer ſpoedig wordt uitgevoerd, zoo als met krijgsknechten, onder het doen van den togt, geſchiedt. Ook, wan-

Digitized by Google

wanneer, in oproer, iemand onverwachts, zonder regtspleging, wordt *opgehangen*. Insgelijks voor ophangen, niet zoo zeer aan eene galg, als wel aan een zich daartoe opdoend ding, onverſchillig welk: *aan eenen boom opknoopen*.

OPKWEEKEN, zie OPBRENGEN.

OPLAAG, DRUK, UITGAVE, (UITGAAF.)

De afdrukken van een ter perſe gelegd werk. OPLAAG ziet bijzonder op het getal der afdrukken, en is genomen van het eigenlijke *op* de pers *leggen*. *De ganſche oplaag van dat werk is reeds verkocht*. DRUK ziet op de uitvoering. *Een nette, zindelijke, druk*. Doch men bezigt het ook voor *oplaag*: *hij verkocht den ganſchen druk*. UITGAVE, of UITGAAF, duidt het eigenlijke *uitgeven*, of in den boekhandel brengen aan. *De druk was lang gereed, eer hij de uitgave durfde wagen*. Men zegt eene *eerſte uitgave*, eene *tweede uitgave*, waarvoor anders gebruikelijk is *eerſte druk*, *tweede druk*, *derde druk*, en zoo verder voor elken herdruk. Naar den aard der woorden is *druk* zintreffender dan *uitgave* in deze beteekenis, tenzij in den druk iets veranderd zij, wanneer wederom *uitgave* verkieslijk is. *Een tweede druk, letterlijk naar de oorſpronkelijke uitgave gevolgd. Eene tweede, vermeerderde en verbeterde, uitgave*.

OPLEGGEN, zie OPNEMEN.

OP-

Digitized by Google

OPLEIDEN, zie OPNEMEN.

OPLETTEN, zie AANDACHTIG ZIJN.

OPLIGTEN, zie OPNEMEN.

OPLOOP, zie BEROERTE.

OPLOOPENDHEID, zie DRIFT.

OPMAKEN, zie OPENEN.

OPMERKELIJK, zie AANMERKELIJK.

OPMERKEN, zie AANDACHTIG ZIJN.

OPMERKEN, zie AANMERKEN.

OPMERKEN, zie MERKEN.

OPMERKING, zie WAARNEMING.

OPMERKING, zie AANMERKING.

OPNEMEN, OPBEUREN, OPRIGTEN, OPHEFFEN, OPHELPEN, OPLEIDEN, OPLEGGEN, OPLIGTEN, OPDRAGEN, OPTILLEN.

Naar de hoogte brengen; hooger brengen. Al de hier bijeengeſtelde woorden komen in dit algemeene begrip met elkander overeen, doch verſchillen overigens van elkander, in de eigenlijke, en nog meer in eene overdragtelijke beteekenis. OPNEMEN is eigenlijk het

Digitized by Google

aanvatten en omhoog brengen van iets, dat op den grond, of althans lager, dan de hand ligt. *Een ſtuk gelds opnemen.* Van daar, figuurlijk, *iemand van de ſtraat opnemen*, iemand, die geene huisvesting heeft, tot zich nemen en weldoen. In eenen oneigenlijken zin, is *geld opnemen*, eene ſomme gelds, tegen onderpand of verzekering, ter leen nemen. Iets *wel* of *kwalijk*, *opnemen*, duiden. *Hoe wordt die zaak opgenomen?* Voorts, naauwkeurig waarnemen, afmeten: *een dorp*, *een veld opnemen.* Verder, keuren, beoordeelen: *een werk*, *eene rekening*, *opnemen.* Ook optellen: *de ſtemmen opnemen.* *Op zich nemen* is aannemen, om uit te voeren; *ik heb dat op mij genomen.* *Het voor iemand opnemen*, iemands partij trekken. Ook wordt *opnemen* onzijdig gebruikt, voor gelukken, wel ſlagen: *dat werk zal niet opnemen.* OPBEUREN ziet niet zoo zeer op iets, dat ligt, maar verder op iets, dat gevallen is; en het beteekent dan, dit in zijnen vorigen ſtand terugbrengen. *Een kind opbeuren.* *Zij beurde den gevallenen grijsaard van den grond op.* Vandaar, figuurlijk, iemand, die den moed heeft laten zakken, vertroosten en bemoedigen: *die taal beurde hem aanmerkelijk op.* OPRIGTEN heeft nog ſterker den zin van een gevallen ding weder overeind te ſtellen: *eene tafel*, *die omgevallen is*, *oprigten.* Figuurlijk is het bouwen, ſtichten: *ter eere van iemand een ſtandbeeld oprigten.* Ook zamenſtellen, doen ſtand grijpen: *een gezelſchap oprigten.* *Een leger oprigten.* Met meer betrekking tot de eigenlijke beteekenis, even als *opbeu-*

Digitized by Google

beuren, vertroosten en bemoedigen: *het ongeluk heeft hem ter neder gedrukt, wat zal hem oprigten?* OPRAPEN heeft insgelijks, eigenlijk, den zin van iets, dat gevallen is, omhoog brengen of opnemen; maar het wordt enkel van zeer ligte voorwerpen gezegd: *eene ſpeld van den vloer oprapen.* Van daar, figuurlijk, *dat is geen oprapens waardig*, zeer gering, zonder waarde. Voorts, ſchielijk bijeen verzamelen: *opgeraapt volk, een opgeraapt leger.* Verder, verzinnen, verdichten; *opgeraapte leugens; waar hebt gij die vertelling weer opgeraapt?* OPHEFFEN, in zoo verre het den zin heeft van het opnemen van iets, dat ligt, of gevallen is, ſtaat, wat het begrip van de zwaarte van het op te heffen voorwerp betreft, tuſſchen *opbeuren* en *oprapen*, en duidt minder kraehtbetooning aan, dan het eerſte, meer dan het laatſte: *iets van den vloer opheffen.* Gelijk nu *liggen* een beeld is voor een beſluit, eene verordening, en men van den inhoud daarvan ſpreekt, zoo als die is *liggende*, heeft *opheffen*, ten aanzien van wetsbepalingen of verordeningen, figuurlijk, de beteekenis van intrekken: *het beſlag op de ſchepen is weer opgeheven.* Anders is is de eigenlijke beteekenis van *opheffen* enkel hooger brengen, zonder nevenbegrip van opnemen: *met opgeheven kling. Met opgeheven hand. De roede is reeds opgeheven*, de misdaad zal gewroken worden. Bij OPHELPEN, heerscht het begrip van iemand, die op den grond ligt, of gevallen is, weder op de been helpen: *hij holp het ſchreijende wicht op.* Dat

Digitized by Google

het ook gebruikt wordt voor de behulpzame hand aan iemand bieden, tot verbetering van deszelfs toeftand, is eene zeer natuurlijke figuur: *hij holp hem uit zijne armoede op.* OPHALEN is opwaarts halen, naar boven halen. *Zij haalden het vischnet op.* Figuurlijk: *hoe zal hij dat ophalen*, uitvoeren te boven komen? *Zijn hart ophalen*, zich verkwikken, onder het beeld van, door lange inademing, verſche lucht te ſchep-pen. *Het voornemen is, om daar eens regt ons hart op te halen.* Verder figuurlijk, uit vorige tijden te voorſchijn brengen en in het geheugen roepen: *wat haalt gij voorbeelden op?* en in het algemeen aantoo-nen, verhalen: *ik zal het bedrog niet ophalen. Gij moet die zaak niet meer ophalen.* Voorts beteekent *ophalen* hooger maken: *eenen muur tot twintig voet boven het water ophalen.* Ook nog, in eenen eigen-lijken zin, doen oprijzen en afhalen: *eene juffer op-halen, om te danſen. De gevangenen ophalen.* En enkel afhalen, om in te zamelen: *geld bij de huizen ophalen.* Wat de eerst aangevoerde beteekenis be-treft, komt OPTREKKEN meest met *ophalen* overeen, alleen met het geringe verſchil, dat tusſchen *trekken* en *halen* zelve is. *De zon trekt den nevel op.* Ins-gelijks: *eenen muur optrekken*, ophalen. Maar *op-trekken* heeft daarenboven de beteekenis van het ver-gaderen en tot eene ſom brengen van getallen: *eene rekening optrekken.* Voorts wordt het genomen voor opvoeden: *zijne kinderen adellijk optrekken.* Ook wordt *optrekken*, niet *ophalen*, onzijdig gebezigd, voor in de lucht verdwijnen: *de mist is opgetrokken;*

voor

Digitized by Google

voor vocht opgeven: *de vloer trekt verbazend op*; van soldaten, op de wacht trekken: *de wacht is opgetrokken*; van een leger, opbreken, marcheren: *het leger trekt op.* OPLEIDEN, eigenlijk, opwaarts leiden, (als: *het water, door middel van pompen, opleiden*,) is, figuurlijk, tot zekeren trap van beſchaving brengen: *door vlijtige oefening worden wij opgeleid tot de kennis van wetenſchappen.* OPLIGTEN, eigenlijk, omhoog heffen, verſchilt daarin van *opbeuren* en *oprapen*, dat daarmede bedoeld wordt, iets op te heffen, dat zich in zijnen natuurlijken ſtand bevindt, zonder het nevenbegrip van te liggen, of gevallen te zijn: *gij kunt mij niet opligten.* Door eene uitbreiding van figuur, heet het verder, gevangen krijgen, in hechtenis nemen: *de ganſche bende werd opgeligt*; of wel, bedriegen: *hij zocht mij op te ligten.* OPVATTEN is eenvoudig vatten en opheffen: *mijn hoed viel op den grond, en ik vatte de hem ſchielijk weder op.* Figuurlijk, heeft het den zin van verſtandelijk vatten en opnemen: *men moet dit woord in eenen anderen zin opvatten. Haat, achterdocht tegen iemand opvatten* OPTILLEN, van *opligten* daarin verſchillend, dat het van iets zwaars, dat moeijelijk op te ligten is, gezegd wordt, is het eenige van deze reeks van woorden, dat niet ook gewoonlijk in eenen figuurlijken zin gebruikt wordt.

OPPASSER, OPPASSTER, LIJFKNECHT.

Soort van bediende. Reeds hebben wij *dienaar, bediende, diender, dienstbode, knecht, lakkei*, met

Digitized by Google

elkander vergeleken. Zie DIENAAR. LIJFKNECHT is een knecht, door iemand bijzonder tot zijnen perſoonlijken dienst gehouden. Het woord komt dus meest met *lakkei* overeen, daar *knecht* ook voor eenen ambachts- of werkgezel gebezigd wordt. Een OPPASSER, of, zoo het eene vrouw is, eene OPPASSTER, beteekent iemand, die niet in aanhoudenden dienst is, maar enkel tot zeker bepaald einde, in eene bijzondere omſtandigheid, of voor een gedeelte van den dag of van de week, met zekere werkzaamheid of bediening belast is: *eene ziekenoppaſſer. De oppaſſers* in het koffijhuis. Een officier neemt gemeenlijk eenen ſoldaat tot zijnen *oppaſſer*.

OPREGT, OPENHARTIG, ONBEWIMPELD, ONVERBLOEMD, ONGEVEINSD, ROND, RONDBORSTIG, GUL.

Voor de waarheid uitkomende. GUL, dat, eigenlijk, van het meêgeven van los en droog zand gezegd wordt, als: *het is vermoeijend, door het gulle zand te loopen*, en dat ook *mild* beteekent, als: *een gul mensch, een gul onthaal*, is in den hier bedoelden zin, het ware woord voor de tegenſtelling van *achterhoudend. Ik heb het hem, met een gul hart, gezegd.* ROND is degeen, op wien in alle opzigten ſtaat te maken is, die geene ſlinkſche wegen gebruikt, en zijne meening regtuit te kennen geeft. *Goed rond, goed zeeuwsch. Hij is rond in al zijn doen. Al te rond*, niet omzigtig genoeg in het ſpreken. ONGEVEINSD ziet minder op de uiterlijke betooning, dan wel

Digitized by Google

wel op de innerlijke meening. Men kan, *uit een gul hart*, iemand eenen raad geven, die hem mishaagt, of zelfs, tegen de bedoeling van den ſpreker, beleedigt. *Ronde taal* ſpreekt, ook tot eenen meerderen, degeen, die de inſpraak van zijn geweten, om geenerlei wereldlijk inzigt, verloochent. *Ongeveinsd* zijn de woorden desgenen, die van harte meent wat hij zegt. *Met een open hart*, of OPENHARTIG, ſpreekt hij, die al laat blijken, wat in zijn hart omgaat. Men vindt daarvoor ook *openborstig* gebezigd. Thans zegt men enkel RONDBORSTIG; en dit ziet meer op hetgeen men uit eenige noodzakelijkheid zegt; *openhartig* op hetgeen men enkel uit eigene beweging mededeelt. ONBEWIMPELD is zoo veel als anders, met eene figuurlijke ſpreekwijs, genoemd wordt *zonder er doekjes om te winden* Om *gul*, *openhartig*, *ongeveinsd*, *rond*, *rondborstig*, te ſpreken, is het noodzakelijk OPREGT te zijn; hoezeer overigens valsch van hart, kan men, in gramſchap, iemand *onbewimpeld* de waarheid zeggen. ONVERBLOEMD te ſpreken is geen volſtrekt vereischte der opregtheid; want van ſommige zaken zelfs ſpreekt men niet, welvoegelijkerwijze, anders dan verbloemd. De *gulle* mensch is zonder erg, en zegt al wat hij denkt, en zoo als hij denkt, *onbewimpeld*, en veelal *onverbloemd*, altoos *ongeveinsd*. De *openhartige* mensch is altoos *opregt*; de *opregte*, evenwel, niet altoos *openhartig*; wat hij zegt, meent hij; maar, wanneer de omſtandigheid niet toelaat, dat hij, volgens zijne meening ſpreke, kan hij, zonder onopregt te zijn, zwijgen. De *rondborſtige* mensch

Digitized by Google

zegt zijns harten meening, wanneer daartoe eenige noodzakelijkheid is, zonder het gevaar te ontzien, hetwelk hij zich mogelijk daardoor berokkent. De wijze en deugdzame mensch is altoos *opregt*, met beproefde vrienden *openhartig*, wanneer zijn pligt het vordert, *rondborſtig*. Alle afwijking van *opregtheid* is eene vernedering voor dengenen, die zich daartoe bekwaamt. Het beeld ſchijnt genomen van de regt op ſtaande menſchelijke geſtalte; de *opregte* mensch houdt altijd het hoofd op; geveinsdheid is, even als de logen, altoos een bewijs van gebrek aan magt of moed; die niets behoeft te ontzien, kan ligt ſteeds *opregt* blijven, doch zelden helaas is dit, in de zamenleving, het geval.

OPREGT, zie ECHT.

OPRIGTEN, zie BOUWEN.

OPRIGTEN, zie OPNEMEN.

OPROER, zie BEROERTE.

OPSCHIK, PRONK, TOOI, DOS.

Uiterlijk ſieraad. Dos wordt eigenlijk alleen van de kleeding gezegd, en is een deftig woord daarvoor. Het ſluit daarom ook het begrip van de deftigheid der kleeding zelve in zich. Tooi duidt eene op de kleeding aangewende bijzondere oplettendheid aan; en van daar heeft het werkwoord de beteekenis van zich te klee-

Digitized by Google

kleeden, bijzonder met oogmerk, om te behagen, waartoe mede behoort het bedekken van alle wanſtaltigheid of anderen misſtand. Zoo zingt VONDEL: *en gij u toit van vlek en misſtal ſchuw.* Het werkwoord *pronken*, dat oulings van het betrekken, bewolkt worden, der lucht gebezigd werd, en verder van perſonen gezegd, een donker, ſtuursch, ſtreng gelaat aennemen beteekende, zoude uit dien hoofde ſchijnen, in zijnen aard, het tegenbeeld te moeten zijn van het vorige. Doch het hedendaagſche gebruik neemt het voor, door kleeding of anderzins, eene opzigt barende vertooning maken. Van daar PRONK, zoowel voor kleederpracht in het bijzonder, als voor ſieraad in het algemeen: *haar pronk krijgt pronk door ſchoonheid van haar leven.* OPSCHIK onderſtelt, minder dan *pronk*, pracht of kostbaarheid, maar altoos het bijbrengen van ſieraden, uit hoovaardij of behaagzucht: *zij houdt veel van den opſchik. Opſchik* wordt ook van het huisraad gezegd: *ik heb aan den opſchik van deze kamer veel geld beſteed. Pronk* is het meest algemeene woord, en komt ook figuurlijk voor: *met pronk van woorden.*

OPSCHUDDING, zie OPSTAND.

OPSLAAN, zie NEERSLAAN.

OPSLUITEN, WEGSLUITEN.

Achter het ſlot brengen. OPSLUITEN ziet op het oogmerk, dat het achter het ſlot gebragte niet ver-

Digitized by Google

loren ga; WEGSLUITEN geſchiedt, om te verhinderen dat er iemand bijkome. *Gevangenen opſluiten. Papieren wegſluiten.* Ook kan *opſluiten* zonder oogmerk geſchieden: *ik wist niet, waar de hond toch blijven mogt, doch thuis komende, merkte ik, dat hij, bij het ſchielijk toeſlaan der deur, opgeſloten was geworden.*

OPSNIJDEN, OPZEGGEN.

Overluid uitſpreken. *Het kind* ZEGT *zijne les* OP. *Men* SNIJDT *verzen* OP. Het laatſte onderſtelt de kunstmatige aanwending der uiterlijke welſprekendheid; het eerſte niet.

OPSNIJDEN, POGCHEN, SNOEVEN, PRALEN, GROOTSPREKEN.

Alle deze woorden onderſtellen eene vergrootende, of althans verwaande voorſtelling. Men POCHT, men SNOEFT, men PRAALT, met betrekking tot hetgeen men voor eenige eigene voortreffelijkheid houdt; men SNIJDT OP, ten aanzien van allerlei andere dingen, doch met hetzelfde inzigt, om de algemeene opmerkzaamheid en bewondering gaande te maken. *Pralen*, is eigenlijk, in het algemeen, eene vertooning van grootheid en luister maken: *zij praalde met de kostbaarſte juweelen.* Wanneer men overdragtelijk zegt: *hij praalde zeer met zijn geſlacht*, zoo beteekent dit, hij beroemde zich daarop zeer, liet zich veel daarop voorſtaan. *Pogchen* drukt dit ſterker uit, en geeft tevens het denkbeeld van een herhaald pralen:

al

al dat pogchen op afkomst en eertitelen is belagchelijk. Hierbij wordt evenwel nog niet onderſteld, dat de *pogcher* of *praler* zich op iets beroem't, dat hij niet wezenlijk bezit. Ook in *ſnoeven* ligt dit niet noodzakelijkerwijze: *ik begrijp niet, hoe iemand zoo op zijn geld kan ſnoeven*, kan zeer wel gezegd worden van eenen rijkaard, die enkel de belagchelijke gewoonte heeft van, bij alle gelegenheden, te gewagen van de groote ſommen gelds, welke hij werkelijk beſteed heeft. Meest echter dient dit woord voor een pogchen op iets, dat geene wezenlijkheid heeft. *Hij ſnoeft van groote dingen.* Men kan *opſnijden*, zonder van zich zelven te ſpreken. De zucht om bewondering te verwekken doet echter den *opſnijder*, hetgeen hij verhaalt, ſoms tot in het ongeloofelijke vergrooten. Dit geſchiedt ook door GROOTSPREKEN; ſchoon dit echter zonder opzettelijke verzaking van de waarheid kan plaats hebben, wanneer namelijk iemand, uit een welgemeend, doch overdreven, vertrouwen op zijne krachten of vermogens, zich doet voorkomen, als in ſtaat zijnde, om iets te verrigten, dat inderdaad voor hem ondoenlijk is.

OPSTAND, OPSCHUDDING.

Onrustige beweging onder het volk. OPSTAND is een dadelijk muiten; OPSCHUDDING ſlechts een onrustig zamenrotten, niet altoos met oogmerk van tegenſtreving tegen het gezag der overheid: *dat geval maakte eene groote opſchudding.* Zie meer andere woorden met *opſtand* vergeleken, op BEROERTE.

OP-

Digitized by Google

OPSTEKEN, zie AANSTEKEN.

OPTILLEN, zie OPNEMEN.

OPTREKKEN, zie OPNEMEN.

OPVATTEN, zie OPNEMEN.

OPVLIEGENDHEID, zie DRIFT.

OPVOEDEN, zie OPBRENGEN.

OPZEGGEN, zie OPSNIJDEN.

OPZIGTIG ZIJN, zie AFSTEKEN.

ORAKEL, GODSPRAAK.

Van gelijke beteekenis, uitgenomen in het figuurlijke gebruik. Men zegt van een' zeer wijs man, of eene zeer wijze vrouw: *hij*, of *zij*, *was het* ORAKEL *van dien tijd*, niet *de* GODSPRAAK.

ORBEREN, NUTTIGEN.

Genieten, gebruiken; van ſpijs of drank ſprekende. NUTTIGEN is het algemeene woord; ORBEREN wordt vooral gebezigd in de beteekenis van iets te gebruiken, om het voor verwaarloozing of bederf te bewaren.

OUD, zie AFGELEEFD.

OU-

Digitized by Google

OUTER, zie ALTAAR.

OVERAL, zie ALOM.

OVERBLIJVEN, OVERSCHIETEN.

Overig blijven. Wanneer van eenige ſpijs, op eenen maaltijd, niets OVERBLIJFT, is dit een teeken, dat het al met ſmaak genuttigd is; wanneer er niets van OVERSCHIET, blijkt daaruit, dat er niet te veel van geweest is. Overigens heeft OVERBLIJVEN eene algemeenere beteekenis van blijven beſtaan, in tegenoverſtelling van ophouden te beſtaan: *van die ganſche legermagt zijn ſlechts weinige manſchappen overgebleven.*

OVERBODIG, OVERTOLLIG, (OVERTALLIG,) OVERDADIG.

Te veel. OVERBODIG is meer dan geboden, of bevolen is: *overbodige werken*, (waarvoor men anders zegt: *overtollige werken*). Van daar, meer dan vereischt wordt: *dat zijn overbodige pligtplegingen.* OVERTOLLIG, (eigenlijk OVERTALLIG,) beteekent het getal te boven gaande. Meer dan het bepaalde getal, of de voltalligheid, kan ſomtijds dienſtig zijn, ſomtijds ten eenenmaal nutteloos. Alleen in het eerſte geval, ware nog het oorſpronkelijke *overtallig* te gebruiken: *de troepen zijn overtallig*, zijn niet alleen voltallig, maar hun getal is grooter, dan het bepaalde. In de andere beteekenis, is dit woord door *overtollig* verdrongen: *overtollige*

ge-

Digitized by Google

geregten. Waartoe al dat overtollige? Ook wordt het voor overvloedig genomen: *daarvan zijn overtollige blijken.* OVERDADIG heeft de beteekenis, niet alleen van overtollig, meer dan noodig, maar tevens van onmatig, verkwistend: *overdadige pracht.*

OVERBRENGEN, OVERBRIEVEN, OVERPRATEN, OVERZEGGEN.

Iets, dat verzwegen moest worden, ontdekken. OVERBRIEVEN geeft letterlijk te kennen, dat dit briefswijze, OVERBRENGEN, OVERPRATEN, OVERZEGGEN, onderſtelt, dat het bij monde geſchiedt. *Ik ſpreek, in zijne tegenwoordigheid, van die zaak niet; want hij brengt alles over. Wacht u voor hem; want hij kan niet nalaten, alles over te brieven.*

OVERBRIEVEN, zie OVERBRENGEN.

OVERDADIG, zie OVERBODIG.

OVERDENKEN, zie NADENKEN.

OVERDRAGEN, zie AFSTAAN.

OVERDRIJVEN, VERGROOTEN.

In het verhalen of voorſtellen eener zaak, de grenzen der waarheid of billijkheid overſchrijden. In VERGROOTEN ligt meer, in OVERDRIJVEN minder, het begrip der opzettelijkheid. *De vijand heeft ons ver-*

Digitized by Google

verlies vergroot. Dikwerf overdrijft men de loffpraak der vriendſchap, ten koste der algemeene menſchenliefde.

OVEREENKOMEN, zie OVEREENSTEMMEN.

OVEREENKOMST, zie BETREKKING.

OVEREENSTEMMEN, OVEREENKOMEN.

Ten deele gelijk zijn. OVEREENKOMEN ziet op alle dingen, die hoedanigheden hebben, in welke zij met andere dingen gelijk zijn: *de ſpaanſche kleederdragt komt in ſommige ſtukken met de romeinſche overeen.* OVEREENSTEMMEN ſlaat, naar de vorming van het woord, dat zoo veel is als eenerlei ſtem of geluid hebben, in ruimere beteekenis, hoofdzakelijk op gevoelens, meeningen, gedachten, of de uitdrukkingen daarvan. Eigenlijk: *die ſpeeltuigen ſtemmen volmaakt overeen.* Oneigenlijk: *die menſchen ſtemmen in hunne meeningen en goede oogmerken met elkander overeen. Die getuigenisſen ſtemmen niet overeen.* Men kan niet zeggen: *de ſpaanſche kleederdragt ſtemt met de romeinſche overeen.*

OVEREIND, REGT OP.

De natuurlijke ſtand van alle voorwerpen, die hunne hoogte tot langſte afmeting hebben. *De mensch gaat* REGT OP. *Hij was ſpoedig weer* OVEREIND. Het verſchil is, dat *overeind* liefst wil gebezigd worden,

Digitized by Google

den, wanneer een voorwerp, dat *regt op* behoort te ſtaan, in eenen anderen ſtand geweest is, en nu weder daarin herſteld wordt.

OVERERVEN, zie AANERVEN.

OVERGEVEN, zie BESTELLEN.

OVERHAASTING, OVERIJLING.

Te groote ſchielijkheid. OVERHAASTING wordt alleen in den eigenlijken zin gebruikt: *iets met overhaasting doen.* OVERIJLING meest, met de ruimere beteekenis van gemis van genoegzaam overleg: *nu eens opzettelijk, dan bij overijling, van zijnen pligt afwijken.*

OVERHALEN, zie BEWEGEN.

OVERHANDIGEN, zie BESTELLEN.

OVER HET ALGEMEEN, zie DOORGAANS.

OVERIJLING, zie OVERHAASTING.

OVERLATEN, zie AFSTAAN.

OVERLEDEN, zie DOOD.

OVERLEDEN, zie AFLIJVIG.

OVER-

Digitized by Google

OVERLEGGEN, OVERDENKEN.

Zich eene zaak in haren ganſchen zamenhang voorſtellen. OVERDENKEN, zie op NADENKEN. OVERLEGGEN is *overdenken*, doch bepaaldelijk met oogmerk, om zich daarnaar te gedragen.

OVERLEVERING, SCHRIFT.

OVERLEVERING is een, van oude tijden, van den vader op den zoon enz. voortgeplant berigt omtrent gebeurde zaken, in tegenoverſtelling van eene in ſchrift geſtelde, en alzoo bewaarde geſchiedenis. *De joden ſtellen veel belang in overleveringen.* Bepaaldelijk, voor kerkelijke overleveringen, in tegenſtelling van de heilige SCHRIFT: *de roomſche kerk neemt, behalve de ſchrift, ook de overleveringen aan.*

OVERLIJDEN, zie STERVEN.

OVERLOOPEN, OVERVLIETEN, OVERVLOEIJEN, OVERSTROOMEN.

Men zegt: *de regenbak heeft overgeloopen. Het glas is te vol, het zal overloopen.* OVERLOOPEN wordt gebruikt van eenig vocht, dat anders niet in beweging is; OVERVLIETEN, OVERVLOEIJEN, OVERSTROOMEN, van vlietende, vloeijende of ſtroomende wateren. *De rivier vloot op twee plaatſen over. De Nijl vloeit jaarlijks over. De Donau ſtroomt over.* De beide laatſte woorden zijn ook figuurlijk te gebruiken: *zijn hart vloeide over van dankbaarheid*

Digitized by Google

en blijdſchap. Mijne oogen ſtroomden over van droefheid. De markt ſtroomde over van volk. Eindelijk heeft *overſtroomen* ook het voorzetſel onſcheidbaar, en beteekent dan ſtroomend de oppervlakte van iets bedekken: *de rivier overſtroomde de velden.*

OVERMANNEN, zie BEMAGTIGEN.

OVERMEESTEREN, zie BEMAGTIGEN.

OVERMOED, TROTSCHHEID.

Overdrevene voorſtelling van eigene verdienſten of vermogens. De TROTSCHHEID ontſtaat uit eigenliefde en eigenwaan. Zij wordt door onverdiende eer en de bewondering van dwazen gevoed. Zij uit zich door woorden en gebaren. De OVERMOED ontſtaat uit een gelukkig ſlagen in alle ondernemingen en eene bevrediging van alle wenſchen. Elke nieuwe voorſpoed ſtrekt denzelven tot voedſel. Hij verleidt tot roekelooze ondernemingen. De *trotschheid* wordt vernederd, wanneer zij verachting ontmoet; de *overmoed* door teleurſtellingen en wederwaardigheden.

OVERNATUURKUNDE, BOVENNATUURKUNDE, BESPIEGELENDE WIJSBEGEERTE.

Die wijsgeerige wetenſchap, welke de algemeene eigenſchap der dingen, het beſtaan en de eigenſchappen van God, het wezen der wereld en de eingenſchappen van eenen geest bevat. OVERNATUURKUNDE is, zoo wel als BOVENNATUURKUNDE, eene gebrekkige ver-

Digitized by Google

vertaling van het lat. *metaphysica*. BESPIEGELENDE WIJSBEGEERTE is de, thans, bij het onderwijs op de hoogeſcholen, aangenomene bewoording.

OVERPEINZEN, zie NADENKEN.

OVERPRATEN, zie OVERBRENGEN.

OVERREDEN, OVERTUIGEN.

Doorgaans worden deze beide woorden met elkander verwisſeld, ſchoon zij zeer verſchillende zaken beteekenen. OVERREDEN is, door eene woordelijke voorſtelling, tot toeſtemming, of tot iets bewegen, of wel, door woorden, of redenen, veroorzaken, dat iemand overeenkomſtig met onze voordragt handele. *Ik zocht hem daarvan te overreden. Hij liet zich niet overreden;* waarmede zinverwant is *overhalen*, *nopen*, *bewegen*, zie BEWEGEN. OVERTUIGEN is, eigenlijk, door de getuigenis van anderen tot erkentenis der waarheid, of ook tot toeſtemming bewegen. Zoo *overtuigt* men iemand, wanneer men hem *getuigen* voorſtelt, die datgeen, hetwelk hij bekennen, of voor waar houden moet, gezien of ondervonden hebben; of door *getuigſchriften*, of andere onwederſprekelijke bewijzen. *De overtuigende kracht der waarheid. Door zijn geweten overtuigd worden. Overtuiging* raakt het verſtand alleen; maar *overreding* den wil en de daden. Om te *overtuigen*, moeten de bewijsgronden klaar zijn; men kan ook door ſchijngronden *overreden*.

Digitized by Google

OVERROK, zie MANTEL.

OVERROMPELEN, OVERVALLEN, VERRASSEN.

Onverwachts beſpringen. Bij VERRASSEN is het hoofdbegrip de gezwindheid. Het heeft ook de beteekenis van, in raschheid de loef afſteken; gelijk VONDEL zingt: *de snelle wint komt zelf de faem met vier en ſtof verraſſehen.* Ook voor onverwachts verblijden gebruikt men *verraſſen.* Men beſpoedigt eene reis, om vroeger, dan men verwacht wordt, aan te komen, en zijne huisgenooten te *verraſſen.* *Hij verraste ons met dit aangename geſchenk.* Maar in den zin, waarin wij het hier vergelijken, heeft *verraſſen*, benevens de beteekenis van onverwachts beſpringen, ook die van overmeesteren. *De ſtad werd verrast.* Zoo komt het ook voor, in den zin van het plegen van vrouwekracht, in den voormaligen regtsgeleerden ſtijl: *dat een wyf klagede, dat ſy verrast waer*, V. HASS. OVERVALLEN heeft de opgegevene beteekenis eenvoudig, zonder op den uitſlag te zien: *wij overvielen den vijand bij nacht.* Het wordt niet alleen van krijgsbewegingen, maar ook van andere zaken gebezigd: *de ſlaap overviel hem. Van een zwaar onweder overvallen worden.* Bij *overvallen* heerscht, behalve het begrip van het onverwachte, of onverhoedſche, dat der vermogende of geweldige werking; bij OVERROMPELEN, bovendien, het begrip van rumoer en wanorde. Dit wordt, eigenlijk, enkel van den krijg gebezigd: *eene ſtad, den vijand overrom-*

pe-

Digitized by Google

pelen. Oneigenlijk, zegt men: *wij werden overrompeld*, wanneer men ons tot iets overgehaald heeft, zonder ons tijd te laten, om de zaak te overwegen.

OVERSCHIETEN, zie OVERBLIJVEN.

OVERSPAREN, zie SPAREN.

OVERSTROOMEN, zie OVERLOOPEN.

OVERTALLIG, zie OVERBODIG.

OVERTOLLIG, zie OVERBODIG.

OVERTREDING, zie MISDRIJF.

OVERTUIGEN, zie OVERREDEN.

OVERVALLEN, zie OVERROMPELEN.

OVERVLIETEN, zie OVERLOOPEN.

OVERVLOEIJEN, zie OVERLOOPEN.

OVERWEGEN, zie BERAADSLAGEN.

OVERWEGING, zie BEDENKING.

OVERWEGING (IN) NEMEN, zie BERAADSLAGEN.

Digitized by Google

OVERWINNEN, zie BEMAGTIGEN.

OVERWINNING, ZEGE, ZEGEPRAAL.

De ten onderbrenging van den vijand. OVERWINNING ziet meer op het daardoor behaalde voordeel; ZEGE, op den roem. Van daar, ZEGEPRAAL, eigenlijk de plegtige optogt, vooral bij de Romeinen gebruikelijk, wanneer de veldheer, die eene beslissende overwinning in den krijg behaald had, in staatsie en praal, met zijne zegeteekenen, zijne terugkomst vierde; thans, als eene figuur daarvan, voor de betooning van vreugde over een behaald voordeel. *Wij behaalden eene beslissende overwinning op den vijand. Eindelijk werd de zege door de onzen bevochten. De ontslagene gevangenen werden door hunne vrienden in zegepraal naar huis begeleid.*

OVERZEGGEN, zie OVERBRENGEN.

OVERZETTEN, zie OMSCHRIJVEN.

OVERZIEN, zie HERZIEN.

Digitized by Google

P.

PAAL, PERK; — BEPALEN, BEPERKEN, — BESCHRIJVEN.

Het verſchil tuſſchen de beide eerſte werkwoorden is gegrond in dat der naamwoorden, van welke zij gevormd zijn. In beide ligt het begrip eener begrenzing; doch BEPALEN ziet meer op het aanwijzen der grensſcheidingen, BEPERKEN op een werkelijk in- en affluiten, gelijk wij ſtraks zullen zien, na den aard der beide naamwoorden te hebben beſchouwd. PAAL, namelijk, is een ſtuk hout of ſteen, van mindere of meerdere lengte, ten minſte eenige duimen dik, dat in den grond vast gezet of geſlagen wordt, om tot verſchillende einden te dienen, en bijzonderlijk, om de grenzen van een district of gewest aan te wijzen. Zoo ſpreekt men van *landpalen*, die als eene banheining geſlagen werden tot eene landſchouwing. *Het is binnen onze palen geſchied* beteekent dus, in eenen eigenlijken zin, binnen onze grenzen. Van hier, dat het woord ook figuurlijk, voor begrenzing

Digitized by Google

genomen wordt: *ieder moet blijven binnen de palen van zijn beroep. Hij gaat de palen te buiten*, namelijk, *de palen*, of regelen, *der welvoegelijkheid.* Ook zegt men: *iemand paal en perk ſtellen*, eene uitdrukking, waarin eene overtolligheid zoude te berispen zijn, indien niet tusſchen de beide woorden een in het oog vallend verſchil beſtond. Met het eerſte woord, *paal* namelijk, wordt hier aangeduid, dat men iemand de grens aanwijst, buiten welke hij niet gaan *mag;* met het tweede woord, PERK, dat men daar tevens een beletſel in den weg ſtelt, waardoor hij niet verder gaan *kan. Perk* immers is eigenlijk eene omtuining van paalwerk, of gevlochten rijswerk, om daarin, des nachts, vee op te ſluiten, en het alzoo het verdolen te beletten. Overdragtelijk genomen, heeft het den zin van eene begrenzing van iemands willekeur en vrijmagt, doch vooral met het begrip, dat hij daardoor belet wordt verder te gaan. — *Bepalen* nu is, eigenlijk, met palen afzetten; *beperken*, met eene omtuining, gelijk die door *perk* wordt aangeduid, omzetten. Maar verder; gelijk, wanneer men iets in een perk beſluit, te onderſtellen is, dat het, voor het daarſtellen van dat perk, meerdere ruimte genoten heeft, zoo bevat *beperken*, als van zelf, het nevenbegrip van inkrimpen, verminderen. *De grondwet bepaalt de bevoegdheid der Staten-Generaal*, dat is, zij wijst aan, tot hoe verre die bevoegdheid gaat. Een' gansch anderen zin zoude hier *beperkt* opleveren; dit zoude, in den bijgebragten volzin, niet anders kunnen te ken-

Digitized by Google

kennen geven, dan dat de bevoegdheid van dat ſtaatsligchaam, tijdens het daarſtellen der grondwet, uitgebreider ware geweest, dan tegenwoordig, en eerst, door die grondwet, onder engere bepalingen gebragt ware. Geenszins neemt dit weg, dat, in ſommige gevallen, het eene woord het andere, ſchier onverſchillig, kan vervangen. *Zijne wenſchen, zijne driften, bepalen*, bij voorbeeld, of *beperken*, kan veelal eenerlei zin hebben. Wanneer men namelijk, te voren, onbegrensde wenſchen of driften *bepaalt*, binnen *palen* of grenzen brengt, is die daad op zich zelve eene *beperking*, of inkrimping van ruimte. Ook kan, daar een *paal* ligt een hinderpaal kan zijn, *bepalen* het zelfde zijn, als *beperken*, ook in den anderen zin van het laatſte woord, namelijk dien van beletten, ſtuiten: *de ſtroom bepaalde onze overwinningen.* — In eene andere beteekenis van *bepalen*, echter, heeft *beperken* daarmede niets gemeens. *Palen* worden ook tot geheel andere oogmerken gebruikt, dan om grenzen aan te wijzen, gelijk reeds te kennen gegeven is. Men heeft, bij voorbeeld, *palen* in havens of grachten, in den grond geheid, om daaraan ſchepen vast te leggen; en, daar zulk een paal te laag, en, bij hoog water, overdekt zijnde, gelegenheid kan geven, dat een vaartuig daartegen ſtoot, daarentegen *boven water* uitſtekende, zigtbaar is, en geen zoodanig gevaar oplevert, is het een gemeen ſpreekwoord, te zeggen: *dat is een paal boven water*, om te ſpreken van eene bekende zaak, iets, dat zeker is. Zoo worden dijken door paalwerk

Digitized by Google

verſterkt, of, bij onſtevigheid van den grond, gebouwen daarop geſticht. Van daar, in de gemeenzame verkeering, *paalvast*, voor zoo vast, als een paal, of zeer zeker; en *bepalen*, in den zin van vastſtellen. *Mijn beſluit is bepaald. Eenen dag bepalen.* — Met BESCHRIJVEN is *bepalen* verwant door eene verdere figuur van de eerſte beteekenis, het aanwijzen van grenzen. In beide woorden, *beſchrijven* en *bepalen*, ligt namelijk de zin van eene zaak of een denkbeeld volledig voorſtellen, of duidelijk maken. *Beſchrijven* onderſtelt eene omſtandige voorſtelling, en daarvoor zijn verſchillende wijzen en wijzigingen, door andere zinverwante woorden uitgedrukt. Zie AFMALEN. Zie ook OMSCHRIJVEN. Bij het *bepalen* eener zaak, is de meest mogelijke beknoptheid een hoofdvereischte. Eene *beſchrijving* moet volledig en naauwkeurig, eene *bepaling*, vooral juist zijn. Wanneer men volledig en naauwkeurig *beſchrijft*, doet men eene zaak, naar waarheid, en in al hare omſtandigheden, kennen; om, naar de regelen der redekunde, juist te *bepalen*, moet geen woord meer of minder gezegd worden, dan noodig en dienſtig is, om van de zaak een zoo klaar begrip te geven, dat men daardoor in ſtaat zij, om dezelve van alle andere beſtaande of beſtaanbare zaken te onderſcheiden. De *beſchrijvende* ſtijl is een belangrijk gedeelte van de kunst, om wel te ſchrijven. In de redekunde, vooral, komt alles op de juistheid der *bepalingen* aan.

PAAP,

Digitized by Google

PAAP, PRIESTER, PASTOOR. — PAAPSCH, ROOMSCH. — PAPIST, ROOMSCHGEZINDE.

De afleiding, of afſtamming van elk dezer woorden zal ons hier tot gids moeten dienen; om dezelve in hunne betrekkelijke waarde te onderſcheiden. PASTOOR is van het lat. *pastor* ontleend, dat een' herder beteekent, gewoon beeld ter aanduiding van eenen godsdienſtleeraar. Het woord dient tot ambtsbenoeming voor de kerkleeraren van onderſcheiden christelijke gezindheden, voor zoo verre zij herders eener kerkgemeente zijn. *Een roomsch pastoor. Een luthersch pastoor.* Bij de hervormden wordt de predikant alleen in Vriesland *pastoor* genoemd; en zijne huisvrouw, aldaar, *pastoorsken.* PRIESTER is eene verduitſching van het gr. en lat. *presbyter*, eigenlijk een oud man, en van daar, eerst, de oudſten of ouderlingen der eerſte christelijke gemeenten; vervolgens, de opzieners van zulke gemeenten, zonder onderſcheid van jaren; eindelijk, naardien zoodanige opzieners, in de roomſche kerk, met den tijd het offerwerk van de mis verrigtten, bij uitſluiting, een geestelijke, tot offeren geregtigd en daarvan zijn werk makende, niet alleen van den roomſchen, maar ook van andere godsdienſten, tot welker plegtigheden insgelijks offeren behoorde. Van daar ook *priesteres* of *priesterin. De inſtelling van het priesterſchap. Joodſche priesters. Heidenſche priesters. Een priester der roomſche*, of *der grieksche, kerk.* De christelijke gezindheden, die het avond-

Digitized by Google

avondmaal niet voor een offer houden, kennen ook geene *priesters*. PAAP is oogenſchijnlijk het lat. *papa*, met welken naam, eigenlijk *vader* beteekenende, men oulings in de latijnſche kerk, over het algemeen, eenen geestelijken benoemde, gelijk alsnog de griekſche christenen daarvoor παπας (*pópas*) zeggen. Thans wordt het nederduitſche woord niet anders, dan in eenen verachtelijken zin gebezigd, even als het hoogduitſche *Pfaff*, dat, in Duitschland, thans een ſcheldnaam voor eenen geestelijken is, en als zoodanig voor Luthers tijd moet gebruikt geweest zijn, daar hij, in het opſchrift tot 1 Kon. 18. *Baalspfaffen* bezigt. Men wil, dat dit *pfaff* niet eene verbastering van het lat. *papa* zij, maar zijnen oorſprong daarin hebbe, dat de geestelijken, in den tijd toen alle ſchrijfkunst zich tot hunnen ſtand bepaalde, en zij de eenige opſtellers waren van openbare oorkonden en andere wettelijke beſcheiden of ſchrifturen, gemeenlijk, bij hunne onderteekening, de voorletters *p. f. a. f.* pleegden te voegen, als eene verkorting van *pastor fidelis animarum fidelium*, zoo veel als *de getrouwe zielenherder der geloovigen*. Terwijl er nu, met al het bijgeloovig ontzag voor den ſtand, weinig eerbied of achting voor de perſonen plaats had, en de heeren of edelen hunne huispapen, of geestelijke ſchrijvers, veelal ſlechts als bedienden behandelden, zoude de zamenvoeging van die voorletters tot één woord, welligt eerst uit ſcherts of ſpotternij bedacht, eerlang als eene algemeene benaming voor zulken geestelijken ſchrijver, en van daar voor elken geeste-

lij-

Digitized by Google

lijken over het algemeen, ingang hebben gevonden, gelijk die dan nog tegenwoordig, in het hoogduitsch, voor geestelijken van alle gezindheden, doch enkel als ſpot- of ſmaadnaam, in gebruik is. — Hoe het daarmede zij, voor zoo verre, in ſommige oorden van ons land, de roomschgezinden zonder onderſcheid, zoo leeken als priesters, met den naam van *papen* beſtempeld worden, is het woord uit een gansch ander oogpunt te beſchouwen. *Paap* is dan eene verkorting van PAAPSCH of PAPIST, eigenlijk een pauſelijke, of pausgezinde, van *papa* namelijk, maar niet in den oorſpronkelijken zin van eenen geestelijken over het algemeen, maar in den lateren van het opperhoofd der kerk, gelijk het latijnſche woord alleen in die beteekenis is overgebleven, ſedert de kerkvoogd van Romə zich hetzelvè, als eenen hem, onder alle bisſchoppen, alleen toekomenden, titel toeeigende. *Paap* in dezen zin, en *paapsch* of *papist*, niet anders beteekenende dàn, even als ROOMSCHGEZINDE en ROOMSCH, iemand, die de opperhoofdigheid van den ſtoel van Rome erkent, is dan zoo verre van, uit zijnen aard, eenig nevenbegrip van verachting of haat met zich te brengen, dat men het veelvuldig bij roomſche ſchrijvers zelve (*Phil. van Marnix* en anderen) gebezigd vindt. Zoo wordt, bij franſche geſchiedſchrijvers, van de oorlogen der pauſen gewagende, het woord *papistes* genomen voor de pauſelijken, de pauſelijke troepen. *Paap*, *paapsch* of *papist*, in den mond van onroomſchen, is, ſedert de met het kerkgeſchil verknochte be-

Digitized by Google

beroerten, zeker niet dan een onwelvoegelijke en te misprijzen ſmaadnaam; maar het is met het woord gelegen, even als, omgekeerd, met dat van *geuzen*, een even onwelvoegelijke en te misprijzen ſmaadnaam, in het tegenwoordig gebruik, tegen onroomſchen, offchoon aanvankelijk door dezen zelve zich ter onderſcheiding toegeëigend.

PAAPSCH, zie PAAP.

PAAR, zie KOPPEL.

PAARD, ROS, HENGST, RUIN, MERRIE, VEULEN.

PAARD is de gewone en algemeene geſlachtsbenaming, ROS het edelere woord, voor een vlug en moedig paard, ſomtijds in den deftigen ſtijl gebezigd. *Paarden houden. Goed te paard zitten. De paarden inſpannen. Zoo ſterk als een paard. Beſtijg uw brieſchend ros, en ſnel den vijand tegen.* Het jong heet VEULEN; het ongeſneden mannetjes paard heet HENGST, het geſnedene RUIN, het wijfje MERRIE. Zie MAARSCHALK.

PACHT, zie HUUR.

PACHTEN, zie HUUR.

PACHTGELD, zie HUUR.

PACHTHUUR, zie HUUR.

PAD,

Digitized by Google

PAD, zie BAAN.

PAGIE, EDELKNAAP.

Een jongen, of jongeling, die in den hofſtaat van vorſten eenen bijzonderen rang bekleedt, en doorgaans uit een adellijk huis genomen wordt. *Als* PAGIE *dienen.* EDELKNAAP is een, ter vertaling, nieuw geſmeed woord, waarvan de vorming wel in den aard der taal ligt, dat echter, met de beteekenis van de gedachte bediening, door het gebruik niet gewettigd is.

PAK, zie BOS.

PAKKEN, zie VANGEN.

PALLAS, zie DEGEN.

PAN, zie BAK.

PAND, zie ONDERPAND.

PANTSER, zie HARNAS.

PAPIST, zie PAAP.

PARTIJ, zie AANHANG.

PASTOOR, zie PAAP.

Digitized by Google

PATROON, zie KARDOES.

PEINZEN, DENKEN, DROOMEN, — BEDENKEN, BEPEINZEN, BEDACHT ZIJN.

De verſtandelijke vermogens van herinnering en vergelijking aanwenden. DENKEN is het algemeene woord; het is, eigenlijk, niet meer dan, met bewustheid gedachten hebben. *Leevenlooze dingen denken niet*, hebben geene met bewustheid verbondene begrippen. *De mensch is een denkend wezen.* Zelfs ſchijnt ſomtijds de bewustheid niet als vereischte te worden genomen, gelijk wanneer men, het wezen der menſchelijke ziel in het denkvermogen ſtellende, en dienvolgens het denken onafſcheidelijk achtende van haar beſtaan, uit de beſpiegelende wijsbegeerte het beſluit opmaakt, dat de mensch *altijd denkt*. *Denken* is dan ſlechts eene natuurlijke werking der vatbaarheid, zonder dat daartoe altoos inſpanning behoeft. Zoo is DROOMEN het denken der ziel in den ligchamelijken ſlaap, gepaard met min of meer duistere bewustheid. Van daar, dat *droomen*, ook in den wakkeren toeſtand, gebezigd wordt voor het krijgen van eene gedachte, zonder voorafgaande inſpanning van herinnering en vergelijking. *Wie zou dat gedroomd hebben?* zeer onderſcheiden van het ander figuurlijke gebruik van dat woord, voor *mijmeren*, waarbij het beeld van de andere zijde gevat, en meer op het ſuffen of ſluimeren der oordeelskracht gezien wordt. Zie MIJMEREN. PEINZEN is het tegenovergeſtelde daarvan; men *peinst*, wanneer men moeite

moeite heeft om zich iets te herinneren, of wanneer men niet gereedelijk het punt van vergelijking voor twee begrippen kan opdoen. In zoo verre is *peinzen* ook met *nadenken* verwant. Zie NADENKEN. *Peinzen* is dus eene ſterke inſpanning van het denkvermogen, van tweederlei aard; of, om een te voren verkregen beſef op nieuw af te zonderen en voor den geest terug te roepen: *hoe ik peinsde, ik kon niet op zijnen naam komen;* of, om, gelijk ook het lat. ſtamwoord *penſare*, wegen, te kennen geeft, de onderſcheidene aanzigten van eene zaak diepdenkend te overwegen. Het is dan, eene zaak BEPEINZEN, gelijk men het, aan het onzijdige werkwoord, door middel van het voorzetſel *be*, eene werkende beteekenis gevende, uitdrukt. Daar nu, het onzijdige *denken*, op dezelfde wijze, in BEDENKEN, door middel van het voorzetſel, eene werkende beteekenis krijgt, en gevolgelijk daarbij ook inſpanning der denkkracht onderſteld wordt, verandert in zoo verre het eenvoudige begrip, in het enkele *denken* vervat. *Bedenken* is dan zoo veel als nadenken over iets: *ik heb die zaak ernſtig bedacht*, of zich te binnen brengen, uitdenken: *hij bedacht een heilzaam middel.* In eene bijzondere beteekenis wordt het ook nog genomen, voor het denken aan iemand, met inzigt, om hem te bevoordeelen: *hij zal mij in zijn testament nog wel bedenken.* Als een wederkeerig werkwoord, beteekent het in overweging nemen: *ik bedenk mij nog, of ik het doen wil;* zich beraden: *bedenk u wel, eer gij de zaak onderneemt;* en ook, gelijk dit me-

Digitized by Google

nigmaal het gevolg van nadere overweging en rijper beraad kan zijn, van besluit veranderen: *ik heb mij weder bedacht.* BEDACHT ZIJN, met het deelwoord van *bedenken*, is niet, zoo als de vorm zoude aanduiden, slechts het lijdende werkwoord, als: *nadat de zaak wel bedacht en overdacht was*, maar heeft ook den onzijdigen zin van met voorzorg aan iets denken. *Op de rust zijns levens bedacht zijn.*

PELLEN, zie DOPPEN.

PEN, zie PLUIM.

PERK, zie PAAL.

PERSEN, zie DOUWEN.

PERSONAADJEN, zie LIEDEN.

PEULUW, zie KUSSEN.

PIJNIGEN, zie POLTEREN.

PIJF, zie BUIS.

PISTOOL, zie KARABIJN.

PIT, zie KERN.

PLAAT, zie DROOGTE.

PLAATS,

Digitized by Google

PLAATS, zie OORD.

PLAATS, PLEK.

Eenig bijzonder aangewezen gedeelte van de oppervlakte van iets, inzonderheid van de oppervlakte der aarde. Men zegt, onverſchillig, *het was op deze plaats*, of *het was op deze plek*; *iemand de juiste plaats*, of *de juiste plek aanwijzen*. Doch men zegt: *eene plek gronds*, niet: *eene plaats gronds*. PLAATS is overigens, in vele opzigten, ruimer van beteekenis. PLEK heeft, behalve de hier opgegevene, geene andere, dan eene nog nader bepaalde, beteekenis, die namelijk, van eene plaats op de oppervlakte van een ding, door eene daarop gevallen ſmet, door eene verſchillende kleur, of anderzins, van de overige oppervlakte onderſcheiden: *een hond met zwarte plekken; hij heeft eene roode plek op de hand; er zijn ſmerige plekken in dat goed.* In den laatſten zin, ſchrijft men anders *plak*. Zie PLAK.

PLAATS, PLAATSELIJKHEID.

Van het naamwoord PLAATS, heeft men het bijvoegelijke *plaatſelijk*, tot eene plaats behoorende, den aard van eene plaats hebbende, en van dit wordt het naamwoord PLAATSELIJKHEID gevormd, door middel van den uitgang *heid*, eertijds een naamwoord, dat eene perſoonlijkheid aanduidde, doch thans achter bijvoegelijke woorden gevoegd, om het hoedanige tot eene hoedanigheid over te brengen. Daar nu de hoedanigheid van een ding niet het ding zelf is,

Digitized by Google

zoo is *plaatſelijkheid* ook niet hetzelfde als *plaats*. Het kan een denkbeeld daarvan aanduiden, zonder het wezenlijk beſtaan uit te drukken. Bij de moeijelijkheid om het beſtaan van iets, zonder het bijdenkbeeld van eene plaats, *waar* het beſtaat, te kennen te geven, kan dus *plaatſelijkheid*, in enkele gevallen, verkieslijk zijn, juist om het denkbeeld van plaats, zoo veel mogelijk, te verwijderen. *Het wiskunſtig punt is eene plaatſelijkheid zonder eenige uitgebreidheid.*

PLAATSELIJKHEID, zie PLAATS.

PLAGEN, KWELLEN.

Laſtig vallen; onaangenaamheid veroorzaken. PLAGEN komt van *plaag*, dat in het hedendaagsch gebruik, inzonderheid een onheil, dat algemeen treft, beteekent, hetzij als eene bijzondere kastijding van Gods wege aangemerkt, gelijk *de tien plagen van Egypte*, hetzij ook zonder dit nevenbegrip, als eene zware algemeene ziekte, pest, of anders duurte en hongersnood, felle tirannij, verdrukking door vreemd krijgsvolk, enz. In dien laatſten zin gebruikt men het werkwoord *plagen*, wanneer men zegt: *dat land wordt zwaar geplaagd.* Ook zonder het begrip der algemeenheid: *honger en dorst plagen mij.* Alsdan inzonderheid, met den zin van, bij herhaling, onaangenaamheid veroorzaken: *waarom plaagt gij dat kind?* Of herhaalde ſmert: *met de jicht geplaagd zijn.* Ook wel ſchertſenderwijze, iets doen of zeggen,

Digitized by Google

gen, dat eenen anderen pijnlijk valt: *zij plaagden die juffer met haren neef.* In beide laatſte beteekenisſen is ook KWELLEN te gebruiken. *Met de jicht gekweld zijn. Zij kwelden die juffer met haren neef.* Overigens heeft *kwellen*, dat, in oorſprong, zigtbaar met kwaad, kwaal, kwalijk, verwant is, (gelijk ook het oud Vlaamsch *quaele* voor kwaadheid, boosheid,) niet zoo zeer de beteekenis van algemeenheid, welke wij in de eerſte plaats bij *plagen* hebben opgemerkt, maar daarentegen den zin van een ſterker verdriet: *dan kwelt mij knagend zielsverdriet. Die zaak kwelt mij dag aan dag.* Het zoude geene ernſtige houding hebben, indien men daarvoor *plagen* bezigde. Voorts is *kwellen* ook, *plagen* niet, een wederkeerend werkwoord. *Zich over iets kwellen.*

PLAK, PLEK, VLAK, VLEK, SMET, KLAD.

Een, inzonderheid door bezoedeling, onderſcheiden gedeelte van de oppervlakte van iets. De vier eerſte woorden zijn alle van ééne vorming, zijnde de letterwisſeling van *a* en *e*, of *p* en *v*, niet dan een verſchil van tongval en ſpelling. Nogtans heeft het gebruik aan dezelve ook, in vele opzigten, een merkelijk verſchil van nevenbeteekenisſen gegeven. PLEK is, eigenlijk, gelijk hierboven, bij de vergelijking van dat woord met *plaats*, aangemerkt is, (zie PLAATS,) in het algemeen, eenig bijzonder aangewezen gedeelte van de oppervlakte van iets, inzonderheid van de oppervlakte der aarde, en zegt men, in dien zin, *eene plek gronds.* PLAK ware daar-

Digitized by Google

voor niet te bezigen; noch VLEK, noch VLAK. *Vlek* evenwel beteekent ook een gedeelte van de oppervlakte der aarde, maar het moet door huizen bezet, en zelfs eene grootere en aanzienlijker plaats zijn, dan die, welke men gemeenlijk *dorp* noemt, zoodat het, alleen om het gemis aan poorten niet onder de ſteden gerangſchikt wordt. *Vlak*, hoezeer hetzelfde woord, heeft geenszins die beteekenis; noch *plak*, noch *plek*. Daarentegen heeft *vlek* weder eenen bijzonderen zin, die aan geen der andere woorden eigen is, namelijk van eene, alleen ten aanzien der lengte en breedte beſchouwde uitgebreidheid, in de meetkunde. In deze beteekenis evenwel, is het woord van het onzijdige geſlacht, in die, waarin wij het thans vergelijken, van het vrouwelijke, even als de andere aan het hoofd geſtelde woorden. Voor den hier in aanmerking te nemen zin, zijn overigens *vlak* en *vlek* eenzelvig van beteekenis, en is ook *plak* daarvan naauwelijks te onderſcheiden; maar ten aanzien van *plak* heeft dit zonderlinge plaats, dat het van het gelijknamige *plek* ten eenemaal afwijkt, en integendeel meer met KLAD overeenkomt. Beide *klad* en *plak*, namelijk, beteekenen inzonderheid de op iets geworpene vuiligheid zelve, door welke de vuile *plek*, of *vlak* of *vlek*, veroorzaakt wordt. *Daar valt eene groote plak inkt op mijn ſchrift.* (*Inktvlak* is het overblijvend merkteeken, nadat de inkt in het papier gedroogd is.) *Hij worp eene klad van ſlijk op haar kleed. Plak* echter heeft geenszins de figuurlijke en verdere beteekenisſen, waarvoor *klad* gebruikt wordt, als:

Digitized by Google

als: *de klad van een geſchrift*, het ruwe opſtel; *de klad*, of *het kladboek*, bij kooplieden, het boek, waarin deze hunne dagelijkſche zaken voorloopig opteekenen. In den eigenlijken zin, onderſcheidt zich *klad* van *plak*, daardoor, dat het eerſte meer op eene klevende, zich aanhechtende, vuilnis ziet; SMET, daarentegen, op eene doordringende: *er zijn ſmetten van kaarsvet op uw kleed; ijzerſmet. Er is nog geen ſmetje aan te bekennen*, het is nog zoo zuiver als toen het uit den winkel kwam. *Smet*, *vlek* en *klad*, worden voorts figuurlijk, in eenen zedelijken zin gebruikt, met eene van nabij verwante, doch niet te min onderſcheidene, beteekenis. *Iemand eene klad aanwrijven*, is hem lasterlijk beſchuldigen. *Die bloedſchuld bragt een vlek op 't land*, ſtrekte hetzelve tot oneer, ſchande. *Hij had de ſmet van dit ſchandelijk feit op zijn geweten.* Wanneer wij deze drie uitdrukkingen van naderbij beſchouwen, zullen wij, in het figuurlijke gebruik van *klad*, het denkbeeld van de van buiten opgeworpene vuiligheid, den zwadder van den laster heerſchende vinden; bij *vlek*, de veroorzaakte uiterlijke onaanzienlijkheid; bij *ſmet*, de ingedrongen bezoedeling. In den eigenlijken zin genomen, kan men op alle dingen *kladden* of *plakken* werpen; alleen zoodanige, bij welke daarvan teekenen overblijven, behouden er *vlakken* of *vlekken*, of vuile *plekken* van; doch ſommige ſtoffen zijn inzonderheid voor *ſmetten* vatbaar, en worden daarom ook *ſmetachtig* genoemd. — *Vlak*, *vlek* en *plek* komen voorts daarin met elkander overeen, dat daar-

Digitized by Google

mede ook eene onderſcheiding der oppervlakte, zonder bezoedeling, als door eene verſchillende kleur beteekend wordt, doch ziet *plek* daarbij eigenlijk op de aldus onderſcheiden plaats, *vlak* of *vlek* op de oorzaak der onderſcheiding, en, ſchoon men roode of zwarte *plekken* zoo wel kan zeggen, als roode of zwarte *vlakken* of *vlekken*, is eene *kale plek* geene *vlak* noch *vlek*.

PLAN, ONTWERP.

Eene teekening of ſchets van de wezenlijke deelen van iets. In den eigenlijken zin, is ONTWERP zulke teekening of ſchets van een toekomend geheel: *een ontwerp van een gebouw*; PLAN de teekening of ſchets van iets, dat beſtaat: *het plan eener veſting*. *Ontwerp* is voorts, bij overdragt, een eerſte opſtel, met de onderſtelling, dat het oogmerk is, het nader te beſchaven of uit te breiden. *Het ontwerp van eenen brief.* In dien zin is *plan* niet te gebruiken. Maar onverſchillig beteekent *plan* of *ontwerp*, door eene verdere figuur, eenen aanſlag, of beraamd opzet. *Ontwerpen*, of *plannen maken*, *ſmeden*.

PLANK, zie DEEL.

PLANT, zie KRUID.

PLANTENRIJK, zie KRUID.

PLANTGEWAS, zie KRUID.

PLANT-

Digitized by Google

PLANTSOEN, zie KRUID.

PLAT, zie EFFEN.

PLAVEIJEN, zie BESTRATEN.

PLEGEN, zie OEFENEN.

PLEGTIG, STATIG, DEFTIG.

Met bijzondere inachtneming der uiterlijke welvoegelijkheid. DEFTIG, van perſonen gezegd, duidt uiterlijke achtbaarheid aan. *Een deftig man. Een deftig gelaat. Hij is altoos even deftig. Deftig gekleed zijn.* Van andere dingen, aan alle vereischten ruim voldoende. *Een deftig huis. Een deftig onthaal. Een deftige maaltijd.* STATIG doelt op eene uiterlijke vertooning van ſtaat of luister. *Een ſtatige optogt*, dat men ook met het enkele woord *ſtaatſie* uitdrukt. PLEGTIG is eigenlijk eene, voor eene bijzondere omſtandigheid berekende deftigheid. *Eene plegtige vergadering. Hij ontving ons op de plegtigſte wijze.*

PLEISTEREN, zie AANLEGGEN.

PLEK, zie PLAATS.

PLEK, zie PLAK.

Digitized by Google

PLENGEN, STORTEN.

Eenig vocht, uit eenen beker, of eenig ander drinkvat, weg laten vloeijen. PLENGEN is het deftigere woord. *Onder het plengen van den wijn op het altaar.* STORTEN ziet op geen nevenbegrip van achtbaarheid. *Stort een weinig waters uit uw glas.* Wanneer daarom het uitvloeijen bij toeval geſchiedt, of zonder dat men het opzettelijk doet plaats hebben, is alleen *ſtorten*, niet *plengen*, te gebruiken. *Houd uwen beker regt, ſtort niet!* Of men *bloed plengen*, dan wel *bloed ſtorten*, voor bloed vergieten, *tranen plengen*, dan wel *tranen ſtorten*, voor ſchreijen, te verkiezen hebbe, komt enkel op den aard van den ſtijl aan.

PLIGT, GEHOUDENHEID, SCHULDIGHEID.

Hetgeen onregt is na te laten, hetgeen regt is te doen, is onze PLIGT, GEHOUDENHEID en SCHULDIGHEID. Alle drie woorden drukken derhalve iets uit, waartoe wij verbonden zijn. *Pligt* duidt elke zedelijke noodzakelijkheid aan, van welken aard die moog wezen. *Pligt* is eene *ſchuldigheid* jegens dengenen, omtrent welken wij verbonden zijn, denzelven te vervullen; en deze is eene *gehoudenheid*, wanneer wij datgeen, hetwelk wij verpligt zijn te doen, op ons genomen hebben, of wanneer het ons van iemand anders is opgelegd geworden. Het is *pligt*, zijn woord te houden, dewijl het reeds op zich zelf onregt zou wezen, het niet te houden; het is onze *ſchuldigheid*, ons woord te houden, naardien wij daartoe

Digitized by Google

toe jegens dengenen verbonden zijn, wien wij ons woord gegeven hebben, en die het van ons kan vorderen. Wij noemen, daarentegen, de waarneming van de pligten, aan het ambt verknocht, hetwelk wij bekleeden, onze *gehoudenheid*, dewijl wij tegelijk met de overneming van de regten en voordeelen van hetzelve, ons tot de vervulling van de daartoe behoorende *pligten* verbonden hebben. Er zijn *pligten*, welke niemand van ons vorderen kan; b. v. de *pligten* jegens ons zelven, de *pligten* jegens God, welke ons geweten beoordeelen moet; zoo ook de *pligten* jegens de dierlijke ſchepping, waartoe ons onze menſchelijkheid verbindt. *Schuldigheid* en *gehoudenheid* kan hij van ons vorderen, aan wien wij verpligting hebben. Voor zoover ik gevoele, dat iemand, die mij uit beleefdheid met een bezoek vereert, eene ſoort van regt heeft, om een tegenbezoek van mij te verwachten, houd ik het voor mijne *ſchuldigheid*, hem een tegenbezoek te geven; in zoover ik gevoele, dat ik, door deze verwachting te leur te ſtellen, eenen waardigen man zou krenken, houd ik het voor mijnen *pligt*. Het gevoel der inwendige beweeggronden maakt mij derhalve iets tot *pligt*, het regt eenes anderen tot *ſchuldigheid* en *gehoudenheid*. Men ſpreekt daarom van eenen heiligen, aangenamen *pligt*, niet van eene heilige, aangename *ſchuldigheid* of *gehoudenheid*.

PLOFFEN, zie VALLEN.

PLOMP,

Digitized by Google

PLOMP, LOMP.

In den eigenlijken zin, beteekenen beide woorden grof en dik; in eenen overdragtelijken zin, is *een* PLOMP *mensch*, een botterik; *een* LOMP *mensch*, iemand, die onbeleefd, of onhandig is. Zie LOMP.

PLOMPEN, zie VALLEN.

PLOTSELING, zie AANSTONDS.

PLOTSEN, zie VALLEN.

PLUIM, VEDER, SCHACHT, PEN.

Het natuurlijk bekleedsel der vogelen. VEDER is de eenvoudige en algemeene uitdrukking: *eenen vogel de vederen uitplukken.* PLUIM geeft hetzefde te kennen, doch bijzonder met opzigt op het sieraad, hetwelk de vogel van zijne vederen heeft: *eene paauwepluim. Vederen*, tot sieraad op dameshoeden gestoken, heeten daarom inzonderheid *pluimen. Een hoed met pluimen.* Van daar, overdragtelijk, voor een daarnaar gelijkend sieraad op de hoofdbedekking van krijgslieden: *de pluim van den helm.* SCHACHT is de uitgetrokken veder, inzonderheid wanneer die tot schrijfgebruik zal bereid worden, of daartoe werkelijk bereid, doch nog onversneden is; de versnedene heet PEN: *dat zijn fraaije schachten, die zullen zich tot uitmuntende pennen laten versnijden.*

PLUN-

Digitized by Google

PLUNDEREN, zie AFLOOPEN.

POEL, zie AFGROND.

POETSEMAKER, zie HANSWORST.

POEZIJ, DICHTKUNST, DICHTKUNDE.

Men noemt niet iemand rijk, alleen omdat het hem aan geene middelen ontbreekt, om alle zijne noodruftigheden te bevredigen; rijkdom is die overvloed van aardſche goederen, waardoor men zich in ſtaat geſteld ziet, om zich niet alleen de noodwendigheden des levens, maar ook die veraangenamingen te verſchaffen, die eerst door eene verfijnde beſchaving, in zekeren zin, tot behoeften kunnen worden. Zoo is dan de rijkdom, uit dien hoofde, altoos betrekkelijk tot de meerdere of mindere uitgeſtrektheid en veelvuldigheid van hetgeen de bezitter, tot volkomene voldoening van zijne begeerten, noodig acht. Maar juist daarom is ook, naardien er voor 's menſchen begeerten geene andere beperking is, dan die in zijne eigene genoegzaamheid mogt liggen, alle rijkdom in zijnen aard onvolkomen. Het is zoo, niet alleen wat bijzondere ondeeligen betreft, maar ook ten aanzien van ganſche ſtaten. Hoe rijk aan bevolking, bij voorbeeld, een ſtaat zijn moge, niet altijd en in alle gevallen zal hij den dienst van vreemdelingen kunnen ontberen. Gemeenlijk ſtellen daarom de volkrijkſte ſtaten, hoe tuk anders op vaderlandſche eigendommelijkheid, hunne grenzen voor zoodanige vreemdelingen open,

Digitized by Google

open, die, door eenige bijzondere voortreffelijkheid in wetenſchap of kunst, of ook door ruimte van de zegeningen der fortuin, berekend zijn, om den algemeenen ſchat der nationale vermogens te helpen vergrooten. Paſſen wij dit beeld op de talen toe, zoo vinden wij er geene, die, hoe rijk ook aan woordenſchat, ten eenenmale allen uitheemſchen bijſtand mag verſmaden; alwie het zich verbeeldt, is met den ijdelen waan van eene in het eindige niet beſtaande volkomenheid behebt. Hoe dwaas het dan zij, op uitheemſchen bodem te willen zoeken, wat de eigen grond even goed, en welligt beter, oplevert, het zoude geenszins ſtrooken met het redelijk ſtreven naar alle bereikbare, zoo veel immers mogelijk tot de volkomenheid naderende, doelmatigheid, zich met het gebrekkige te behelpen, alleen uit de valſche ſchaamte, die zich als in allen deele boven eenigerlei behoefte verheven wil voordoen. Is er evenwel één woord van niet vaderlandſchen oorſprong, dat in onze taal, om zijn uitſtekend nut niet, neen, om het volſtrekte gemis van iets ſoortgelijks, met toejuiching verdient ontvangen en aangenomen te worden, waarop zoo hooge prijs te ſtellen is, dat men blijde moet wezen, aan hetzelve een onvoorwaardelijk burgerregt te mogen verleenen, zoo is het datgeen, hetwelk bij de hier aan het hoofd geſtelde woorden de eerſte plaats bekleedt. *De dichter wordt geboren*, zegt het ſpreekwoord; en dit beteekent niet, gelijk iemand bij wijze van puntdicht beweerde, dat elke geborene een dichter is, maar, gelijk ook niemand het ernſtigerwijze

Digitized by Google

wijze anders zal opvatten, dat geene *kunde* of *kunst* eenen *dichter* kan voortbrengen. „ Dat de dichter „ zich uit den bekrompenen kring van zinnelijke, „ gewaarwordelijke voorwerpen tot in eene denkbeel- „ dige wereld verheffe, en de perkelooze ruimte van „ zijnen gedachtenkreits met vormen van eigene ſchep- „ ping ſtoffere, uitgebeeld naar de hem, in de hooge „ vlugt van zijnen geest, voorzwevende *idëen*," — daarin beſtaat, gelijk reeds door ons opgemerkt is, (zie KUNST,) het wezen der POEZY. Het is dus geenszins rijm of voetmaat, wat haar wezenlijk van de *proſa*, of het ondicht, onderſcheidt; ook dit zoogenaamde ondicht kan *poezij* zijn, wanneer het aan de gegevene ſchets beantwoordt, gelijk ſchilder- en toon-kunst hare *poezij* hebben, en eene Vrouw van uitſtekend vernuft de leer der volksregering *de poezij der ſtaatkunde* noemde. Allezins echter vereiſchen en verdienen de uitdrukkingen, door welke de, zijner taal matige ſchrijver, of ſpreker, de vervoering van zijnen geest en de opgetogenheid van zijn gevoel in woorden uitſtort, eene wending en eenen vorm, van de gewone ſpreek- en ſchrijftaal even zeer onderſcheiden, als de gedachte zelve de dagelijkſche aandoeningen der ſlechts lijdelijke gewaarwordingen beneden zich laat. Maar het mist niet, of den waren dichter vloeit ook, bij de ſpanning der edelſte zielvermogens, de doelmatige zeggenskracht natuurlijk toe. In zoo verre nu, als deze natuurlijke uitſtorting door anderen op te merken en na te volgen is, kunnen dezen zich daarin eene, „ door opmerking en oefe- „ ning,

Digitized by Google

„ ning, met moeite, vlijt, en nadenken verbonden, „ te verkrijgene vaardigheid" eigen maken, zoodanig, als, naar onze hierboven gegevene bepaling (zie KUNST,) alsdan DICHTKUNST te heeten ware, en waartoe dan ook „ de, aanvankelijk door ervaring opgemerkte, regelen, naar welke ſommige gevolgen „ uit ſommige werkingen ontſtaan," te onderwijzen en aan te leeren zijn. Zoo kan ook de kennis van die regelen, en van hetgeen er al verder toe behoort, om, in de uitſtorting van het dichterlijk gevoel, een doel te treffen, naar de op KUNST gemaakte onderſcheiding, DICHTKUNDE genoemd worden. Zoodanige *dichtkunde* moge in ſtaat ſtellen, en voldoende zijn, om de dichterlijke voortbrengſelen van anderen op derzelver betrekkelijke waarde te ſchatten, maar, met alle daarmede gepaarde eigenlijke *dichtkunst* nog, waardoor men rijm op rijm laat ſlaan, regel voor regel op de juiste lengte kapt, en de namaakſels van afgeziene beeldenvormen naast elkander ſchaart, zal zij niemand, dien niet de ware *poezij* bezielt, de hoogte doen bereiken, naar welke hij zich vruchteloos uitſtrekt; en hij zal koud blijven, als de kleivorm van Prometheus, zonder den leven gevenden zonneſtraal.

C'est en vain qu'au Parnasse un téméraire auteur
Pense de l'art des vers atteindre la hauteur:
S'il ne sent point du ciel l'influence secrète,
Si son astre en naissant ne l'a formé poëte.

BOILEAU, *art. Poét.*

POG-

Digitized by Google

POGCHEN, zie OPSNIJDEN.

PONJAARD, zie DOLK.

POOK, zie DOLK.

POOT, zie KLAAUW.

POST, zie BEDIENING.

POTEN, zie PLANTEN.

POTSEMAKER, zie HANSWORST.

PRAAL, zie PRACHT.

PRACHT, LUISTER, PRONK, STAATSIE, PRAAL.

Uiterlijke vertooning van grootheid. Bij PRACHT heerscht vooral het denkbeeld van kostbaarheid. LUISTER is eene verſterking van *pracht*, en beteekent eene vertooning van grootheid, zoo als die bij de hoogſte perſonaadjen, bij de plegtigſte gelegenheden, en onder het talrijkst gevolg, plaats heeft. PRONK, daarentegen, is eene opzien barende vertooning van minder grootſchen aard, waarbij niet zoo zeer kostbaarheid, gelijk bij *pracht*, maar eerder eene ſchijnvertooning daarvan ten grond ligt, en dus vooral plaats heeft bij geringere lieden, die met hunne meerderen willen mededoen. STAATSIE ſluit het begrip eener plegtigheid

Digitized by Google

in zich, en ziet of op eenen prachtigen opſchik, of op eenen talrijken ſtoet. PRAAL is het algemeenere woord, en kan op alle de genoemde wijzigingen ſlaan.

PRALEN, zie OPSNIJDEN.

PRATEN, zie BABBELEN.

PRIEM, ELS.

Een ſpits ijzer, geſchikt om gaten in een week ligchaam te boren. PRIEM is daarvoor het algemeene woord; ELS, zulk een werktuig, bij ſommige ambachtslieden in gebruik, als bij ſchoenmakers, om gaten in het leder te ſteken, bij letterzetters, om, wanneer zij den vorm op den ſteen hebben, enkele regels omhoog te brengen, ten einde eenige letters daaruit te ligten.

PRIESTER, zie PAAP.

PRIJS, zie LOON.

PRIJS, zie BUIT.

PRIJZEN, zie LOVEN.

PRINS, VORST.

Beide woorden beteekenen, eigenlijk, den eerſten, voorſten, of voornaamſten; PRINS, van het lat. *princeps*,

Digitized by Google

ceps, VORST, als eene zamentrekking van *voorst*. *Prins*, echter, is veelal een bloote titel, aan welken een doorluchtige rang, maar geen gezag verknocht is. *De prinſen van den bloede*. *Vorst* onderſtelt heerſchappij, en wordt ook van ſouvereinen gebezigd, die eenen hoogeren titel voeren, dan dien van *prins*. *Van alle franſche koningen, prijst de geſchiedenis inzonderheid Hendrik IV., als een' uitmuntend vorst.*

PROEF, zie MONSTER.

PROEF (DE) NEMEN, zie BEPROEVEN.

PROEFDRUK, zie MONSTER.

PROEFJE, zie MONSTER.

PROEFSTUK, zie MONSTER.

PROFEET, WAARZEGGER.

Iemand, die verborgene dingen weet, en aan anderen bekend kan maken. De PROFEET heeft zijne meerdere verlichting door eene goddelijke openbaring verkregen; hij weet het toekomſtige vooraf, en maakt hetzelve bekend; de WAARZEGGER vermeent, of geeft voor, het verborgene door zekere geheime kunſten te ontdekken; en zijne voorgewende wetenſchap ſtrekt zich uit tot het verledene en toekomſtige, en tot het tegenwoordige, hetwelk aan anderen onbekend is.

Digitized by Google

PRONK, zie PRACHT.

PROOI, zie BUIT.

PUNT, STIP.

PUNT is, in de meetkunde, eene denkbeeldige plaatſelijkheid zonder eenige uitgebreidheid. Zie PLAATS. Ook de zigtbare afbeelding daarvan. *Eene lijn tuſſchen twee punten.* In deze laatſte beteekenis komt het woord met STIP overeen, dat eigenlijk het zeer kleine vlekje is, hetwelk men op iets *ſtipt*, en waarmede het punt der meetkundigen verbeeld wordt. *Eenige met elkander vereenigde ſtippen vormen te zamen eene ſtreep.* Overdragtelijk, is *ſtip* een ding, dat in ſchijnbare of wezenlijke kleinte aan eene ſtip gelijkt. *De hemel is met fonkelende ſtippen bezaaid. De kracht en het wezen van de Godheid leeft in de allerminſte ſtip.* De tot ſchrijfteeken dienende ſtip, waarmede men het einde van eenen volzin aanduidt, heet *punt*. En men geeft denzelfden naam aan de ſtippen, waardoor in de oosterſche talen de klinkletters afgebeeld worden. *Het hebreeuwsch laat zich zonder punten niet zoo wel lezen als met punten.* — Men zegt: *in een punt des tijds*, niet *ſtip;* doch *tijdſtip* gewoonlijk, niet *tijdpunt;* maar *brandpunt*, *geloofspunt*, *grondpunt*, *hoofdpunt*, *ſchedelpunt*, *middelpunt*, *toppunt*, en in geene van deze zamenſtellingen *ſtip*. De reden is, dat, bij *tijdſtip*, het denkbeeld van eene blijkbare omſtandigheid ten grond ligt, waardoor zich de loop der tijden in de

Digitized by Google

de geſchiedenis onderſcheidt, waarbij het begrip van het wiskundige *punt* geheel buiten aanmerking blijft, terwijl daarentegen, wanneer men *in een punt des tijds* zegt, dezelfde figuur gebezigd wordt, als, bijvoorbeeld, in: *eene zaak van punt tot punt uitpluizen.* Het beeld, voor de onderſcheidene deelen eener zaak, is hier genomen van de *punten*, uit welke de lijn, of evenveel welke figuur, in de wiskunde, zamengeſteld gerekend wordt.

PUNT, SPITS.

Het uiterſte einde van een ding, dat, uit hoofde van deszelfs ſpitsheid, als in een punt uitloopt. Men zegt, onverſchillig, de PUNT, of de SPITS, van eene naald, van eenen degen. Maar *iemand voor de punt eiſchen*, hem tot een tweegevecht op den degen uitdagen, en *iemand de punt bieden*, zijn wapentuig met de punt tegen hem rigten; overdragtelijk, hem te keer gaan. Daarentegen, *de ſpits van eenen toren.* Ook, *zich aan de ſpits ſtellen*, aan het hoofd ſtellen. In de beide eerſte gevallen ware niet *ſpits*, en in de beide laatſte niet *punt*, te gebruiken.

Digitized by Google

R.

RAADPLEGEN, zie BERAADSLAGEN.

RAADZAAM, zie OORBAAR.

RAD, WIEL.

Een platachtig rond ligchaam, doorgaans uit eene naaf, ſpeeken, en een cirkelvormigen omtrek zamengeſteld, of ook wel uit een enkel ſtuk gemaakt, en geſchikt, om zich rondom eene as te bewegen. In het algemeen, RAD. In het bijzonder, zulk een ligchaam, geſchikt, om daarop een rijtuig te doen voortrollen, WIEL. Het laatſte woord ſtaat dus tot het eerſte in de betrekking van ſoort tot geſlacht.

RADEN, GISSEN.

Een oordeel naar waarſchijnlijkheid vellen. *Giſſen doet miſſen.* Eene giſſing over iets maken. RADEN is eigenlijk, door juist te GISSEN, ontwaarworden, hoe het met eene of andere zaak gelegen zij. *Wat raadt gij, even of oneven?*

RA-

Digitized by Google

RAKEN, zie AANDOEN.

RAMEN, zie BEGROOTEN.

RAMMELEN, zie BABBELEN.

RAMP, zie WEDERWAARDIGHEID.

RAMPSPOED, zie WEDERWAARDIGHEID.

RAMPZALIG, zie BEKLAGELIJK.

RAMPZALIG, zie DEERLIJK.

RAND, zie BOORD.

RANK, zie DUN.

RANSELEN, zie SLAAN.

RAP, zie SNEL.

RAS, STAM.

Eene reeks van levende ſchepſelen, die eenen gemeenſchappelijken oorſprong hebben. STAM wordt alleen van menſchen, RAS van dieren, gebezigd. *De twaalf ſtammen Israels. Een hond van een uitmuntend ras.* Van menſchen gebezigd is *ras* een ſmaadwoord. *Het is ras van volk. Zulk een ras zag ik nooit.*

Digitized by Google

RAS, zie AANSTONDS.

RAZEN, zie AANGAAN, en BULDEREN.

RAZEND, zie DOL.

RAZEND, zie KRANKZINNIG.

REDDEN, zie BEVRIJDEN.

REDE, zie AANSPRAAK.

REDEKUNDE, zie KUNST.

REDEKUNST, zie KUNST.

REDETWISTEN, zie REDEWISSELEN.

REDEVOEKING, zie AANSPRAAK.

REDEWISSELEN, REDETWISTEN, REDEZIFTEN.

REDEWISSELEN is, eenvoudig, over en weder ſpreken; REDETWISTEN is over en weder ſpreken, met oogmerk, om elkander te wederleggen; REDEZIFTEN, iemands woorden, of reden, als met eene zeef afſcheiden; al wat iemand zegt, beoordeelen, en daarop aanmerkingen maken, anders *haarkloven*, *muggeziften*.

REDEZIFTEN, zie REDEWISSELEN.

REE-

Digitized by Google

REEDE, zie HAVEN.

REGEL, GRONDREGEL, STELREGEL, STOKREGEL, GRONDSTELLING, GRONDBEGINSEL, RIGTSNOER, WET, VOORSCHRIFT, VERORDENING, KEUR, GRONDWET.

Zekere, voor waarheid gehoudene, begrippen, die op eene voorhandene zaak van algemeene toepasſing zijn, zoodat alle tegenſtrijdigheid daarmede iets ongewoons is. REGEL is eigenlijk een werktuig, langs hetwelk men regte lijnen trekt. In het gebruik, even veel welke bepaling van iemands handelwijze. *Naar den regel der natuur.* Bijzonderlijk, eene algemeene bepaling voor eenige kunst of wetenſchap. *De voornaamſte regelen, in de rekenkunde, zijn die van telling, zamentelling, vermenigvuldiging. De regelen der woordvoeging zijn zeer verſchillende voor de nederduitſche of voor de franſche ſpraakkunst. Er is geen regel zonder uitzondering.* Ook tucht, in het algemeen: *hij is in geenen regel te houden;* bijzonder, bij roomschkatholijken, eene bepaling van de leefwijze van geordende geestelijken: *die orde heeft ſtrenge regels; naar den regel van St. Franciscus.* Wij hebben hier het onderſcheiden gebruik van het zelfde woord op te merken. Een *regel* der ſpraakkunst, bij voorbeeld, is eene, uit het gebruik der beste ſprekers en ſchrijvers, van achteren opgemaakte bepaling, hoe men, in gegevene gevallen, zeker woord, of zekere ſoort van woorden, te plaatſen, of vaneen te ſcheiden, of zamen te voegen, of ook wel

Digitized by Google

te vervormen, dat is te vervoegen, of te verbuigen hebbe. De *regel* eener monnikorde, daarentegen, is eene vooruitgemaakte bepaling, naar welke die orde zich te gedragen heeft. Zulk een regel, nu, beſchreven zijnde, is een VOORSCHRIFT. Het laatſte woord, namelijk, beteekent al wat iemand voorgeſchreven wordt, niet alleen om het na te ſchrijven, maar ook om zich daarnaar te gedragen. *Naar het voorſchrift van Mozes.* In zoo verre een voorſchrift van de landsregering uitgaat, en derhalve algemeen verbindende is, wordt het eene VERORDENING genoemd. Is de bepaling een uitvloeiſel der wetgevende magt, zoo heet zij eene WET. Is zij daarentegen van enkel plaatſelijken aard, zoo noemt men haar eene KEUR. *Dat ongeluk heeft aanleiding gegeven tot het vernieuwen der keur omtrent het ſtapvoets rijden der postwagens. Alle vreemdelingen hebben zich, ten aanzien van de vertooning hunner paspoorten, ſtiptelijk naar de beſtaande verordeningen te gedragen. Het ſtaat hun, even weinig als den inboorling of ingezeten, vrij, de wetten van den lande te overtreden.* Overigens heeft *wet*, op gelijke wijze als *regel*, tweederlei zin. Zoo als het woord in het gegeven voorbeeld genomen is, beteekent het eene, na overweging en beraadſlaging, door den verklaarden wil des wetgevers, van voren vastgeſtelde bepaling, naar welke de zaak, tot welke zij betrekking heeft, moet plaats hebben. In den anderen zin, neemt men het, voor de, van achteren door opmerking ontdekte, noodwendige gevolgen van natuurlijke oor-

Digitized by Google

oorzaken. *De wetten van den val der ligchamen.* Het is in den eerſten zin, dat men de zamenſtelling GRONDWET gevormd heeft, een woord van nieuwere invoering, om de algemeene, niet dan naar bijzondere bepalingen te veranderen wet, aan te duiden, op welke de geheele ſtaatsvorm rust, en die voor alle magten in den ſtaat tot RIGTSNOER moet verſtrekken, dat is, waaraan alle magten in den ſtaat gebonden zijn. (In den eigenlijken zin, beteekent het laatſte woord een ſnoer, waarnaar verſchillende werklieden hunnen arbeid verrigten: *de muur is naar geen rigtſnoer opgetrokken.*) Zoo is ook GRONDREGEL van den enkelen *regel* daardoor onderſcheiden, dat de *grondregel*, in de eerſte plaats, enkel op eene van achteren opgemaakte bepaling ziet, en dat dezelve, in de tweede plaats, eerder theoretisch dan praktisch, en uit den aard der zaak zelve, niet ſlechts uit hare toevallige en in het gebruik afwisſelende aanwending genomen is. *Dat elk werkwoord eene werking aanduidt, is een grondregel der taalkunde; dat de tweede perſoon eens werkwoords altoos eene* T *tot ſluitletter heeft, is, met uitzondering alleen van het enkelvoud der gebiedende wijze, een regel der nederduitſche ſpraakkunst. Wetten* en *regelen* zijn praktiſche waarheden, door welke eene zekere handelwijs voorgeſchreven wordt; *grondregels* zijn waarheden, die wel als gronden van voorſchriften praktisch aanwendbaar zijn, door welke echter niets onmiddellijk wordt voorgeſchreven. Een STELREGEL is zulk eene waarheid, of voor waarheid gehouden

be

begrip, in zoo verre iemand dien zich zelven tot voorſchrift ſtelt, om, bij alle voorkomende gelegenheden, zijn gedrag daarnaar in te rigten. *Neem tot eenen ſtelregel aan, uw eigen oordeel inzonderheid dan te wantrouwen, wanneer het zake is, eenen anderen te veroordeelen.* STOKREGEL is eene min ernſtige uitdrukking, voor eenen algemeenen *ſtelregel*, aan welken iemand in het bijzonder gehecht is, zoo dat hij dien, ſchoon het ſoms ook weinig pas geve, ſteeds in den mond voert, of tot algemeen rigtſnoer zijner gedragingen maakt: *Een ieder het zijne, dit is zijn ſtokregel.* Gelijk wij naar *grondregelen* handelen, zoo oordeelen wij naar GRONDSTELLINGEN. *Euclides bouwde op veertien algemeene grondſtellingen al de beſluiten van zijn geheele zamenſtel der beſpiegelende meetkunde.* GRONDBEGINSEL is, eigenlijk, eerſte beginſel, doch wordt, in eenen zedelijken zin, genomen voor het bij onze handelingen ten grond liggend begrip der betamelijkheid. *Naar vaste grondbeginſelen handelen* (het fr. *principes*).

REGERING, zie BEHEER.

REGT, zie ECHT.

REGT, GEREGT, GEREGTIGHEID, GEREGTIGDHEID, REGTVAARDIGHEID.

REGT is eigenlijk niet anders, dan al wat *regt*, niet *krom* is. In het gebruik wordt het genomen voor al wat met de inſpraak der billijkheid overeenkomt.

Digitized by Google

komt. *Doe regt en zie niet om! Tegen alle regt en billijkheid. Tegen alle regt en rede.* Voorts, eene aanſpraak op iets, op de billijkheid, of ook op de wet gegrond. *Uwe afkomst geeft u alle regt. Dat regt zal niemand u betwisten. Dat regt ſteunt op het algemeene gebruik. Afſtand doen van zijn regt. Regt hebben tot de jagt.* Verder, het zamenſtel der wetten. *Het goddelijke, menſchelijke, burgerlijke, geeſtelijke, regt. Het regt der natuur, der volken. Leeraar in de beide regten. Dat wordt in het regt der jagt verboden.* Van daar, de handhaving der wetten. *Er is goed regt in dat land. Dan moet er geen regt meer in de wereld zijn.* Ook eene uitſpraak der daartoe bevoegde magt, naar de wetten afgemeten. *Ik kon in jaar en dag geen regt krijgen.* De uitvoering van zulk eene uitſpraak. *Er zal regt gedaan worden. Salomons eerſte regt is in de vierſchaar afgebeeld.* — In de volgende uitdrukkingen, is *regt* een ander woord: *durft hij voor het regt verſchijnen? roep hem voor het regt.* Het ſtaat dan, bij afkapping van het voorvoegſel, in plaats van GEREGT, dat is, de raadpleging, die er tot het ontwerpen eener regterlijke uitſpraak gevorderd wordt, en de vergadering zelve, welke daarover raadpleegt, en die uitſpraak doet. *Het geregt zit dezen morgen. Hij is een dienaar van het geregt.* — Van dit woord, komt het bijwoord *geregtelijk*, door de magt des regts, of geregts. *Ik heb hem mijn huis geregtelijk doen verbieden.* Wel te onderſcheiden van de bijvoegelijke woorden *geregt*, *geregtig* en *geregtigd*; van welke

welke beide laatſte GEREGTIGHEID en GEREGTIGDHEID. Verkeerdelijk wordt ſomtijds het bijvoegelijke *geregt*, voor het zoo ſtraks te beſchouwen *regtvaardig* gebezigd; het beteekent juist en billijk afgemeten, en komt alleen in ſoortgelijke ſpreekwijzen voor als: *de geregte helft, het geregte vierde deel.* Het bijvoegelijke *geregtig*, is met het regt, de wet, overeenkomſtig. *Men mag met eene geregtige zaak, altijd voor den dag komen.* Het bijvoegelijke *geregtigd*, (deelwoord van *regtigen*,) is, met regt, of wettige aanſpraak, voorzien. *Hij is tot dat erfdeel geregtigd. Geregtigdheid*, derhalve, is het bezit van een regt of eene wettige aanſpraak op iets. *Laat hem zijne geregtigdheid daartoe bewijzen. Geregtigheid*, de hoedanigheid van met het regt, de wet, overeenkomſtig te zijn. *Geregtigheid oefenen. De geregtigheid handhaven. Iemand geregtigheid laten wedervaren.* Ook voor de hoedanigheid van overeenkomſtig te zijn met hetgeen regt, billijk, is. *Ik ſpreek in de geregtigheid.* In den laatſten zin alleen komt het met REGTVAARDIGHEID overeen. In deze laatſte zamenſtelling, namelijk, wordt *regt* genomen in de beteekenis, welke wij hierboven, bij de aanwijzing van het gebruik van dat woord, in de eerſte plaats hebben opgegeven. *Regtvaardig* is bijzonderlijk elk, die zoo wel de voorſchriften der deugd, als die der wetten, jegens anderen opvolgt. *Mijne zaak is regtvaardig* wil zeggen, zij kan den toets der billijkheid, zoo wel als dien van een geregtelijk onderzoek, doorſtaan. *Het ſtrengſte regt*, of *de ſtreng-*

Digitized by Google

ſtrengſte geregtigheid, is ſomtijds de grootſte onregtvaardigheid. — De overige beteekenisſen van *geregtigheid* behooren tot den godgeleerden ſtijl.

REGT (VOOR HET) ROEPEN, zie DAGEN.

REGTEN (IN) BETREKKEN, zie DAGEN.

REGTSCHAPEN, BRAAF, EERLIJK.

De beide laatſte woorden zijn reeds hierboven vergeleken. Zie BRAAF. REGTSCHAPEN, letterlijk, regt geſchapen, wil zoo veel zeggen als, in zijnen aard, alle vereischte goede hoedanigheden bezittende. *Dat is een regtſchapen kerel. Welk eene regtſchapene handelwijs! Een regtſchapen krijgsman gedraagt zich gansch anders.* Het laatſte kan gezegd worden, van eenen krijgsman, die, bij voorbeeld, tegen de wetten der ondergeſchiktheid zondigt, hoezeer anders BRAAF, dapper, en ten ſtrengſte EERLIJK zijnde.

REGTVAARDIG, zie REGT.

REGTVAARDIG, zie BILLIJK.

REI, RIJ.

Eigenlijk, ſlechts tweederlei ſpelling voor een en hetzelfde woord. Het gebruik maakt niettemin dit verſchil tusſchen de beide ſchrijfwijzen, dat REI zich bij eene reeks van nevens elkander geplaatſte zangers of danſers bepaalt, maar RIJ evenveel welke andere ne-

Digitized by Google

nevens elkander geplaatſte dingen beteekent. *Den rei aanvoeren*, voordanſen. *In het midden van den maagdelijken rei. Eene rij van boomen, huizen, ſoldaten. Al die boeken moeten op eene rij ſtaan.* Ook verkiest het gebruik, gelijk men ziet, voor het tweede woord het vrouwelijke, voor het eerſte, het mannelijke geſlacht.

REIKHALZEN, zie HAKEN.

REIN, ZUIVER, SCHOON.

SCHOON is zonder vlekken of ſmetten, onbemorst; ZUIVER, door geene vreemdſoortige deelen verbasterd, louter. REIN heeft de beteekenis van beide. *Een ſchoon hemd aantrekken. Zuivere varinas rooken. Reine handen. Een rein geweten.*

REINIGEN, zie ZUIVEREN.

REIS, TOGT.

Een trekken van de eene plaats naar de andere. *Het ſchip heeft twee togten*, of *twee reizen, in een jaar gedaan. Eene reis te voet, te paard, te land, ter zee.* Wanneer men ſpreekt van eenen TOGT, of ook wel een *togtje*, ergens heen te doen, wordt daarbij ook de terugkomst onderſteld. Bij REIS is dit minder het geval, ſchoon het denkbeeld der terugkomst geenszins door het woord zelf is uitgeſloten. Het is ook daarom het meest gebruikelijke woord. *Eene reis doen*, of *onder-*

Digitized by Google

dernemen. Zich op reis begeven. Van de reis komen. Zijne reis voortzetten, ſtaken, veranderen, uitſtellen. Opmerkelijk is, dat *reis*, evenveel van welken togt, namelijk in het algemeen van de handeling, waardoor men zich van de plaats, waar men zich bevindt, naar eene afgelegener plaats begeeft, gebezigd wordt, maar juist met uitſluiting van het trekken van krijgsvolk; offchoon het woord, oorſpronkelijk, eenen krijgstogt te paard, en vervolgens zelfs onverſchillig welken krijgstogt beteekende, en daarvoor ook oulings *reyſigh*, *reyſigher*, *reyſenaar*, even als *reiſig* en *reiſige* in het oud hoogd. de benaming was voor eenen ruiter of krijgsknecht te paard, en verder in het oud hoogd. *reisbaar* zoo veel was als bekwaam om te velde te trekken, *reiſegeld*, de ſoldij der krijgsknechten, en al wat de onderdanen van eenen landheer voorts tot goedmaking der krijgskosten moesten opbrengen. Thans wordt, voor het trekken van krijgsvolk, alleen TOGT gebruikt. *Die togt is den vijand mislukt.* Figuurlijk: *eenen harden togt doorſtaan*, gevaarlijk krank zijn.

REISGELD, REISPENNING.

Geld om te reizen. Men voorziet zich van REISGELD, eer men eene reis onderneemt, zoo men zich niet aan moeijelijkheden in het vervorderen derzelve wil bloot ſtellen; ook geeft een heer zijnen bedienden *reisgeld* mede, wanneer hij dezen eene reis voor zijne belangen laat doen. Eenen REISPENNING geeft men, bij wijze van aalmoes, aan eenen behoeftigen reizenden.

Digitized by Google

REISKOETS, zie RIJTUIG.

REISPENNING, zie REISGELD.

REISWAGEN, zie RIJTUIG.

REKENEN, zie CIJFEREN.

REKENEN, TELLEN.

In zoo verre REKENEN de kunst is om getallen te vergelijken, en uitkomſten daaruit op te maken, is TELLEN, zoo veel als *talen*, ſpreken, hier opnoemen, een voornaam onderdeel daarvan. Maar ook *rekenen*, wat de vorming van het woord betreft, is, oorſpronkelijk, op eene reek brengen, dat is, bijeen tellen, waarin het begin van alle rekenkunst beſtaat. Van daar, dat beide woorden, voor rangſchikken genomen, onverſchillig te gebruiken zijn. *Honden, wolven, hyenas, vosſen en jakhalzen, worden onder een en hetzelfde geſlacht gerekend*, of *geteld. Ik tel*, of *ik reken, u onder mijne weldoeners.* Voor *in tel zijn*, geacht worden, wordt nogtans wel *geteld worden*, maar niet *gerekend worden* gezegd. *Hij wordt hier weinig geteld.*

REKENING, REKENSCHAP, VERANTWOORDING.

Opgave van hetgeen men verrigt heeft, met onderwerping aan de beoordeeling van hem, die daartoe bevoegd is. REKENSCHAP is het algemeenere, en wordt van

Digitized by Google

van alle doen en laten gebezigd. *Ik ben u daarvan geene rekenſchap verſchuldigd. Deugdzame kinderen geven hunnen ouders rekenſchap van al hun doen en laten.* Men zegt *rekenſchap geven*, en REKENING *doen;* maar het laatſte alleen van eene opgave van ontvangst en uitgaaf van toevertrouwde penningen. *Wanneer doet hij rekening?* Ook, *rekening en* VERANTWOORDING *doen.* En wel zonder overtolligheid. *Verantwoorden*, namelijk, het werkwoord van *verantwoording*, beteekent op zoodanige wijze rekenſchap geven van iets, hetwelk men verrigt heeft, of rekening doen van gelden, welke men te beheeren had, dat men zich daardoor van alle verdere verpligting, die zelfde zaak betreffende, doet ontſlaan; waartoe dan tevens de overgift van het nog voorhandene gedeelte der beheerde penningen behoort. In dezen zin, zegt men: *de ontvangers verantwoorden elke maand. De voogd heeft wel eindelijk rekening moeten doen, maar met de verantwoording blijft hij nog achterlijk.*

REKENSCHAP, zie REKENING.

REKKELIJK, HANDELBAAR.

Buigzaam en toegevend. Beide woorden behooren tot den gemeenzamen ſpreektrant; HANDELBAAR, nogtans, wordt meest met het ontkennend voorzetſel *on*, om het tegendeel aan te duiden, REKKELIJK altoos ſtellig, gebruikt.

RENNEN, zie LOOPEN.

Digitized by Google

RENTE, INTEREST.

De opbrengst van uitgezette gelden. RENTE kàn ook de opbrengst van vaste goederen beteetenen. *Dat land brengt zijne renten zeer wel op.* Van daar, *renteloos liggen*, geen voordeel opleveren. INTEREST ziet alleen op een zeker gedeelte ten honderd van geld; het is als het ware de huur, welke men voor het gebruik van eens anders gereede penningen betaalt. *Zijn geld op interest zetten*, of *op renten zetten. Rente*, nogtans, is alleen jaarlijkſche interest; van eenen wisſel, die te laat voldaan wordt, kan men, voor het tijdverloop tusſchen den vervaltijd en de voldoening, *interest* berekenen, niet *rente.* Van daar ook het werkwoord *renten*, in den zin van jaarlijkſchen interest opleveren: *rentende drie ten honderd.*

RENTENIER, RENTHEFFER.

RENTENIER is iemand, die van zijn inkomen leeft, zonder daartoe eenige andere werkzaamheid noodig te hebben, dan alleen het ontvangen van de renten van zijn uitgezet vermogen. RENTHEFFER is elkeen, die renten van den ſtaat te ontvangen heeft. — Het zelfde verſchil heeft plaats bij de vervrouwelijkte woorden, *rentenierſter* en *renthefſter.*

RENTHEFFER, zie RENTENIER.

REPUBLIEK, GEMEENEBEST, VRIJSTAAT.

Een ſtaat onder eene veelhoofdige regering. RE-

PU-

Digitized by Google

PUBLIEK is het lat. *res publica;* GEMEENEBEST, de vertaling daarvan; maar VRIJSTAAT, een nieuwelings door ſommigen, uit het hoogduitsch overgenomen woord, voor welks invoering, wel bij de duitſchers, die geen eigen woord voor *republiek* hebben, maar niet bij ons, reden kon zijn.

RIEKEN, zie RUIKEN.

RIF, zie PLAAT.

RIGTEN, zie OORDEELEN.

RIGTSNOER, zie REGT.

RIJ, zie REI.

RIJKELIJK, VOLOP.

In groote hoeveelheid. RIJKELIJK is zoo veel als op eene rijke wijze, rijk genomen zijnde in den zin van wel voorzien. *Zij hadden wat te rijkelijk gedronken.* VOLOP zegt meer, dan *rijkelijk.* Overigens is tusſchen *volop* en *rijkelijk* dit ſpraakkunſtig onderſcheid, dat het eerſte niet, gelijk het laatſte, ook als bijvoegelijk woord gebruikt wordt. *Eene rijkelijke gave.* Daarentegen *vindt* men *volop*, bij eenen dichter, als zelfſtandig naamwoord gebezigd: *in 't volop der natuur.*

RIJTUIG, KOETS, REISKOETS, WAGEN, REISWAGEN, KAR.

Een op wielen rijdend voertuig. KAR is zulk een voertuig, op twee wielen, en inzonderheid tot ver-

Digitized by Google

voering van goederen dienende; een tweewielig rijtuig, voor perſonen ingerigt, wordt, met een onduitsch woord, *chais*, ook *fourgon*, geheeten. RIJTUIG is overigens het algemeene woord, voor elk voertuig, dat niet tot vervoering van goederen, maar van perſonen, ingerigt is. *Rijtuig houden. Een rijtuig met twee, of vier paarden. Mijn rijtuig wacht mij.* KOETS is een rijtuig op vier wielen, niet tot eene reize (ten zij in de zamenſtelling *reiskoets*,) maar enkel tot kleine togtjes in of om de ſtad gebruikt wordende. *De koets ſtaat voor. Hij houdt koets en paarden.* Wanneer men WAGEN daarvoor gebezigd vindt, als: *hij ſtapte in zijnen wagen*, is dit eene verkeerde navolging van het hoogduitsch, waarvoor wij behooren te zeggen: *hij ſtapte in zijne koets*, of *in zijn rijtuig*. Men noemt, wel is waar, zekere ſoort van rijtuig een' *wagen* (of *wagentje*) *van vieren*, en een' *wagen van zeſen*, en komt *wagen* als rijtuig voor in de zamenſtelling *postwagen*, maar, op zich zelve, beduidt een *wagen*, gemeenlijk, niet anders, dan een voertuig tot vervoering van goederen; *boerenwagen*, *vrachtwagen*, enz. REISKOETS is eene met bijzondere reisgemakken voorziene koest, zoodanige als men tot verre reizen gebruikt. Een REISWAGEN zoude, indien die zamenſtelling gebruikelijk ware, het denkbeeld geven van eenen wagen, waarop reisbenoodigdheden vervoerd worden.

RIJZIG, SLANK.

In de lengte uitgewaſſen; kloek en tenger. Beide woor-

Digitized by Google

woorden van dezelfde beteekenis; echter ſchijnt de lengte meest in aanmerking genomen bij RIJZIG, de tengerheid bij SLANK. *Zij is rijzig van geſtalte. Wat is zij ſlank van lijf en leden!*

RILLEN, zie BEVEN.

RIST, zie BOS.

RIVIER, STROOM.

Een vloed van binnenwater, die door bronnen en beekjes gevormd wordt, zich in zee ontlast, en geſtadig derwaarts afloopt. RIVIER is het algemeene woord; bij voorbeeld, wanneer men de wateren in *zeeën*, *meren* en *rivieren* onderſcheidt. STROOM is, al ware het ſlechts om het mannelijke geſlacht des woords, alleen van voorname, breede, ſnelſtroomende rivieren te gebruiken.

ROEKELOOS, zie GODDELOOS.

ROEKELOOSHEID, zie GODDELOOS.

ROEMEN, zie LOVEN.

ROEMZUCHTIG, zie EERZUCHTIG.

ROER, zie MUSKET.

ROGCHEL, zie KWALSTER.

Digitized by Google

ROL, zie CILINDER.

ROLLEN, zie OMDRAAIJEN.

ROMEINSCH, ROOMSCH.

Tot Rome behoorende. ROMEINSCH is behoorende tot het oude, ROOMSCH, tot het tegenwoordige Rome. *De romeinſche geſchiedenis. Het roomſche gebied.*

ROMER, zie KELK.

ROND, zie OPREGT.

RONDBORSTIG, zie OPREGT.

ROOF, zie BUIT.

ROOIJEN, zie DELVEN.

ROOK, zie DAMP.

ROOMSCH, zie ROMEINSCH.

ROOSTEN, zie BAKKEN.

ROOVEN, zie STELEN.

ROS, zie PAARD.

ROT, zie AANHANG.

ROTS, zie KLIP.

Digitized by Google

ROTTING, zie STOK.

RUCHTBAAR, zie BEKEND.

RUGGESPRAAK, zie AFSPRAAK.

RUIG, zie RUW.

RUIKEN, RIEKEN.

Fijne uitwaſemingen, zoodanige als de reukzenuwen aandoen, van zich geven; of wel, die uitwaſemingen door den reuk bemerken. De eerſte beteekenis is die van een onzijdig, de tweede die van een bedrijvend werkwoord. RUIKEN en RIEKEN worden beide, hedendaags, op beiderlei wijze, en dus ook in de beide beteekenisſen, gebruikt. Oorſpronkelijk nogtans, ſchijnt de onzijdige beteekenis, of die van het van zich geven der uitwaſemingen, meer eigen aan *rieken*, de bedrijvende, die van het waarnemen derzelve, door middel van den reukzin, aan *ruiken*. Althans, met deze onderſcheiding komt de zamenſtelling van het bijvoegelijke woord *welriekend* overeen, waarvoor men nooit zegt *welruikend*. Dat voor het overige de beide werkwoorden veelal onverſchillig gebruikt worden, heeft misſchien zijne oorzaak voornamelijk daarin, dat beide den verledenen tijd en het deelwoord gelijknamig hebben: *ik riek, rook, heb geroken; ik ruik, rook, heb geroken.* Wil men eene onderſcheiding maken, zoo is *ruiken* voor het bedrijvende werkwoord, *rieken* voor het onzijdige, te

Digitized by Google

verkiezen. *Ruikt gij het wel, hoe liefelijk die bloemen rieken?*

RUIM, BREED, WIJD, ONBEKROMPEN.

Geſchikt, om veel te bevatten. RUIM geeft hier het ſtellige denkbeeld van hetgeen ONBEKROMPEN ontkennenderwijze uitdrukt. Zoo worden beide woorden, ook figuurlijk, in den zin van rijkelijk gebruikt. *Dat komt uit eene ruime*, of *uit eene onbekrompene beurs*. *Ruim*, in den eigenlijken zin, geeft de onbekrompenheid in alle rigtingen te kennen, BREED en WIJD doen zulks ſlechts naar aanleiding van eene enkele der drie wiskunſtige afmetingen. Wanneer men voorts iets *breed* noemt, ziet men op de uitgebreidheid, welke het naar die afmeting beſlaat; noemt men het *wijd*, zoo wordt inzonderheid de ongevulde afſtand tuſſchen deszelfs zijden in aanmerking genomen. *Breed* is overigens de tegenſtelling van ſmal; *wijd* die van eng of naauw. Zie over *breed*, in den oneigenlijken zin, op OMSLAGTIG.

RUIMTE, PLAATS.

Eene PLAATS is eene oppervlakte, waarop dingen zijn. Wanneer daarmede RUIMTE als zinverwant beſchouwd wordt, verſtaat men onder het laatſte woord het anders ledige, gelijk men zich dit denkbeeldig voorſtelt, naar alle afmetingen uitgebreid, zoodanig dat daarin meer dingen nevens elkander kunnen zijn; en men ſtelt het zich te grooter en uitgebreider voor, naardat zich daarin eene grootere menigte dingen kun-

Digitized by Google

kunnen bevinden. *Plaats* geeft een kleiner beeld, omdat men de *plaats* als een gedeelte der *ruimte* beſchouwt; want de *plaats* van elk ding is dat gedeelte der geheele *ruimte*, hetwelk elk ding in dezelve beſlaat. Eene *plaats* is derhalve altoos begrensd. De ledige *riumte* ſtelt men zich als onbegrensd voor. Eene *plaats* is een bepaald gedeelte der *ruimte*.

RUIN, zie PAARD.

RUISCHEN, zie BRUISEN.

RUND, KALF, KOE, KALFKOE, VAARKOE, KWEEN, STIER, BUL, OS, BULOS.

Bekend ſlag van viervoetige dieren, met geſpleten klaauwen, gebogen hoornen, en een' langen ſtaart. De algemeene benaming van het dier is RUND, meerv. *runderen*; voor de gezamenlijkheid zegt men ook *rundvee*. Het jong heet KALF; het vleesch daarvan', wanneer het dier geſlacht is, *kalfsvleesch*; van de grootere runderen, *rundvleesch*. *Een runderharst*, *runderrib*. *Een kalfsborst*, *kalfskop*, *kalfsſchijf*, *kalfsſchinkel*; *kalfskarbonaden*. Het wijfje heet KOE; wanneer zij met kalf is, KALFKOE. De jonge koe, reeds voor bevruchting vatbaar, echter nog nooit bevrucht geweest, VAARS; eene reeds vroeger gekalfd hebbende, doch voor het tegenwoordige onbevruchte, ter onderſcheiding van eene *kalfkoe*, VAARKOE. Zoo zegt men ook: *die koe is met kalf*, *deze*

is

Digitized by Google

is vaar. Eene volwasſene, doch onvruchtbare, koe heet KWEEN; (bij overdragt, en met verachting, een onvruchtbaar, ook ſlecht vrouwmensch). Het *rund* van het mannelijke geſlacht wordt STIER, BUL, of os genoemd, elke van welke drie benamingen ook figuurlijk voor een ſtuursch, lomp, mensch gebezigd wordt. *Hij is een regte os van een' kerel. Welk een ſtier (bul) is dat!* Eenen domkop, zonder daarbij aan ſtuurschheid of woestheid te denken, noemt men *ſtier* of *os*, niet *bul*. *Hij is zoo dom als een os*, of *als een ſtier*. *Os*, namelijk, wordt wel in het algemeen voor het mannelijke rund gebezigd, gelijk, men, zonder verdere bepaling, zegt: *oſſen en koeijen*, en menigmaal *oſſenvleesch*, eenvoudig voor *rundvleesch*, zonder daarvan altoos opzettelijk koeijenvleesch uit te ſluiten; maar, in eenen bepaalderen zin, is *os*, eigenlijk het geſneden mannelijk rund. Ook is *ſtier* wel het ongeſnedene rund; doch men bezigt dit woord meestal ſlechts, om bepaaldelijk het mannetje van het wijfje uit te zonderen. *Het bloed der ſtieren en bokken.* *De zoon van Hektor ſlacht den allereerſten ſtier.* *Bul* is insgelijks het ongeſneden mannelijk rund, doch tusſchen deze benaming en *ſtier*, ſchijnt dit verſchil plaats te hebben, dat *bul* inzonderheid gebezigd wordt, wanneer men bijzonder aan de daad van het bevruchten der koe denkt. *Van den bul bereden.* DE DECK. Daar *os*, in het algemeen, ſlechts zulk eenen geſneden ſtier aanduidt, die, nog jong zijnde, geſneden is, ter bijzondere onderſcheiding van den oud geſnedenen *os*, die, namelijk, geſneden is,

Digitized by Google

is, toen het dier reeds een *bul* was geworden, zoo beſtempelt men dezen met den naam van BULOS. De verdere zamenſtellingen pleiten almede voor de hier gemaakte onderſcheiding. Men heeft wel, in de hierboven aangevoerde, figuurlijke, beteekenis van ſtuurschheid, onverſchillig: *ſtierachtig* en *bulachtig*; doch overigens van *bul*: *bullegeld*, *bulleman*, *bullepees*; en van *ſtier*: *ſtierebloed*, *ſtierendienst*, *ſtierengevecht*, *ſtierehuid*, *ſtierekop*, *ſtierenoffer*, *ſtierenperk*, *ſtierevleesch*, *ſtierkalf*. Zoo zegt men, daar de daad der bevruchting bij het offeren niet in aanmerking komt, *offerſtier*, niet *offerbul*. En, daarentegen, voor *bullepees*, waar bijzonder aan het mannelijk lid gedacht wordt, niet *ſtierepees*. Omgekeerd wederom, voor de benaming van het ſterrenbeeld van den dierenriem, *ſtier*, niet *bul*. — Zonder op het geſlacht te zien, wordt *koe*, figuurlijk, ook voor mansperſonen gebezigd, om hetzij domheid, hetzij traagheid aan te duiden. *Ik ben zoo luchtig als een vogeltje, dat koe heet. Eene domme, botte, luije koe.* Van een jong, kinderachtig, mensch, zegt men: *hij is nog een regt kalf.* Ook wel, met de beteekenis van onnoozele goedhartigheid: *dat is een kalf, een goed kalf. Kalvertiefde* is de eerſte liefdedrift van nog naauwelijks huwbare perſonen. Zoo heeft men meer figuurlijke uitdrukkingen, van deze dierenſoort ontleend, doch de ſpreekwijs: *van den os op den ezel ſpringen* hoort hier niet thuis, naardien daarbij *os* eene verbastering is van het oude *orſe*, (nog tegenwoordig eng. *horſe*,) een paard beteekenende; en de gedach-

gedachte ſpreekwoordelijke uitdrukking dus zoo veel zeggen wil, als: van het paard op den ezel ſpringen.

RUSTIG, WAKKER.

Tot vlugge werkzaamheid bereid, of in ſtaat. Een krijgsbevelhebber zal te eerder eenen aanval kunnen wagen, wanneer hij weet, enkel *rustige*, *wakkere*, manſchappen om zich te hebben. RUSTIG is, eigenlijk, wel toegerust; daar men echter onderſtelt, dat men niemand zal toerusten, zonder dat hij ook de noodige krachten en bekwaamheid bezit, ziet het woord van daar ook op die krachten en bekwaamheid zelve. *Hij is ſteeds even lustig en rustig.* WAKKER, eigenlijk, die in eenen wakenden toeſtand is, wordt hier voor de met dien toeſtand gepaarde vlugheid en werkzaamheid genomen. *Hij is arbeidzaam en wakker. Een wakker paard. Een wakker kerel, een wakker kind, een wakker vrouwsperſoon.* In dit alles ligt altoos een goede zin. Aan *rustig* is deze niet zoo zeer verknocht. Wanneer iemand in een woud van roovers overvallen is, kan hij, dit verhalende, zeggen: het waren *rustige* kerels, tegen welke ik mij niet te weer kon ſtellen. Maar hij zal de roovers geene *wakkere* kerels noemen.

RUW, RUIG.

Oneffen, het tegenovergeſtelde van glad. Beide zijn eigenlijk een en hetzelfde woord; althans, van denzelfden oorſprong; en in dit opzigt is RUIG even zeer aan RUW verwant, als het hoogd. *rauch* aan *rauh*,

Digitized by Google

rauh, welk laatſte, in ſommige oorden van Duitschland, niet ſlechts voor *ruw*, maar ook voor *ruig* gebezigd wordt, terwijl *ruig* en *ruw*, beide, in andere oorden van Duitschland, door *rauch*, in het Osnabrugſche en elders door *ruw*, en in Engeland door *rough*, uitgedrukt worden. Zoo wordt ook, in de de oneigenlijke beteekenis, bij ons, dikwijls *ruig* met *ruw* verwisſeld. *Hij is ruig* (*ruw*) *in het eten, in het ſpreken. Welk een ruige* (*ruwe*) *apostel is dat! Ergens ruig* (*ruw*) *over heen loopen.* In deze, en ſoortgelijke, ſpreekwijzen, is nogtans *ruw*, als meer met de eigenlijke beteekenis overeenkomende, verkieslijk. In ons hedendaagsch gebruik, namelijk, is *ruig*, eigenlijk, met haar, wol, vederen, enz. bedekt. *Eſou was ruig, maar Jakob glad van vel. Men geeft aan zeker ſlag van vogelen den naam van ruigvoet, omdat zij ruige pooten hebben. Ruw*, daarentegen, is, door puntige of andere verhevenheden oneffen. *Hij heeft een ruw vel. Een ruwe* (ongeſlepen) *diamant.* Van daar, hetgeen nog in zijnen natuurlijken ſtaat is, zonder eenige verdere beſchaving, verfraaijing, of andere bewerking ondergaan te hebben. *Ruwe wol. Ruw garen. Ruw linnen. Ruwe zijde.* Van het weder, of de luchtſtreek geſproken, bij verdere uitbreiding, guur, onaangenaam. *Die luchtſtreek is mij al te ruw. Wat is dat ruw weder!* Van gedrag en taal, onbeſchaafd, ongemanierd, onzedelijk. *Zijne uitdrukkingen zijn al te ruw en plomp. Hij leeft daar ruw mede. Hij is een ruw mensch, een ruwe apostel.* In die laatſte overdragtelijke beteekenis is

Digitized by Google

is het dan, dat men nog veelal *ruig* daarmede verwisſelt. Meer overeenkomſtig met de tegenwoordige eigenlijke beteekenis, wordt het laatſte woord, met eene andere figuur, gebezigd, van eene oppervlakte, die, door bijkomende, niet daartoe behoorende, dingen, een oneffen voorkomen heeft gekregen. *Dat gevaarte was ruig van de pijlen, die daarin geſchoten waren. Al die diſtels geven aan dit land een ruig aanzien.*

Digitized by Google

S.

SABEL, zie DEGEN.

SALARIS, zie JAARWEDDE.

SAMMELEN, TALMEN, DRALEN.

Traagheid betoonen. DRALEN doet hij, die tot geen beſluit komt, en dus beſluiteloos blijft; SAMMELEN, of TALMEN, hij, die met de ondernomene zaak geenen voortgang maakt. Indien de afleiding gegrond is, waarbij men *ſammelen* beſchouwt, als eene verbastering van *tammelen*, dan zoude *talmen* (voor *tammelen*), met *ſammelen* één woord zijn, en daarin dan ook een natuurlijke grond liggen, waarom beide in eene en dezelfde beteekenis gebruikt worden.

Digitized by Google

SATAN, zie BOOZE.

SATIJN, ZIJDE.

Gewevene ſtof, oorſpronkelijk uit het ſpinſel van den zijdeworm voortgebragt. ZIJDE is ook de nog ruwe, ongewevene, grondſtof; SATIJN alleen de gewevene ſtof, en wel eene glanzige ſoort daarvan. *Zijden kouſen. Een zijden halsdoek. Een ſatijnen kleed.*

SAUCIJS, zie BEULING.

SAUS, DOOP.

Allerlei ſap of vocht, hetwelk bij of over de ſpijs gebruikt wordt, om die ſmakelijker te maken. DOOP is wel zuiver hollandsch, maar van het indoopen, hetwelk men in zulk ſap doet, ontleend. SAUS is oorſpronkelijk onduitsch, en oogenſchijnlijk overgenomen van het fr. *ſauce*, hetwelk in het ital. *ſalſa* is, en dus blijkbaar van het lat. *ſalſum*, *ſal*, zout, komt. Van daar dat *ſaus*, hetwelk overigens ook het meest gebruikelijke woord is, niet *doop*, in eene oneigenlijke beteekenis genomen wordt, voor alles, wat de aangenaamheid van eenig genot verhoogt. *Een vrolijk hart, een goed geweten, en werkzaamheid zijn de ſaus van het leven.*

SCHAAL, zie DEEL.

SCHAAL, SCHELP, SCHULP.

Eene harde, ligt van het ligchaam ſcheidbare huid, ge-

Digitized by Google

gelijk ſommige dieren die tot bedekking hebben. SCHAAL wordt ook voor andere dergelijke harde bekleedſels genomen, als van eijeren, noten, enz. Een *ſchaaldier* is zoodanig een, hetwelk, of ſlechts ten deele met het harde bekleedſel bedekt is, gelijk de *ſchildpad*, dus genoemd, omdat de holle *ſchaal* haar, als ware het, tot ſchild verſtrekt, — of hetwelk dit bekleedſel, met beweegbare voegen, om zijne onderſcheidene ledematen heen heeft, gelijk de *kreeft*. SCHELP en SCHULP zijn een en hetzelfde woord, alleen door verſchil van tongval onderſcheiden. De ſpelling *ſchelp* is nogtans de meest gebruikelijke, ſchoon men *ſchulp* bij voorkeur bezigt in de ſpreekwijze: *in zijne ſchulp kruipen*, voor niet volhouden; en voorts in de zamenſtellingen *ſchulpzand*, enz. Overigens levert de zee velerlei *ſchelpen* op, die niet juist tot bekleedſel van dieren dienen; dan, in dezen zin genomen, verſchilt het woord van *ſchaal*, daardoor, dat het *ſchelpdier*, of de *ſchelpvisch*, zoodanig een is, hetwelk geheel in een dubbel bedekſel beſloten is, gelijk de *oester* of *mosſel*.

SCHAAP, LAM, RAM, HAMEL, OOI.

Bekend viervoetig, tweehoevig, woldragend dier. SCHAAP wordt van alle dieren dezer ſoort, zoo wel de mannelijke als vrouwelijke, zonder onderſcheid gebruikt. *Een land vol ſchapen.* Zoo in de zamenſtellingen: *ſchapenvacht*, *ſchapenvel*, *ſchapenkeutel*, *ſchapenmarkt*, *ſchapenwol*; *ſchaapherder*, enz.; en in vele ſpreekwoordelijke gezegden. *Een ſchurſtig*

Digitized by Google

ſchaap ſteekt de geheele kudde aan. Er gaan veel tamme ſchapen in een hok. De wolf verſlindt de getelde ſchaapjes ook. Men moet de ſchapen ſcheren, naar dat zij wol hebben. Hij heeft zijne ſchaapjes geſchoren. Hij heeft zijne ſchaapjes op het drooge; hoewel, daarin, *ſchaapjes* misſchien eene verbastering is van ſcheepjes. *Schaap blijven*, of *ſchaap zijn*, is zoo veel als blijken een onvermogend kooper te wezen. Anders heet eigenlijk alleen het volwasſene wijfje van deze dierfoort *het ſchaap*, in onderſcheiding van het LAM, gelijk het jong genoemd wordt, en van den RAM, het mannetje, en den HAMEL, het geſneden mannetje. Gelijk *ram*, figuurlijk, een wellustig mensch beteekent: *die oude ram;* en *hamel*, in de zamenſtelling *belhamel*, overdragtelijk genomen wordt voor iemand, die zich in alles het meest laat zien en hooren, een' voorvechter, oproervink, zoo is het weerlooze en onbeſchadigende *ſchaap* een gewoon beeld van zachtmoedigheid, geduld, of ook wel van eenvoudigheid of domheid. *Een goed, vroom, geduldig, ſchaap. Een dom ſchaap.* Van daar *ſchaapsch: hij is zoo ſchaapsch niet*, zoo dom niet. Niettemin is OOI eene, meer bepaaldelijk uitzonderende, benaming voor het wijfje. Maar dit woord komt zelden anders voor, dan in de beteekenis van moederſchaap, en in de zamenſtelling *ooilam*, voor het nog *lam* zijnde wijfje. Overigens onderſcheidt zich *lam* van *ſchaap*, in het figuurlijke gebruik, daardoor, dat het wel het beeld van zachtmoedigheid en vreedzaamheid, maar niet ook van dom-

Digitized by Google

domheid is. *Een man als een lam*, een zeer zachtmoedig man.

SCHAARSCH, ZELDZAAM.

Weinig voorkomende; niet in menigte voorhanden. ZELDZAAM is datgeen, hetwelk ſlechts weinige gelijken in zijne ſoort heeft; SCHAARSCH datgeen, hetwelk, om toevallige redenen, ſlechts in eene geringe, voor de behoefte niet toereikende, hoeveelheid beſtaat, of te verkrijgen is. *De Overijsſelſche zoogenoemde prinsjesduiten, van het jaar 1766, zijn al meer en meer zeldzaam geworden. Eenigen tijd voor de invoering der centen, waren de gewone duiten, in den omloop, zeer ſchaarsch.* Een boek is *ſchaarsch*, of ſchaars te bekomen, wanneer, op weinige afdrukken na, de geheele oplaag verkocht is; het is *zeldzaam*, wanneer, op weinige afdrukken na, de geheele oplaag vernietigd is.

SCHACHT, zie PEN.

SCHADE, zie AFBREUK.

SCHADUW, zie DIEPSEL.

SCHADUW, zie LOMMER.

SCHADUW, SCHIM.

Het donkere beeld eens ligchaams, in zoo verre dit door het opvangen der lichtſtralen ontſtaat. *Naar*

Digitized by Google

eene ſchadnw, of *naar eene ſchim*, *grijpen*. *Voor zijne eigene ſchaduw*, of *voor zijne eigene ſchim*, *bang zijn*. In zoo verre zijn beide woorden van volkomen gelijke beteekenis. Wanneer men echter aan het begrip eene denkbeeldige wezenlijkheid geeft, gelijk voor de afgeſcheiden ziel van geſtorvenen, zegt men SCHIM, niet SCHADUW. *Het rijk der ſchimmen*, anders *het ſchimmenrijk*, in de fabelleer der grieken en romeinen. Voor lommer, daarentegen, alsmede voor het diepſel in eene ſchilderij, zegt men *ſchaduw*, niet *ſchim*. *De ſchaduw is in dit ſtuk niet wel aangelegd*.

SCHAKEL, SCHALM.

Een ring van eene keten. Het eenige verſchil is, dat, van SCHAKEL, niet van SCHALM, een werkwoord (*ſchakelen*) gevormd wordt; alsmede, dat het eerſte, niet het tweede, woord, ook overdragtelijk, voor het verband en vervolg eener rede, voorkomt. *De ſchakel zijner rede werd ongelukkig afgebroken*.

SCHALK, zie KWANT.

SCHALM, zie SCHAKEL.

SCHAMPER, BITS.

Onvriendelijk, honend. BITS is reeds hierboven met *ſcherp*, *ſpijtig*, *vinnig* vergeleken, waarbij *bits* verklaard is als eene drift te kennen gevende, om, als een bijtende hond, zijne tegenpartij aan te vallen.

SCHAM-

Digitized by Google

SCHAMPER, van *ſchamp* en *ſchampen*, is eigenlijk zijdelings grievende, niet regt toeſlaande, maar niet te min rakende. Men kan dus wel, met een enkel ja, of neen, *bits* antwoorden; maar een *ſchamper* antwoord onderſtelt, dat men uitdrukkingen bezigt, in welke, oſſchoon bedektelijk, een beleedigende zin ligt.

SCHANDE, ONEER.

Blootſtelling aan een vernederend oordeel van anderen. SCHANDE is de harde, ONEER de zachtere uitdrukking.

SCHANSLOOPER, KAPOT.

Een ruim, dik, opperkleed, ter beſchutting tegen koude of regen; eene middenſoort tusſchen jas en mantel. SCHANSLOOPER is het kleedingſtuk van dien aard, zoo als het door ſchippers en varenslieden gebruikt wordt; bij krijgslieden, wordt het KAPOT geheeten.

SCHATTEN, zie ACHTEN.

SCHATTEN, zie BEGROOTEN.

SCHATTING, zie CIJNS.

SCHAVEN, zie WRIJVEN.

SCHEDEL, zie BEKKENEEL.

Digitized by Google

SCHEDEL, zie KRUIN.

SCHEEF, SCHUINS, DWARS, (OVERDWARS.)

Niet regtlijnig, in betrekking tot iets anders. DWARS, of OVERDWARS, is een ding ten opzigte van een ander ding, wanneer de lijnen van beide elkander regthoekig ſnijden. Is de ſnijding der beide lijnen niet regthoekig, zoo noemt men het SCHUINS. *Dwars door de gracht zwemmen. De boom lag overdwars in het water. Er loopt hier een pad ſchuins af naar het gindſche dorp. Zij woont hier ſchuins tegen over.* SCHEEF is datgeen, hetwelk eene rigting heeft, welke het niet behoorde te hebben. *Uw hoed ſtaat ſcheef. De tafel ſtaat ſcheef. De wagen hangt ſcheef. Scheef ſchrijven. Scheeve beenen*, kromme beenen. Omtrent het laatſte is aan te merken, dat, hoe geoorloofd het zij, om kromme beenen *ſcheef* te noemen, het onderſcheid tuſſchen *ſcheef* en *krom* daarom niet minder wezenlijk blijft. Men noemt kromme beenen *ſcheef*, niet juist omdat zij krom zijn, maar omdat zij regt behoorden te wezen; hetgeen *ſcheef* is, kan op en voor zich zelf, in alle zijne deelen regt zijn. Zoo zegt men, figuurlijk, *dat eene zaak ſcheef gaat*, wanneer zij niet zoo gaat, als zij moest, en als men wel wenscht. *Schuins*, figuurlijk gebezigd, als: *het ging er vrij ſchuins toe*, wordt voor ongeregeld genomen. *Dwars*, in den oneigenlijken zin, beteekent tegenſtreving, als in de zamenſtellingen *dwarsdrijven*, *dwarsboomen*.

SCHEI-

Digitized by Google

SCHEIDEN, zie AFSCHEIDEN.

SCHEIDEN, zie DEELEN.

SCHEL, zie BEL.

SCHELM, zie FIELT.

SCHELP, zie SCHAAL.

SCHENKEN, GEVEN, VEREEREN.

Den eigendom eener zaak om niet overdragen. GEVEN drukt dit minder klaar uit, naardien het woord menigmaal, en zelfs meest, enkel in den zin van toereiken of overhandigen gebezigd wordt, als: *geef mij het goed, dat ik van u gekocht heb; geef mij dit boek eens ter leen.* SCHENKEN heeft almede niet beſtendig de hier opgegevene beteekenis, en kan ook ſlechts zoo veel willen zeggen, als laten behouden, gelijk in: *iemand het leven ſchenken;* of kwijtſchelden, als: *ik heb hem, al wat hij mij ſchuldig was, geſchonken.* VEREEREN, in zoo verre het in de hier bedoelde beteekenis genomen wordt, lijdt geene dubbelzinnigheid: *zijn oom heeft hem een gouden horlogie vereerd.* Zie verder BRENGEN, GEVEN.

SCHERMUTSELING, zie KAMP.

SCHERP, zie BITS.

Digitized by Google

SCHERPREGTER, zie BEUL.

SCHERPZINNIG, zie DOORDRINGEND.

SCHERTS, zie BOERT.

SCHETS, zie BESTEK.

SCHEUR, zie BARST.

SCHIELIJK, zie AANSTONDS.

SCHIELIJK, zie DRIFTIG.

SCHIER, zie HAAST.

SCHIETGEWEER, GESCHUT.

Wapenen, met welke men, door middel van de ontvlamming van buskruid, in den krijg, den vijand afbreuk doet. Er zijn verſchillende ſoorten van SCHIETGEWEER, en niet minder van GESCHUT; doch het eerſte beteekent inzonderheid het draagbare, het laatſte het grovere en zwaardere, dat op wagens of affuiten moet vervoerd worden.

SCHIL, zie BAST.

SCHILDEREN, zie MALEN.

SCHIM, zie SCHADUW.

SCHIM-

Digitized by Google

SCHIMMEL, zie KAAM.

SCHIMP, zie HOON.

SCHITTEREN, zie BLINKEN.

SCHOFT, zie FIELT.

SCHOOIJER, zie BEDELAAR.

SCHOOLMEESTER, zie LEERAAR.

SCHOON, zie REIN.

SCHOON, zie MOOI.

SCHOON, voegwoord, zie OFSCHOON.

SCHOONDRUK, zie op HERDRUK.

SCHOORVOETEND, HUIVERIG.

Men zegt HUIVERIG *zijn*, *om iets te doen*, en SCHOORVOETEND *er toe overgaan*. Bij het eerſte woord is het beeld genomen van het *huiveren*, of trillen, als van koude; bij het tweede, van iemand, die tegen zijnen wil ergens heen getrokken wordende, de *voeten ſchoor*, ſtrak, zet, om tegenſtand te bieden. *Huiverig* duidt derhalve de beſluiteloosheid aan, om iets te ondernemen, *ſchoorvoetend*, den tegenzin, met welken men er eindelijk toe heeft moeten beſluiten.

SCHORS,

Digitized by Google

SCHORS, zie BAST.

SCHOTEL, zie BAK.

SCHOUWEN, zie MONSTEREN.

SCHRAAL, zie BAR.

SCHRAAL, zie DUN.

SCHRAAPSEL, zie SCHRAPSEL.

SCHRABBEN, zie SCHRAPEN.

SCHRANDER, zie DOORDRINGEND.

SCHRAPEN, SCHRABBEN, SCHRAPPEN.

Met het ſcherp van een mes, of ander werktuig, derwijze beſtrijken, dat dit een krasſend geluid maakt. SCHRABBEN verſchilt hierin van SCHRAPEN, dat het eerſte gebezigd wordt, als het ſlechts te doen is, om de oppervlakte van een ding te zuiveren: *zijn de wortelen al geſchrabd?* terwijl *ſchrapen*, wel niet altijd, maar echter doorgaans, den zin heeft, dat men datgeen, hetwelk men van de oppervlakte van een ding afhaalt, verzamelen wil: *ſchraap het vet ter dege uit den pot*; ook, met denzelfden zin: *ſchraap den pot ter dege uit.* Voorts is *ſchrapen* ook met de gekromde vingers der hand naar zich halen, of bijeen brengen. *Hoe vinnig ſchraapte zij het*

Digitized by Google

het geld naar zich toe! Hebt gij alles reeds bijeen geſchraapt? En naardien hieraan natuurlijk het denkbeeld van gretigheid verknocht is, wordt *ſchrapen*, overdragtelijk, van de inhalige handelwijze eens hebzuchtigen gebezigd. *Hij ſchraapt hoe langer hoe meer. Zij verrijken zich, door middel van woekeren en ſchrapen.* — SCHRAPPEN is genoegzaam hetzelfde als *ſchrabben*, waarmede het dikwijls verwisfeld wordt. Alleen heeft *ſchrappen*, daarenboven, eene beteekenis, welke aan *ſchrabben* niet eigen is, namelijk, die van met eene ſtreep doorhalen. *Hij ſtond wel op de lijst, maar werd vervolgens geſchrapt.* Anders *doorſchrappen: waarom ſchrapt gij dat geſchrijf niet door?* Ook *uitſchrappen: al wat hij ſchrijft, ſchrapt hij weer uit.*

SCHRAPPEN, zie SCHRAPEN.

SCHREEUW, zie KREET.

SCHREIJEN, zie GRIJNEN.

SCHRIFT, SCHRIFTUUR, GESCHRIFT.

Iets, dat geſchreven is. Van deze drie woorden is SCHRIFT het eenige, dat ook, in den eigenlijkſten zin, voor de geſchrevene letterteekenen, en wel met betrekking tot derzelver vorming, genomen wordt. *Dat ſchrift is onleesbaar. Welk een fraai ſchrift is dat?* Zoo onderſcheidt men, op de kinderſcholen, *groot ſchrift, klein ſchrift, loopend ſchrift.* Aldaar wordt het ook genomen voor het geſchre-

Digitized by Google

ſchrevene, met bijzondere betrekkiug tot de letterteekenen, en zonder daarbij aan de woorden te denken; een *ſchrift*, namelijk, is daar een blad, door eenen leerling beſchreven, om zich in het ſchrijven te oefenen; en de meester doet, bij het eindigen van de ſchrijfles, *de ſchriften ophalen.* Daarentegen wordt ook juist *ſchrift*, met uitzondering van de beide andere woorden, voor gedrukte letterteekenen genomen, zonder betrekking tot de woorden, maar enkel in tegenoverſtelling van de blanke kanten of randen. *Die ſcheur loopt door tot in het ſchrift.* In onderſcheiding daarvan, wordt dan wel eens *geſchreven ſchrift* gezegd. *Zij kan geen geſchreven ſchrift leſen.* Anders, en dan ziet het niet op de letterteekenen, maar op den inhoud, heeft *ſchrift* de beteekenis van een geſchreven bewijs, van welken aard ook. *Ik heb geen ſchrift van u noodig.* Verder, evenveel welk geſchreven opſtel, inzonderheid wanneer het gedrukt, en algemeen verkrijgbaar is. *Zijne ſchriften hebben hem beroemd gemaakt.* In dit geval echter, wordt het, met de natemeldene uitzondering, alleen in het meervoud gebruikt. In het enkelvoud, niet in het meervoud, heet een voor de drukpers geſchreven opſtel een GESCHRIFT. *Dat geſchrift maakt veel opgang.* Het enkele geval, wanneer *ſchrift*, in het enkelvoud, voor een geſchreven en gedrukt opſtel gebruikt wordt, is, wanneer het de bijzondere beteekenis heeft van de gezamenlijke bijbelboeken, anders ook, bij uitnemendheid, *de ſchriften* genoemd; doch alsdan is het woord, niet

Digitized by Google

niet gelijk in de vorige beteekenisſen, van het onzijdige, maar van het vrouwelijke, geſlacht: *de ſchrift onderzoeken.* Ook: *de heilige ſchrift.* Dien zelfden zin heeft SCHRIFTUUR. *Dat is op de ſchriftuur gegrond.* Bij regtsgeleerden heeft dit woord nog de beteekenis van een ſchriftelijk vertoog, of ander ſtuk, dat bij den regter wordt ingediend, *Hij laat zich voor de vervaardiging van ſchrifturen wel betalen.* — *Geſchrift* is overigens hetzelfde, als *ſchrift*, in den zin van een geſchreven, doch niet voor de drukpers geſchreven, opſtel.

SCHRIFTUUR, zie SCHRIFT.

SCHRIJFSTIJL, zie STIJL.

SCHRIJFTAAL, zie STIJL.

SCHRIJFTRANT, zie STIJL.

SCHRIJFWIJS, zie STIJL.

SCHRIJNEN, zie WRIJVEN.

SCHRIJVER, SECRETARIS, GEHEIMSCHRIJVER, KLERK.

Iemand, die eenen anderen, of eene vergadering ten dienst ſtaat, om het vereischte te ſchrijven. SCHRIJVER, in de bepaalde beteekenis, waarin wij het woord hier met de andere zinverwante vergelijken,

Digitized by Google

ken, is bijzonder zeker ambtenaar op een ſchip van oorlog: *hij vaart, voor ſchrijver, ten oorlog.* Voorts ook iemand, die boek houdt aan eene ſtadswaag, en meer andere zulke beambten. In zamenſtelling *kantoorſchrijver*, iemand, die op een lands- of koopmanskantoor ſchrijft; in onderſcheiding van den boekhouder, veelal ſlechts een afſchrijver. Bij regeringskollegien, of in de bureaux van hooge ſtaatsambtenaren, heet zulk een ſchrijver KLERK. De opperſte ſchrijver nogtans, door wiens handen ook geheime papieren gaan, en die gemeenlijk de uit te vaardigen ſtukken mede onderteekent, voert den titel van SECRETARIS, niet dien van GEHEIMSCHRIJVER, een woord, dat alleen tot den ſchrijfſtijl behoort, en, als de verduitſching van *ſecretaris*, gebezigd wordt, niet om den ambtenaar door zijnen titel aan te duiden, maar om van hem in de door hem bekleede hoedanigheid te gewagen.

SCHRIK, zie ANGST.

SCHRIK, zie ONTSTELTENIS.

SCHROOM, zie ANGST.

SCHROOMVALLIGHEID, zie ANGST.

SCHUDDEN, zie DAVEREN.

SCHUILEN, VERHOLEN ZIJN, ZICH VERBERGEN, ZICH SCHUIL HOUDEN.

VERHOLEN ZIJN is zich zoo geplaatst bevinden, dat niet ligt iemand, die niet in het geheim is, ontdek-

Digitized by Google

dekken zal, hoe, of waar. ZICH VERBERGEN is, zich in zulk eenen toeſtand plaatſen. Men *verbergt zich*, dus, om *verholen te zijn*. Het is geenszins vreemd, dat men aan iemand, die zich aan het oog van anderen onttrekt, kwade bedoelingen toeſchrijft. Daarvan ligt evenwel niets in de beteekenis van SCHUILEN. Daarbij wordt of geen opzet onderſteld, gelijk men van iemand, van wien men niet ontdekken kan, waar hij zich bevindt, in den gemeenzamen ſpreektrant, wel eens vraagt: *waar mag hij toch ſchuilen?* waarbij het werkwoord geheel onzijdig is; of men bedoelt, het woord met meerdere dadelijkheid gebruikende, enkel te kennen te geven, dat het verbergen uit ſcherts geſchiedt, gelijk: *laat ons achter dien muur gaan ſchuilen*, of ook, dat het oogmerk daarvan is, zich tegen regen, hagel, onweder, enz. te beſchutten: *mag ik hier een weinig ſchuilen?* Voor zoo verre als het woord van perſonen gebezigd wordt, zegt men: *er ſchuilt iets bij u*, dat is, er gaat iets verborgens in uw hart om; en met het ſpreekwoord: *er ſchuilt een adder in het gras*, wil men te kennen geven: er ligt onder het voorkomen van onſchuld een boosaardig opzet verborgen. Iets anders is ZICH SCHUIL HOUDEN, zich niet durven laten zien, gelijk, bij voorbeeld, de ſchuldenaar, die vreest door zijne ſchuldeiſchers in gijzeling gezet te worden.

SCHUIMEN, zie GISTEN.

Digitized by Google

SCHUINS, zie SCHEEF.

SCHULDELOOS, zie ONSCHULDIG.

SCHULDIG, zie ONSCHULDIG.

SCHULP, zie SCHELP.

SCHUREN, zie WRIJVEN.

SCHURK, zie FIELT.

SEKSE, zie KUNNE.

SERPENT, SLANG.

Bekend ſlag van kruipend gedierte. In den eigenlijken zin, is tusſchen beide woorden dit verſchil ſlechts, dat SLANG van alle dieren van dit ſlag, SERPENT bijzonder gezegd wordt van de grootſte ſoort van ſlangen zonder giftanden, zoo als de boomſlang, de knijper, enz., in het lat. *boa*, omdat deze ſlangen wel eens ganſche runderen en buffels opſlokken. In het figuurlijke gebruik, komen beide woorden minder overeen, naardien *ſlang* alsdan voor een listig, verraderlijk, mensch, *ſerpent* voor een boosaardig vrouwsperſoon genomen wordt.

SIDDEREN, zie BEVEN.

SIDDEREN, zie DAVEREN.

SIM,

Digitized by Google

SIM, zie AAP.

SLAAN, zie BEUKEN.

SLACHTEN, GELIJKEN.

Eene ſterke overeenkomst hebben. GELIJKEN ziet op het uiterlijke voorkomen. *Zij gelijken elkander als twee droppelen waters.* SLACHTEN doelt op de gedragingen. *Ik ſlacht u niet*, ik handel zoo niet als gij. *Hij ſlacht de booze honden, en wil iedereen te lijf.*

SLAG, zie KAMP.

SLAGER, SLAGTER, VLEESCHHOUWER.

Tweederlei benamingen voor eenerlei beroep. Een beest, dat geſlagen of geſlagt is, moet vervolgens, zal het vleesch daarvan verkocht worden, in ſtukken gehouwen worden. Van dit laatſte is de naam van VLEESCHHOUWER. Maar alvorens het beest in ſtukken gehouwen wordt, moet het geſlagt zijn; van daar de benaming SLAGER of SLAGTER. Gemeenlijk wordt *vleeschhouwer* als het meer deftige woord beſchouwd.

SLAKEN, zie LOZEN.

SLANG, zie SERPENT.

SLANK, zie DUN.

SLAPEN, zie DUTTEN.

Digitized by Google

SLAPERIG, zie DODDERIG.

SLECHT, zie ERG.

SLECHTEN, zie AFBREKEN.

SLEEPTOUW (OP HET) NEMEN, zie BOEGSEREN.

SLEMPEN, zie BRASSEN.

SLENTER, zie BELOOP.

SLIB, zie BAGGER.

SLIBBERIG, GLIBBERIG.

Glad; dat doet glijden, of ſullen. SLIBBERIG is, eigenlijk, met ſlib bezet. GLIBBERIG is van *glibberen*, voortdurend werkwoord van *glibben*, of *glippen*, uitglijden wegens de gladdigheid. *Glibberig* ziet dus enkel op het gevolg der gladheid; *ſlibberig* op het ſlib, als de oorzaak daarvan. Een kleiweg kan dus zeer *glibberig*, of *ſlibberig* zijn; het ijs enkel *glibberig*, niet *ſlibberig*.

SLIJK, zie BAGGER.

SLIM, zie ERG.

SLOEP, zie BOOT.

SLOK, zie DRONK.

SLOT,

Digitized by Google

SLOT, zie BESLUIT.

SLUIKEN, SMOKKELEN.

Handel drijven, met overtreding van de wetten, hetzij van in- en uitvoer, hetzij van in- en uitflag. Bij SLUIKEN heerscht het denkbeeld der heimelijkheid; bij SMOKKELEN, dat van het onregtmatig voordeel. *Sluiken*, namelijk, is eigenlijk kruipen, en van daar iets, als ware het kruipende, ongemerkt, verrigten. Zoo komt het bij VONDEL voor: *dat zoeter ſmaekt in 't ſluiken en verbergen.* Van daar ook: *ter ſluik*, *ſluikswijze.* Een *ſluiker* is, dus, eigenlijk iemand, die eenen verboden, en daarom heimelijken, handel drijft. *Smokkelen* is, in het algemeen, bedektelijk naar een onregtvaardig voordeel trachten. *Als ik met u ſpeel, moet gij niet ſmokkelen.* Een *ſmokkelaar* is niet alleen degeen, die *ſmokkelt*, of fluikhandel drijft, maar ook het vaartuig, waarmede geſmokkeld wordt.

SLUIMEREN, zie DUTTEN.

SLUITEN, zie TOEDOEN.

SLUW, zie LOOS.

SMADEN, zie BELEEDIGEN, en SMALEN.

SMAKKEN, zie WERPEN.

Digitized by Google

SMALEN, SMADEN.

SMADEN, eene wijziging van *beleedigen*, is reeds hierboven met dat woord, en andere, vergeleken. Zie BELEEDIGEN. SMALEN, voor *ſmadelen*, is een voortdurend werkwoord daarvan, en behoudt iets van zijne voortdurende beteekenis. Terwijl men dan door eene enkele onteerende aantijging iemand op eene grievende wijze kan *ſmaden*, onderſtelt *ſmalen* meer een voortgezet geſprek. Ook geſchiedt *ſmaden* in het bijzijn van den beleedigden, *ſmalen*, meestal, in zijne afwezigheid. Men *ſmaadt* iemand, uit haat of wrok, men *ſmaalt* maar al te dikwijls op iets, dat in zijnen aard voortreffelijk is, uit nijd.

SMART, PIJN.

Eene onaangenaamgevoelige aandoening des ligchaams. PIJN is het meest gebruikelijke woord, in den gemeenen ſpreektrant, vooral, wanneer men het ligchaamsdeel, waar de onaangenaamgevoelige aandoening plaats heeft, bijzondert. Zoo ſpreekt men van *buikpijn*, *armpijn*, *hoofdpijn*, *kiespijn*, *oorpijn*, *tandpijn*. Of ook, wanneer de onaangenaamgevoelige aandoening door geweld opzettelijk wordt aangedaan. Van daar *pijnigen*, *pijnbank*, *pijnkamer*, enz. SMART is meer het algemeene woord, en dat van den ſchrijfſtijl. Men zegt: *hij leed groote pijn*; men ſchrijft: *hij leed groote ſmart, aan die wonde.* In de boven aangevoerde zamenſtellingen, nogtans, wordt, ook in den ſchrijfſtijl, *ſmart* niet gebezigd. Gebijzonderd in: *ſmart achter de ooren*, of

in

Digitized by Google

in de liezen, beteekent dit, dat de opperhuid gekwetst, of afgeſchaafd is, gelijk bij ſcherpbloedige en niet bij aanhoudendheid gereinigde kleine kinderen plaats heeft. Overdragtelijk zegt men: *minneſmart*, *gewetensſmart*, *zieleſmart*; ook: *minnepijn*, *gewetenspijn*, *zielepijn*. In een enkel geval, beteekent *pijn* ook mooite, het fr. *peine*, als in: *niet der pijns waardig*. *Smart* wordt meer algemeen voor droefenis genomen. *Tot troost in zoo veel ſmart*. Het werkwoord *ſmarten*, geheel onderſcheiden van *pijnigen*, beteekent ſomtijds ſlechts eene zeer ligte pijnlijke aandoening geven: *mijn vinger ſmart mij*. Voorts, leed doen: *het ſmart mij in mijne ziel, dat ik u niet helpen kan*.

SMARTEN, zie SMART.

SMEEKEN, zie AANROEPEN.

SMET, zie PLAK.

SMETACHTIG, zie PLAK.

SMEULEN, zie GLIMMEN.

SMIJTEN, zie GOOIJEN.

SMOEL, zie BEK.

SMOKKELAAR, zie SLUIKEN.

Digitized by Google

SMOKKELEN, zie SLUIKEN.

SMOOK, zie DAMP.

SMOREN, zie DEMPEN.

SMULLEN, zie BRASSEN.

SNAAK, zie KWANT.

SNAPHAAN, zie MUSKET.

SNAPPEN, zie BABBELEN.

SNATEREN, zie BABBELEN.

SNAVEL, zie BEK.

SNEB, zie BEK.

SNEDIG, zie DOORDRINGEND.

SNEDIG, zie LOOS.

SNELLIJK, zie AANSTONDS.

SNEUVELEN, zie STERVEN.

SNEVEN, zie STERVEN.

SNEVEN (DOEN), zie DOODEN.

Digitized by Google

SNIJDEN, HOUWEN, STEKEN.

Met een ſcherp werktuig eene kwetſing toebrengen. STEKEN geſchiedt door de inſtooting van een ſcherpgepunt werktuig. HOUWEN, door eenen fellen ſlag met de ſcherpe zijde van een daartoe ingerigt werktuig. SNIJDEN, insgelijks door middel van eene ſcherpe zijde, doch met eene ſlepende drukking.

SNOEIJEN, BESNOEIJEN.

In den eigenlijken zin, van overtollig hout, door middel van het ſnoeimes, ontdoen. In SNOEIJEN ligt enkel het begrip der daad; bij BESNOEIJEN heerscht dat der daardoor veroorzaakte korting. *Vruchtboomen ſnoeijen. Eene heg beſnoeijen.* In verdere beteekenis: *geld ſnoeijen*, of *beſnoeijen*. Figuurlijk, is bijzonder *beſnoeijen*, verminderen, verkleinen: *iemands magt beſnoeijen.*

SNOER, zie TOUW.

SNOOD, zie KWAAD.

SNUFFELEN, BESNUFFELEN.

SNUFFELEN is bij herhaling ruiken, om op den reuk van een ding te komen; BESNUFFELEN, van alle kanten ſnuffelend beruiken. Overdragtelijk, zegt men zoo wel, vóór nazoeken, naauwkeurig onderzoeken: *papieren beſnuffelen*, als: *in papieren ſnuffelen.*

Digitized by Google

SNUIVEN, zie ADEM.

SOMBER, zie DONKER.

SOMMIGE, zie EENIGE.

SPAREN, BESPAREN, OVERSPAREN, BEZUINIGEN, UITZUINIGEN, UITSPAREN, ONTSPAREN.

In aanwezen laten. Het enkele SPAREN heeft dezen zin, met onderſcheidene wijzigingen. Het beteekent tot een toekomſtig gebruik behouden. *Dien wijn heb ik tot nu toe geſpaard. Verkwist toch niet al wat gij hebt, maar ſpaar iets voor den ouden dag.* Figuurlijk, zonder opzigt op toekomend gebruik, de ongekrenkte voortduring van een ding bewerken: *God wil uw leven ſparen. De Heer verlost en ſpaart zijn volk.* Of een ding uitſtellen: *ſpaar uwe boete niet, totdat gij krank wordt.* Spaarzaam aanwenden: *wil moeite noch kosten ſparen. Zij ſpaarde geene woorden.* In het geheel niet gebruiken: *ſpaar uwe kwinkſlagen en verwijten. De waarheid ſparen*, geene waarheid, maar onwaarheid ſpreken. Een ding, door onthouding van deszelfs gebruik, ongeſchonden laten: *hij ſpaart zijne kleederen, in plaats van ze aan te trekken.* Van beleediging vrijlaten, verſchoonen: *de dood ſpaart niemand. De kinderen in de wieg werden zelfs niet geſpaard.* Eindelijk is *ſparen*, op zich zelf, *ſpaarzaam* leven, of handelen: *hier ſpaart hij, daar verkwist hij. Die jong ſpaart,*

lijdt

Digitized by Google

lijdt oud geen gebrek. BESPAREN duidt bijzonder aan, dat men iets tot toekomſtig gebruik behouden heeft: *ik heb nog een paar fleſchen van dien wijn beſpaard.* Of het beteekent, van eenige moeite ontheffen: *het ontvangen van dien brief beſpaart mij eene reis.* UITSPAREN is daarmede ten naauwſte overeenkomſtig, en men zegt even zoo wel: *het ontvangen van dien brief ſpaart mij eene reis uit.* Evenwel ziet *beſparen* meer op hetgeen men niet aanwendt, *uitſparen* op hetgeen men door dit niet aanwenden behoudt; zoo zegt: *dit beſpaart mij eene reis*, eigenlijk, dit ontheft mij van de moeite en kosten, welke ik voor de reis zoude moeten aanwenden; terwijl *dit ſpaart mij eene reis uit* eerder te kennen geeft: ik behoud daardoor zoo veel als noodig was, om eene reis te doen. Bijzonder opmerkelijk is het ſoortgelijke verſchil tusſchen BEZUINIGEN en UITZUINIGEN, zamengeſtelde werkwoorden, doch van welke het onzamengeſtelde (*zuinigen*) niet in gebruik is. *Bezuinigen* wordt dan gezegd van hetgeen men door zuinigheid behoudt; *uitzuinigen*, van hetgeen men daardoor wint. Men kan zeggen: *ik heb twee fleſchen wijn bezuinigd*, of *ik heb twee fleſchen wijn uitgezuinigd.* Maar het eerſte wil zeggen: ik heb twee fleſchen minder gebruikt, dan gedacht was noodig te zijn; het andere: ik heb op de algemeene kosten zoo veel weten over te houden, dat ik daarvoor twee fleſchen wijn hebben kan. OVERSPAREN is zoo veel als door ſparen doen overſchieten: *hij heeft nog al een ſtuivertje overgeſpaard,*

Digitized by Google

ſpaard. ONTSPARNN, daarentegen, is door ſparen onthouden: *hij zoude het zich zelven ontſparen, om het zijnen vrienden mede te deelen.*

SPEELSCH, zie DARTEL.

SPEELZIEK, zie DARTEL.

SPELEN, zie DOBBELEN.

SPELONK, zie HOL.

SPIER, PEES.

Het groffte ſlag van zenuwen aan de lighamen van menſchen en beesten, ook wel eens de *trekkers* genoemd, en dienende, om de aanmerkelijkſte ledematen te bewegen. In tegenoverſtelling van PEES, noemt men, bijzonder, SPIER, de vleezige trekkers, waarmede de beenderen van zoogdieren en vogelen omkleed zijn, en waardoor zij bewogen worden.

SPIJS, zie EETWAAR.

SPIJS, zie KOST.

SPIJTIG, zie BARSCH.

SPIJZEN, zie ETEN.

SPITS, zie PUNT.

SPITS-

Digitized by Google

SPITSBOEF, zie FIELT.

SPITTEN, zie DELVEN.

SPLEET, zie BARST.

SPOED, zie HAAST.

SPOEDIG, zie AANSTONDS.

SPOELEN, BESPOELEN.

SPOELEN, onzijdig, is, oorſpronkelijk, vloeijen: *er ſpoelt een beekje langs* enz. Voorts bedrijvend, reinigen, door er water over te gieten, of het in het water heen en weder te klotſen: *drinkglazen ſpoelen.* BESPOELEN is enkel het bedrijvende werkwoord van *ſpoelen*, in den oorſpronkelijken zin: *de Maas beſpoelt Rotterdam.*

SPOT, zie HOON.

SPRAAK, TAAL.

De menſchelijke tekennengeving van gewaarwordingen, denkbeelden en gedachten, in het algemeen; en de daartoe bij elk volk dienende woorden, in het bijzonder. Eigenlijk, is SPRAAK de daad van *ſpreken*, TAAL, de daad van *talen*, dat oulings zeggen, vertellen, beteekende, gelijk nog in het eng. *a tale* eene vertelling is. *Taal* is dus van uitgebreidere be-

Digitized by Google

beteekenis, en duidt eene tekennengeving van gewaarwordingen enz. aan, door middel van welke teekenen of gebaren het ook zij. *De taal der oogen, de taal der vingeren verſtaan.* Zoo ook van de klanken, waardoor verſchillende dieren hunne gewaarwordingen uiten: *wie kan den vernuftigen hond eene taal betwisten? De taal der hoenders.* *Spraak*, daarentegen, bedoelt bepaaldelijk die geregelde, en door eene verſchillende beweging van keel, tong, lippen enz. gewijzigde klanken, en daaruit gevormde woorden, door middel van welke men zijne gewaarwordingen, denkbeelden enz. aan anderen mededeelt. *Waarom blijft de oerang-oetang zonder ſpraak, zoo hij tot het menſchelijke geſlacht behoort?* Zoo wordt het woord dan ook genomen, niet juist voor de daad, maar voor het vermogen van ſpreken. *Hij heeft zijne ſpraak verloren.* Verder, voor de bijzondere wijze, waarop iemand ſpreekt. *Zwaar van ſpraak zijn. Ik kende hem aan zijne ſpraak.* Figuurlijk, komt het woord met *taal* overeen, in den zin der algemeene tekennengeving, ook door andere teekenen, dan die der *ſpraak*, als: *beeldſpraak* enz. Maar dan is het gebruik des woords zelf beeldſprakig, even als wanneer het op levenlooze dingen wordt toegepast: *de ſpraak*, of *de taal, der natuur moet den ongodist beſchamen.* In den boven opgenoemden bepaalderen zin genomen, voor de gezamenlijke klankteekenen, of woorden, aan elk volk in het bijzonder eigen, zijn *ſpraak* en *taal* eenerlei. *De gantſche aerde*, leest men in den bijbel, *was van eenerley ſpra-*

Digitized by Google

ſprake, *ende eenerley woorden*. Zoo zegt men, onverſchillig, *ſpraakmeester* en *taalmeester*. Niet bij alle zamenſtellingen, echter, is dit het geval. Zie SPRAAKKUNST.

SPRAAKKUNST, TAALKENNIS, TAALKUNDE.

Het onderſcheid tuſſchen deze woorden heeft zijnen grond eensdeels in het verſchil van derzelver tweede leden, en anderdeels daarin, dat *taal* en *ſpraak*, hoezeer in eenen enkelen zin onverſchillig gebruikt, nogtans, gelijk hierboven gezegd is, in zoo verre verſchillen, dat *ſpraak* eigenlijk alleen eene woordentaal bedoelt, *taal*, daarentegen, om het even welke, tekennengeving van gewaarwordingen, denkbeelden en gedachten uitdrukt. SPRAAKKUNST is dan het zamenſtel der regelen, naar welke eene woordentaal best geſproken of geſchreven wordt. TAALKENNIS is het grondig kennen van eene woordentaal of ſpraak, of van meer ſpraken. TAALKUNDE is van grooteren omvang; zij is de kennis, niet alleen van de regelen, naar welke eene bijzondere taal of ſpraak best geſproken of geſchreven wordt, maar van de algemeene gronden, naar welke de tekennengeving van gewaarwordingen enz. geſchiedt, tot welk einde het een volſtrekt vereischte is, ook den aard van het te kennen gegeven wordende, dat is, van de gewaarwordingen, denkbeelden en gedachten te kennen, en aldus, niet enkel het hoe? maar ook het waarom? te weten; weshalve de *ſpraakkunst* tot den rang der fraaije kunsten, de *taalkunde* tot dien der wetenſchappen behoort.

SPRAAK-

Digitized by Google

SPRAAKMEESTER, zie SPRAAK.

SPRAKELOOS, zie STOM.

SPREEKGESTOELTE, zie KANSEL.

SPREEKWIJS, zie BEWOORDING.

SPRINGEN, zie HUPPELEN.

SPROOKJE, zie FABEL.

STAAF, zie BAAR.

STAAL, zie MONSTER.

STAANDE HOUDEN, zie BEWEREN.

STAAT, zie LAND.

STAATSIE, zie PLEGTIGHEID.

STAF, zie STOK.

STAKEN, zie AFLATEN.

STAMELEN, zie HAKKELEN.

STAND (TOT) BRENGEN, zie BEWERKEN.

STANDAARD, zie BANIER.

Digitized by Google

STANDVASTIG, zie BESTENDIG.

STAPEL, zie HOOP.

STAREN, zie ZIEN.

STATIG, zie PLEGTIG.

STAVEN, zie BEKRACHTIGEN.

STEKEN, zie SNIJDEN.

STELEN, ROOVEN, ONTVREEMDEN, DIEVEN.

Iets eenen anderen wederregtelijk ontnemen, met oogmerk om het zich toe te eigenen. ONTVREEMDEN drukt zoodanig bedrijf op de algemeenſte wijze uit, zonder heerſchend nevenbegrip van door de ſtrafwet voorziene misdaad. *Der weduwen het goed ontvreemden.* STELEN is de gemeenzame uitdrukking, om het bedrijf te kennen te geven, hetwelk de wet diefſtal heet. *Er zijn gegoede lieden, die het ſtelen niet kunnen nalaten.* In tegenoverſtelling van ROOVEN, is *ſtelen* heimelijk ontvreemden. *Rooven*, is geweldadig ontvreemden. *Rooven en moorden was zijn dagelijksch bedrijf.* Men zegt, figuurlijk: *dat deze gedachte nooit uwe rust roove*, niet *ſtele;* maar onverſchillig, *door lasteren ſteelt*, of *rooft, men iemands goeden naam.* Ook, *iemands hart ſtelen*, of *rooven*, deszelfs genegenheid op eene onwederſtaanlijke wijze tot zich trekken; in welke uitdrukking zoo

Digitized by Google

wel het heimelijke en het gewelddadige, als het onbetamelijke van ſtelen of rooven verloren gaat. Van iets, dat zeer fraai en begeerlijk is, zegt men, gemeenzaam, dat men het zou *ſtelen*; niet *rooven*. *Dat is een hondje van een kindje, men zou het ſtelen.* — DIEVEN is eene ſchertſende uitdrukking, van welke het denkbeeld van alle misdadigheid vreemd is. *Hij heeft dat weder gedieſd.*

STERKTE, zie KRACHT.

STERVEN, zie AFLEGGEN (HET).

STERVEN, OMKOMEN, SNEVEN, SNEUVELEN.

Behalve de, reeds op AFLEGGEN aangevoerde woorden, duiden ook de drie laatſte de eindiging van het leven aan. Zij verſchillen van STERVEN, in de eerſte plaats, daardoor, dat zij enkel van menſchen gebezigd worden, terwijl men *ſterven* van allerlei levende ſchepſelen zegt, van planten, zoo wel als van dieren; in de tweede plaats, daardoor, dat zij niet, gelijk *ſterven*, zoo wel van eenen natuurlijken, als van eenen verhaasten dood gezegd worden. OMKOMEN is het leven, op eene toevallige wijze, verliezen, hetzij door geweld, hetzij anderzins. *Van koude omkomen. In het water, op het ſlagveld, door het zwaard enz. omkomen.* Daarvoor zegt men ook *om het leven komen*, waarvan *omkomen* eene zamentrekking is. SNEVEN wordt niet anders, dan van

eenen

eenen geweldigen dood gebezigd. *De bloeddorstige Alva deed achttienduizend Nederlanders op zijne moordschavotten sneven.* SNEUVELEN, eigenlijk even als *sneven*, vallen, wordt inzonderheid gebezigd voor op het oorlogsveld omkomen, hetwelk niet zonder vallen geschiedt. *Men weet het getal der gesneuvelden nog niet.*

STICHTEN, zie BOUWEN.

STICHTEN, zie AANLEGGEN.

STIER, zie BUL.

STIER, zie RUND.

STIJFHOOFDIG, zie EIGENZINNIG.

STIJGEN, zie KLIMMEN.

STIJL, SCHRIJFSTIJL, SCHRIJFTRANT, SCHRIJFWIJS.

STIJL is, zoo als men weet, genomen van het lat. *stylus*, of den griffel, waarmede de Romeinen op hunne gewaste tafeltjes schreven, en van daar, beeldsprakig, het zamenstel der regelen, welke men tot eene ordelijke voordragt behoort in acht te nemen; ook, die bijzondere wijs van voordragt, waardoor zich de eene schrijver of redenaar van den anderen onderscheidt. *Een historische, dichterlijke, kruipen-*

Digitized by Google

pende, zwellende, aangename, ſierlijke, ſtijl. Bij verdere uitbreiding, de trant of manier, waarop iets geſchiedt. *Stijl van koopmanſchap. Stijl van het hof. Dat is geen ſtijl van huishouden.* Bij regtsgeleerden: *naar ſtijle.* Bijzonder ook voor de manier van de jaren te berekenen. *De nieuwe ſtijl wordt anders de Gregoriaanſche genoemd, naar den paus, door wien dezelve werd ingevoerd. In Rusland houdt men zich nog aan den ouden ſtijl.* — In de vroeger aangevoerde beteekenis van het zamenſtel der regelen tot eene ordelijke voordragt genomen, duldt *ſtijl* onderſcheidene zamenſtellingen, als: *briefſtijl, koopmansſtijl, rekenſtijl*, enz. Zoo zegt men dan ook SCHRIJFSTIJL, met de beteekenis van den ſtijl, van welken zich gewoonlijk nette ſchrijvers bedienen, in tegenoverſtelling van den *gemeenen volksſtijl. Schrijfſtijl* is voorts ook de ſtijl van eenig bijzonder ſchrijver in zijne ſchriften. *Zijn ſchrijfſtijl is voortreffelijk.* SCHRIJFTRANT is, daarentegen, de bijzondere trant van eenen ſchrijver, waarbij meer op geest en inhoud, dan wel op den eigenlijken ſtijl gezien wordt. *Zijn ſchrijftrant valt in het boertige.* SCHRIJFWIJS is een ander woord voor ſpelling. *Naar de aangenomene ſchrijfwijze, wordt de y niet in oorſpronkelijk nederduitſche woorden gebruikt.*

STIKKEN, zie BORDUREN.

STILLEN, zie BEVREDIGEN.

STIP,

Digitized by Google

STIP, zie PUNT.

STOEIJEN, zie KAMPEN.

STOEL, zie BANK.

STOK, STAF, ROTTING.

Een ſtevig houten ligchaam, welks breedte en dikte, in vergelijking van deszelfs lengte, gering is. STOK is, eigenlijk, een ſtam of ſtengel van eenen boom, of ander plantgewas, welke beteekenis het nog heeft in de zamenſtellingen *wijnſtok* en *ſtokroos*. *Stok* ziet dan op de ſtof; STAF op den vorm. Daar nu de vorm van een ding naar deszelfs beſtemming bepaald wordt, en die beſtemming aanduidt, zoo wordt *ſtaf* inzonderheid gebezigd, met betrekking tot het gebruik, waartoe de als *ſtaf* gevormde *ſtok* moet dienen. *Herdersſtaf*, *tooverſtaf*, *maarſchalksſtaf*, enz. Datgeen, waarvan men zich bij het wandelen bedient, wordt nogtans gemeenlijk een *ſtok*, *wandelſtok*, of ook ROTTING genoemd; welk laatſte, evenwel, eigenlijk een rietachtig plantgewas is, hetwelk bij kruidkenners den naam van *rottang* voert, en verſchillende ſoorten heeft.

STOKOUD, zie AFGELEEFD.

STOM, SPRAKELOOS.

Buiten ſtaat om te ſpreken; niet ſprekende. STOM heeft eenen algemeeneren zin. Het beduidt het on-

Digitized by Google

vermogen, niet alleen van te ſpreken, maar zelfs van eenig geluid te geven. *De ſtomme viſschen. Het goud, dat ſtom is, maakt regt dat krom is.* Verder, buiten ſtaat tot eenige menſchelijke ſpraak. *Het ſtomme vee.* Ook van menſchen, die van het ſpraakvermogen ontbloot zijn, hetzij ten gevolge van eenige verlamming in de ſpraakwerktuigen, hetzij omdat een aangeboren gebrek van gehoor hen belet, de woordklanken op het gehoor af, aan te leeren. *Van het oogenblik af, dat zij zoo geſchrikt had, is zij ſtom gewéest. Een doofſtomme.* SPRAKELOOS is, of, door eene ongeſteldheid, van het ſpraakvermogen ontbloot, als: *de kranke ligt ſprakeloos;* of, door eenige hevige ontroering, buiten ſtaat, om te ſpreken, als: *zij zat hem ſprakeloos aan te kijken.* — *Stom* wordt mede gezegd van iemand, die wel kan, doch niet wil, ſpreken. Zoo geeft men den naam van *ſtom* aan eenen tooneelſpeler, die, op het tooneel, eene rol heeft, waarin niet geſproken moet worden. *De meeste perſonen van dat tooneel zijn ſtom. Stomme perſonen. Stomme rollen.*

STOMP, zie BOT.

STOOTEN, zie HORTEN.

STOREN, zie AFLEIDEN.

STOREN (ZICH), zie BEKOMMEREN.

STORM, zie NOODWEER.

STOR-

STORTEN, zie PLENGEN.

STOTTEREN, zie HAKKELEN.

STOUT, zie DAPPER.

STOUTMOEDIG, zie DAPPER.

STOVEN, zie BAKKEN.

STRAFFEN, BESTRAFFEN.

STRAFFEN is tuchtigen, BESTRAFFEN berispen. De betrekking van deze beide woorden is van eenen geheel anderen aard, dan de gewone tusschen dergelijke, naardien anders het voorzetsel *be* het onzijdige werkwoord bedrijvend maakt, en hier *straffen* reeds in zich zelf bedrijvend is.

STRAKS, zie AANSTONDS.

STRAND, zie BOORD.

STREKKEN, zie DIENEN.

STRENG, zie HARD.

STRIJD, zie KAMP.

STROOM, zie RIVIER.

STROT, zie KEEL.

STUURSCH, zie BARSCH.

Digitized by Google

T.

TAAL, zie SPRAAK.

TAALKENNIS, zie SPRAAKKUNST.

TAALKUNDE, zie SPRAAKKUNST.

TAALMEESTER, zie SPRAAK.

TAFEL, zie DISCH.

TAFEL (TER) BRENGEN, TE BERDE BRENGEN, OP HET TAPIJT BRENGEN.

Alle uitdrukkingen, het doen van eene mededeeling, het voorſtellen of opperen van iets, te kennen gevende. Het beeld is daarbij genomen van de *tafel*, waaraan eene raadsvergadering zit. *Bord* of *berd* is, eigenlijk, datgeen, wat iets *beert*, of draagt, van het oude woord *beren*, waarvoor wij thans zeggen dragen. De oorſpronkelijke zin van dit woord is dus in zoo verre met de gebruikelijke beteekenis van *tafel* hetzelfde. In: iets op het *tapijt* brengen, ligt al wederom het zelf-

Digitized by Google

zelfde denkbeeld van de tafel eener raadsvergadering, omdat die, gemeenlijk, met een kleed of tapijt bedekt is. Bij TER TAFEL BRENGEN nogtans, ligt dit begrip het uitdrukkelijkst; ook wordt met die ſpreekwijze altoos werkelijk eene raadsvergadering bedoeld. *Het ingeleverd rekest is heden, bij den gemeenteraad, ter tafel gebragt.* OP HET TAPIJT BRENGEN wordt reeds ruimer genomen, en menigmaal gezegd van iets, dat in een bijzonder gezelſchap, of eenen vriendenkring, geopperd of voorgedragen wordt. *Er was, door al het over en weer ſpreken, geene gelegenheid, om uwe opgave van verſchotten op het tapijt te brengen.* TE BERDE BRENGEN wijkt nog meer af van het oorſpronkelijke beeld, en kan zelfs van een geſprek tuſſchen ſlechts twee perſonen gezegd worden. *Zoodra ik de zaak zijner dochter te berde bragt, veranderde hij van toon.*

TAFELVRIEND, zie DISCHGENOOT.

TALMEN, zie SAMMELEN.

TALMEN, zie BEUZELEN.

TAM MAKEN, zie TEMMEN.

TASTBAAR, zie BAARBLIJKELIJK.

TASTEN, zie VOELEN.

Digitized by Google

TEEF, zie HOND.

TEEDERHEID, LIEFDE.

Zie hierboven LIEFDE, met *min* vergeleken, op LIEFDE. *Liefde* is vooreerst een welgevallen aan iemand; TEEDERHEID de uitwerking van dat welgevallen, zich openbarende in het trachten naar de bevordering van het geluk des geliefden voorwerps. *Teederheid* maakt, dat onze eigene tevredenheid in die des geliefden voorwerps beſtaat; wij beijveren ons, om al wat onaangenaam is, daarvan af te wenden, al wat aangenaam is, aan hetzelve te verſchaffen, en wij getroosten ons de grootſte opofferingen daartoe. *Teederheid* kan dan alleen plaats hebben bij een wezen, dat gevoel heeft voor het geluk van anderen. Maar ook dan, wanneer *liefde* het trachten naar het bevorderen van het geluk des geliefden voorwerps in zich bevat, onderſcheidt zij zich van *teederheid* daardoor, dat dit trachten eene daad is van het verſtandelijk oordeel, terwijl daarentegen *teederheid* alleen op de hartstogtelijke innigheid ziet. Daarom is noch de *liefde* van God tot de menſchen, als alle duister gevoel uitſluitend, noch ook de *liefde* der menſchen tot God, als ten eenenmale op verſtandelijke beginſelen moetende gegrond zijn, *teederheid* te noemen.

TEEKENEN, zie MERKEN.

TEEKENING, zie BESTEK.

TEER-

Digitized by Google

TEERLING, zie DOBBELSTEEN.

TEGEN, zie JEGENS.

TEGENSPOED, zie RAMP.

TEGENWERPING, BEDENKING, AANMERKING.

Eene gedachte, waarmede men een geuit gevoelen beſtrijdt. TEGENWERPINGEN maakt degene, die opzettelijk tegen het geuite gevoelen pleit, doch hij zelf kan die, heuſchelijk, BEDENKINGEN noemen, beſcheidenheidshalve zijne meening, als eene blootelijk bij hem opgerezene gedachte, voordragende, aan welke hij, nog meer beleefdelijk, den naam van AANMERKINGEN kan geven, om aldus in het midden te laten, in hoe verre zijne denkbeelden met het voorgeſtelde al of niet ſtrookende zijn.

TEGENWOORDIG, zie NU.

TEGENWOORDIG, zie AANWEZEND.

TEGENWOORDIG ZIJN, zie BIJWONEN.

TEGENWOORDIG (NIET), zie AFWEZEND.

TEGENZIN, zie AFKEER.

TE

Digitized by Google

TELEN, VERWEKKEN, VOORTBRENGEN.

Het aanzijn geven. VOORTBRENGEN is het algemeene woord; het wordt gebezigd voor een uit het niet roepen door ſcheppende kracht, zoo wel als voor alle gewrocht of gevolg eener voorafgaande oorzaak. *God bragt, door zijn woord, al de hemelen voort. Een talrijk nageſlacht voortbrengen. De boom brengt vruchten voort.* VERWEKKEN heeft den zelfden zin, doch wordt inzonderheid gebezigd, wanneer de voortbrenging door eigene kracht geſchiedt; en men kan dus wel van den vader zeggen, dat hij kinderen, een nageſlacht, *verwekt*, maar niet van den boom, dat deze vruchten *verwekt*. Overigens is dit woord van het meeste gebruik voor het doen ontſtaan van zedelijke aandoeningen. *Haat, vrees, verwondering, gramſchap, genegenheid verwekken.* TELEN ware daarvoor geenszins te gebruiken, en is ook, met betrekking tot de natuurlijke vermenigvuldiging van het eigen geſlacht, daarin van de beide andere woorden onderſcheiden, dat het onmiddellijk op de daad zelve, en niet op hare verder afzijnde gevolgen doelt; zoodat van den vader alleen te zeggen is, dat hij kinderen, niet dat hij een nageſlacht, of kindskinderen, *teelt*. Wanneer men derhalve figuurlijk zegt: *de blijdſchap teelt verdriet*, wordt het verdriet als het onmiddellijk gewrocht der blijdſchap, en als plaats hebbende bij den verblijden perſoon zelven, voorgeſteld; terwijl *de blijdſchap verwekt verdriet*, het verdriet enkel als een zijdelingsch gevolg der blijdſchap, en niet als bij den verblijden perſoon zelven, maar

als

Digitized by Google

als bij eenen anderen plaatshebbende, zoude doen voorkomen. Ten aanzien van planten en gewasſen alleen, gaat bij *telen* het dekbeeld van het verwekken door eigene kracht verloren; en het beteekent alsdan het doen ontſtaan door het aanwenden eener middeloorzaak. *Dat gewas wordt door zaad geteeld.* Zie verder VOORTBRENGEN.

TEMMEN, TAM MAKEN.

Eigenlijk, van dieren gezegd, dezelven aan zulk een bedwang gewennen, als waarin onze huisdieren leven. *Allerlei dieren worden door den mensch getemd*, of *tam gemaakt.* Ook van menſchen, hen bedwingen, zachtzinnig en gedwee maken. *Zijne tegenſpoeden hebben hem vrij wat getemd*, of *tam gemaakt.* In zoo verre zijn derhalve beide woorden van gelijke beteekenis. Niet in alle gevallen echter, kan TAM MAKEN de plaats van TEMMEN vervangen. *Tam gemaakt* wordt een dier ſlechts dan, wanneer men hetzelve zijne wildheid ten eenemaal beneemt; *getemd* kan het worden, voor het enkele oogenblik dat de widheid bedwongen wordt. Zoo kan men ook *iemands lusten en driſten*, *zijne gramſchap*, *temmen*, niet *tam maken.*

TENGER, zie DUN.

TERUG DRIJVEN, zie AFSLAAN.

TE-

Digitized by Google

TERUG HOUDEN, zie BELETTEN.

TERUG HOUDEN, zie AFHOUDEN.

TERUG STUITEN, zie AFSTUITEN.

TERUG TREKKEN, zie DEINZEN.

TEUG, zie DRONK.

TEUGEL, zie BREIDEL.

TEUGELLOOS, zie ONBANDIG.

TEVREDEN, VERGENOEGD.

TEVREDEN is hij, die geene onbevredigde verlangens koestert, die door geene onbevredigde verlangens in onrust of onvrede met zichzelven gebragt wordt. VERGENOEGD beteekent hetzelfde, in zoo verre het, als deelwoord van *vergenoegen*, den zin van dat werkwoord behoudt, hetwelk zoo veel zeggen wil, als *genoeg* doen hebben, gelijk het gebruikt wordt in: *dat kan mij niet vergenoegen.* Zoo zegt men, onverschillig: *wees met uw lot tevreden*, of: *wees met uw lot vergenoegd. Vergenoegd*, echter, ziet mede op een dadelijk genot van vreugde. *Hoe vergenoegd ziet hij er uit!*

THANS, zie NU.

TIEREN, zie AANGAAN.

TIG-

Digitized by Google

TIGCHELSTEEN, zie BAKSTEEN.

TIJD, zie DUUR.

TIJDING, zie BERIGT.

TIJDING, zie MARE.

TIJDKORTING, zie KORTSWIJL.

TIJDMETER, zie TIJDWIJZER.

TIJDWIJZER, TIJDMETER, UURWIJZER, UURWERK, HOROLOGIE, KLOK.

Middel, om den juisten tijd te weten. Het eerſte woord alleen, TIJDWIJZER, is de benaming van een geſchrift, door hetwelk de dagen en maanden worden aangewezen, een almanak. *Een eeuwigdurende tijdwijzer.* Al de andere woorden duiden een werktuig aan, hetwelk de uren aanwijst. UURWERK is daarvoor de algemeene benaming; UURWIJZER beteekent ſlechts dat deel van het geheele werktuig, hetwelk bepaaldelijk op de uurgetallen draait. Men heeft voorts, gelijk men weet, *zak-uurwerken*, en *ſtaande uurwerken*, welke laatſte ook meest ſtaande zijn, en dan KLOK worden geheeten, terwijl het zak-uurwerk, bij uitſluiting, den naam van HOROLOGIE draagt, hoezeer het oorſpronkelijk franſche woord, in die taal, nooit van een zak-uurwerk, maar alleen van een ſtaande uurwerk, of klok, gebruikt wordt. TIJDMETER is eene nieuwere benaming, voor een met zoo vele

Digitized by Google

dig is het tegenoverſtaande van *inwendig*. *Het huis bevalt mij inwendig beter, dan uitwendig.*

UITWERKEN, zie BEWERKEN.

UITZET, zie BRUIDSCHAT.

UITZIFTEN, zie UITZOEKEN.

UITZOEKEN, UITLEZEN, UITZIFTEN.

Met overleg uitkiezen. Men kan iets, uit eene menigte andere dingen, UITZOEKEN, zonder dat daarom het aldus uitgezochte het beste behoeft te zijn. *Ik heb uit dat geld den valſchen gulden uitgezocht.* UITLEZEN, waarbij het beeld van het lezen, bijeengaren, van vruchten genomen is, onderſtelt, dat men het beste kiest, zoo wel in den eigenlijken zin: *uitgelezen korenaren*, als in het figuurlijke gebruik: *ik heb u ten bruidegom uitgelezen.* Bij UITZIFTEN heerscht het tegenovergeſtelde denkbeeld. Wanneer men namelijk uit eene menigte *uitleest*, neemt men het uitgelezene op; wanneer men eene menigte van iets, door ziften, gezuiverd heeft, werpt men het uitgezifte uitvaagſel weg. *Zift al de zemelen zorgvuldig uit.* Zoo in den eigenlijken zin; en van daar, in den figuurlijken, naauwkeurig beoordeelen. *Gij moet alles zoo fijn niet uitziften.*

UITZUINIGEN, zie SPAREN.

UURWERK, zie TIJDWIJZER.

UURWIJZER, zie TIJDWIJZER.

Digitized by Google

TOELOOP, GEDRANG.

Eene zich ergens heen begevende menigte volks. TOELOOP is hierboven met *aanloop* vergeleken; zie AANLOOP. GEDRANG is eigenlijk eene bijkomende omſtandigheid, die gemeenlijk het gevolg is van eenen ſterken *toeloop*. Het is echter geene noodzakelijke omſtandigheid van den *toeloop* alleen; het kan ook bij het vertrekken of uiteengaan eener zamengeſchoolde volksmenigte plaats hebben.

TOENEMEN, zie AANGROEIJEN.

TOEREIKEND, GENOEG.

Zoo veel als noodig is. GENOEG bepaalt de hoeveelheid of hoegrootheid naar de begeerte van dengenen, die de zaak verlangt. Het woord ziet op deszelfs beoordeeling, en de uitgeſtrektheid of matigheid van zijne wenſchen. TOEREIKEND ziet op de beſtemming der zaak, en duidt aan, dat aan dezelve, in dit opzigt, niets ontbreekt. De gierigaard heeft nooit *genoeg*, offchoon hij veel meer heeft, dan wat *toereikend* is voor zijne behoeften. *Genoeg* kan ſomtijds minder zijn, dan *toereikend*, wanneer, namelijk, de bezitter zich er mede tevreden houdt. Zoo meent menigeen *genoeg* te weten, hoezeer het hem grootelijks aan *toereikende* wetenſchap ontbreekt.

TOESCHRIJVEN (ZICH), zie AANMATIGEN.

Digitized by Google

vader thuis behoort, of behoord heeft. Daar dit evenwel niet altoos doorgaat, laat *vaderland* den ruimeren zin toe van het land, waarin men als burger opgenomen en ingelijfd wordt, of is. *Een vaderland zoeken.* Van daar dan het afgeleide *vaderlander*, niet zoo zeer in den zin van eenen inboorling, of ingezeten van het vaderland, maar in dien van iemand, die eene ſterke verknochtheid heeft aan de burgerlijke inſtellingen van het land zijner geboorte, of van dat, hetwelk hij tot zijn vaderland heeft aangenomen. Zoo heeft dan ook het bijvoegelijke *vaderlandsch* den dubbelen zin, of van blootelijk aan het vaderland eigen, tot het vaderland behoorende, als: *vaderlandſche kost*, *vaderlandſche zeden*; of wel van aan het vaderland, dat is, aan deszelfs burgerlijke inſtellingen verknocht: *vaderlandſche taal.*

VALLEI, zie DAL.

VALLEN, zie AFTUIMELEN.

VALLEN (TE BEURT), zie BEURT.

VANGEN, zie BETRAPPEN.

VANGEN, zie GRIJPEN.

VARKEN, zie ZWIJN.

VAST, DIGT, STEVIG.

Wat niet ligt bewogen kan worden. Men noemt iemand VAST gezet, wanneer men hem de vrijheid heeft

Digitized by Google

heeft benomen van zich naar zijne willekeur te verplaatſen. In de natuurkunde zijn daarom de *vaste* ligchamen de tegenovergeſtelde der vloeibare, omdat van de eerſte, niet een gedeelte kan in beweging gebragt worden, zonder dat het geheel daardoor eene verplaatſing ondergaat, noch een gedeelte er van afgenomen worden, zonder dat daardoor eene verbreking van den zamenhang des geheels ontſtaat; terwijl de vloeibare ligchamen daarentegen, door de gemakkelijkheid van derzelver beweging, in het eerſte geval, niet uit hunne plaats verzet worden, en, in het tweede, zich onmiddellijk weder aanſluiten en de te weeg gebragte gaping vullen. DIGT is, in de taal der natuurkundigen, een ligchaam, welks beſtanddeelen zeer nabij elkander geplaatst zijn; en een ligchaam is *digter*, dan een ander, wanneer het in dezelfde uitgebreidheid meerdere, of in mindere uitgebreidheid even vele, beſtanddeelen als dat andere bevat. STEVIG is hetgeen niet ligt te verbuigen is. — Overdragtelijk, worden *vast* en *ſtevig* voor ſterk genomen. *Vaste ſpijzen*, nogtans, komt nader aan de oorſpronkelijke beteekenis, en is inzonderheid eene tegenſtelling van melk en andere vloeibare ſpijzen. Evenwel ware het ten eenenmale ongebruikelijk, daarvoor *digte* ſpijzen te zeggen. *Stevige ſpijs*, *ſtevige kost*, beteekent zoodanige, die *ſtevigt*, of ſterk maakt. Men zegt *eene vaste*, ook *eene ſtevige gezondheid*, voor eene gezondheid, die niet ligtelijk verſtoord wordt; zoo ook *eene vaste vrouw*, *een vast man*, voor die van een ſterk, *ſtevig*, ligchaamsgeſtel zijn. *Een*

Digitized by Google

vaste knoop is zoodanig een, die niet ligt losgaat, of losgemaakt kan worden. Zegt men *een ſtevigeknoop*, zoo wordt *ſtevig* voor ſtijf genomen; een knoop, die ſtijf ineen gehaald is. In vele andere gevallen nog, kan *vast* voorkomen, waarin *ſtevig* niet te gebruiken is. De heerſchende beteekenis blijft die der onbewegelijkheid. Zoo zijn *vaste goederen*, liggende goederen, grondeigendommen, in tegenoverſtelling van roerende goederen, of tilbare have. Van daar, dat het ook genomen wordt voor: met andere dingen naauw en ſterk verbonden. *De vaste ſterren*, die aan het uitſpanſel vastgehecht ſchijnen. Of wel, voor in zich zelven zamenhangend. *Het vaste land*, *de vaste kust*, in tegenoverſtelling van een daarvan afgeſcheiden eiland. *Vaste lucht*, die zich niet verheft. Verder, voor onafgebroken in tijd, voortdurend, zonder nu of dan te moeten uitſcheiden, als in: *vast werk hebben. Eenen werkman op vast werk aannemen. Een vaste knecht.* In het algemeen, beſtendig. *Een vaste geest; een vast karakter* heeft degeen, die niet ligt verleid wordt, die in zijne denkwijze en voornemens ſtandvastig is. *Eene vaste kleur*, die niet verſchiet. Zoo is *eene vaste ſtem*, *eene vaste hand*, die geene onwillekeurige bewegingen maakt. *Die ſchilder heeft eene vaste hand.* Verſchillend daarvan is *eene vaste hand in het breijen hebben*, dat is, *vast breijen*, waarbij *vast* in den zin van *digt* voorkomt; gelijk ook *vast laken*, *vast linnen*, digt ineen geweven is. *Dat linnen is al te vast geweven*, te *digt*. *Dat brood is te vast gebakken*, te digt in-

Digitized by Google

een gedrongen. Zie verder het volgende VAST en VASTMAKEN.

VAST, GEWIS, ZEKER.

De beteekenis van onwankelbaarheid, die in VAST ligt, (zie het vorige artikel,) is van zeer nabij grenzende aan die van GEWIS en ZEKER. *Een vast verbond, vaste beloften, vaste woorden, vaste redenen*, zijn zoodanige, die *zeker* vervuld zullen worden. Spreekwoordelijk zegt men: *het is nog zoo vast niet*, men kan zich met geene gewisheid daarop verlaten. *Kan ik er vast op aan? Ik had het vast verwacht. Vast* is hier hetgeen aan geene verandering onderhevig is; *zeker*, wat door geen ongeval zal belet worden; *gewis*, wat erkend wordt wezenlijk te zijn. Men weet met *gewisheid*; men handelt met *zekerheid*; men wil met *vastheid*. Een verbond is *vast*, wanneer geene der verbondene partijen daarvan wil of kan afwijken; men kan zich op iemands beloften *zeker* verlaten, wanneer het *gewis* is, dat hij het vermogen om ze te vervullen paart met het *vaste* voornemen daartoe. Het hier opgegeven verschil tusschen *zeker* en *gewis* houdt echter niet altoos stand, en wordt het eerste dier beide woorden ook, gelijk reeds hierboven op GEBORGEN aangemerkt is, gebruikt, om de bewustheid uit te drukken, dat het tegendeel van datgeen, wat men voor waar houdt, geen plaats kan vinden. *Ik weet niet zeker, hoe veel geld er bij kas is.* Anders ligt in *zeker*, hoofdzakelijk, de zin van veilig.

Digitized by Google

Dat geld is zeker, wil zeggen: er is geen gevaar dat het verloren ga. *Vast geld* is geheel iets anders, en behoort meer tot de beteekenis, in welke wij *vast* hierboven hebben vergeleken. Het beteekent, namelijk, geld, dat, zonder achterblijven, op *vaste tijden*, dat is, geregeld bepaalde tijden, betaald wordt. Zeer onderſcheiden wederom hiervan, is *geld vast maken*; zie VASTMAKEN.

VASTHOUDEND, DEUN, KARIG, ZUINIG, SPAARZAAM, HOOGZUINIG.

Het laatſte woord is reeds hierboven met *gierig*, *hebzuchtig*, *ſchraapzuchtig*, *inhalig*, vergeleken, zie GIERIG. Even als bij KARIG en die overige woorden, ligt ook in DEUN en in VASTHOUDEND het begrip van eene ſterke gehechtheid aan hetgeen men bezit; HOOGZUINIG is niet anders, dan eene verzachtende of min ernſtige uitdrukking voor GIERIG. Maar, terwijl de *karige*, uit verkleefdheid aan zijn eigendom, niet alleen daarvan niets, althans niet anders dan zeer ongaarne, weggeeft, maar ook voor zich zelven daarvan naauwelijks het noodige gebruik durft nemen, wil hij, die *deun* is, niet zoo zeer zich zelven eenig genot ontzeggen, als wel, door knibbelen, den minſtmogelijken prijs daarvoor beſteden. *Vasthoudend* is het tegenovergeſtelde van goedgeefsch, en kan het geval zijn bij iemand, die geenszins te *karig* is, om zich zelven alle genietingen te verſchaffen, noch zelfs zoo *deun*, dat hij op de kosten daarvan ziet, maar alleenlijk ongenegen, om iets van het zijne tot hulp

Digitized by Google

hulp van anderen af te ſtaan. *Die ſchilder bevond zich in groote verlegenheid; er waren ſlechts twee perſonen, welke hij wist in ſtaat te zijn, om zijn ſtuk te waarderen; maar hij wist, dat de een te karig was, om het te koopen, en de ander te deun, om er den vereischten prijs voor te betalen; zijnen oom, die hem ligt een voorſchot had kunnen doen, kende hij voor te vasthoudend, om het hem te vragen.* ZUINIG is degene, die, zonder dat hij daarom karig, deun, of vasthoudend behoeft te zijn, van hetgeen hij bezit een zoo wel overlegd gebruik maakt, dat hij zorg draagt, zich niet in het geval te ſtellen van eenige ontbering te moeten lijden; de SPAARZAME gaat eenen ſtap verder, en zorgt, dat hem altoos meer, dan het noodige, overblijve.

VASTMAKEN, VAST MAKEN.

VASTMAKEN is ergens aan verbinden, evenveel hoe. VAST MAKEN is *maken*, of te weeg brengen, dat iets *vast*, onbeweegbaar, zij. Een paal wordt, door heijen, *vast gemaakt*, zoo dat hij onwrikbaar ſtaat. Een bootje, dat aan zulken paal *vastgemaakt* is, ligt in het water te dobberen. In ruimere beteekenis, is *vast maken*, van geld of geldswaarde genomen, zoo veel als onvervreemdbaar maken. *Hij heeft dat kapitaal, voor zijne erfgenamen, vast gemaakt.*

VASTSTELLEN, zie BEDINGEN.

Digitized by Google

VASTSTELLEN, zie BEPALEN.

VASTSTELLEN, zie BERAMEN.

VAT, TON.

Zeker kuiperswerk, van verſchillende groott', waarin allerlei waren gepakt en verzonden worden, inzonderheid dienende tot bewaring van natte waren, of vochten. *Er kwamen allerlei vaten en tonnen uit het ſchip aandrijven.* VAT, in dezen beperkten zin des woords, (want het heeft eene veel algemeenere beteekenis, waarvan ſtraks nader,) wordt meestal, wanneer geen verder bijvoegſel het anders doet duiden, verſtaan voor datgeen, hetwelk natte waren bevat. *Het beroemde Heidelberger vat.* Zegt men evenwel: *de goederen waren in vaten gepakt*, zoo is de zin volkomen dezelfde, als of men *tonnen* hadde gebezigd. TON is nogtans meer gebruikelijk, voor velerlei ſoort van drooge waren, als haring, boter, zeep, aardappelen, enz., zonder daarom de natte uit te ſluiten, als bier, enz. Beide, *vat* en *ton*, worden ook voor de hoeveelheid der waar genomen, die in een *vat*, of eene *ton*, van bepaalde grootte gaat. *Een vat wijn*, vier okshoofden. *Een vat bier.* Aardappelen worden bij de *ton* verkocht, en nogtans heet men een vierde daarvan, in ſommige oorden, een *vierdevat*. *Eene ton haring.* In dezen zin, blijft *ton*, even als pond en andere, eene maat aanduidende, in het meervoud onveranderd. *Zestig ton turf. Twee ton boter. Tien ton aardappelen.* Bij

vat

Digitized by Google

vat is dit min gebruikelijk: *honderd vaten wijn, olie,* enz. *Ton* heeft overigens verſcheidene beteekenisſen, waarin het ten eenenmale van die van *vat* afwijkt, voor een gedeelte van de gedaante ontleend, als de *ton* van een zakuurwerk, waarom de ketting loopt. Zoo geeft men aan de popjes of nimfen der inſekten den naam van *tonnetjes*, om derzelver langwerpigronde gedaante. Bij *vat* denkt men minder aan de gedaante, dan wel aan de eigenſchap van, inzonderheid vochten, te kunnen bevatten. Van dit hoofddenkbeeld zijn ook al de figuurlijke ſpreekwoordelijke zegswijzen ontleend. *Dat in het vat is, zuurt niet*, het zal te zijner tijd wel te regt komen. *Uit een ander vaatje tappen*, iemand anders, dan te voren, toeſpreken, of behandelen. *Het kan in geene vaten gegoten worden*, niet goed gemaakt worden. Zoo ook: *in hoe veel vaten zal hij dat nu wel gieten?* op welke wijze, en door welke middelen, zal hij dat nu trachten goed te maken? Het ſpreekwoord: *vrouwen zijn zwakke vaten* is van eenen anderen aard en naar den bijbelſtijl gevolgd, waarin *het vrouwelijke vat* de vrouw beteekent: *den vrouwelycken vate, als het ſwackſte, eere gevende*, even als *aarden vaten* voor brooze ligchamen, beeldſprakig, gebruikt wordt. Zoo hebben wij thans nog de zamenſtellingen *koelvat, reukvat, wieroakvat, zoutvat;* en wij zeggen, van keuken- en tafelgereedſchap: *de vaten waſſchen;* waarvan dan ook *vaatdoek* en *vaatwater;* in al hetwelk *ton* niet te gebruiken is. Zekere ledige vaten, als bakens in zee dobberende, waarbij het dus niet

Digitized by Google

op de hoedanigheid van iets te kunnen bevatten, maar op de uiterlijke vertooning aankomt, worden, daarentegen, als zoodanig, altoos *tonnen*, niet *vaten*, genoemd.

VATBAAR, GESCHIKT.

De noodige eigenſchappen tot iets bezittende. VATBAAR is, eigenlijk, wat vatten kan; GESCHIKT, dat in orde gebragt is. Het eerſte woord beteekent, dienvolgens, in ſtaat, om te ontvangen; het tweede, om iets te doen. *Vatbaar voor goede indrukken; voor verbetering, voor de eeuwige zaligheid. Geſchikt voor allerlei bezigheden. Ik ben thans voor die zaak niet geſchikt. Zulk een bedaard mensch is niet geſchikt, om voor matroos te varen.*

VATTEN, zie GRIJPEN.

VATTEN, zie BETRAPPEN.

VATTEN, BEVATTEN.

In het verſtand opnemen. BEVATTEN is reeds hierboven, als zinverwant met *begrijpen*, *beſeffen*, *verſtaan*, behandeld. Zie BEGRIJPEN. Het woord beteekent met het verſtand omvatten. VATTEN, daarentegen, is zoo veel als met het verſtand grijpen. Daarbij ligt dus het denkbeeld ten grond van eene ſnellere werking des verſtands. *Ik heb wel bevat,*

Digitized by Google

vat, al wat gij gezegd hebt. Ik vat, wat gij zeggen wilt.

VECHTEN, zie KAMP.

VECHTERIJ, zie KAMP.

VECHTPARTIJ, zie KAMP.

VEDER, zie PEN.

VEE, GEDIERTE.

Dieren. GEDIERTE beteekent ſomtijds eene enkele dierſoort, en lijdt, in dit geval, een meervoud. *De leeuw is geweldig onder de gedierten.* VEE komt niet in dien zin, en ook nooit in het meervoud voor, maar beteekent, of de dieren in het algemeen, als wanneer men van *het redelooze vee* ſpreekt, of wel, bijzonder, het tam gedierte, gelijk wanneer men in den bijbel leest: *het wilt gedierte, ende alle vee, kruypende gedierte* enz.

VEEL, zie MENIG.

VEIL, TE KOOP.

Dat te koopen is. Eigenlijk ligt deze zin, zoo als wij dien hier opgeven, bijzonder in TE KOOP. VEIL wil eerder zeggen, dat de eigenaar het afſtaan wil.

Mijn

Digitized by Google

Mijn huis is veil, ik wil het verkoopen. *Mijn huis is te koop*, *ſtaat te koop*, men kan het koopen. Van daar, dat men overdragtelijk zegt: *iets veil hebben*, niet: iets *te koop* hebben ergens voor, in den zin van het daarvoor willen opofferen. *Alles voor zijn vaderland veil hebben.*

VEILING, zie VERKOOPING.

VEINZEN, zie HUICHELEN.

VEL, zie BLAD.

VELD, zie AKKER.

VELDELING, zie AKKERMAN.

VELDSLAG, zie KAMP.

VELERHANDE, zie ALLERHANDE.

VELERLEI, zie ALLERHANDE.

VERACHTEN, VERSMADEN, HATEN.

Gering achten. VERACHTEN is eene oordeelvelling; VERSMADEN, eene daad. *Verachten* is, op zich zelf, ſlechts oordeelen, dat iets geene waardij heeft, om het even of men die oordeelvelling, door woorden of andere kenteekenen, te kennen geeft, en of zij perſonen of zaken betreft. *Verſmaden* is al-

Digitized by Google

altoos met de tekennengeving gepaard, en betreft alleen iets dat aangeboden is. HATEN, is zulk een afkeer hebben, dat die tot vijandigheid doet overhellen. *De engelſchen, zoo beſchuldigt men hen althans, verachten alle andere volken, zoo zij die niet haten. Ik haat, ik verſmaad, uwe feesten.* In de gemeenzame verkeering, hoort men wel zeggen: *om u niet te verſmaden, zal ik er iets van nuttigen.*

VERANDEREN, VERMAKEN, VERWISSELEN.

VERMAKEN is anders maken; VERWISSELEN is tegen iets anders wiſſelen; VERANDEREN kan in beide beteekenisſen dienen. *Dat kleed moet nog wat veranderd worden*, of *moet nog wat vermaakt worden.* De eerſte uitdrukking, echter, bevat niet, gelijk de tweede, het begrip, dat het niet behoorlijk gemaakt is. *Men veranderde zijne kleederen*, of *verwiſſelde zijne kleederen.* Het eerſte duidt het oogmerk aan, om hem te vermommen; het laatſte kon ook door den roover geſchieden, om hem ſlechtere, in plaats van zijne betere kleederen te geven.

VERANDERLIJK, zie ONBESTENDIG.

VERANTWOORDELIJK, zie AANSPRAKELIJK.

VERBAND, zie BETREKKING.

VERBANNING, zie BALLINGSCHAP.

VER-

Digitized by Google

VERBASTEREN, zie ONTAARDEN.

VERBAZEN, VERWONDEREN, VERSTELD STAAN.

Door iets vreemds, ongewoonlijks, treffen. VERWONDEREN doet alles, wat wij als buiten den gewonen loop der dingen beſchouwen; hoe minder wij dus de gedurige afwijkingen van dien gewonen loop der dingen kennen, hoe meer ons gebeurtenisſen voorkomen, die ons *verwonderen*, of, gelijk men ook zegt, waarover wij *ons verwonderen*, of *verwonderd zijn*, of *verwonderd ſtaan*. Hoe meer wij dus ervaring met wijsgeerige opmerking gepaard hebben, hoe minder dingen ons *verwonderen*, of hoe minder wij ons over iets *verwonderen*, of daarover *verwonderd zijn*, of *verwonderd ſtaan*. VERBAZEN is zamengeſteld uit het voorzetſel *ver* en het oude werkwoord *bazen*, dat nog hedendaags in Vriesland wegens het ijlen der kranken gezegd wordt. Wat ons *verbaast*, of, gelijk men almede zegt, datgeen, waarover wij *ons verbazen*, of *verbaasd zijn*, of *verbaasd ſtaan*, treft ons zoodanig, dat wij er als ware het bedwelmd door zijn. *Verſteld*, eigenlijk een deelwoord van *verſtellen*, wordt, met de beteekenis van groote verwondering, alleen gebruikt in de ſpreekwijs: VERSTELD STAAN *over iets*. Het beeld is daarvan genomen, dat men, bij eene ſterke verwondering, zich al ligt *verſtelt*, of van zijne plaats beweegt. *Verſteld ſtaan* over iets is dus meer dan eenvoudig *verwonderd zijn*, en minder dan *verbaasd ſtaan*.

VER-

Digitized by Google

VERBEELDEN (ZICH), zie INBEELDEN (ZICH).

VERBEELDING, zie INBEELDING.

VERBEELDINGSKRACHT, zie INBEELDING.

VERBEIDEN, AFWACHTEN, VERWACHTEN.

De beide laatſte woorden zijn reeds hierboven met elkander vergeleken. In VERBEIDEN ligt daarenboven het denkbeeld van vertoeven. *Ik zal u* VERWACHTEN wil zoo veel zeggen als: ik reken er op, dat gij mij een bezoek zult geven, onbepaald wanneer; *ik zal u* AFWACHTEN, is: ik zal, op den voor uw bezoek bepaalden tijd, zorgen, geen belet te hebben. *Verbeiden* is een woord van den deftigen ſtijl, en bevat veelal het begrip, dat men opzettelijk op eene plaats langer toeft, dan anders geſchieden zoude, zoo men niet het oogmerk hadde, om op iets te wachten. *Verbeiden* beteekent dus vertoeven en tevens afwachten, en is daardoor dan ook van vertoeven verſchillende, gelijk blijkt uit de bijbelplaats: *ſo hy vertoeft, verbeydt hem.*

VERBETEREN, BETER MAKEN.

Iets VERBETEREN is iets zoodanigerwijze veranderen, dat er mindere, of geringere, feilen in overblijven. BETER MAKEN is, op nieuw iets maken, dat beter is, dan het voorgaande. De onderwijzer *verbetert* de opſtellen der leerlingen; zijn die daartoe al te gebrekkig, zoo beveelt hij hun ze *beter* te *maken.*

VER-

Digitized by Google

VERBINDTENIS, zie VERBOND.

VERBITTERING, zie WROK.

VERBLIJF, zie VERBLIJVEN.

VERBLIJVEN, BLIJVEN, VERBLIJF, OPONTHOUD.

VERBLIJVEN duidt de aanhoudendheid ſterker aan, dan het enkele BLIJVEN. Zoo ſchrijft men wel: *ik verblijf uw gehoorzame dienaar.* In eene ſtad *blijven* is zich aldaar voortdurend bevinden; aldaar *verblijven* is er zich derwijze ophouden, als of men er gehuisvest ware. Van daar VERBLIJF, zoo wel de daad van verblijven: *gedurende mijn verblijf onder u*, als ook de plaats, waar men verblijft, of verblijven kan, eene woning: *hij had daar een aangenaam verblijf.* OPONTHOUD is eerder een kortſtondig blijven, een vertoeven op eene plaats, zonder dat men er zijne woning gevestigd heeft. *Gedurende ons oponthoud te Parijs.*

VERBOND, OVEREENKOMST, VERDRAG, VERBINDTENIS, VERBAND.

Wederzijdſche toezegging tot voorwaardelijken afſtand van eenige regten, of vrijheden. VERBINDTENIS is, eigenlijk, eene zoo naauwe vereeniging, als of men aaneen gebonden, verbonden, ware, eene onafſcheidelijke vereeniging. *Eene huwelijksverbindtenis aangaan.* Ook voor huwelijksvereeniging op zichzel-

Digitized by Google

zelve: welk eene gelukkige *verbindtenis!* Het woord wordt overigens ook in den eenvoudigen zin van zamenhang genomen, waarvoor men anders VERBAND zegt (zie dit laatſte behandeld op BETREKKING): *ik zie geene de minſte verbindtenis tuſſchen het eene en het andere.* Anders beteekent *verbindtenis* eene vaste verſpreking: *dat ſtrijdt tegen uwe verbindtenis.* Maar de meest eigenlijke zin is de hier boven opgegevene van onafſcheidelijke vereeniging; en, daar er geene maatſchappelijke vereeniging zonder wederzijdſchen afſtand van eenige regten of vrijheden beſtaanbaar is, zoo beteekent het woord ook de wederzijdſche toezegging daartoe. Een geregeld ſchriftelijk opſtel van zulk eene wederkeerige bewilliging, heet een VERDRAG, voor welk laatſte men twee onderſcheidene onduitſche woorden heeft, namelijk *contract*, voor een verdrag tusſchen bijzondere perſonen, een huwelijksverdrag, pachtverdrag enz., en *traktaat*, voor een verdrag tusſchen mogendheden, een vredesverdrag, handelsverdrag, enz. OVEREENKOMST is eigenlijk de daad der wederkeerige bewilliging, en bij uitbreiding van beteekenis, ook het ſchriftelijk opſtel daarvan. In den eerſten zin, zegt men: *de zaak is bij overeenkomst tusſchen de partijen geſchikt;* in den tweeden zin: *volgens het eerſte artikel der overeenkomst.* In den bij ſtaatsaangelegenheden gebruikelijken ſtijl, bezigt men daarvoor het onduitſche woord *conventie*, hetwelk van *traktaat* daardoor verſchilt, dat het niet, gelijk dit, alleen genomen wordt voor een verdrag tusſchen twee mogendheden geſloten, maar ook, voor eene

Digitized by Google

overeenkomst, meestal omtrent zaken van meer kortſtondig belang, door wederzijdſche ſtaatsambtenaren, krijgsbevelhebbers, of andere gevolmagtigden, aangegaan, gelijk tot regeling van bijzondere ſchikkingen, uit een reeds geſloten verdrag of *traktaat* voortvloeijende, enz. VERBOND wordt, buiten den godgeleerden ſtijl, alleen gebezigd van een verdrag tusſchen mogendheden, en bepaaldelijk zulk een, waarbij van weerskanten bijſtand beloofd wordt, waarvoor anders het onduitſche woord *alliantie: het drievoudig verbond*, (de *triple alliantie*, in de geſchiedenis) of van zulk een, tusſchen in andere opzigten onafhankelijke ſtaten, waardoor die zich, gemeenſchappelijk, aan zekere algemeene bepalingen onderwerpen: *het Zwitſersch verbond, het rijnverbond.* In den godgeleerden ſtijl, wordt *verbond* gebezigd voor de toezegging, door God, aan verſchillende menſchen, of geſlachten, op bepaalde voorwaarden gedaan. *Het verbond met David. Het verbond met Abraham. Het oude verbond. Het nieuwe verbond.* Voor de beide laatſte, anders het onduitſche woord *testament. Het oude verbond*, of *testament*, namelijk, voor de toezeggingen, bij de Mozaiſche wetgeving gedaan, op voorwaarden, tot welker nakoming het volk van Israël zich plegtig verbond; het *nieuwe verbond*, of *testament*, voor de toezeggingen der evangelieleer, op voorwaarden, tot welker vervulling de Christen zich verbindt. Voor de onderſcheidene bundels der gewijde boeken van het oude en nieuwe verbond genomen, anders *de boeken des ouden*, of *nieuwen*, *verbonds* ge-

hee-

Digitized by Google

heeten, is, zonder die bepaalde bijvoeging, het onduitſche *testament* meest gebruikelijk. *Dat ſtaat in het oude testament. Het nieuwe testament in het grieksch.* Voorts beteekent *testament*, alleen en op zichzelve, de boeken van het *nieuwe verbond*, in tegenoverſtelling van eenen geheelen bijbel. *Een testament met de pſalmen er achter. Een grieksch testament.*

VERBERGEN, zie BEWIMPELEN.

VERBLOEMEN, zie BEWIMPELEN.

VERBLUFT, zie BELEMMERD.

VERBOLGENHEID, zie DRIFT.

VERBORGEN, zie DONKER.

VERBREKEN, zie BREKEN.

VERBRIJZELEN, zie BREKEN.

VERDEELEN, zie AFSCHEIDEN.

VERDEELEN, zie AFDEELEN.

VERDEELEN, zie BEDEELEN.

Digitized by Google

VERDELGEN, VERDERVEN, VERWOESTEN, VERNIELEN, VERSTOREN, VERNIETIGEN, UITROEIJEN.

Het beſtaan van iets doen ophouden, VERDELGEN is vermaagſchapt aan een eenigzins verouderd woord, *delling*, dat evenwel nog bij VONDEL voorkomt: *in eene afleggende delling*, en ook in ſommige oorden van ons vaderland nog bij den landman gehoord wordt, in den zin van laagte, vallei, anders *dal*. In den eigenlijken zin, is *verdelgen* dus met den grond gelijk maken. *Steden verdelgen.* Wanneer men zegt *volken verdelgen*, bezigt men het woord figuurlijk. VERDERVEN is zoodanigerwijze bederven, dat iets daardoor onbruikbaar wordt. *De verderyende hand des overwinnaars trof alle onze vooroudersijke inſtellingen.* Van hier *verdorven*, bijvoegelijk woord, en *verdorvenheid*, beide voor zedelijke bedorvenheid. VERWOESTEN is datgeen, wat eenen regelmatigen aanleg had, woest maken. *De hoenders hebben den tuin verwoest. Het ganſche rijk werd te vuur en te zwaard verwoest.* VERSTOREN beduidt het onderling verband der beſtanddeelen van iets in verwarring brengen, en in dit opzigt meest overeenkomende met het begrip van *verwoesten. Steden tot woeste hoopen verſtoren.* Bijbelv. Meest wordt het woord echter van onligchamelijke zaken gebezigd. *De vrede werd jammerlijk verſtoord. Iemands welvaart en genoegens verſtoren. De rust verſtoren.* Zoo is *iemand verſtoren*, iemand de kalmte van zijn gemoed benemen, hem in eene onſtuimige gemoedsbeweging brengen, hem gramſtorig maken.

Men

Digitized by Google

Men poogt hem op mij te verſtoren. Van daar *verſtoord*, voor vergramd, *verſtoordheid*, voor gramſchap. VERNIELEN, daarentegen, is enkel op ligchamelijke dingen betrekkelijk. Naar de vorming van het woord, zoude het moeten beteekenen *tot niet brengen*; doch het wordt gemeenlijk in minder ſterken zin genomen, en heeft aldus de meeste verwantſchap met *verſtoren*. *Kinderen hebben gemeenlijk lust tot vernielen*, om de dingen, of derzelver beſtanddeelen, in verwarring te brengen. De eigenlijke beteekenis van tot niet brengen wordt uitgedrukt door VERNIETIGEN. Van daar *vernietiging*, voor een terugkeeren tot een volſtrekt niet. *In plaats van een toekomend leven, wachten zij ſlechts vernietiging.* Daar er echter in de natuur geene volſtrekte vernietiging bekend is, wordt het werkwoord meest van het intrekken, of nietig maken van menſchelijke inſtellingen gebruikt. *Het verdrag is vernietigd.* In bepaalderen zin, is het ontbinden, in zulker voege, dat de hoedanigheid van iets ten eenenmale ophoudt te beſtaan. *Hij heeft die papieren vernietigd*, bij voorbeeld, door ze te verbranden. UITROEIJEN, (eigenlijk *uitrooijen*, of *uitroden*,) is beeldſprakig genomen van het uitrukken of uittrekken van onkruid. Het beteekent het beſtaan van eene gezamenlijkheid zoodanigerwijze doen ophouden, dat er geen ſpoor van overblijft. *Dat onkruid moet met wortel en tak uitgeroeid worden. Men heeft de wolven, in Engeland, uitgeroeid.*

VERDENKING, zie ACHTERDOCHT.

Digitized by Google

VERDERF, zie BEDERF.

VERDERVEN, zie VERDELGEN.

VERDICHTSEL, zie FABEL.

VERDIENEN, WAARDIG ZIJN, WAARD ZIJN.

Het ſpraakkunſtig verſchil is, in de eerſte plaats, dat WAARD ZIJN zoo wel van zaken als perſonen, WAARDIG ZIJN en VERDIENEN enkel van perſonen, of van derzelver eigenſchappen of bedrijven, gezegd wordt. Maar ook, wanneer men *waard zijn* van perſonen bezigt, is het van *verdienen* onderſcheiden. In zoo verre in zekere uiterlijke of innerlijke volkomenheid, of in eenige ſlechte eigenſchap, de grond tot iets toevallig goeds of kwaads ligt, is de perſoon dit goede of kwade *waard;* in zoo verre zijne volkomenheden hem een regt op het goede geven, of de perſoon om deszelfs ſlechte eigenſchappen verpligt is, zich aan het kwade te onderwerpen, *verdient* hij hetzelve. Dit regt kan ſomtijds zeer onvolkomen, maar het kan ook een volkomen regt zijn. Wanneer iemand, door een verdrag, waarbij voor zijnen arbeid een loon bedongen is, daarop regt verkregen heeft, zegt men niet ſlechts, dat hij zijn loon *waard is*, maar dat hij het loon *verdiend* heeft. In de tweede plaats onderſcheidt zich *waard zijn* van *waardig zijn* daardoor, dat het laatſte alleen ten goede, het eerſte ook ten kwade gebezigd wordt. Wanneer iemand verachting *verdiend* heeft, dat is, wanneer hij

Digitized by Google

hij door zijne handelwijze aan anderen regt gegeven heeft, om hem te verachten, zegt men: hij is het *waard*, dat hij veracht wordt; maar men zal in dit geval niet zeggen: hij is het *waardig*. *Verdienen* wordt van het goede en kwade gelijkelijk gebruikt, en men zegt zoo wel, dat iemand belooning, als dat hij ſtraf *verdiend* heeft.

VERDIENSTE, zie BEGAAFDHEID.

VERDOEN, zie DOORBRENGEN.

VERDOLEN, zie AFDWALEN.

VERDOOLD RAKEN, zie AFDWALEN.

VERDORREN, zie VERWELKEN.

VERDORVEN, zie VERDELGEN.

VERDORVENHEID, zie VERDELGEN.

VERDRAGEN, zie DOORSTAAN.

VERDRIET, HARTZEER, HARTELEED, LEEDWEZEN, DROEFHEID, TREURIGHEID, SMERT.

Onaangename aandoening van iets. Wanneer de onaangename aandoening ons het eerst treft, verwekt zij in de ziel een gevoel, hetwelk wij, bij gelijkenis van eene pijnlijke gewaarwording des ligchaams,

Digitized by Google

SMERT noemen. Op die eerſte aandoening, en wanneer zij reeds ten deele hare hevigheid verloren heeft, volgt de toeſtand der DROEFHEID. TREURIGHEID is eene aanhoudende droefheid, of die zielsgeſteldheid, die, uit gevoeligheid voor ſmertelijke aandoeningen, ligt tot droefheid doet overhellen. LEEDWEZEN, van *leed*, dat in ſommige oorden rouw beteekent, is bijzonder de *ſmert*, of *droefheid*, welke men over iemands afſterven, of ook het berouw, hetwelk men over hetgeen men zelf misdreven heeft, gevoelt. Daarom is *leedwezen* het gewone woord bij rouwbeklag, of bij verontſchuldigingen over begane misſtappen. *Ik heb, met innig leedwezen, het overlijden van uwen waarden oom verſtaan. Ik betuig u mijn hartelijk leedwezen over die vergisſing.* HARTELEED is eene verſterkende uitdrukking daarvoor, bepaaldelijk aanduidende, dat het hart door het leedwezen gegriefd wordt. Hetzelfde begrip ligt in HARTZEER, met dit verſchil, dat dit woord eene ſterke zielskwelling te kennen geeft, zonder het nevendenkbeeld, hetwelk het bijgevoegde *leed* aan het vorige doet hechten. VERDRIET duidt, in het algemeen, zielskwelling aan, minder ſterk uitgedrukt, dan door *hartzeer*; doch duurzamer, dan die van *ſmert*, en heviger, dan die van *droefheid*.

VERDRUKKEN, zie ONDERDRUKKEN.

VERDUIDELIJKEN, zie OMSCHRIJVEN.

VER-

Digitized by Google

VERDUISTEREN, zie BETREKKEN.

VERDUREN, zie DOORSTAAN.

VEREENIGEN, ZAMENVOEGEN.

Toteen brengen; twee of meer dingen tot eene gezamenlijkheid brengen. Men zegt, onverſchillig, *de beide legers werden* VEREENIGD, of *werden* ZAMENGEVOEGD. Twee dingen kunnen echter *zamengevoegd* zijn, en niettemin elk derzelven zijn eigen beſtaan behouden; zegt men, dat zij *vereenigd* zijn, zoo kan dit ook beduiden, dat zij ganſchelijk ineengeſmolten, en, met verlies van hun afzonderlijk beſtaan, tot een enkel wezen gevormd zijn. Indien, bij het gegeven voorbeeld, het geval wil, dat de beide legers in elkander ingelijfd zijn geworden, zoodat zij ſlechts één heer, niet in twee zamengevoegde afdeelingen verdeeld, uitmaken, kan enkel *vereenigen* daarvoor gebezigd worden. Van daar, dat alleen *vereenigen*, niet *zamenvoegen*, den verderen zin heeft van tot eenheid van gevoelen brengen. *Twee ſtrijdende partijen vereenigen. Vruchteloos poogde men die kerkgenootſchappen te vereenigen.*

VEREEREN, zie AANBIDDEN.

VEREEREN. zie SCHENKEN.

VERGADEREN, zie VERZAMELEN.

Digitized by Google

VERGADERING, zie VERZAMELEN.

VERGAREN, zie VERZAMELEN.

VERGEEFLIJK, VERSCHOONLIJK.

Dat niet met geſtrengheid behoeft geſtraft te worden. VERSCHOONLIJK is datgeen, waarvoor zich eene verontſchuldiging of verſchooning laat vinden; VERGEEFLIJK, wat niet zulke mate van boosheid onderſtelt, dat ſtraffeloosheid gevaarlijk konde worden. *Het kind is, uithoofde van zijne jongheid, verſchoonlijk.* Sommige misdrijven zijn, bij de wet, *verſchoonlijk;* daarvoor ware niet *vergeeflijk* te bezigen, aangezien de regter wel de bevoegdheid heeft, om in gepaste gevallen, te verſchoonen, maar niet om vergiffenis te ſchenken. *De misdaad van den eenen ſchijnt mij vergeeflijker, dan die van den anderen.*

VERGELDEN, zie BELOONEN.

VERGELIJKEN, zie AFDOEN.

VERGELIJKING, GELIJKENIS.

Zekere levendige redekunſtige ſpraakwending. De GELIJKENIS onderſcheidt zich van de VERGELIJKING daardoor, dat zij het beeld uitvoeriger teekent, en ſtouter voorſtelt. Wanneer men van eenen dwingeland zegt: *de tijger woedde* enz., zoo is dit eene *gelijkenis;* zegt men: *hij woedde, eenen tijger gelijk,* enz., zoo ſpreekt men bij *vergelijking.*

VER-

Digitized by Google

VERGENOEGD, zie TEVREDEN.

VERGENOEGDHEID, zie TEVREDENHEID.

VERGIETEN, zie PLENGEN.

VERGRAMMEN, zie BELGEN.

VERGROOTEN, zie AANGROEIJEN.

VERGRUIZEN, zie BREKEN.

VERGUIZEN, zie BELEEDIGEN.

VERGUNNEN, zie DULDEN.

VERHAAL, zie FABEL.

VERHAAL, zie MARE.

VERHAASTEN, zie BESPOEDIGEN.

VERHALEN, zie BERIGTEN.

VERHALEN, zie OMSCHRIJVEN.

VERHEFFEN, zie OPVIJZELEN.

VERHEUGING, zie BLIJDSCHAP.

Digitized by Google

VERHEVEN, HOOG, GROOT.

Bij ligchamen onderſcheidt zich GROOT van HOOG daardoor, dat het de uitgebreidheid der deelen van een geheel in alle rigtingen voorſtelt, *hoog*, daarentegen, enkel de derde uitgebreidheid eens ligchaams, die, welke het nevens zijne lengte en breedte heeft, aanduidt. Bovendien wordt ook deze derde uitgebreidheid enkel met betrekking tot het grondvlak *hoogte* genoemd, daar zij, ten aanzien van een gansch wereldligchaam alleen *hoogte* heet, wanneer men haar in aanmerking neemt als de verwijdering van het middenpunt, terwijl zij, als toenadering tot dat middenpunt beſchouwd, *diepte* geheeten wordt. VERHEVEN is dat *groote*, hetwelk zich aan onze aanſchouwing als onbegrensd onttrekt. Er zijn *verhevene* voorwerpen, die het zijn door hunne uitgebreidheid, andere, door hunne kracht. Tot de laatſte behooren de *mathematisch* en *dynamisch-verhevene*. Het geestelijk *verhevene* is het onmetelijk *groote* in het genie en karakter, in handelingen en gevoelens. Het denkbeeld van *hoog* wordt ſlechts in tweederlei opzigt van het zinnelijke op het onzinnelijke overgedragen. Het *hooge* is dan vooreerst het moeijelijk te bereikene, ten andere, het in eenen hoogeren graad volkomene. Menigmaal gaat beide zamen. Van *verheven* is voorts *groot* daardoor onderſcheiden, dat *verheven* enkel den hoogſten trap der *grootheid*, de onafzienbare, of zinnelijk oneindige, grootheid uitdrukt. Al het *verhevene is groot*, maar niet al het *groote verheven*. Overigens is het voorwerp alleen door

Digitized by Google

door zijne volkomenheid *verheven*; ook onvolkomenheden kunnen *groot* zijn. Er beſtaan *groote* gebreken, ondeugden, ſnoodheden, maar geene *verhevene*. Naardien *hoog* ook het nevendenkbeeld van zwaarte bevat, en aldus tegenover het geringe en ligte te ſtellen is, wordt het ook van verſtandelijke voorwerpen gebezigd, die gemeene krachten te boven gaan. Eene wetenſchap is voor dengenen te *hoog*, die niet met genoegzame ſcherpzinnigheid van verſtand begaafd is, om in het wezen derzelve te dringen. Het verſchil tuſſchen *hoog* en *verheven* is uit den aard van beide woorden op die wijze op te losſen, dat *hoog* in zich zelf enkel de ſtrekking der uitgebreidheid van beneden naar boven aanduidt, *verheven*, daarentegen, in zich zelf reeds hooger, of boven iets zijn onderſtelt, en aldus eigenaardig de tegenſtelling van het lagere in zich bevat. Eenen *hoogen* rang bekleeden velen; maar de *verheven* rang is die van den vorst, aan welken alle andere ondergeſchikt zijn.

VERHINDEREN, zie BELETTEN.

VERHINDEREN, zie HINDEREN.

VERHOEDEN, VERIJDELEN.

Doen mislukken. Men VERHOEDT eenen aanſlag, wanneer men dien door hoede en toevoorzigt voorkomt of belet; men VERIJDELT dan tevens het ontwerp daartoé, omdat het, bij gebreke der uitvoering, ijdel

Digitized by Google

ijdel blijft. In zoo verre is het in het wezen der zaak eenerlei, of men zegge *den aanſlag verhoeden*, of *het ontwerp verijdelen*. Maar men *verijdelt* ook den aanſlag, of de onderneming zelve; en dit onderſtelt, dat men, zonder denzelven *verhoed* te hebben, den bedrijver belet, daarvan de vruchten te plukken, welke hij er zich van beloofd had.

VERHOOGEN, zie BEVORDEREN.

VERIJDELEN, zie VERHOEDEN.

VERKEERD, zie AVEREGTSCH en OMGEKEERD.

VERKEERING, zie OMGANG.

VERKLAREN, zie AANKONDIGEN.

VERKLAREN, zie BEDUIDEN.

VERKLAREN, zie OMSCHRIJVEN.

VERKLEUREN, VERSCHIETEN.

Van kleur veranderen. *De zon doet de ſtoffen* VERSCHIETEN, of VERKLEUREN. In *verſchieten* ligt echter bepaaldelijk het begrip van verbleeken; in *verkleuren* alleen dat van eene andere kleur aannemen, evenveel welke. Zoo *verkleurt* een kreeft in het koken, maar hij *verſchiet* niet. Zelfs wordt bij *verſchie-*

Digitized by Google

ſchieten het verbleeken alleen van ſtoffen genomen, niet van het menſchelijk gelaat, van hetwelk men *verkleuren* zegt, zoo wel in den zin van verbleeken, als van blozen. *Hij verkleurde op dat zeggen.*

VERKIEZEN, zie AANSTELLEN.

VERKLIKKEN, zie AANBRENGEN.

VERKOOPEN, AFZETTEN.

Tegen zekeren prijs in eigendom afſtaan. VERKOOPEN doet een ieder, hetzij koopman van beroep, of niet, die iets van zijn eigendom, voor geld, aan een' ander overdoet; AFZETTEN doet alleen de koopman, winkelier, of kramer, omdat het woord bijzonder op de daardoor te weeg gebragte vermindering van zijnen voorraad ziet. *Hij heeft het huis, waarin hij tot nog toe winkel deed, tot zoo hoogen prijs verkocht, omdat hij kon aantoonen, hoe aanmerkelijk veel hij daarin jaarlijks afgezet had.*

VERKOOPING, VEILING.

Te koop bieding. VERKOOPING is, naar de vorming van het woord, de daad van verkoopen; het verliest, echter, in het gebruik, veelal die beteekenis, en neemt de hier opgegevene daarentegen aan. *Er zal morgen eene verkooping van landerijen zijn* zegt enkel, dat die zullen te koop geboden worden; werkelijk verkocht zullen zij ſlechts dan worden, wan-

Digitized by Google

wanneer zich koopers er toe voordoen, die den benoodigden prijs willen beſteden. VEILING is hier werkelijk de daad van *veilen*, dat is aan den meestbiedenden te koop bieden. Na de *veiling*, kan daarom nog eene bepaaldelijke (of, zoo men in den makelaarsſtijl zegt, finale) *verkooping*, bij afflag en mijning, plaats hebben.

VERKRIJGEN, VERWERVEN.

Bekomen. (Zie hierboven, op BEKOMEN, dit woord met andere vergeleken.) VERKRIJGEN is met, of zonder eigen toedoen, deelachtig worden. *Hij verkreeg eer en aanzien.* Ook, door moeite en arbeid bekomen. *Hij poogde eenen grooten naam te verkrijgen.* Tegen betaling bekomen. *Die ſtof is niet meer te verkrijgen.* Eindelijk, door overreding of verzoek, bekomen. *Ik kon geen verlof verkrijgen.* VERWERVEN heeft bepaaldelijk dien laatſten zin. *Genade verwerven.*

VERKROPPEN, OPKROPPEN.

Een toegevoegd leed zonder wederwraak verduren. VERKROPPEN heeft deze beteekenis onbepaald; OPKROPPEN geeft enkel te kennen, dat men de beleediging eenen tijd lang bij zich verbergt. *Met moeite verkropte ik dien ſmaad. Al die hoon en ſmaad, zoo lang opgekropt, zullen eens in wraak uitbarſten.*

VER-

Digitized by Google

VERKWISTEN, zie DOORBRENGEN.

VERLANGEN, zie BEGEEREN.

VERLANGEN, zie EISCHEN.

VERLATEN, zie BEGEVEN.

VERLATEN (ZICH OP IETS), zie BOUWEN.

VERLEGEN, zie BELEMMERD.

VERLETTEN, VERZUIMEN.

Verwaarloozen. VERZUIMEN is van algemeene aanwending. *De wonde is verzuimd. Zijne bezigheden, zijnen pligt, verzuimen. Gij moet die gelegenheid niet verzuimen.* Insgelijks, van den tijd; VERLETTEN: *Ik zou daarmeê te veel tijds verletten*, of *verzuimen.* Beide ook zonder het woord *tijd* daarbij te noemen. *Ik denk niet, dat gij veel verlet*, of *verzuimt, met hier te blijven.*

VERLICHTING, BESCHAVING, BESCHAAFDHEID.

Ontwikkeling van verſtandelijke vermogens, of zedelijke hoedanigheden. Bij de beide laatſte woorden is het beeld genomen van het ſchaven, hetwelk de timmerman doet, om het ruwe en knobbelige tot voegzame deelen te vormen; bij het eerſte, van het

Digitized by Google

natuurlijk licht, bij hetwelk wij de voorwerpen met klaarheid kunnen onderſcheiden. Nogtans is er een zeer groot verſchil tusſchen BESCHAAFDHEID en BESCHAVING. *Beſchaafdheid* beduidt enkel het bevrijd zijn van die ruwheid, welke lieden zonder opvoeding aankleeft. Het ziet inzonderheid op die geſlepenheid van verſtand, en uiterlijke aangenaamheid van omgang, die te verkrijgen zijn door de verkeering met lieden, die zelve die hoedanigheden bezitten. Het bijvoegelijke *beſchaafd* heeft echter eenen ruimeren zin; en wanneer men van *beſchaafde*, in tegenſtelling van wilde of woeste, *volken* ſpreekt, bedoelt men zoodanige, bij welke geregelde maatſchappelijke inſtellingen beſtaan, en voorts de wetenſchappen en kunſten eenen zekeren trap van bloei hebben bereikt. Om deze hoedanigheid met een naamwoord uit te drukken, zegt men niet *beſchaafdheid*, maar *beſchaving*. *De beſchaving had bij de grieken en romeinen, in onderſcheiding van de ganſche overige wereld, eenen zoo hoogen trap bereikt, dat wij van het woord barbaren, waarmede zij alle vreemde volken benoemden, nog den naam van Barbarij behouden hebben, om bijzonder zeker land te kenmerken, dat door wilde, onbeſchaafde menſchen bewoond wordt. Europa, ſchoon het kleinſte, en waarſchijnlijk laatst bevolkte, werelddeel, mag het meest op beſchaving roemen.* In zoo verre wordt dan ſomtijds *beſchaving*, nooit *beſchaafdheid*, met VERLICHTING verwisſeld. Ten aanzien van *beſchaving* en *verlichting*, wordt doorgaans dit onderſcheid nog in acht genomen, dat men het

eer-

Digitized by Google

eerſte omtrent het hart en den wandel, het andere omtrent het verſtand bezigt: *de verlichting van het verſtand verkrijgt dan haare meeste waarde, wanneer zij haren invloed oefent op de beſchaving van het hart en den wandel.*

VERLIES, zie AFBREUK.

VERLIEZEN, KWIJT WORDEN, KWIJT RAKEN.

Van het bezit van iets ontbloot worden. VERLIEZEN wordt alleen van iets gezegd, waarvan het bezit wenſchelijk is. *Zijn vermogen verliezen. Eenen vriend verliezen*, hetzij door zijn afſterven, hetzij door het ophouden van zijne vriendſchap. Door eene ſpraakkunſtige figuur, zegt men: *een ſpel, een regtsgeding verliezen*, met de beteekenis van daarin voor de tegenpartij onderdoen; eigenlijk, het daarvan gehoopte voordeel niet verkrijgen. Wanneer KWIJT WORDEN van iets begeerlijks gebezigd wordt, is daarin dit verſchil met verliezen, dat men er bij aan eenige bijzondere, offchoon ongenoemde, oorzaak denkt, terwijl bij *verliezen* geen opzet onderſteld wordt. *Ik heb op de markt mijn horlogie verloren* geeft het denkbeeld, dat men het onachtzaam uit den zak heeft laten vallen. *Ik ben op de markt mijn horlogie kwijt geworden* duidt het vermoeden aan, dat het gerold is. KWIJT RAKEN, als: *ik ben op de markt mijn horlogie kwijt geraakt*, laat zulk vermoeden meer in het midden. Anders ligt in *kwijt raken* het begrip

Digitized by Google

van een opzettelijk eigen toedoen, en ziet, even als *kwijt worden* in het algemeen, op het ontlast worden van iets, waarvan men wenscht ontheven te zijn. *Na lang wachten, uit hoofde der drukte op het kantoor, ben ik er eindelijk mijn geld kwijt geraakt.* Wanneer daarbij geen eigen toedoen plaats heeft, zegt men, overigens in denzelfden zin, *kwijt worden. Het duurde wel een uur, eer ik dien lastigen babbelaar kon kwijt worden.*

VERLOOCHENEN, zie AFZWEEREN.

VERLOSSEN, zie BEVRIJDEN.

VERLOSSER, zie HEILAND.

VERLUSTIGING. GENOEGEN, VERMAAK.

Zie GENOEGEN en VERMAAK met meer andere zinverwante woorden vergeleken, op BLIJDSCHAP. Eene VERLUSTIGING geeft eene prikkeling van *genoegen;* maar hetgeen *genoegen* geeft, is niet altoos eene *verlustiging.* Tot *verlustiging* dient wat lustig, vrolijk maakt; men vindt er somtijds eene, hoewel ongepaste, *verlustiging* in, wanneer men met iemand den gek scheert; *genoegen* is te edel woord, om voor zulk vermaak gebezigd te worden. Even weinig zoude men, in plaats van met *genoegen*, of *vermaak*, tot iemand kunnen zeggen: *ik hoop de verlustiging te hebben van u ten mijnen huize te zien.*

VER-

Digitized by Google

VERMAAK, zie BLIJDSCHAP.

VERMAARD, zie BEFAAMD.

VERMAKELIJK, zie AARDIG.

VERMEENEN, MEENEN.

Zonder gewisheid, oordeelen, dat iets waar is. Zie MEENEN, met andere zinverwante woorden vergeleken, op ACHTEN. Terwijl *meenen* slechts onzekerheid te kennen geeft, bij dengenen, die de meening voedt, beteekent *vermeenen* zoo veel als ſtellen, althans voor zeer waarſchijnlijk houden. *Ik vermeen, dat het zoo behoort.*

VERMEERDEREN, zie AANGROEIJEN.

VERMEESTEREN, zie BEMAGTIGEN.

VERMEESTEREN, zie BEVANGEN.

VERMENIGVULDIGEN (ZICH), zie AANGROEIJEN.

VERMETEL, ROEKELOOS.

Al te koen; al te ſtout. ROEKELOOS heeft tot ſtamwoord het oude *roeck*, *roek*, toezigt, gelijk men zeide: *hem en roeckt niet, wat hij ſeydt*, voor het bekommert hem niet, wat hij zegt. De ontkenning van toezigt, geeft dus aan *roekeloos* de beteekenis

Digitized by Google

van onbedacht; in het tegenwoordig gebruik, onbedachtelijk ſtout, en zich alzoo in gevaar ſtellende. *Hoe roekeloos is die dwerldat in al zijn doen!* VERMETEL, waarvoor nog bij VONDEL *vermeten* te vinden is, heeft de beteekenis van iemand, die zich zelven te veel toemeet, te ſtout is in de onderſtelling van zijne krachten, gelijk ook het werkwoord *zich vermeten* den zin heeft van zich in het afmeten van zijne krachten en vermogens misgrijpen, en zich dienvolgens iets onderwinden, waartoe men onbevoegd is. *Vermetel* heeft dus, met *roekeloos*, wel den zin der te groote ſtoutheid, maar niet der onbedachtheid, gemeen. *Op hunne magt hoogmoedig en vermetel.*

VERMIJDEN, zie MIJDEN.

VERMIT, zie AANGEMERKT.

VERMITS, zie OMDAT.

VERMOEDEN, zie ACHTERDOCHT.

VERMOEDEN, zie DUNKEN.

VERMOEID, zie MOEDE.

VERMOEIJEN, zie AFMATTEN.

VERMOGEN, zie MIDDELEN.

VER-

Digitized by Google

VERMOGEN, zie HAVE.

VERMOGEND, zie MAGTIG.

VERMOMMEN, zie BEWIMPELEN.

VERMOMMEN, zie MASKEREN.

VERMOORDEN, zie DOODEN.

VERMORZELEN, zie BREKEN.

VERNEMEN, HOOREN.

Hooren beteekent alleen, door middel van het gehoor ontwaar worden; vernemen, op dezelfde wijze ontwaar worden, en tevens verſtaan. Men *hoort* een geluid, een gejuich, een gezegde, wanneer ſlechts de klank eenen indruk op het gehoor maakt; men *verneemt* het, wanneer men dien klank weet te onderſcheiden, en daaruit verſtaat, wat er de beteekenis van is.

VERNIELEN, zie VERDELGEN.

VERNIETIGEN, zie VERDELGEN.

VERNIETIGEN, zie AFSCHAFFEN.

VERNIETIGING, zie VERDELGEN.

Digitized by Google

VERNUFT, zie OORDEEL.

VERNUFTIG, zie AARDIG.

VERONACHTZAMEN, VERWAARLOOZEN, VERZUIMEN.

Zich omtrent iets niet bevlijtigen. VERONACHTZAMEN is eigenlijk onachtzaam behandelen, en onderſtelt dus, dat men zich met de zaak, offchoon zonder belangſtelling, bezig houdt. *Men behoort nimmer zijne beroepsbezigheden te veronachtzamen.* VERWAARLOOZEN beteekent aan iets niet de hand houden, en het alzoo laten bederven. *In dat huishouden wordt veel verwaarloosd.* VERZUIMEN is nalaten hetgeen behoorde gedaan te worden. *Ik heb uwen last ſchandelijk verzuimd. Wanneer men aanvangt met zijne zaken te veronachtzamen, zal men ze weldra verzuimen, en eerlang geheel verwaarloozen.*

VERONGELIJKEN, zie BELEEDIGEN.

VERONTREINIGEN, zie BEKLADDEN.

VERORDENEN, zie GEBIEDEN.

VEROORDEELEN, zie DOEMEN.

VEROORLOVEN, zie DULDEN.

VEROORZAKEN, zie BEROKKENEN.

VER-

Digitized by Google

VEROOTMOEDIGEN, zie DEMOEDIGEN.

VEROVEREN, zie BEMAGTIGEN.

VERPANDEN, zie BELEENEN.

VERPLETTEREN, zie BREKEN.

VERPOOZEN, zie AFLOSSEN.

VERRADEN, zie OPENBAREN.

VERRASSEN, zie BETRAPPEN.

VERRIGTEN, zie BEDRIJVEN.

VERROEREN, ROEREN, BEWEGEN.

Van plaats doen veranderen, hetzij geheel, hetzij ten deele. Een ligchaam BEWEEGT zich, wanneer het eene andere ruimte, hetzij klein of groot, inneemt. *Geen blad aan de boomen bewoog zich. Het is gezond, zich, na het eten, te bewegen.* ROEREN en VERROEREN worden niet van levenlooze voorwerpen gezegd. *Roeren* wordt vooral van eene om en om gaande, of ook golvende beweging gezegd. *Roer den brij.* Van daar, figuurlijk: *nu kan hij zich weer roeren; in rep en roer brengen;* en de ſpreekwoordelijke uitdrukking: *hoe meer men zulke dingen roert, hoe meer zij ſtinken.* Doch *roeren* heeft ook den zin van verplaatſen, van de eene plaats naar de an-

Digitized by Google

dere brengen. Van hier *roerende goederen*, eigenlijk goederen, welke men *roeren*, dat is verplaatsen, kan. VERROEREN ziet op den eersten aanstoot tot beweging; het duidt dus eene geringere beweging aan. Daarom is, wanneer men zegt: *hij durft geenen vinger verroeren*, de ontkenning sterker, dan indien men daarvoor *bewegen* bezigde.

VERROTTING, zie BEDERF.

VERRUILEN, VERWISSELEN.

Zich van iets ontdoen, en iets anders in de plaats stellen. Bij VERRUILEN heerscht het begrip, dat men zulks opzettelijk, en met eens anders bewilliging doet. *Ik heb mijnen rotting, tegen zijne tabaksdoos, verruild.* VERWISSELEN komt zelden in dien zin voor, tenzij met betrekking tot geldspecien, waarvoor *verruilen* niet gebruikt wordt. *Goudgeld tegen zilvergeld verwisselen.* Anders beteekent *verwisselen* enkel iets anders nemen, hetzij bij vergissing, hetzij ook opzettelijk, maar zonder dat daartoe de toestemming van eenen anderen persoon vereischt wordt. *Ik had daar mijnen hoed tegen dien van eenen onbekenden verwisseld. Nadat ik mijn staatsiekleed met mijn huisgewaad verwisseld had.*

VERRUKKEN, zie BEKOREN.

VERRUKKING, zie BLIJDSCHAP.

VER-

Digitized by Google

VERSAAGD, zie BLOOD.

VERSCH, FRISCH.

Gaaf, onbedorven, nog jong. Inzonderheid is VERSCH, in dezen zin, de iegenſtelling van oud. *Verſche melk*, *verſche botor*, *verſche eijeren*, *versch vleeseh*, (ongerookt en ongepekeld,) *verſche visch*, *versch water*. Zoo zijn *verſche troepen*, die pas aankomen, die nog niet in het gevecht geweest zijn. *Eene verſche wonde* is zulk eene, die men pas gekregen heeft. FRISCH wordt ſomtijds in denzelfden zin gebezigd. *Het vleesch is nog frisch.* Meestal, echter, ziet het meer op de uiterlijke blijken van jeugdigheid en onbedorvenheid. *Een frisſche tak*, in tegenoverſtelling van eenen dorren. *Frisſche rozen*. *Frisſche tabak*. Derhalve zijn *frisſche troepen* zoodanige, die er welgeſteld uitzien.

VERSCHALKEN, zie BEDRIEGEN.

VERSCHEIDEN, zie ALLERHANDE.

VERSCHEIDENHEID, zie ONDERSCHEID.

VERSCHIETEN, zie VERKLEUREN.

VERSCHIL, zie ONDERSCHEID.

VERSCHOONLIJK, zie VERGEEFLIJK.

VER-

Digitized by Google

VERSCHRIKKELIJK, zie AFGRIJSSELIJK.

VERSLAG, zie MARE.

VERSLIJTEN, zie AFSLIJTEN.

VERSMADEN, zie VERACHTEN.

VERSPILLEN, zie DOORBRENGEN.

VERSPEIDEN, zie UITBREIDEN.

VERSTAAN, zie BEGRIJPEN.

VERSTAND, zie OORDEEL.

VERSTANDIG, zie GELEERD.

VERSTELD, zie VERBAASD.

VERSTOREN, zie VERDELGEN.

VERSTOREN, zie BELGEN.

VERSTOUTEN (ZICH), zie DURVEN.

VERSTRIKKEN, zie BEDRIEGEN.

VERSTROOID, IN GEDACHTEN.

IN GEDACHTEN is diegene, die, door over iets na te denken, verhinderd wordt van op hetgeen buiten hem

Digitized by Google

hem omgaat, te letten; VERSTROOID is men, wanneer men, door afwisselende indrukken van buiten en daarmede verbondene gedachten, weerhouden wordt van zich te bepalen tot het onderwerp, waarover men behoorde te denken. Die in het geheel niet denkt, is zoo wel *verstrooid*, als hij, die *in gedachten* is; niemand zal dus gaarne *verstrooid* heeten. In gezelschap moet men niet *in gedachten* zijn, zoo men niet voor *verstrooid* wil aangezien worden; maar het is noodzakelijk, *in gedachten* te zijn, wanneer men, alleen zijnde, over iets na te denken heeft; diegene ware *verstrooid*, die, in zulk een geval, niet *in gedachten* was. Het zeggen: *ik was daar in gedachten* is menigmaal de ijdele verontschuldiging, waarmede zich de *verstrooide* behelpt, wanneer hij verzuimd heeft, behoorlijke oplettendheid te gebruiken.

VERSTROOIJEN, zie AFLEIDEN.

VERTALEN, zie OMSCHRIJVEN.

VERTE, zie AFSTAND.

VERTELLING, zie FABEL.

VERTEREN, zie DOORBRENGEN.

VERTIER, zie AFTREK.

VERTOLKEN, zie OMSCHRIJVEN.

VER-

Digitized by Google

VERTOOG, BETOOG.

Ontwikkeling met woorden, om iets aan te toonen, of te bewijzen. Betoog is eenvoudig de uiteenzetting der gronden, waarop een bewijs rust. Vertoog is een geschrift, of mondelinge rede, strekkende, om te overreden. *Die zaak behoeft geen breeder betoog. Welk een langwijlig vertoog, ter aantooning van iets, dat van zelf spreekt!*

VERTOORNEN, zie BELGEN.

VERTREK, zie KAMER.

VERTREKKAMER, zie KAMER.

VERTREKKEN, zie AFSTEKEN.

VERTREKKEN, zie AFREIZEN.

VERTROUWEN (OP IETS), zie BOUWEN.

VERVAARDHEID, zie ANGST.

VERVAARDIGEN, zie BEDRIJVEN.

VERVAARLIJK, zie AKELIG.

VERVAL, zie DRINKGELD.

VERVOEREN, zie BEKOREN.

VER-

Digitized by Google

VERVORMEN, zie HERVORMEN.

VERWAAND, zie HOOVAARDIG.

VERWAARLOOZEN, zie VERONACHTZAMEN.

VERWACHTEN, zie AFWACHTEN.

VERWEKKEN, zie TELEN.

VERWELKEN, VERDORREN.

Zijne frischheid verliezen. VERDORREN is *dor*, dat is droog worden, en wel zoodanig droog, dat de levensſappen ontbreken. VERWELKEN, afgeleid van *wel*, voor *vel*, zou eigenlijk *vellig*, ſlap worden, of verſlenſen, beteekenen. En daarmede ſtemt het gebruik volkomen overeen. *Een boom verdort. Bloemen verwelken.*

VERWERVEN, zie VERKRIJGEN.

VERWIJDERING, zie AFSTAND.

VERWIJDERING, zie ONEENIGHEID.

VERWIJL, UITSTEL, OPONTHOUD.

Een vertoeven met iets. VERWIJL drukt dit zonder nevenbegrip uit, en geeft het eenvoudige denkbeeld van het daartoe gebezigde tijdverloop. *Wijl*, op zich zelf, beteekent tijdverloop. *Zonder verwijl.*

De

Digitized by Google

De zaak lijdt geen verwijl. Dat verwijl duurt mij te lang. OPONTHOUD duidt eene vertraging aan, door toedoen van anderen veroorzaakt. *Zend brenger dezer, zonder eenig oponthoud, terug. Het oponthoud was buiten mijne ſchuld.* UITSTEL is de daad van uitſtellen, en dus eene vertraging door eigen toedoen. *Ik zal uwen last zonder uitſtel volvoeren.* Zoo is *uitſtel is geen afſtel* eene ſpreekwoordelijke uitdrukking, om te kennen te geven, dat, als men eene zaak lang uitſtelt, men haar daarom toch niet laat varen.

VERWIJT, zie BLAAM.

VERWIJZEN, zie DOEMEN.

VERWISSELEN, zie VERANDEREN.

VERWISSELEN, zie VERRUILEN.

VERWITTIGEN, zie BERIGTEN.

VERWOED, zie DOL.

VERWOESTEN, zie AFLOOPEN.

VERWOESTEN, zie VERDELGEN.

VERWONDEN, zie KWETSEN.

VERWONDEREN, zie BEVREEMDEN.

VER-

Digitized by Google

VERWONDEREN, zie VERBAZEN.

VERZACHTEN, zie MATIGEN.

VERZADEN, VERZADIGEN.

Tot bevrediging van den eetlust ſpijs doen genieten; eigenlijk, zat maken. VERZADIGEN is, naar den vorm, het voortdurende werkwoord van VERZADEN, doch, gelijk vele dergelijke, zonder verſchil van beteekenis. *Er ſchijnt geen verzaden*, of *verzadigen, aan hem.* Ook beide figuurlijk: *om uwe weetgierigheid te verzaden*, of *te verzadigen.* Echter is alleen *verzadigen*, niet *verzaden*, het kunstwoord der ſcheikunde, voor het lat. *ſaturare.*

VERZAKEN, zie AFZWEREN.

VERZAMELEN, VERGADEREN, VERGAREN.

Bijeen brengen. Zoo men, tuſſchen VERZAMELEN en VERGADEREN, in de eigenlijke beteekenis, eenig verſchil wil vinden, zoude het hierin moeten beſtaan, dat *vergaderen* meer den zin heeft van naast elkander, digt bijeen, brengen, *verzamelen*, meer dien van tot eenen hoop brengen. *Vergadert de oudſten, verſamelet de kinderkens*, leest men in de bijbelvertaling. Nogtans vindt men ook aldaar: *Hij vergadert de wateren der zee als op eenen hoop*, zoo wel als *verſamelen bij hoopen.* Maar een wezenlijk verſchil is, dat alleen *vergaderen* ook onzijdig is, en hetzij als bedrijvend, hetzij als onzijdig

Digitized by Google

werkwoord, voor het zamenkomen, of doen zamenkomen van eene raadsvergadering gebezigd wordt. *Den raad vergaderen. De raad vergadert.* VERGAREN is niet dan eene inſmelting van *vergaderen;* evenwel wordt het alleen in den eigenlijken, niet in den zoo even opgegeven, zin, in plaats van *vergaderen* gebruikt, of anders, als het boekbinders kunstwoord voor het bijeenleggen der onderſcheidene vellen van een in te binden of in te naaijen boekwerk. Een dergelijk verſchil heeft plaats tusſchen de afgeleide naamwoorden VERZAMELING en VERGADERING. Beide beteekenen, vooreerst, de daad van verzamelen, of vergaderen. *De vergadering van aardſche ſchatten. De verzameling van het verſtrooide. Verzameling* heeft bovendien de beteekenis van hetgeen verzameld is. *Eene verzameling van gezangen. Vergadering* of liefst *vergaring*, komt, in zulken zin, ſlechts in weinige gevallen voor; als: *eene vergaring van vuil in iemands ingewanden*, en dan gelijkbeduidend met eene *verzameling*, of ophooping; verzameling, namelijk, hier genomen zijnde voor het naamwoord, niet van het bedrijvende *verzamelen*, maar van het wederkeerige *zich verzamelen.* Zoo zegt men ook: *eene verzameling van menſchen, van kunſtenaars, enz.*, dat is, een aantal menſchen, kunſtenaars, enz., die zich verzameld hebben, zamengekomen, bij elkander gekomen zijn, hetzij toevallig, hetzij met eenig bepaald oogmerk, bij voorbeeld, om eene verkooping bij te wonen, of even veel welk ander, mits *niet* dat, van over een onderwerp te

Digitized by Google

te raadplegen. Die laatſte beteekenis, daarentegen, is eigen aan het naamwoord *vergadering*, afgeleid van het onzijdig werkwoord *vergaderen*. *Eene vergadering van kunſtenaars, om de ingekomene proefſtukken te beoordeelen. De ſtatenvergadering.*

VERZEGELEN, TOEZEGELEN, ZEGELEN.

Met een zegel ſluiten. Men zegt, onverſchillig, *eenen brief verzegelen*, of *toezegelen*. *Het pakje was toegezegeld*, of *verzegeld*. Niettemin heerscht bij TOEZEGELEN meer het begrip der daad, bij VERZEGELEN meer dat der daardoor te weeg gebragte verzekering. *Eene nalatenſchap verzegelen*, niet *toezegelen*. Het onzamengeſtelde ZEGELEN ziet inzonderheid op het aanhechten van een zegel ter bekrachtiging: *met het koninklijk wapen gezegeld*; en heeft bovendien den zin van het opdrukken van eenen ſtempel, om een papier, tegen betaling van zekere kosten, in regten bruikbaar te doen zijn. Van daar *zegelpapier*, *zegelkantoor*. *De houder van eenen wisſel op ongezegeld papier kan geene regtsmiddelen wegens denzelven aanwenden, alvorens hij de boete van het zegelregt voldaan hebbe.*

VERZEGGEN, VERZWEREN.

Bevestigen, dat men iets niet zal doen. Het verſchil tusſchen beide woorden is door de zamenſtelling zelve kennelijk. VERZWEREN is het bevestigen, dat men iets niet zal doen, bij eede. VERZEGGEN is

Digitized by Google

het eenvoudiglijk door zeggen verklaren. Van daar, dat het eerſte woord enkel van ernſtige zaken, of althans ernſtige verzeggingen, kan te pas komen. *Hij verzwoer alle hulde aan den vorst. Het ſpel verzweren.* Waartegen *verzeggen*, als ligt uit onbedachtheid geſchiedende, en daarom ook vaak onvervuld blijvende, aanleiding heeft gegeven tot het ſpreekwoordelijk gezegde: *verzeg niets, dan uwen neus af te bijten.*

VERZEGGEN (ZICH), VERZWEREN (ZICH).

Wederkeerige werkwoorden van die van het voorgaande artikel, doch met eene geheel tegenovergeſtelde beteekenis, namelijk, van bevestigen, dat men iets zal doen, zich tot iets verbinden. ZICH VERZWEREN heeft in het algemeen den zin van zich, bij eede, verbinden. *Zij verzwoeren zich elkander getrouw te blijven.* ZICH VERZEGGEN ziet bijzonder op eene verbintenis, om ergens ten bezoeke te komen. *Gij moet u niet verzeggen. Wij waren verzeid.* Het verleden deelwoord, nogtans, waarvoor men in dit geval liefst *verzegd* bezigt, heeft ook den algemeenen zin van toegezegd. *Die goederen zijn verzegd.*

VERZEKEREN, zie BEKRACHTIGEN.

VERZETTEN, zie BELEENEN.

VERZETTEN (ZICH), zie AANKANTEN.

VER-

Digitized by Google

VERZOEK, zie AANZOEK.

VERZOEKING (IN) BRENGEN, zie AANVECHTEN.

VERZOENEN, zie BEVREDIGEN.

VERZWEREN, zie VERZEGGEN.

VERZWEREN (ZICH), zie VERZEGGEN (ZICH).

VET, SMEER, VETTIG, SMERIG.

Eene witachtige, ſmijdige, en ook bij het leven, gevoellooze ſtof, in het ligchaam van dieren, gevormd door afſcheiding der overtollige voedende ſappen. VET is die ſtof in het dierlijk ligchaam, waar die ook aanwezig zij; SMEER is eene bijzondere benaming voor het *vet*, dat rondom de nieren en darmen van ſlagtbeesten zit. *Vet* is ook het uitgebraden of afgekookt vet van vleesch, hetzij in den ontbondenen of in den weder geſtalden toeſtand, tot ſpijs dienende, van waar de ſpreekwijs: *het vet is van den ketel*, (het meeste voordeel der zaak is reeds weg). Het geſmolten vet, waarvan kaarſen gemaakt worden, heet *ſmeer;* doch wanneer het van de brandende kaars weder afdruipt, wordt het *kaarsvet* geheeten. Buitendien is *ſmeer*, niet *vet*, in het algemeen, eene ſmijdige zelfſtandigheid, geſchikt, om over iets anders heen geſmeerd te worden. Van daar, het bijvoegelijke SMERIG, voor hetgeen van zoodanige zelfſtandigheid

Digitized by Google

is, of daarnaar gelijkt. *Die grutten zijn ſmerig gekookt.* VETTIG, daarentegen, is niet anders, dan *vetachtig;* en het bijvoegelijke *vet*, voorzien van datgeen, wat door het naamwoord wordt uitgedrukt. *Vet vleesch* is dus vleesch, waaraan veel vet is. In verdere beteekenis, evenwel, duidt het bijvoegelijke *vet* ook het voorzien zijn van eene vettige, naar dierenvet eenigzins gelijkende, zelfſtandigheid aan. *Vette room. Die boterham is mij niet vet genoeg.* Ook wordt het gezegd van eenen grond, die velé plantvoedende deelen bevat. *Een vet land.* En bij verdere overdragt, van andere dingen, die eene zekere mate van overvloed opleveren. *Een vet ambt.* Van hier de ſpreekwijs: *het vette der aarde*, een overvloed van gewenschte dingen, aardſche goederen. Zoo ook *vette jaren, dagen*, voordeelige tijden. In het algemeen is *vet* het beeld van overvloed. Dus zijn *vette letters*, die overvloedig dik zijn; *een vet penſeel*, bij ſchilders, dat overvloedig verw van zich geeft. In geene van deze beteekenisſen is *ſmerig* te gebruiken, maar wel, gelijk mede *vet*, in die van met vettigheid bezoedeld. *Vette vingers, ſmerige vingers.*

VEULEN, zie PAARD.

VEZEL, zie DRAAD.

VIERHOEK, VIERKANT.

Eene oppervlakte, die vier hoeken heeft, moet noodwendig ook vier kanten of zijden hebben, en, om-

Digitized by Google

omgekeerd, de oppervlakte, die vier kanten heeft, moet even noodwendig vier hoeken hebben. Is die oppervlakte evenwel overigens onregelmatig, dat is, zijn de kanten van onderſcheidene lengte, en gevolgelijk de hoeken, naar de wiskunſtige bewoording, van verſchillende grootte, zoo zijn het de *hoeken*, die het meest in het oog vallen, wanneer men de hoedanigheid der figuur wil bepalen. Zijn echter de kanten, en, bij gevolg daarvan, ook de hoeken, aan elkander volkomen gelijk, zoo is het de volſtrekte regelmatigheid der figuur, die de gewaarwording treft, en deze openbaart zich eerder bij het aanſchouwen der *kanten*, dan door het meten der hoeken. Van daar, misſchien, dat de benaming VIERKANT, in de wiskunde, en zelfs in de dagelijkſche taal, meer bijzonder eigen is aan den *gelijkzijdigen* VIERHOEK. *Een onregelmatige vierhoek* (niet *vierkant*). *Het vierkant van den cirkel zoeken* (niet *den vierhoek*).

VIERKANT, zie VIERHOEK.

VIJANDSCHAP, HAAT, WROK.

VIJANDSCHAP is eene wederkeerige betrekking tusſchen twee perſonen, of ook twee volken, door welke zij elkander wederzijds, door list of geweld zoeken te benadeelen en afbreuk te doen. *Twee broeders moeten niet in vijandſchap leven. Om der oude vijandſchaps wil.* Zoo zijn twee oorlogvoerende mogendheden met elkander in *vijandſchap*. Dergelijke *vijandſchap*, en ook die tusſchen bijzondere perſonen,

Digitized by Google

nen, waarbij ſomtijds eigenbelang de eenige drijfveer tot wederkeerige benadeeling is, onderſtelt niet altoos perſoonlijke afkeerigheid. HAAT, daarentegen, is, op zich zelve, niet anders, dan eene zoo ſterke perſoonlijke afkeerigheid van iemand, dat men zich daardoor genoopt vindt, om genoegen te ſcheppen in deszelfs ongeneugten. Niet noodwendig is het begrip van dadelijke benadeeling daarmede verknocht. *Den haat des volks op zich laden.* Echter wordt *vijandſchap* ook, buiten het ſtraks geopperde denkbeeld der wederkeerigheid, in ruimeren zin genomen voor de geneigdheid, om te benadeelen. *Iemand vijandſchap toedragen.* In dezen zin, dan, is *vijandſchap* ten naauwſte met *haat* verwant. Beide zijn vereenigd in WROK, eene hevige, opgekropte, gebelgdheid, namelijk, die even zeer perſoonlijke afkeerigheid, als de zucht, om zich door benadeeling te wreken, te weeg brengt.

VILLEN, zie AFSTROOPEN.

VINDEN, zie AANTREFFEN.

VINNIG, zie BITS.

VLAAG, BUI.

Eene kortſtondige, voorbijgaande, onſtuimigheid der weersgeſteldheid. BUI ziet hierbij inzonderheid op de onſtuimigheid, VLAAG op de kortſtondigheid. *De bui komt opzetten, — is al over. Maartſche buijen.*

Digitized by Google

jen. De lucht is vol buijen. Gure vlagen. De ſtormwind verhief zich bij vlagen. Men zegt, in zamenſtelling, *donderbui*, *onweersbui*, *regenbui*, en *dondervlaag*, *onweersvlaag*, *regenvlaag*, mitsgaders *ſtormvlaag* en *windvlaag*, niet *ſtormbui* of *windbui*. Ook wordt *vlaag*, zelfs met een tegenovergeſteld begrip van dat der onſtuimigheid, gebezigd: *bij vlagen brak de zon weer door;* en in het algemeen voor elke kortſtondige afwisſeling: *eene vlaag van koorts, van gekheid, van razernij. Hij krijgt tuſſchen beide wel eens eene vlaag van gezond verſtand. Bui* wordt niet op die wijze, maar wel voor eene afwisſeling van geluimdheid gebruikt: *ik trof hem in eene kwade, eene goede, bui.*

VLAK; zie PLAK.

VLAM, zie BRAND.

VLEESCHHOUWER, zie SLAGER.

VLEIJEN, zie FLEEMEN.

VLEK, zie PLAK.

VLERK, VLEUGEL, WIEK.

Het werktuig aan het ligchaam der vogelen, door middel van hetwelk zij vliegen. VLEUGEL drukt dit letterlijk uit, als zamengeſteld van *vleug*, (wortel van het oude werkwoord *vleugen*, thans vliegen,) en

den uitgang *el*, die de beteekenis heeft van een werktuig, of iets, waarmede iets gedaan wordt. In VLERK, eigenlijk *vledderik*, van *vledderen*, fladderen, ligt hoofdzakelijk het denkbeeld der uitgespreide vederen. WIEK, met *wig* verwant, ziet inzonderheid op de pennen, door middel van welke de vogel zijne kracht van beweging aanwendt. Daarom hebben ook insekten *vleugels*, en, in eenen ruimeren zin genomen, zoo men wil, *vlerken*, maar geene *wieken*. Een molen, daarentegen, bij overdragt, *wieken*, maar geene *vleugels* of *vlerken*, terwijl het laatste woord, en niet *vleugels* of *wieken*, in de lagere spreektaal, voor groote, pootige, handen gebruikt wordt. In de verdere figuurlijke spreekwijzen is dezelfde onderscheiding waar te nemen. Men zegt: iemand op zijne eigene *wieken* laten drijven, voor hem aan zijne eigene krachten overlaten; de *vlerken* laten hangen, voor zich neerslagtig aanstellen; en telkens, wanneer het begrip van voortsnelling hoofdzakelijk in aanmerking komt, *vleugels*, als: *de vrees maakte hem vleugelen*. Zoo worden aan den wind, de liefde, enz. *vleugelen*, niet *vlerken* of *wieken*, toegeschreven. Nogtans wordt *vleugel*, als het algemeenere woord, somtijds gebezigd, waar ook een der beide andere zoude te pas kunnen komen. *Iemand de vleugelen korten*, het zelfde als *kortwieken*, voor hem in zijn vermogen beperken. *Vleugel*, waarvoor voorheen *vlerk*, als de benaming van de zijdelingsche uitbreiding van eene krijgsbende, of van een gansch leger. *Hij stond op den vleugel van het bataljon. De regter vleugel drong*

Digitized by Google

drong door. Even zoo de *vleugel* van een gebouw. En: *onder iemands vleugelen*, voor onder deszelfs beſcherming.

VLEUGEL, zie VLERK.

VLIEDEN, MIJDEN.

Men MIJDT de plaats, den perſoon, of de zaak, die niet tegenwoordig is; men VLIEDT, wanneer die tegenwoordigheid reeds daar is, of op het punt ſtaat van te zullen plaats grijpen. *Iemands tegenwoordigheid mijden* is dus zorgen van zich niet op eene plaats te begeven, waar hij zich bevindt. *Iemands tegenwoordigheid vlieden* is zich weg begeven, telkens, wanneer hij in de nabijheid verſchijnt.

VLIEDEN, VLUGTEN.

Snel wijken, uit vrees voor een wezenlijk, of vermeend, gevaar. Bij VLIEDEN verdwijnt ſomtijds het begrip van vrees, en blijft enkel dat der ſnelheid, als: *alle rouw zal van u vlieden.* Maar juist daarom is *vlieden*, wanneer het in den zin van VLUGTEN, of uit vrees wijken, gebezigd wordt, van eene ſterkere beteekenis, naardien, in dit geval, het begrip der meerdere ſnelheid, natuurlijk dat der meerdere vrees verwekt. Wanneer men dus van iemand zegt, dat hij uit het land *vlugtte*, geeft men enkel te kennen, dat hij, uit vrees voor eenig gevaar, ſnel vertrokken is, echter kan hij zeer wel, vooraf, orde op zijne za-

Digitized by Google

zaken gesteld hebben, en op de gewone wijze gereisd zijn; geen van beide wordt ondersteld, wanneer men zegt, dat hij uit het land *vlood*.

VLIETEN, VLOEIJEN, STROOMEN.

VLOEIJEN is het algemeene woord voor de beweging dier ligchamen, wier bestanddeelen geenen vasten zamenhang hebben, en die daarom door de benaming van vloeibare ligchamen, of vloeistoffen, onderscheiden worden. *Daar de Rijn weleer in zee vloeide. Er vloeiden tranen langs hare wangen.* VLIETEN is, in eene en dezelfde rigting, voortvloeijen, STROOMEN hetzelfde, doch met eene sterkere beweging. Van een beekje zegt men, dat het *vliet*, niet dat het *stroomt*; van eene rivier, dat zij *stroomt*, niet dat zij *vliet*. Overigens wordt *vlieten* alleen van de onveerkrachtige en druppelende vloeistoffen, gelijk water, wijn, olie enz. gebezigd; *vloeijen* en *stroomen* ook van de veerkrachtige en niet druppelende, gelijk de lucht, stoom, enz.

VLIJEN, zie VOEGEN.

VLIJT, zie BEVLIJTIGING.

VLIJT, zie IJVER.

VLIJTIG, zie IJVER.

VLIJTIG, zie ARBEIDZAAM.

VLOEI-

Digitized by Google

VLOEIBAAR, zie DUN.

VLOEIJEN, zie VLIETEN.

VLOEKEN, VERVLOEKEN, VERWENSCHEN.

Hevig met kwaad bedreigen. VLOEKEN wordt ook onzijdig genomen voor zoogenaamde vloekwoorden voortbrengen, gelijk dit in de laagſte ſpreektaal plaats heeft, zonder dat daarbij juist eene bedreiging bedoeld wordt. Voorts beteekent het, bedrijvend genomen, even als VERVLOEKEN, de misnoegdheid over iets, met eene plegtige bevestiging, te kennen geven. *Hij vloekte*, of *vervloekte*, *het uur*, *waarop hij haar het eerſte zag*. Verder is *vloeken*, of *vervloeken*, in den bijbelſtijl, met toebede, of gewisſe aankondiging, van alle zoodanig onheil bejegenen, als waarmede de overtreders der Mozaiſche wet bedreigd waren, en het welk men den *vloek der wet* noemde: *zegent ze, die u vervloeken*. Onder *zich zelven vervloeken*, verſtaat men zich zelven allerhande onheil toewenſchen, in gevalle men geene waarheid ſpreekt. *Hij begon hem ſelven te vervloeken* Bijbelvert. VERWENSCHEN is, eigenlijk, van zich weg wenſchen. Zoo is het: *dat u de duivel hale!* in den eigenlijken zin, eene verwenſching. Daarentegen: *ik wenschte, dat gij de beenen braakt*, een vloek, maar geene verwenſching. Zoo leest men, in de oude tooverſprookjes, van *verweńschte*, niet *vervloekte*, prinſen en prinſesſen. *Dat laſtige wijf met haar verwenscht bezoek* niet *vervloekt bezoek*;

een

Digitized by Google

een bezoek, namelijk, dat men gewenscht had, te kunnen afwenden. *Het dobbelſpel verwenſchen* is: het van zich weg wenſchen, dat is, er zich niet meer mede willen inlaten.

VLUG, VAARDIG.

Snel in beweging en in werkzaamheid. In ſommige gevallen zijn beide woorden onverſchillig te gebruiken, omdat in elk derzelven het hier opgegevene dubbele begrip ligt. *Hij is* VAARDIG, of VLUG, *in al zijn bedrijf. Vlug*, of *vaardig*, *met de pen.* In *vlug* ligt nogtans vooral het begrip der ſnelheid van beweging, in *vaardig*, dat der ſnelheid van werkzaamheid. Men zegt: *wat is zij vaardig met de tong*, omdat de tong hier voor de ſpraak genomen, en op eene andere werkzaamheid dan loutere beweging gedoeld wordt; en: *vlug ter been*, omdat men daarbij alleen, of hoofdzakelijk, op de ſnelheid der beweging ziet. Zoo, met betrekking tot den geest, *vlug*, wanneer alleen aannemen of ontvangen met ſchielijkheid in aanmerking komt: *een vlug begrip*; en: *vaardig*, wanneer het zake is, iets te verrigten: *men moet even vaardig tot vergeven zijn, als een ander tot beleedigen.* Zoo heeft *vaardig*, in het algemeen, de beteekenis van gereed om iets te doen. *Men behoeft nooit naar mij te wachten, ik ben altoos vaardig*, niet *ik ben altoos vlug.* Daarom is ook *vlug* weinig van levenlooze dingen te bezigen, wel *vaardig*, in den zin van gereed, in den vereischten toeſtand, om

Digitized by Google

om dadelijk gebruikt te worden tot het einde, waartoe zij beſtemd zijn. *Het eten is vaardig.*

VLUGTEN, zie VLIEDEN.

VOCHTIG, zie NAT.

VOEDSEL, zie AAS.

VOEDSEL, zie SPIJS.

VOEGEN, VLIJEN; — BETAMEN.

Gelegen komen, aangenaam zijn; — behoorlijk zijn. VLIJEN is, eigenlijk, al plooijende en buigende ſchikken; VOEGEN is ſchikken, paſſen, onderling verbinden. *Men vlijt turven in het hok. De ſchrijnwerkers voegen hun werk met lijm.* Het gebruik heeft *het vlijt mij, u*, enz. aangenomen, in den zin van gelegen komen, wel van pas komen, en daarom aangenaam zijn. *Het vlijt mij geenszins, u af te wachten.* Daarvoor vindt men ook *het voegt mij geenszins* gebruikt. *Voegen*, evenwel, heeft eenen anderen zin, gelijk uit de zamenſtellingen *welvoegelijk* en *bevoegd, bevoegdheid*, blijkt. Hetgeen men, in den eigenlijken zin geſproken, bij elkander *voegt*, is niet altoos hetgeen meetkunſtig op of aan elkander past, maar wel hetgeen bij elkander behoort. Bij overdragt, is derhalve *het voegt mij, u*, enz. het is voor mij, u, enz. behoorlijk; anders *het* BETAAMT *mij, u*, enz. Tuſſchen *voegen en betamen*,

Digitized by Google

men, intusſchen, beſtaat dit verſchil, dat bij *betamen* meer gedacht wordt aan een regt, of eene hoedanigheid des perſoons, waardoor iets al of niet voor hem behoorlijk is, bij *voegen*, aan het oordeel van anderen daaromtrent. *Het betaamt u niet* (gij hebt geen regt), *mij op zulk eene wijze te bejegenen. Het voegt eenen bejaarden man niet* (het is, naar het oordeel van anderen, niet behoorlijk), *zich zoo kinderachtig te gedragen.* Zie voorts BEHOOREN.

VOEREN, zie LEIDEN.

VOLBRENGEN, zie AFDOEN.

VOLBRENGEN, zie BEWERKEN.

VOLBRENGEN, zie EINDIGEN.

VOLDOEN, zie BETALEN.

VOLDOEN, zie AFBETALEN.

VOLDOEN, zie BEVREDIGEN.

VOLDOEN, zie BEANTWOORDEN.

VOLEINDEN, zie EINDIGEN, en VOLMAKEN.

VOLEINDIGEN, zie EINDIGEN, en VOLMAKEN.

VOL-

Digitized by Google

VOLHARDEN, zie AANHOUDEN.

VOLHARDEND, zie BESTENDIG.

VOLK, zie NATIE.

VOLKOMEN, zie VOLLEDIG.

VOLLEDIG, VOLKOMEN, VOLMAAKT.

VOLLEDIG is hetgeen al zijne leden heeft, en kan derhalve alleen gezegd worden van iets, dat onderſcheidene leden of deelen heeft. VOLKOMEN is van alle beſtanddeelen, en van deze in eene behoorlijke en doelmatige inrigting, voorzien. VOLMAAKT is, in den volſtrektſten zin, vrij van alle gebrek. *God alleen is volmaakt.* Echter wordt het woord niet altoos in dien ſtrengen zin genomen, maar dikwijls met *volkomen* verwiſſeld. *Zij vaart volmaakt wel*, in plaats van *volkomen wel. Zij geniet de volmaaktſte gezondheid*, dat is, eene *volkomene.* Eigenlijk gezegd, is er even min eene *volmaakte* gezondheid, als iets anders *volmaakts* op aarde. *Volkomen*, evenwel, is zij met regt te noemen, wanneer hetgeen daaraan mogt ontbreken, aan de behoorlijke en doelmatige geſteldheid des ligchaams geenen hinder doet. Zoo is het opſtellen van eene *volmaakte* ſpraakkunst niet in eens menſchen vermogen; maar eene *volledige* ſpraakkunst is zoodanig eene, waarin alle deelen en afdeelingen behandeld zijn; en eene *volkomene* ſpraakkunst ware die, waarin die bijzondere deelen en afdeelin-

Digitized by Google

gen, alle naar behooren, en op eene in alle opzigten doelmatige wijze, zouden voorgeſteld zijn. Zoo is er ſlechts ééne *volmaaktheid;* maar een werk kan vele *volkomenheden* hebben, zonder nogtans van gebreken vrij te zijn. Zie VOLMAKING.

VOLMAAKT, zie VOLLEDIG.

VOLMAAKTHEID, zie VOLMAKING.

VOLMAKEN, VOLTOOIJEN, VOLEINDEN, (VOLEINDIGEN.)

Volledig en volkomen maken; geheel afmaken. VOLEINDEN, of VOLEINDIGEN, onderſcheidt zich daardoor van VOLTOOIJEN, dat bij het laatſte meer aan werkelijken arbeid gedacht wordt. Men *voleindigt* eene redevoering, wanneer men ze ten vollen uitſpreekt; men *voltooit* het opſtel derzelve, wanneer men het geheel afwerkt. VOLMAKEN komt ſoms in den zin van *voltooijen* voor, als: *toen het ganſche huis volmaakt was.* Meestal echter neemt men *volmaken* voor van gebreken bevrijden, tot meerdere volkomenheid brengen, en, in dien zin, blijft er, aan een werk, hetwelk men *voltooid* heeft, dikwijls nog veel te *volmaken* overig.

VOLMAKING, VOLMAAKTHEID.

VOLMAAKTHEID is de hoedanigheid van *volmaakt*, dat is, vrij van alle gebreken, te zijn; VOLMAKING, de daad van *volmaken*, voor van gebreken bevrijden ge-

Digitized by Google

genomen; zie het vorige artikel. *De mensch, als een volmaakbaar wezen, behoort ſteeds aan zijne volmaking te arbeiden, hoezeer hij zeker zij van de volmaaktheid niet te bereiken.*

VOLOP, zie RIJKELIJK.

VOLTOOIJEN, zie VOLMAKEN.

VONNISSEN, zie DOEMEN.

VOOR DAT, zie ALEER.

VOORAL, zie INZONDERHEID.

VOORBEDUIDEN, zie AANKONDIGEN.

VOORBERIGT, VOORREDE.

Een opſtel, hetwelk een ſchrijver, bij de uitgave van zijn werk, vooraan plaatst. Een VOORBERIGT moet beknopt, eene VOORREDE kan menigmaal eene tamelijke uitgebreidheid beſlaan. In een *voorberigt* worden, gemeenlijk, ſlechts eenige bijzonderheden medegedeeld, welke de ſchrijver voor den lezer wetenswaardig acht. In eene *voorrede* geſchiedt dit niet alleen omſtandiger, maar dezelve handelt ook dikwijls van het doel en de ſtrekking des werks, van de wijze, hoe de lezer het te gebruiken hebbe, en van de belangrijkheid der daarin bevatte ſtof.

Digitized by Google

VOORDEEL, zie BAAT.

VOORDEEL, zie BELANG.

VOOR DEZEN, zie VOORHEEN.

VOORDRAGT, VOORSTEL, VOORSLAG.

Door deze drie woorden wordt, onder verſchillende wijzigingen, het onduitſche woord *propositie* uitgedrukt, te kennen gevende, dat iets geopperd wordt, met oogmerk, om daarop eens anders toeſtemming of goedkeuring te verkrijgen. Dit kan met meer of minder nadruk, aandrang, plegtigheid, of ook eigene belangſtelling geſchieden. Het begrip van dit alles ligt minder in VOORSLAG, dan in VOORSTEL, of VOORDRAGT, dat is, minder in de daad van aan iemand iets *voor tè ſlaan*, dan in die van aan iemand iets *voor* te *ſtellen*, of *voor* te *dragen*, werkwoorden, van welke de gedachte naamwoorden afgeleid zijn. Wanneer men zich bij eenen kranken bevindt, is het al zeer gewoon, hem het een of ander geneesmiddel voor te ſlaan, zonder dat men er evenwel veel gewigt aan hecht, of zulk een *voorſlag* al of niet opgevolgd worde. Men doet iemand eenen *voorſlag* tot een huwelijk, zonder daarop te drukken, of er ſterke belangſtelling in te toonen, althans zonder eenige plegtigheid. Anders is het er mede gelegen, wanneer men iemand het *voorſtel* tot een huwelijk doet. Terwijl de *voorſlag*, als ware het, ter loops, en bij wijze van onverſchillig geſprek, kan gedaan worden, ligt in het

Digitized by Google

het *voorſtel* altoos het begrip van opzettelijkheid. Degeen, aan wien een *voorſlag* gedaan wordt, kan dien, als ware het ongemerkt, laten voorbijgaan; geſchiedt het bij wijze van *voorſtel*, zoo kan hij niet wel in gebreke blijven, er op te antwoorden. Voorts, doet de meerdere aan den minderen *voorſlagen*, *aannemelijke voorſlagen*, wanneer hij hem tot zijnen dienst wil overhalen. De eene oorlogvoerende mogendheid doet aan de andere eenen *voorſlag* van vrede. Het *voorſtel* daartoe zoude te veel belangſtelling aanduiden, en daarom voor de vredezoekende mogendheid vernederend zijn. Leden eener raadplegende vergadering doen in dezelve *voorſtellen*; mindere ambtenaren aan hoogere, de ministers aan den koning *voordragten*. Zoo worden de officieren bij het leger, door den koning, meestal op *voordragt* van den minister van oorlog, benoemd. In eene raadplegende vergadering, heet ook de breede ontwikkeling van een *voorſtel*, of een daarover door andere leden uitgebragt gevoelen, eene *voordragt*.

VOORGEVEN, BEWEREN, VOORWENDEN.

Hetgeen iemand BEWEERT, is tot dus verre nog onbewezen; aan hetgeen hij VOORGEEFT, is veelal met reden te twijfelen; weet men, dat hij het ſlechts VOORWENDT, zoo ſlaat men er geen geloof aan. *Men beweert, dat er een wapenſtilſtand geſloten is. Onlangs hebben ſommige lieden op nieuw voorgegeven, dat er meerminnen beſtaan. Zij gaf hoofdpijn voor. De gevangene is, naar zijn voorgeven, nog*

geene twintig jaren oud. Zoekt gij dit tot uwe verontſchuldiging voor te wenden?

VOORHEBBEN, ZICH VOORSTELLEN, VOORNEMEN, BESLUITEN.

De daad van iets te willen heeft eene dubbele betrekking, terugwaarts, en voorwaarts. Terugwaarts, op het voorafgaande overleg, en het eindigen of ſluiten daarvan, hetwelk men door BESLUITEN uitdrukt. Voorwaarts, op de uitvoering. De geringſte graad van verſtandelijke inſpanning daartoe is, dat men zich hetgeen te doen ſtaat VOORSTELT. Het VOORNEMEN onderſtelt reeds, dat de geest er zich meer bepaaldelijk mede bezig gehouden, en de middelen van uitvoering bedacht heeft. Het VOORHEBBEN, eindelijk, duidt dit nog ſterker aan, en bevat reeds het denkbeeld van aangevangene toebereidſelen. Het is zoo veel als in den zin hebben, doch wordt, even als die uitdrukking zelve, meest met betrekking tot iets kwaads gebezigd. *Wij ontdekten ſpoedig, wat hij voorhad. Als gij iets goeds voorneemt, behoort gij het ook te volvoeren. Wij hadden ons voorgeſteld, u te bezoeken.* Niettemin leveren al deze uitdrukkingen eenen meer onbepaalden of minder ſtelligen zin op, dan het enkele *beſluiten.* Naar het hierboven gezegde, zoude juist in *zich voorſtellen, voornemen* en *voorhebben*, als voorwaarts op de dadelijke uitvoering ziende, de meerdere ſtelligheid moeten liggen. Maar deze ſchijnbare tegenſtrijdigheid in het gebruik is ligt te verklaren. Men kan

den

Digitized by Google

den lust gevoelen, of zich genoopt vinden, om iets te doen, en het zich dus *voorſtellen*, het *voornemen*, of het *voorhebben*, zonder dat er juist een rijp overleg voorafgegaan, of dit tot een vast beſluit gekomen is. Nu is in zulk een geval op de uitvoering met minder zekerheid te rekenen, dan wanneer het overleg plaats gehad, en men *beſloten* heeft. Vandaar, eensdeels, dat van eene raadplegende vergadering niet gezegd wordt, dat zij *zich voorſtelt*, *voorneemt*, of *voorheeft*, maar dat zij *beſluit;* en anderdeels, dat, ook in alle andere gevallen, het woord *beſluiten*, als ſtellig het voorafgaand overleg aanduidende, de vastheid van den wil ſterker te kennen geeft, dan een der drie andere woorden. *Zoo vele onaangenaamheden deden hem beſluiten*, of *het beſluit nemen, om zijn ambt neder te leggen.*

VOORHEEN, VOORMAALS, VOOR DEZEN, EERTIJDS, OUDTIJDS, OULINGS, VAN OUDS.

Alle bijwoorden, een vroeger tijdperk aanduidende. Oudtijds gaat het verst terug, en kan op lang verledene eeuwen zien. *Oudtijds, zegt men, waren de menſchen van eene veel grootere ligchaamsgeſtalte, dan in onze dagen.* Oulings duidt een lang verleden tijdperk aan, doch zoo, dat het tot den bekenden tijd behoort. *Het is voor de taalkunde zeer noodzakelijk, ook de woorden te kénnen, die oulings in gebruik waren.* Van ouds is, eigenlijk, van eenen

Digitized by Google

lang verledenen tijd af, tot op den tegenwoordigen tijd toe. *Dit gebruik heeft van ouds beſtaan.* EERTIJDS is zoo veel als vroeger, in vergelijking met den tegenwoordigen tijd, of de eeuw, waarin men leeft. *Eertijds waren de verſchillende ſtanden in de maatſchappij ook door hunne kleederdragt onderſcheiden.* VOOR DEZEN ziet op een vroeger tijdperk, dan het tegenwoordige, onbepaald of het tot den leeftijd des ſprekers, of tot eenen langer verleden tijd behoort. Zoo zeggen oude lieden, wanneer zij op het nieuwerwetſche ſchrollen: *voor dezen was het anders.* VOORHEEN ziet gemeenlijk op een ſlechts kort tijdverloop. *Hij was voorheen in dienst.* VOORMAALS is minder in gebruik, doch overigens meest met *eertijds* overeenkomende.

VOORINGENOMENHEID, zie VOOROORDEEL.

VOORKOMEN, TOESCHIJNEN.

Eenen indruk te weeg brengen, naar welken zich een voorloopig oordeel bepaalt. *Dat moet haar wonderlijk voorkomen. Het ſchijnt mij toe, dat alles zich wel ſchikken zal.* VOORKOMEN is anders, als naamwoord, het uiterlijke, het gelaat, de gedaante, de houding: *hij heeft een goed voorkomen.* Verder, als werkwoord, bejegenen. *Vestig het oog op al wat u voorkomen mag. Dat is mij nog nooit voorgekomen.* Daarin ligt dan het begrip van, althans eenige, wezenlijkheid. Door TOESCHIJNEN, zamengeſteld met *ſchijnen*, in den zin van zich laten aanzien, dat zoo me-

Digitized by Google

menigmaal bedriegelijk, en van wezenlijkheid ontbloot is, drukt men zich dus nog meer twijfelachtig uit. Wanneer derhalve iemands oordeel gevraagd wordt, of wanneer hij zich in het geval bevindt van het in eene raadpleging te uiten, zal *het komt mij voor* eene beſcheidene uitdrukking zijn voor *ik vermeen*. Is echter zijne oordeelvelling, in eenigerlei opzigt, voor eenen anderen grievend, zoo kan zelfs dit *het komt mij voor* niet ten eenenmale vrij van hardheid geacht worden, terwijl de wellevender bewoording deze zou zijn: *het ſchijnt mij toe. Het ſchijnt mij toe, dat gij u vergist hebt.*

VOORLICHTEN, TOELICHTEN, INLICHTEN.

Licht, dat is onderrigting, geven in eene zaak. Men LICHT *iemand* IN omtrent eene zaak, terwijl hij bezig is die te onderzoeken; men LICHT *de zaak* TOE, wanneer de onderzoeker zich reeds in eenige mate met dezelve bekend heeft gemaakt, en men LICHT *hem* VOOR, wanneer hij zich nog eerst tot het onderzoek voorbereidt. *De liefhebber der geſchiedkunde zal in deze gedenkſchriften belangrijke inlichtingen ontmoeten omtrent de geheime woelingen der onderſcheidene partijen, die, hoe verwijderd ook en verſchillende in bedoelingen, thans ſlechts den eenen, gezamenlijken, wensch hadden, om dien gevreesden ſlag af te wenden. Het werk is derhalve eene onontbeerlijke toelichting voor al wat over de beſliſſende gebeurtenis geſchreven is, en eene niet minder onmisbare voorlichting voor elk, die de verbazende*

gevolgen derzelve uit het ware oogpunt wenscht te leeren kennen.

VOORLOOPIG, VOORBARIG, BIJ VOORBAAT.

Baat hebben van iets is er voordeel, nut, hulp, of dienst van trekken. Wanneer men ergens toe gereedheid maakt, niet om daarvan dadelijk, maar naderhand, bij de voorkomende, verwachte, gelegenheid, voordeel, nut, hulp, of dienst te hebben, doet men zulks bij VOORBAAT. *Daar wij hopen, ook dit jaar, u wederom eenige dagen bij ons te mogen hebben, wordt daartoe reeds, bij voorbaat, uwe gewone kamer in gereedheid gebragt.* Ook wordt degene, die eenen anderen in eenige beſtelling of verrigting vooruit is, gezegd *in de voorbaat* geweest te zijn. *Het was goed, dat wij met het huren van dat huis in de voorbaat geweest waren; want nog denzelfden dag werd veel hooger huur geboden.* VOORBARIG, daarentegen, is degene, die, door te veel drift, den juisten tijd, om iets te doen of te zeggen, niet afwacht. *Gij zoudt dat goed tot veel minder prijs gehad hebben, indien gij bezadigder waart te werk gegaan; maar gij zijt ook altoos even voorbarig.* Zoo zijn *voorbarige ſchikkingen* zulke, welke men maakt, zonder genoegzamen grond om er op te rekenen, dat er gelegenheid tot derzelver aanwending zal zijn. Zoo kan hetgeen *bij voorbaat* gedaan is, ſomtijds, van achteren blijken *voorbarig* geweest te zijn. Die, gelijk het ſpreekwoord zegt, oude ſchoenen wegwerpt,

Digitized by Google

werpt, eer hij nieuwe heeft, handelt *voorbarig*. Dat men in de nieuwspapieren zoo menigmaal *voorbarige berigten* vindt, komt daarvan, dat de berigtgever vaak uit enkele, nog niet naauwkeurig bekende omſtandigheden, een beſluit opmaakt, hetwelk naderhand blijkt ongegrond geweest te zijn. *Een* VOORLOOPIG *berigt* is datgeen, hetwelk men *bij voorbaat* mededeelt, voor zoo verre men zelf onderrigt is, en in afwachting, dat er gelegenheid zal zijn, om het voorgevallene meer omſtandig te melden. *Voorloopige ſchikkingen* of *bepalingen* zijn zoodanige, welke men beraamt, om eene zaak aan den gang te brengen, totdat men zich in de gelegenheid bevindt, om dezelve op eenen vasten voet te regelen. Wat *voorloopig* is, vereischt derhalve bevestiging, of bekrachtiging. Wat blijkt *voorbarig* geweest te zijn, moet herroepen, of herdaan worden, zoo het laatſte mogelijk is. *In de voorhaat te zijn*, leert het oude ſpreekwoord, dat zegt: men moet de gelegenheid van voren aangrijpen. Den reiziger, die een vreemd land gaat bezoeken, zal het zeer te ſtade komen, indien hij zich reeds, *bij voorbaat*, de uitheemſche taal heeft eigen gemaakt.

VOORMIDDAG, VOORNOEN.

De tijd van ochtend tot middag. Bij VOORNOEN wordt het begrip van NOEN, of middag, naar den natuurlijken dag genomen. Daarom is het ook, even als *nanoen*, het voor den regtsſtijl gebruikelijke woord. *Te tien uren des voornoens.* Het dient bepaaldelijk tot aanwijzing van het uur, hetwelk men telt, eer de

dag

Digitized by Google

dag het middaguur bereikt heeft, en is dienvolgens ook zonder meervoud. VOORMIDDAG, daarentegen, ook in het meervoud gebezigd, wordt, in het gebruik der gezellige verkeering, meest genomen voor het tijdverloop tusschen ontbijt en middagmaal. *Alle voormiddagen doet hij een toertje te paard. Wij hebben, door zoo laat aan tafel te gaan, heden eenen langen voormiddag gehad.* Zoo beteekent ook de zamenstelling *voormiddagsbezoek*, een bezoek, niet juist voor den natuurlijken middag, maar voor den middagmaaltijd.

VOORNAAM, AANZIENLIJK, GROOT.

Door hoogen stand in de maatschappij uitstekend. Lieden in hoogen rang trekken het *aanzien* der menigte tot zich. Van daar, dat AANZIENLIJK, van personen gebezigd, in den hier opgegeven zin genomen wordt. In de meest eigenlijke beteekenis is *aanzienlijk* datgeen, wat men met genoegen aanziet, wat behagelijk van aanzien is. De ontkenning is evenwel meest in gebruik. *Die aardappelen zijn goed van smaak, maar niet aanzienlijk, onaanzienlijk. Een onaanzienlijk huis.* Daar nu ruimte, overvloed, pracht, behagelijk van aanzien is, verstaat men onder *een aanzienlijk huis*, zoodanig een, dat daarvan de kenmerken vertoont; onder *een aanzienlijk geschenk*, een geschenk, dat van waarde is. *Aanzienlijke lieden*, ook *lieden van aanzien*, zijn dan zoodanige, die eenen uiterlijken luister vertoonen, gelijk die gemeenlijk aan eenen hoogen rang verknocht is.

Digitized by Google

is. Naar het nieuwere gebruik, neemt men *aanzienlijk*, als naamwoord gebezigd zijnde en in het meervoud, met de ruimere beteekenis van zoodanige perſonen, die hetzij door hunnen ſtand, hetzij door hun vermogen, hetzij ook door de uitgebreidheid hunner betrekkingen, of wel eigene achtenswaardige hoedanigheden, boven anderen uitblinken (het franſche *notabelen*). *De vergadering der aanzienlijken.* — VOORNAAM is, even als het lat. *præcipuus*, datgeen, wat men bij *voorkeur* uit andere dingen *nemen* zou; en dit is natuurlijk het voortreffelijkſte. *Een voornaam ſchilder* is zulk een, wiens ſtukken zeer gezocht zijn; *een voornaam koopman*, zulk een, met wien velen in handelsbetrekkingen ſtaan; *een voorname winkel*, een welvoorziene en zeer beklante. Van perſonen gebezigd, zonder aanduiding van eenige hoedanigheid, waarom zij uit anderen hoofde *voornaam* zouden zijn, is de reden alleen daarin te zoeken, dat zij het meeste aanzien tot zich trekken. Daarom is *een voornaam man* hetzelfde, als *een aanzienlijk man.* — *Voorname*, of *aanzienlijke*, perſonen hebben eenen grooten invloed, eenen grooten, uitgebreiden, werkkring, eene groote magt, kortom vele uiterlijke grootheid. Uit dien hoofde heet een *aanzienlijk* of *voornaam man*, ook *een* GROOT *man.* Met zoodanige of andere bijvoeging, nogtans, heeft *groot*, behalve de eigenlijke beteekenis als tegenſtelling van klein, den overdragtelijken zin van eigene voortreffelijkheid, zoo wel als van uiterlijk aanzien. *Een groot man* beteekent derhalve niet altoos een' *voornaam* of *aanzienlijk*

Digitized by Google

lijk man, maar ook zulk een', die, misſchien zonder in uiterlijk aanzien te zijn, of als voornaam gekend te worden, verhevene perſoonlijke eigenſchappen bezit. Maar als naamwoord gebezigd, en in het meervoud, wordt *de grooten* alleen in den eerst opgegevenen zin, dat is, van lieden van eenen hoogen ſtand in de maatſchappij gezegd.

VOORNAMELIJK, zie INZONDERHEID.

VOORNEMEN, zie BESLUIT.

VOORNEMEN, zie AANSLAG.

VOORNEMEN, zie DOEL.

VOORNEMEN, zie VOORHEBBEN.

VOOROORDEEL, DWALING.

Een VOOROORDEEL is eene meening, welke men zonder voldoende gronden heeft aangenomen; zij behoeft daarom nog geene DWALING te zijn. *Dwaling* is de tegenſtelling van *waarheid; vooroordeel* ſtaat tegen het beproefde en op kennis van zaken gegronde *oordeel* over. *Vooroordeelen* voeden wij, zonder onderzoek; in *dwalingen* vervallen wij menigmaal, op den weg van de moeijelijkſte navorſchingen. Bij *vooroordeelen* is geene hoegenaamde kennis van zaken noodig; *dwalingen* gaan menigmaal met zeer diepzinnige, ofſchoon onvolledige, wetenſchap gepaard. Het kind heeft

Digitized by Google

heeft vele *vooroordeelen*, onder welke ook vele waar kunnen zijn; de volwasſene verwerpt de *vooroordeelen* zijner kindschheid; maar dit neemt niet weg, dat hem vele *dwalingen* blijven aankleven. In eene duistere eeuw heerſchen vele *vooroordeelen;* in eene verlichte, misſchien niet minder *dwalingen.* Maar die zelfde *dwalingen*, door anderen zonder onderzoek aangenomen of gevolgd, doen op nieuw *vooroordeelen* plaats grijpen; en zoo kan het blindelings verwerpen van alle *vooroordeelen* op zich zelf eene *dwaling* zijn.

VOOROUDEREN, VOORVADEREN.

Ouderen zijn iemands vader en moeder; *vaderen*, in het meervoud, deszelfs vader, grootvader, enz. bij verdere opklimming in het mannelijke geſlacht. Van eenen anderen aard echter is het verſchil tusſchen de beide, hier aan het hoofd geſtelde, woorden. VOOROUDEREN beteekent die leden van iemands geſlacht, die voor zijne ouderen geleefd, en deze verwekt hebben. VOORVADEREN heeft, behalve den zin van voorouderen van het mannelijke geſlacht, ook dien van het ganſche voorgeſlacht eener natie.

VOORREDE, zie VOORBERIGT.

VOORSCHIETEN, LEENEN, VERSCHIETEN, UITSCHIETEN, UITZETTEN.

LEENEN is, in het algemeen, het gebruik van iets, voor eenen tijd, toeſtaan, in verwachting, of onder voor-

Digitized by Google

voorwaarde van teruggave. Het wordt zoo wel van geld, als van andere tilbare goederen gezegd; VOORSCHIETEN alleen van het eerſte. Wanneer men overigens aan iemand geld *leent*, wordt gemeenlijk onderſteld, dat het aan den perſoon zelven wordt ter hand geſteld. Iemand geld *voorſchieten*, wanneer de perſoon zelf daarbij de penningen ontvangt, heeft veelal het nevenbegrip van eene vooruitbetaling op zekere den borger in tijd en wijle toekomende ſom; gelijk een geldhandelaar ambtenaren op hunne traktementen *voorſchiet*; of wel, dat de penningen niet aan den perſoon zelven behandigd, maar, op zijne begeerte en ten zijnen behoeve, aan anderen uitbetaald worden. VERSCHIETEN heeft alleen den laatſten zin, en wordt ook gemeenlijk ſlechts van zulk eene ſom, als men bij zich draagt, gezegd. De eene vriend *leent* geld aan den anderen. Een pleitbezorger heeft ſomtijds veel aan zegels en geregtskosten *voor te ſchieten*. Men laat dienstboden de dagelijkſche keukenuitgaven *verſchieten*. UITSCHIETEN is hetzelfde, als verſchieten, met dit verſchil nogtans, dat men bij *verſchieten* eerder aan de verwachte teruggave, bij *uitſchieten* meer aan de door het uitgeven veroorzaakte eigene ontblooting denkt. *Ik heb al veel voor u uitgeſchoten.* UITZETTEN, *geld*, of *gelden uitzetten*, ziet op het plaatſen eener ſomme gelds, om daarvan interest te trekken.

VOOR-

Digitized by Google

VOORSCHOT, VERSCHOT.

Zie het verſchil tuſſchen *voorſchieten* en *verſchieten*, in het voorgaande artikel. Een voogd is ſomtijds in VOORSCHOT voor zijne pupil. Men vraagt den pleitbezorger hoeveel zijne *voorſchotten* bedragen. VERSCHOT wordt ſlechts van kleine ſommen gebezigd, en bijzonder van hetgeen een arbeidsman voor dingen aanrekent, die hij bij zijn werk noodig heeft: *het maakloon gaat wel heen, maar de verſchotten loopen te hoog.*

VOORSCHRIJVEN, zie GEBIEDEN.

VOORSHANDS, VOOR DE HAND, VOORHANDEN.

VOORHANDEN, van den tijd gezegd, is zoo veel als aanſtaande. *Het is nog voorhanden*, nog aanſtaande. *'s Konings krooning was toen voorhanden*, nabij. Van dingen gebezigd, van welke men gemeenlijk eenen voorraad opdoet, beteekent het aanwezig, niet opgebruikt. *Er is nog ſpek genoeg voorhanden. Er is turf noch hout voorhanden.* VOOR DE HAND is, in vereeniging met *leggen*, *liggen*, *ſtaan*, enz. niet verholen, maar gereed, zoo dat men de hand ſlechts behoeft uit te ſteken, om het te grijpen. *Gij moet uwe juweelen zoo niet voor de hand leggen. Het ligt voor de hand.* In vereeniging met *komen*, onder iemands bereik geraken. *Hij wierp al, wat hem voor de hand kwam, het venſter uit.* VOORS-

Digitized by Google

HANDS wordt figuurlijk genomen, voor gereedelijk, zonder onderzoek. *Ik weet voorshands, dat het zoo niet is.*

VOORSLAG, zie VOORDRAGT.

VOORSPELLEN, zie AANKONDIGEN.

VOORSPOED, zie BLOEI.

VOORSTANDER, VOORVECHTER.

Die eene zaak ijverig voorſtaat. Het verſchil tuſſchen VOORVECHTER en VOORSTANDER ligt niet, gelijk men oppervlakkig zoude meenen, daarin, dat de *voorvechter* zijne zaak gewapenderhand, de *voorſtander* dezelve enkel door zijn beleid, of zijnen goeden raad, zoude voorſtaan. Aan wapengeweld wordt bij den eenen niet meer, dan bij den anderen gedacht; maar een *voorſtander* wordt, in den goeden zin, gebezigd voor iemand, die, ter goeder trouw, en met bezadigdheid, eener partij toegedaan is, om het even, of men de bedoelingen dier partij al of niet beaamt; een *voorvechter* is degene, die, in de verdediging van de door hem gekozene partij, met doldriftigheid en voorbarigheid te werk gaat, en wordt dus altoos in eenen kwaden zin gebezigd, al is het, dat men de door hem voorgeſtane zaak zelf goedkeure. *Ik hoop mij als een ijverig en welmeenend voorſtander van onze gezamenlijke belangen genoeg te hebben doen kennen, om geene misduiding te moeten vreezen, wanneer ik rond-*

Digitized by Google

ronduit verklaar, zulk eenen voorvechter, als de thans voorgeſtelde perſoon zijn zoude, liever niet in ons midden te zien.

VOORSTEL, zie VOORDRAGT.

VOORSTELLEN (ZICH), zie VOORHEBBEN.

VOORT, WEG.

Niet meer in zijne vorige plaats. Wanneer iemand zijn huis verlaten heeft, zegt men van hem, dat hij *voort*, of ook, dat hij *weg* is. Evenwel komen daarbij tweederlei begrippen in aanmerking. WEG is het ſtamwoord, waaruit *bewegen* en andere daaraan verwante woorden geſproten zijn. Het doelt bijzonder op den overgang uit het eene gedeelte der ruimte in een ander gedeelte, evenveel welk; het hoofdbegrip is daarbij het verlaten der tot nog toe ingenomen plaats, en beduidt aldus het tegenovergeſtelde van blijven. VOORT, daarentegen, van *voor* afkomſtig, ziet niet enkel op het verlaten van de plaats, waar men zich bevond, maar inzonderheid op het voorwaarts komen, en is in zoo verre ook de tegenſtelling van achterwaarts. Een reiziger, die omkeert, eer hij de plaats zijner beſtemming bereikt heeft, is niet verder *voort* gegaan, offehoon hij van de plaats, tot welke hij gekomen was, weder *weg* gegaan is.

VOORTBRENGEN, zie TELEN.

Digitized by Google

VOORTGAAN, zie VOORTVAREN.

VOORTHELPEN, WEGHELPEN.

Die iemand *weghelpt*, *helpt* hem ook *voort*. In zoo verre zijn VOORTHELPEN en WEGHELPEN als eenerlei te beſchouwen. *De bediende van den cipier hielp den gevangenen weg*, of *voort*. Maar *voorthelpen* heeft daarbenevens de beteekenis van iemands reis te bevorderen, niet met inzigt, om hem de plaats, waar hij zich bevindt, te doen verlaten, maar met oogmerk, om hem die, waarheen hij zich begeven wil, te doen bereiken. *Van plaats tot plaats hielp men hem voort*. Wijders heeft *voorthelpen* ook den meer oneigenlijken zin van, niet iemands reis, maar zijne belangen te bevorderen, zonder dat daarbij eenig denkbeeld van zijn vertrek plaats heeft. *Hij heeft mij met raad en daad voortgeholpen*.

VOORTKOMEN, zie VOORTVLOEIJEN.

VOORTREFFELIJK, zie HEERLIJK.

VOORTSPRUITEN, zie VOORTVLOEIJEN.

VOORTVAREN, VOORTGAAN.

Aanhouden met iets. Even als de begrippen, waarvan hier het beeld genomen is, daarin verſchillende zijn, dat *gaan* een werkelijk eigen bedrijf, en *varen* volſtrekt lijdelijk is voor allen, die aan het beſturen van het vaartuig geen deel nemen, zoo wordt ook

VOORT-

Digitized by Google

VOORTGAAN, in de hier bedoelde overdragtelijke beteekenis, bij voorkeur gebruikt voor zoodanige gevallen, waarin eenige werkzaamheid plaats heeft, VOORTVAREN voor zulke, waarin de perſoon lijdelijk blijft. *Hij ging voort met redekavelen. Hij voer in zijn ſtilzwijgen voort.*

VOORTVLOEIJEN, VOORTKOMEN, VOORTSPRUITEN.

Ten gevolge van iets gebeuren. VOORTSPRUITEN ziet op een onmiddellijk gevolg van de bedoelde zaak zelve. VOORTVLOEIJEN doet die zaak meer als eene verwijderde oorzaak beſchouwen. VOORTKOMEN laat dit in het midden.

VOORTZETTEN, zie BEVORDEREN.

VOORVADEREN, zie VOOROUDEREN.

VOORVAL, zie AVONTUUR.

VOORVALLEN, GESCHIEDEN, GEBEUREN, PLAATS GRIJPEN.

GESCHIEDEN wordt van alle veranderingen gezegd, om het even of zij bloote werkingen der natuur, dan wel gevolgen van het bedrijf eens handelenden wezens zijn. Wanneer iemand iets doet, zoo *geſchiedt* het. *Steek de kaars aan! Het is reeds geſchied. Dat geſchiedt bij toeval. U zal geen leed geſchieden. Gods*

Digitized by Google

wil geſchiede! GEBEUREN wordt gezegd, wanneer men enkel op de te weeg gebragte verandering ziet, zonder de oorzaken daarvan in aanmerking te nemen. *Hoe dikwijls gebeurt het, dat deugnieten, hier, ongeſtraft blijven.* Van eene verandering, die zeer merkwaardig is, en met eene reeks daarvan af- en onderling zamenhangende veranderingen in verband ſtaat, zegt men VOORVALLEN. *Meld mij al wat er voorvallen mag. Dat zal niet weder voorvallen.* PLAATS GRIJPEN bedoelt eigenlijk een gedeelte van eene reeks van gewigtige veranderingen, in zoover daarvan bijzondere gevolgen ontſtaan, die op den geheelen zamenhang invloed hebben. *Toen het geval plaats greep, dat de laatſte keurvorst van Beijeren zonder mannelijke telgen overleed, kwamen de beijerſche landen aan den paltziſchen tak, en het negende keurvorſtendom verviel.*

VOORVECHTER, zie VOORSTANDER.

VOORWAAR, WAARELIJK, WAARACHTIG.

Bijwoorden, die eene verzekering of ſtellige bevestiging aanduiden. WAARACHTIG onderſcheidt zich in de eerſte plaats daardoor, dat het ook een bijvoegelijk woord is. *De waarachtige God. Des Heeren woord is waarachtig.* Maar, afgezien van deze bijzonderheid, heeft *waarachtig*, ook als bijwoord, eene vorming, waardoor het boven de beide andere woorden in kracht van zin uitmunt. *Waarachtig*, waarbij, even als bij *deelachtig*, *woonachtig*, de klem-

Digitized by Google

klemtoon op *achtig* valt, hoogd. *haftig*, (*wahrhaftig*,) van *haben*, hebben, is zoo veel als *het ware hebbende*. Want, wat hiertegen eene tegenwerping zoude ſchijnen, dat, namelijk, de uitgang *ig*, die gemeenlijk eene gelijkenis, eenen zweem van iets aanduidt, den zin zoude verzwakken, in zoo verre dat *waarachtig*, ook naar de hier aangewezene afleiding, niet meer zijn zoude dan *gelijk als* het ware hebbende, is daarom ongegrond, omdat de ſlotlettergreep hier niet de gedachte gewone uitgang *ig*, maar enkel ontſtaan is uit eene toevallige, door de latere aanneming van ſluitmedeklinkers medegebragte, toevoeging der *g* aan de *i*, met welke het woord oulings eindigde, blijkens het *warhafti*, dat bij KERO, in zijne voorrede, in het tweede hoofdſtuk, enz. voorkomt. Nu is werkelijk dit *hafti*, of *haftig*, waarvan ons *achtig*, van *haft*, *haften*, een verſterkingsvorm (*intensivum*) van *haben*, hebben, gelijk *haft* in het hoogd. vasthouding, gevangenzetting, beteekent, en ook ons *heften*, *hechten*, daarvan afſtamt, zoodat, eigenlijk genomen, *waarachtig* nog meer is, dan *het ware hebbende*, en veeleer daaraan *hechtende*, onafſcheidelijk daaraan verknocht. WAARLIJK, daarentegen, beteekent oorſpronkelijk ſlechts *aan het ware gelijk*; en in VOORWAAR heeft *voor* den zin van *als*, gelijk wanneer men zegt: ik houde hem *voor* een' eerlijk man. *Voorwaar* dient dus tot verzekering, dat wij iets *voor waar* mogen houden, *als waar* mogen aannemen, dat de ſpreker het *voor waar* uitgeeft. In geen van beide, noch in *waarlijk*, noch in *voor-*

Digitized by Google

waar, ligt dus het begrip van dat vaste en onbewegelijke, waarvan *waarachtig* de uitdrukking is. — Met elkander vergeleken, ſchijnen *waarlijk* en *voorwaar* in zoo verre te verſchillen, dat het eerſte van beide woorden de meeste kracht van beteekenis heeft. Immers degene, die zegt, dat iets *aan de waarheid gelijk*, met de waarheid volkomen overeenſtemmende, is, ſpreekt ſtelliger, dan wanneer hij blootelijk verzekert, dat het *voor waar* te houden, als *waar* aan te nemen is. *Het is waarlijk mijn broeder. Hebt gij dat waarlijk gedaan?* Evenwel is het geval ook uit dat oogpunt te beſchonwen, dat de ſpreker bij *waarlijk* enkel op de zaak ziet, bij *voorwaar*, daarentegen, zijne betuiging meer regtſtreeks tot den hoorder rigt. Want *waarlijk* geeft eenvoudig te kennen: *de zaak* is met de waarheid volkomen overeenſtemmende; *voorwaar* zegt: *gij* kunt ze als waar aannemen, ik geef ze *u* als waarheid op. Van daar, dat, in *voorwaar*, bijzonder dat eigenaardige eener plegtige bevestiging ligt, in welken zin het zoo menigvuldig in onze bijbelvertaling voorkomt. *Voorwaar ſegge ick u. Voorwaar ick ſegge u.*

VOORWAARDE, zie BEDING.

VOORWENDEN, zie VOORGEVEN.

VOORWERP, ONDERWERP.

Als verduitſchingen beſchouwd van de ſchoolbenamingen *ſubject* en *object*, zijn beide deze woorden zoo regtſtreeks tegen elkander overſtaande, dat het ſchier niet

Digitized by Google

niet te begrijpen is, hoe het een met het ander ooit heeft kunnen verward worden, zoo als nogtans niet zelden, zelfs bij nette ſchrijvers, geſchied is. ONDERWERP (*subject*) is de zelfſtandigheid, de grond eener zaak, die onder haar als een grond geworpen wordt; in een redekunſtig voorſtel, de perſoon of zaak, omtrent welke iets beweerd of ontkend wordt. *Elk voorſtel beſtaat uit een onderwerp, eene toeeigening, en eene zamenbinding.* VOORWERP, daarentegen, is datgeen, waarop iemand, of iets, werkt. *Bij bedrijvende werkwoorden ſtaat het voorwerp in den vierden naamval.* Niettemin valt het ligt, reden te geven van de verwarring. In de dagelijkſche taal, namelijk, worden beide woorden bijkans omgekeerd gebruikt. Men noemt *voorwerp*, al wat men gewaarwordt. *De afſtand verkleint de voorwerpen voor ons gezigt.* Ook een' mensch, man, of eene vrouw, noemt men *voorwerp*. *Hoe gaarne hij ook trouwen wil, hij kan geen voorwerp vinden. Hij is een ſlecht voorwerp*, hetzelfde als: hij is een ſlecht *ſujet*, welk onduitsch woord het franſche voor het redekunſtig *onderwerp* is. Zoo is dan ook, wat redekunſtig het *onderwerp* van een werkwoord is, naar de dagelijkſche taal, een *voorwerp*. Op gelijke wijze heet, in de dagelijkſche taal de ſtof eener verhandeling derzelver *onderwerp*, offchoon het woord, waarmede men de vraag beantwoordt: *wat behandelt gij dezen avond?* (bij voorbeeld, *de verlichting*,) ſpraakkunſtig, het *voorwerp* des werkwoords is, dat in den vierden naamval ſtaat.

Digitized by Google

VOORZEGGEN, zie AANKONDIGEN.

VOORZIGTIG, zie BEDACHTZAAM.

VOLLEDIG, zie VOLMAAKT.

VORM, FORM.

Blootelijk eene verſchillende ſpelling van een en hetzelfde woord; de eene met *f*, meer overeenkomſtig met het lat. *forma*, en den uitheemſchen oorſprong verradende, de andere met *v*, het ſedert lang verkregen burgerregt van het woord aanduidende; — en niettemin een wezenlijk verſchil, zoo in ſpraakkunſtigen aard, als beteekenis. Wat den ſpraakkunſtigen aard betreft, is FORM van het vrouwelijke geſlacht, VORM, (uitgenomen bij HOOFT, die omtrent het geſlacht van dit woord, gelijk in zoo menigvuldige gevallen, van anderen verſchilt,) van het mannelijke. Wat de beteekenis aangaat, komen beide daarin overeen, dat daardoor eigenlijk de gedaante wordt aangeduid, welke iets ſtoffelijks door eene meer of min kunstmatige vervaardiging verkrijgt. Meest echter vindt men daarvoor *vorm* gebezigd. *Het heeft aanzien noch vorm.* Overdragtelijk, onderſcheidt men, in de redekunst, *ſtof* en *vorm* (of *form*), of het *ſtoffelijke* en *vormelijke*. Zoo brengt men ook een voorſtel in den *vorm*, of in de *form*, eener ſluitrede; enz. De inhoud van een geſchrift kan belangrijk zijn, offchoon de *vorm* van hetzelve niet behaagt. Op dezelfde wijze ſpreekt men van eene *form van regering*,

Digitized by Google

ring, waarvoor thans *een regeringsvorm* meer gebruikelijk is. Tot den regtsgeleerden ſtijl behoort *eene nieuwe form van eed*, — *bij forme van* enz., niet *vorm*, maar *form*, gelijk het onduitſche *formulier* mede in dien ſtijl het burgerregt heeft. Ook de dichter, in de vlugt zijner verbeelding de zinnenwereld verlatende, geeft *formen*, niet *vormen*, aan de hem voorzwevende *ideën*. Voor het bloot denkbeeldig gebruik, ſchijnt derhalve *form* meer, dan *vorm* geſchikt. En niet zonder reden. Aan *form* immers is niet die louter werktuigelijke beteekenis eigen, waarin *vorm* op menigvuldige wijzen gebezigd wordt, en waardoor het woord, op de denkbeeldige formen van het onzienlijke toegepast, eene daarmede geenszins ſtrookende logheid aan de ſpraakwending zoude geven. Misſchien is het geheele gebruik van *vorm*, in den onligchamelijken zin, gelijk het hierboven bijgebragte voorbeeld van *regeringsvorm*, in plaats van *form van regering*, gelijk men eertijds zeide, alleen daaraan toe te ſchrijven, dat men zich meer en meer op de zuiverheid toeleggende, de ſpelling van *form* als der tale meer vreemd beſchouwd heeft. Dat deze zich desniettemin niet geheel heeft laten verdringen, zal wel mede hoofdzakelijk toe te ſchrijven zijn aan de nu te vermeldene blootelijk werktuigelijke beteekenis van de andere form des woords die namelijk van het werktuigelijke middel, waarvan men zich bedient, om aan onderſcheidene dingen hunne gedaante te geven. Zoo noemt men *vorm* een houten ſchijfje, waarover de kleermaker de ſtof ſpant,

om

Digitized by Google

om eenen knoop aan het kleed te zetten. Insgelijks is *vorm* de houten bak, waarin de boerin de verſche kaas hare vastheid laat krijgen. In het algemeen, al datgeen, waarin iets gedrukt, gekneed, of gegoten wordt, om de begeerde gedaante te verkrijgen. Zoo wordt een metalen ſtandbeeld in eenen *vorm* (niet in eene *form*) gegoten; en men heeft, van daar, de figuurlijke ſpreekwijs: *iets in eenen anderen vorm gieten*, voor daaraan een ander uiterlijk voorkomen geven. Bij geſchutgieters heet aldus de *vorm* het in klei afgedrukte houten model van een ſtuk geſchut. Bij loodgieters een ſoortgelijk model van dingen, die men gieten wil. Bij katoendrukkers eene houten plaat met figuren, die op het katoen gedrukt worden. Een papiermakers *vorm* is een raam, dat met traliewerk aangevuld is, en waarin men de ſtof voor een vel papier ſchept. Een boekdrukkers *vorm* is een ijzeren raam, waarin de gezette kopij voor ſchoon- of weerdruk vastgekooid wordt, waarvan zeer onderſcheiden is het boekdrukkerswoord *formaat*, waarmede de grootte en breedte der bladzijden bedoeld wordt. In alle deze, en vele andere, gevallen, is *vorm* van *form* ten eenenmale verſchillend.

VORST, zie PRINS.

VRANK, zie ONAFHANKELIJK.

VREEMD, zie BUITENLANDSCH.

VREEM-

Digitized by Google

VREEMDE, VREEMDELING.

Iemand, die daar, waar hij zich bevindt, niet thuis hoort. Wat den ſpraakkunſtigen aard van beide woorden betreft, is VREEMDE, even als een wijze, een geleerde, enz. een tot naamwoord aangenomen bijvoegelijk woord, VREEMDELING een naamwoord, van het bijvoegelijke gevormd, door de toevoeging van den uitgang *ling*, die, onder anderen, achter naamwoorden gevoegd wordt, om levende perſonen, op de door het vorige naamwoord uitgedrukte hoedanigheid eene naauwe betrekking hebbende, te beteekenen, of ook, achter bijvoegelijke woorden, om aldus naamwoorden te vormen, die de eigenſchap van het bijvoegelijke woord vertoonen. Van den eerſten aard zijn, bij voorbeeld, *ſtedeling*, *oosterling*, *hemelling*, *doopeling*, *vloteling*; van de tweede ſoort, *vroegeling*, *ſpadeling*, *nieuweling*, *ouderling*. Het eigenaardige van dezen uitgang, zoo als men weet, is, dat de aldus uitgaande naamwoorden het mannelijke en het vrouwelijke geſlacht dulden, naarmate zij van onderſcheidene kunne verſtaan worden; eene eigenſchap, die op de afſtamming van een onveranderlijk rededeeltje ſchijnt te wijzen. Dit is het in alle duitſche tongvallen voorkomende *lik*, of *lich*, gelijk, waarvan het angels. *ling*, *lyng*, beeld, en het oude werkwoord *lingen*, *lang*, of *long*, *gelongen*, van welks verledenen tijd wij nog *belang*, *gelang* hebben. *Ling* is dan zooveel als iemand van die ſoort, of daartoe betrekking hebbende. Natuurlijk is, overigens, het voor beide woorden ten grond liggend be-

Digitized by Google

begrip hetzelfde, voor het bijvoegelijke woord *vreemd* genomen zijnde van het bij ons verouderde, doch nog in het eng. *from* kennelijke, oudduitſche bijwoord *fram*, ver. Doch *vreemde* is het, naar hetgeen zoo even in het licht geſteld is, algemeene woord; *vreemdeling* is van meer bepaald gebruik. *Een vreemde* is, in de eerſte plaats, eene tegenſtelling van de leden eens gezins. *De gezelſchapsjuffer en de gouverneur eten aan tafel, wanneer er geene vreemden zijn.* Ook van nabeſtaanden. *Zij heeft, met voorbijzien van hare ganſche maagſchap, al haar goed aan vreemden gemaakt.* Voorts, van de medeleden eens genootſchaps. *Als al de leden verſchijnen, zal er weinig plaats voor vreemden overblijven.* Eindelijk, van ſtadgenooten. *Eenige dagen voor het feest, waren aan de huizen der ingezetenen van fatſoenlijken ſtand toegangkaartjes afgegeven, zoo tot eigen gebruik, als om daarover ten behoeve van hun bekende vreemden te beſchikken.* Ter naauwernood ware, in den laatſten zin., ook *vreemdeling* te bezigen. Eigenlijk evenwel bepaalt zich de beteekenis van dit zamengeſtelde woord tot de tegenſtelling van de inwoners of inboorlingen van eenen ſtaat. *In ſommige landen is het verblijf der vreemdelingen aan bijzondere bepalingen onderworpen. Men zoude aan zijne uitſpraak van onze taal niet merken, dat hij een vreemdeling is. Vreemdeling* blijft ook de buitenlander, offchoon hij in dezelfde ſtad zijn verblijf houde, ons medelid in een genootſchap zij, tot onze maagſchap, ja, tot ons gezin behoore,

zoo

Digitized by Google

zoo lang hij niet, in den ſtaat, de regten eens ingezetenen verkregen heeft. Opmerkelijk is het, dat, hoezeer, in dien eigenlijken zin, het begrip van *onbekend*, anders aan het bijvoegelijke *vreemd* mede verknocht, geheel uit het oog verloren wordt, dit zelfde begrip nogtans de figuurlijke beteekenis van het woord uitmaakt, met dit verſchil, dat het bijvoegelijke *vreemd* met opzigt tot anderen, *vreemdeling* ten aanzien van den perſoon zelven gebruikt wordt. *Ik ben daar nog vreemd*, nog niet bij de anderen bekend. *Ik ben daar geen vreemdeling meer*, ik ben niet meer onkundig van hetgeen daar omgaat. *Hij is in de wiskunde nog een vreemdeling*, hij heeft er nog weinige kennis van.

VREES, zie ACHTING.

VREES, zie ANGST.

VREESSELIJK, zie AFGRIJSELIJK.

VRETEN, zie ETEN.

VREUGDE, zie BLIJDSCHAP.

VRIENDSCHAP, GENEGENHEID.

Betrekking van welwillendheid. VRIENDSCHAP, in het algemeene gebruik, is zulk een wederkeerige omgang, waarin men elkanders voorſpoed met genoegen ziet, en daartoe, waar de gelegenheid zich voordoet, be-

Digitized by Google

hulpzaam is. GENEGENHEID is een bijzonder perſoonlijk welgevallen in eenen anderen, waarvan het genoegen ſcheppen in deszelfs voorſpoed, en de zucht om dien te bevorderen, een natuurlijk gevolg is. *Vriendſchap* is de tegenſtelling van *vijandſchap*; *genegenheid* die van *haat*. Men leeft in *vriendſchap* met iemand; men knoopt *vriendſchap* met iemand aan; men hernieuwt eene afgebrokene *vriendſchap*. Men boezemt eenen anderen *genegenheid* in; men wint deszelfs *genegenheid*; men gevoelt *genegenheid* voor iemand. *Genegenheid* is bepaaldelijk eene geſtemdheid des gemoeds; *vriendſchap* uit zich door handelingen. Men verſtaat daaronder ook eene eenvoudige daad van welwillendheid of dienstbetooning, zonder dat daarbij juist van eene van beide zijden *genegenheid* behoeve plaats te hebben. *De eene vriendſchap is de andere waard.* In de dagelijkſche taal, wordt ſomtijds *genegenheid* voor liefde gebezigd. *Dat meisje ſchijnt voor dien jongman genegenheid te hebben.*

VRIJ, zie ONAFHANKELIJK.

VRIJ, VRIJMOEDIG, VRIJPOSTIG.

VRIJMOEDIG is degene, die zijn gemoed vrijelijk openbaart. VRIJPOSTIG is hij, die van de hem toegelatene vrijheid een te ſtout gebruik maakt. VRIJ komt in beide beteekenisſen voor, maar, voor *vrijpostig*, meestal met bijvoeging van *al te: al te vrij*. Wanneer men zegt: *mag ik zoo vrij zijn, u dit te vergen*, is dit zoo veel als zeide men, *mag ik zoo vrij-*

Digitized by Google

vrijmoedig zijn, dat is, *mag ik vrijelijk mijn gemoed u openbaren*, (en u te kennen geven, dat het mij aangenaam zoude zijn, indien gij dit wildet doen.) Het behoort tot de minder beſchaafde ſpreektaal, daarvoor *vrijpostig* te zeggen, namelijk tot de taal dergenen, die, bij gebrek van genoegzame verſtandsbeſchaving, gewoon zijn de begrippen met elkander te verwarren. *Vrijmoedig* te zijn is, in vele gevallen, eene deugd, in ſommige een kenmerk van grootheid van ziel; maar *vrijpostig* altoos eene onhebbelijkheid. De *vrijmoedige* denkt en ſpreekt *vrij*, hij is gewoon iemand *vrij* aan te zien, *vrij* met iemand te verkeeren, in zijne handelingen *vrij* te werk te gaan. Wanneer men van den *vrijpostigen* zegt, dat hij dit alles *al te vrij* doet, is dit ſlechts eene verzachtende ſpreekwijs; want hij veronachtzaamt de welvoegelijkheid en goede zeden.

VRIJDOM, zie VRIJHEID.

VRIJHEID, VRIJDOM.

De toeſtand van iemand, die, of van iets, dat, in de verſchillende beteekenisſen van het woord, *vrij* is, heet VRIJHEID; daarentegen heet de toeſtand van iemand, die, of van iets, dat ergens van *bevrijd* is, VRIJDOM; vooral, wanneer datgeen, waarvan hij bevrijd is, uitgedrukt wordt. *De vrijheid van den ſtaat. Iemands vrijheid van denken, doen, laten*, enz. *Wij verkregen vrijdom van lasten. Vrijdom van zorgen, gevaren, ſchulden*, enz. Voor het

Digitized by Google

regtsgebied eener ſtad, plagt men het eene en het andere woord te gebruiken. *Hij werd uit ſtad en vrijheid gebannen. Binnen den vrijdom van Utrecht.*

VRIJMAKEN, BEVRIJDEN, VAN IETS BEVRIJDEN, VOOR IETS BEVRIJDEN, VRIJSTELLEN.

Naar aanleiding van het vorig artikel, beteekent VRIJMAKEN *vrijheid* verſchaffen, BEVRIJDEN, *vrijdom* doen verkrijgen; dat is, het laatſte ziet bepaaldelijk op het wegnemen van iets, dat iemands vrijheid belemmert, het eerſte wil zeggen, dat men vrijheid geeft aan iemand, die te voren daarvan verſtoken was. Van zeer nabij is dus de zin van beide woorden verwant. Zegt men: *Washington, La Fayette en Rochambeau, hebben Noord-Amerika vrijgemaakt*, zoo geeft men te kennen, dat zij aan dat land eenen ſtaat van vrijheid verſchaft hebben, dien het te voren niet bezat. Bezigt men, bij hetzelfde gezegde, in plaats van *vrijgemaakt*, het woord *bevrijd*, zoo heeft dit de bedoeling, dat het land, door toedoen van die mannen, ontheven werd van de afhankelijkheid, waarin het zich te voren bevond. Maar BEVRIJDEN, op zich zelf, heeft tweederlei zin, naardat de aanduiding van datgeen, waarvan men bevrijd wordt, door middel van het voorzetſel *van*, of van het voorzetſel *voor* geſchiedt. Men BEVRIJDT VAN IETS, waarvan de last reeds drukt. Men BEVRIJDT VOOR IETS, waarvan de last nog eerst te duchten is. — VRIJSTELLEN heeft eenen meer beperk-

Digitized by Google

perkten zin, en ziet bijzonder op het opheffen van eene verpligting. *Hij is, om zijne doofheid, van de loting vrijgeſteld.*

VRIJMOEDIG, zie VRIJ.

VRIJPOSTIG, zie VRIJ.

VRIJSTELLEN, zie VRIJMAKEN.

VRIJSTER, zie VROUW.

VRIJUIT, RONDUIT.

Zonder ſchroom, bewimpeling, of achterhoudendheid. *Ik zeide hem ronduit, dat ik van dien voorſlag niets meer hooren wilde. Spreek altijd vrijuit, wat er op uw hart ligt.* Beide beteekent zonder ſchroom; maar in VRIJUIT ligt het denkbeeld, dat men allen ſchroom ter zijde ſtelt; in RONDUIT, dat men geenen ſchroom kent.

VRIJWILLIG, zie GAARN.

VROED, zie VERSTANDIG.

VROLIJKHEID, zie BLIJDSCHAP.

VROOM, zie DAPPER.

Digitized by Google

VROOMHEID, zie DEUGD.

VROUW, WIJF, WIJFJE, VROUWMENSCH, VROUWTJE, JONGE DOCHTER, VRIJSTER, FREULE, MEVROUW, VROUWE.

Een perſoon van de ſchoone kunne. De algemeene benaming is thans VROUW, offchoon die oorſpronkelijk meer aan WIJF eigen is. *Wijf*, namelijk, oulings *wif*, en het zelfde woord als het franſche *oeüf*, beteekende oudtijds baarmoeder, gelijk men in de *paraphraſis euangelica*, een frank-duitsch handſchrift van hoogen ouderdom, in 1799 te Bamberg gevonden, van Elizabeth leest: *that wif wurdi giscapu ihred the wuinter fordgeng thes geres getal, endi Johannes quam an luides licht*, (de baarmoeder werd gevormd [kreeg haren vorm] tot de tijd of dragt omging, het volle getal [van maanden], en Joannes kwam aan het daglicht.) *Ooi*, (wijfje van een ſchaap,) *wijer*, *ei* zijn daarmede blijkbaar verwant. Niets natuurlijker ook, dan dat de vrouw naar het kinderdragen en zogen genoemd werd, dat niet ſlechts tot haren pligt en hare beſtemming behoort, maar haar wezen, het in het oog loopende van hare vorming uitmaakt. In het oudſchotsch beteekende *oi* eene vrouw; en dit mag wel het eigenlijke ſtamwoord zijn van *wif*, en al de overige, waarbij de beteekenis van voeden heerscht. Bij de engelſchen noemt de man zijne vrouw *my wife*, en zegt men *to take a wife*, eene vrouw nemen; ook in onze taal had die benaming eertijds niets beleedigends. Zoo,

in

Digitized by Google

in de bijbelvertaling: *man ende wijf ſchiep hijſe.* En bij M. STOKE: *ſyn wyf Lutgaert, die hy lief had ende waert.* Sedert evenwel, is het daarmede gegaan, gelijk met vele andere woorden, aan welke het gebruik eenen zin van hatelijkheid of verachtelijkheid gegeven heeft, waarvoor noch in de vorming, noch in de oorſpronkelijke beteekenis, grond was. Het verkleinwoord *wijfje*, anders aan het vrouwelijk geſlacht van dieren toegeëigend, wordt nog wel van den man tot zijne vrouw, bij wijze van liefkozing, gebezigd: *wel wijfje, hoe gaat het? hoor eens, wijfje lief!* maar overigens wordt *wijf* thans ſlechts met verachting gezegd voor een gemeen, ruw, onbeſchoft, of boosaardig vrouwsperſoon, anders VROUWMENSCH, waarbij de bijvoeging van *mensch*, in het onzijdige geſlacht met verachting gebezigd, het edeler begrip, dat in *vrouw* heerscht, wegneemt. *Vrouw* namelijk is, oorſpronkelijk, iets geheel anders, dan *wijf*, en of in het bijzonder de betrekking aanduidende van de vrouw tot den man, gelijk in de bijbelvertaling: *ſy wert hem ter vrouwe, ende hy haddeſe lief*, of wel eene toekenning van dezelfde waardigheid, waarvoor men, bij eenen man, den naam van heer gebruikt, in welken zin het woord, reeds bij onze vroege ſchrijvers, van *wijf* onderſcheiden werd, als bij M. STOKE: *hi, en vrouwe Gheve, ſyn wyf; ſyn wyf, vrouwe Peternelle*, enz. Met deze laatſte beteekenis ſtrookt de gewone afleiding, van *frauja* bij ULPHILAS, *fro* bij OTT-

FRIDUS, angels. *frea*, heer. Eene andere afleiding, en daarmede zoude de eerstaangevoerde beteekenis beter vlijen, is van *vro*, bij OTTFRIDUS ook *fro* en *frou*, nog overig in ons *vrölijk*, en het stamwoord van *vreugde*, dat in het oudnederfaksisch *vroude* gespeld werd, gelijk wij ook oulings *vervrouden*, *vervrouwen* hadden, thans *vervrolijken*. *Vroude* (*vrouw*) zoude dan oorspronkelijk de eigenaardige benaming geweest zijn, door den man jegens zijne huisvriendin gebezigd, en *mijne vrouw* zoo veel zeggen, als *mijne vreugde*. Hoe het daarmede zij, het woord is eerst in later tijd algemeener van beteekenis geworden, en, in plaats van het vroeger gangbare *wijf*, voor evenveel welken persoon van het vrouwelijk geslacht gebezigd. *Er waren meer mannen, dan vrouwen. Gehuwde en ongehuwde vrouwen.* Nogtans heeft het tegenwoordig gebruik ook de beide vorige bepaaldere beteekenissen behouden, en men zegt zoo wel *vrouw*, ter onderscheiding eener gehuwde van eene ongehuwde: *een meisje tot vrouw nemen*, als ook in den zin van meesteres: *gehoorzaam uwen heer en uwe vrouw. De vrouw eener ambachtsheerlijkheid.* Deze laatste beteekenis, in zeker opzigt strijdig met de andere, als de ongehuwde meesteres niet uitsluitende, wettigt dan ook het gebruik van *vrouw*, VROUWE, of MEVROUW, als eertitel, zelfs voor eene ongehuwde, gelijk ten aanzien van vrouwelijke personaadjen van den hoogsten rang, en ook voor deze alleen, plaats heeft: *mevrouw de prinfes Marianne*. Overigens is

me-

Digitized by Google

meyrouw, eigenlijk, de eertitel van gehuwde vrouwen, wier mans eenen aanzienlijken ſtand bekleeden, als regeringsperſonen, hoogleeraars, regtsgeleerden, geneesheeren, krijgsbevelhebbers, ſchoon het tegenwoordig gebruik die benaming al meer en meer uitbreidt. *Vrouwe* wordt nog aanzienlijker geacht, *vrouw* daarentegen, met bijvoeging van den naam, alleen jegens vrouwen van geringen ſtand gezegd. Niettemin is wel ontegenzeggelijk *vrouw*, zonder, en *vrouwe*, met de achterſlepende *e*, een en hetzelfde woord. Het verſchil laat zich verklaren uit het ſoortgelijk ſpraakgebruik der engelſchen, die hun *madam*, met, of zonder *d*, (*ma'am*,) of nog korter, (als ware het *mam*,) uitſpreken, naarmate zij meer of minder eerbied willen betoonen. *Vrouwtje* is eene gemeenzame toeſpraak tot eene vrouw van lageren ſtand. Zie over *jonkvrouw*, *juffer*, *juffrouw*, *mejufvrouw*, op DOCHTER. — JONGE DOCHTER is de wettelijke benaming eener ongehuwde. Men ſpreek ook daarmede meisjes van burgerlijken ſtand aan, die men oordeelt niet op den titel van juffer gezet te zijn. VRIJSTER, anders ook wel in het algemeen het zelfde als *jonge dochter*, bezigt men, als toeſpraak, alleen jegens dienstboden. Het vreemde FREULE, van het hoogd. *fräulein*, (eigenlijk vrouwtje,) is uitſluitenderwijze de titel van adellijke jonge dochters.

VROUWACHTIG, VROUWELIJK.

Als eene vrouw. VROUWELIJK is, in het algemeen, eener vrouw eigen. *Vrouwelijke bezigheden.*

Het vrouwelijke geſlacht. Den vrouwelijken vate, als het ſwakſte, eere gevende. Bijbelv. "VROUWACHTIG is tot vrouwen genegen. *Hij is te vrouwachtig, om met eenen post van dien aard bekleed te worden.* In zoo verre, verſchillen de beide woorden ten eenenmale. Maar zij komen daarin overeen, dat beide voor *als eene vrouw* kunnen gebezigd worden. Evenwel ook dan met dit onderſcheid, dat men *vrouwelijk* van vrouwen zelve zegt: *zij ziet er niet vrouwelijk uit; dat was een echt vrouwelijk denkbeeld. Vrouwachtig*, daarentegen, van mannen: *hij heeft een vrouwachtig voorkomen.*

VROUWE, zie VROUW.

VROUWELIJK, zie VROUWACHTIG.

VROUWTJE, zie VROUW.

VRUCHTEN, OOFT.

OOFT is, in de uitgeſtrektſte beteekenis van het woord, de benaming ſlechts van zulke eetbare vruchten van het groeijend rijk, die hare zaadkorrelen met eene vleezige bedekking omgeven hebben, gelijk wijndruiven, ananasſen, meloenen, enz. In bepaaldere beteekenis, verſtaat men door *ooft* alleen boomvruchten van den gezegden aard, als granaten, enz.; in den engſten, en misſchien allereigenlijkſten zin, en-

enkel appelen, of peren. VRUCHTEN zijn, in de eerſte plaats, alle eetbare voortbrengſelen der verſchillende plantgewasſen, zoo als boomvruchten, peulvruchten, veldvruchten (koren), enz. In ſpraakkunſtigen aard verſchilt bovendien het woord van het vorige daardoor, dat *ooft*, ſchoon niet dan enkelvoudig, altoos eene veelheid beteekent, en dus in zoo verre met het meervoud *vruchten* overeenſtemt, terwijl het enkelvoud *vrucht*, hoezeer mede de beteekenis eener veelheid kunnende hebben, als: *hoe ſchotiger erwtſtroo, hoe minder vrucht*, ook van eenen appel, enz. kan gezegd worden. Dat POOT, met zinſpeling op den twistappel, zingt: *laat toch dit ooft niet heel, doorſnij het*, is eene dichterlijke vrijheid, maar geen regel van navolging; en men behoort niet te zeggen: *een appel is*, maar wel: *appelen zijn een ſmakelijk ooft*. Voorts wordt *vrucht*, geenszins *ooft*, voor zoo wel nog ongeboren, als jonggeboren dierlijke en menſchelijke ſchepſelen gebezigd; gelijk wij in den bijbel lezen: *'t ſal de vrucht uwer beesten, ende de vrucht uwes lants, opeten*; mitsgaders: *ſlaen een ſwangere vrouwe, dat haar de vrucht afgaat*. Voorts, de opbrengst, de uitwerking, het gevolg, van evenveel welk ding: *zoo lang hij leeft, geniet hij de vruchten van dat goed*. (Van hier *vruchtgebruik*.) *Dat zijn de gewone vruchten van een goed gedrag. De heilloozo vruchten van twist en tweedragt*. Ook in het enkelvoud voor baat, voordeel: *ik zal er weinig vrucht van trekken. Dat kan geen vrucht doen*. In zamenſtel-

ſtelling: *pennevrucht*, voor een uit de pen gevloeid optel. In eenen met dit laatſte verwanten, figuurlijken, zin, wordt ook *ooft* gebezigd, doch enkel als dichterlijk beeld, niet in den gewonen ſtijl. *Hier 's ooft uit Pindus lugten.* P. BAKKER. Zie verder BOOMVRUCHT.

VULLEN, VERVULLEN.

Vol maken. Tegen den gewonen aard der voorzetſels van zamenſtelling, heeft hier het eenvoudige woord eenen ſterkeren zin, dan het zamengeſtelde. De reden is, dat alleen VULLEN in de eigenlijke beteekenis, en ook (de zamenſtelling *vulwoord*, voor ſtopwoord, uitgezonderd,) in de eigenlijke beteekenis alleen, gebezigd wordt. *Eene kan vullen. Een glas vullen. Eene lantaarn vullen. Bedden vullen.* Niet, dat VERVULLEN juist altoos bij wijze van figuur zoude voorkomen; — maar ook, wanneer het op de meest eigenlijke wijze gebruikt wordt, ligt daarin noch het volſtrekte begrip van *vol*, noch het eigenlijke begrip van *maken*; het heeft dan eerder den zin van, in eenige ruimte, veel plaats innemen. *Weldra was de zaal met gewapenden vervuld.* In de eigenlijke beteekenis zegt men: *eene maat vullen.* Met *vervullen*, wanneer *maat* oneigenlijk genomen wordt: *de maat der ongeregtigheid vervullen.* Voorts: *iemand met wijsheid, met gramſchap, vervullen*, niet *vullen. Iemands verlangens en wenſchen vervullen* is

is daaraan voldoen. *Zijne eigene verpligtingen* of *beloften vervullen*, die volbrengen.

VURIG, zie HEET.

VUUR, zie HEET.

VUURMOND, zie MUSKET.

VUURROER, zie MUSKET.

W.

Digitized by Google

W.

WAAIJEN, zie BLAZEN.

WAANWIJS, zie EIGENWIJS.

WAAR, WAARÅCHTIG, WÅARACHTIG.

Stellig zeker. Men heeft ſoms getwijfeld, of niet WAARACHTIG, hoezeer met den klemtoon op de tweede lettergreep uitgeſproken, ſlechts eene gelijkenis, eenen zweem van WAAR ware, even als *groenachtig*, *zilverachtig*, ſlechts eenen zweem van groen, eene gelijkenis van zilver aanduidt; doch die twijfel rust enkel op een misverſtand omtrent de beteekenis van den uitgang *achtig*. *Waardchtig* is onafſcheidelijk aan de waarheid verknocht. *De ware God. De waarachtige God.* De eerſte uitdrukking is de tegenſtelling van eenen valſchen god; de tweede toont ons God aan als het volmaakte wezen, in wien niets dan waarheid is. Zie VOORWAAR. Dit neemt even-

Digitized by Google

evenwel niet weg, dat men ook een ander *waarachtig*, met den klemtoon op de eerſte lettergreep, kan bezigen, en dan in den zin van ſlechts naar waarheid zweemende. HUIJGENS heeft daarvan den kwinkſlag van een zijner ſneldichten gemaakt:

Het is waerachtigh Jan,
Gy zyt een eerlyck man;
Waerachtigh is het: maer
Dit is wat min als waer.

WAARACHTIG, zie WAAR.

WAARACHTIG, zie VOORWAAR.

WAARBORGEN, zie BORG BLIJVEN.

WAARD (bijvoegelijk woord), zie DIERBAAR en VERDIENEN.

WAARD, GASTHEER.

Iemand, die een', of meer perſonen, herberging, voedſel, en de noodige oppaſſing verſchaft. Een *gast* is zoo wel een vreemde, die voor geld, in eene herberg ſpijst, of zijn' intrek neemt, als ook een vriend, die ergens ter maaltijd, of tot verblijf genoodigd is. De laatſte alleen, evenwel, noemt dengenen, die hem herbergt, zijnen GASTHEER; den herbergier, die daarvoor geld aanneemt, noemt men WAARD; als in het ſpreekwoord: *Gelijk de waard is,*

is, vertrouwt hij de gasten. Of in de ſpreekwijs: *buiten den waard rekenen*, dat is, zijne rekening verkeerd maken. Nogtans is *waard* (de hoogduitſchers zeggen *wirth*, en ook *gastwirth*,) eigenlijk de man of heer van den huize, en als zoodanig van gelijkſoortigen oorſprong als de vrouw, zijnde de *vroude*, of vreugde van den man. Zie VROUW. Die algemeene beteekenis is echter niet in gebruik. Alleenlijk wordt het mannetje van eenen eend *waard* geheeten.

WAARDE, WAARDIJ.

Het denkbeeld van de deugdelijkheid eener zaak, met betrekking tot den prijs. In dit opzigt, zijn beide woorden, WAARDE en WAARDIJ, ſchier onverſchillig te gebruiken. *Een uurwerk van groote waardij*, of *waarde*. *Gij zult er de waardij*, of *de waarde van betalen*. *Dit is eene zaak, waarvan de waardij*, of *de waarde, naauwelijks te berekenen is*. *Van geene mindere waardij*, of *waarde*. Het eenige onderſcheid beſtaat daarin, dat, wanneer men *waardij* leest, ſtellig te kennen gegeven wordt, dat men in dezen zin, en in geenen anderen, wil ſpreken. *Waarde*, namelijk, heeft ook den ruimeren zin, van de ſchatting der deugdelijkheid in het algemeen, zonder betrekking tot eenigen prijs. Zoo onderſcheidt men innerlijke, wezenlijke, van uiterlijke, toevallige, *waarde*, niet *waardij*; en men ſpreekt van de *waarde*, niet *waardij*, der wetenſchappen, enz. Het is eene wetsbepaling, dat een wisſelbrief de ontvan-

Digitized by Google

vangen *waarde*, en waarin, moet vermelden; de *waardij* van eenen wisselbrief zoude de beursprijs zijn, waarvoor men denzelven voor den vervaltijd, tot geld kan maken.

WAARDEREN, zie ACHTEN.

WAARDEREN, zie BEGROOTEN.

WAARDIG, zie DIERBAAR en VERDIENEN.

WAARDIJ, zie WAARDE.

WAARLIJK, zie VOORWAAR.

WAARNEMEN, zie AANMERKEN.

WAARNEMEN, zie BEMERKEN.

WAARNEMEN, zie BETRACHTEN.

WAARNEMING, OPMERKING.

Het erlangen eener bewustheid door oplettendheid. OPMERKING zegt men van hetgeen toevallig de oplettendheid tot zich trekt; WAARNEMING van datgeen, waartoe men die opzettelijk heeft aangewend. *Newton's opmerking van het vallen eens appels van eenen boom, deed hem, zegt men, het eerst de wet van*

Digitized by Google

van den val der ligchamen vermoeden. Volgens de laatſte waarneming, is het water aan den dijk nog een' halven voet gerezen.

WAARZEGGER, zie PROFEET.

WACHTEN (ZICH), zie ACHT (ZICH IN) NEMEN.

WAGEN, zie RIJTUIG.

WAGEN, zie DURVEN.

WAKEN, NACHTBRAKEN.

Zich van ſlaap of nachtrust onthouden. WAKEN, op zich zelf, is eigenlijk *niet ſlapen.* In den hier bedoelden zin, bijzonder met betrekking tot den gewoonlijk tot ſlapen beſtemden tijd genomen, beteekent het bepaaldelijk des nachts opblijven, met oogmerk, om voor de veiligheid en het behoud van perſonen of goederen zorg te dragen. *Terwijl, om het timmeren, de venſters uit den voorgevel genomen zijn, waken wij met ons drieën, beurt om beurt.* Inzonderheid, om eenen zieken op te paſſen. *Hij is reeds zoo veel beter, dat er niet meer bij hem gewaakt wordt.* NACHTBRAKEN, daarentegen, is opblijven, uithoofde van bezigheden. *Gij zelf hebt genachtbraakt, om achter den latijnſchen ſtijl van Romes vraagbaken te komen.*

WAKKER, zie RUSTIG.

WAL,

Digitized by Google

WAL, VEST, SCHANS, BOLWERK, MUUR.

Een van ſteen gebouwde, of van aarde opgeworpen wand tot beſchutting. MUUR onderſtelt, dat de bouwſtof uit ſteenen beſtaat, en is van algemeener beteekenis, dan wij tot de vergelijking met de andere woorden bedoelen. Elke van ſteen gebouwde wand, van een huis, eene kamer, eenen tuin, enz. wordt namelijk *muur* geheeten. Maar ook ſommige ſteden zijn met *muren*, of eenen *ringmuur*, omringd, waarin eertijds derzelver voorname ſterkte beſtond. *De muren met ſtormladders beklimmen. Binnen de muren der ſtad.* Van daar, de *muurkroon*, waarmede de Romeinen hem, die de eerſte was in het beklimmen van den muur eener vijandelijke ſtad, pleegden te verſieren. Sedert de invoering van het geſchut, verkoos men ter bevestiging van ſteden en ſterkten, van aarde opgeworpen wanden, in welke de doordringende kogel zijne kracht verliest, en waardoor alzoo minder gevaar van bres ſchieten is. Deze zijn het, aan welke men den naam van WAL, of *wallen* geeft. *De wallen werden geſloopt. Op de ſtadswallen wandelen. Wal* heeft insgelijks eene algemeenere beteekenis, en wordt voor elken van aarde opgeworpen wand, of dam gezegd; ook voor waterkant: *het ſchip ligt aan den wal; langs den wal zeilen.* VEST is het meer bepaalde woord voor de omringing eener ſtad of ſterkte, doch laat dit in het midden, of dezelve uit *muren*, of uit *wallen* beſta. Van daar *vesting.* SCHANS duidt ſtellig eenen ſtads- of vestingwal aan, vanwaar: *ſchanskorven*, voor met aarde

Digitized by Google

gevulde korven, waarachter zich eene krijgsbende voor het vijandelijk geſchut verbergt. Eigenlijk, evenwel, verſtaat men onder *ſchans*, eene afzonderlijke vestingbouwkunſtige verſchanſing, gemeenlijk van eéne vier-, vijf- of zeshoekige gedaante. Ook is *ſchans* een ſcheepswoord, beteekenende de ſterkte van de ſtuurplecht; van hier *ſchanslooper*, met de beteekenis van een ruime, dikke zeemanskapot, zie KAPOT, waartegen *ſchanslòopſter* in den zin van legerhoer gebezigd wordt, en *ſchanslooper* ook een oud, ſlecht paard beteekent, een' knol, dien men achter de ſchans jaagt. BOLWERK heeft de zuivere beteekenis van vestingwal, zonder meer.

WALM, WASEM, ROOK.

De beide laatſte woorden zijn reeds hierboven met *damp* en andere vergeleken, zie DAMP; — WALM is een geringe graad van WASEM, en ook van ROOK. *Daar ging een walm op*, zegt men van eenen damp, wiens eigenſchappen nog te weinig kennelijk zijn, dan dat men zoude weten, waaraan dezelve toe te ſchrijven is. *Iets een' walm, of een walmpje, opkoken* is eene keukenſpreekwijs, voor een weinig opkoken. Zoo zegt men: *het water begint reeds te walmen*, wanneer men de uitdamping nog te gering acht, om daarvoor *waſemen* te gebruiken. Met *rook* ſtaat het woord in die verhouding, dat brandende ligchamen *rook*, ſmeulende *walm* geven. *De walm van doove kolen kan ſomtijds verſtikkende zijn.*

WAM-

Digitized by Google

WAMBUIS, KAMIZOOL, BORSTROK, VEST,

Zekere mansonderkleeding voor het bovenlijf. WAMBUIS had ſlechts eertijds die beteekenis, en was dat gedeelte van de manskleeding, hetwelk men onder den mantel droeg, en dat met mouwen en korte ſchooten, het lijf tot aan de heupen bedekte. Thans beteekent het de korte bovenkleeding, welke werklieden, in de plaats van eenen rok, gewoon zijn te dragen. KAMIZOOL was voor dezen de benaming van het korte onderkleed, toen ook met ſchooten voorzien, hetwelk men onder den rok droeg, en waarvoor thans eene andere ſoort, bij de kleermakers VEST geheeten, zonder ſchooten, in zwang is gekomen. Sedert is *kamizool* nog wel overig, als de benaming van eene wollen of linnen lijfsbedekking, hetzij onder of boven het hemd gedragen, anders BORSTROK genoemd; welk laatſte woord ook de benaming van een dergelijk kleedingſtuk voor vrouwen is.

WANBEDRIJF, zie MISDAAD.

WAND, MUUR.

Het loodregte ligchaam, hetwelk zoo wel eene kamer van een gebouw op zich zelf, als ook het gebouw zelf van andere gebouwen affcheidt. Een MUUR is altoos van ſteen; een WAND kan ook van hout zijn.

WANDELEN, zie GAAN.

Digitized by Google

WANDELEN, KUIJEREN.

Zich, verlustigings- of gezondheidshalve, in de open lucht, vertreden. In het woord WANDELEN ligt, even als in het hoogd. *wandeln*, *verwandeln*, het denkbeeld van verwisſelen, veranderen; het beteekent dus zoo veel als den eenen weg voor den anderen verwisſelen. Hetzelfde denkbeeld ligt in KUIJEREN, dat een voortdurend werkwoord ſchijnt te zijn van *keeren*. Wanneer men gaat *wandelen*, of *kuijeren*, heeft men gemeenlijk niet het oogmerk, om zich naar eene beſtemde plaats te begeven, maar enkel, om dien weg in te ſlaan, die het aangenaamst voorkomt, en dan weder huiswaarts te keeren, waarbij dan ook geene reden is, om niet van den eenmaal ingeſlagen weg af te gaan en eenen beteren te kiezen. *Kuijeren* wordt meer gezegd, dan geſchreven. *Wandelen* behoort tot den deftigſten ſtijl, zoo wel als tot de gemeenzaamſte ſpreektaal. Ook heeft *wandelen*, niet *kuijeren*, de figuurlijke beteekenis van verkeeren, zich gedragen; vooral in den ſtijl der godgeleerden. *Naar den geest wandelen. Welgelukzalig is de man, die niet en wandelt in den raad der goddeloozen.* Van hier *wandel*, in den zin van gedrag of levenswijs. Zie LEVENSWIJS.

WANEN, zie ACHTEN.

WANG, KOON.

Het vleezige gedeelte des aangezigts, onder de oogen. WANG komt voornamelijk in den deftigen ſchrijf-

Digitized by Google

ſchrijftrant voor; KOON is in het dagelijkſche leven gebruikelijk. *Eene dikke koon hebben.* *De blos der gezondheid ligt op zijne wangen.* *Wang*; niet *koon*, is ook van verder overdragtelijk gebruik, voor zijdſtukken van verſchillenden aard. Zoo ſpreekt men van *wangen* aan eene vrouwenmuts; van *wangen* in een haardijzer. Als ſcheepswoord, verſtaat men onder *wangen*, zekere ſterke houten, waarmede de mast, of iets anders, dat zwak is, belegd wordt, om het te verſterken en vaster te maken. Van daar *wangen*, als werkwoord: *eenen mast wangen*, van zoodanige houten voorzien.

WANGEBRUIK, MISBRUIK.

MISBRUIK is, in ſpraakkunſtige vorming, van tweederlei aard. Het is, of de daad van *misbruiken*, als: *misbruik maken van iemands toegevendheid;* en dan ziet het eigenlijk ſlechts op een enkel bedrijf, of wel, het is eene zamentrekking van *misgebruik*, met het woord *gebruik* in den zin van gewoonte; en in dit geval beteekent het eene laakbare, tot gewoonte gewordene, handelwijs, gelijk in: *misbruiken verbeteren*, — *wegnemen*, — *afſchaffen*, — *invoeren.* WANGEBRUIK is blijkbaar eene zamenſtelling van het kwaad beteekenend voorzetſel *wan* en het naamwoord *gebruik*, niet in den zin van gewoonte, maar als de daad van het werkwoord gebruiken; het beteekent dus een kwaad, dat is verkeerd, gebruik, gelijk in: *die dingen zijn, door wangebruik, geheel bedorven.*

Digitized by Google

WANGEDROGT, zie MONSTER.

WANGUNST, zie AFGUNST.

WANKELEN, WAGGELEN, WIGGELEN, WAPPEREN.

Uit mangel aan de noodige vastheid heen en weer ſchudden. *Eene tafel* WAGGELT, wanneer zij niet vast ſtaat. Zeer diklijvige menſchen, of dieren, met zwakke beenen, hebben eenen *waggelenden* gang. WIGGELEN beteekent hetzelfde, doch het wordt, om de ſcherpere klinkletter, van kleine dingen, of van eene zwakkere beweging, gebruikt; een tafelkomfoor *wiggelt* onder het bord, wanneer de pooten niet gelijk zijn. WANKELEN is eene dergelijke beweging, met gevaar van vallen vergezeld. Eene oneffenheid in den weg kan ligt iemand, die anders vast ter been is, in het gaan doen *wankelen*. Van daar heeft het laatſte woord ook de figuurlijke beteekenis van onzekerheid, onbeſtendigheid. *In zijn geloof wankelen. Hij was eerst onverzettelijk, maar nu begint hij te wankelen.* WAPPEREN komt, met de vorige woorden, in eigenlijke beteekenis, in zoo verre overeen, dat het van eene dergelijke beweging gezegd wordt, met het nevenbegrip nogtans van een daarmede gepaard kletterend geluid. *Met eene vlag wapperen. Het venſter ſtaat te wapperen.* Figuurlijk zegt men *wapperen* en *waggelen*, maar niet *wiggelen*, voor onvast zijn in gevoelens, zonder dat daarbij evenwel het begrip van een overſlaan tot een ander gevoelen, zoo zeer als bij *wankelen*, heerscht.

WAN-

Digitized by Google

WANNEER, ALS, ZOO, BIJALDIEN, INDIEN.

Voorwaardelijke voegwoorden. Tusſchen de drie eerſte en de beide laatſte, is, in de eerſte plaats, dit ſpraakkunſtig verſchil, dat INDIEN, BIJALDIEN en ZOO, zoo wel met eene aanvoegende als met eene aantoonende wijs kunnen verbonden worden, naar dat het al of niet twijfelachtige of onzekere der uitdrukking het medebrengt, terwijl bij ALS en WANNEER alleen de aantoonende wijs kan te pas komen; (bij *als* ook wel de aanvoegende, maar dan voor *alsof* genomen; in welken zin het hier niet in aanmerking komt.) *Indien*, *bijaldien*, *zoo*, zijn veelal onverſchillig te gebruiken, ook *als* en *wanneer* onderling; doch voor de drie eerſte zijn de twee laatſte niet onverſchillig in de plaats te ſtellen. *Indien* en *bijaldien* zijn zoo veel als IN, of BIJ *geval van* DIEN, even als *zoo* eene uitlating is voor *het* ZOO *zijnde dat*. *Als* is, eigenlijk, een bijwoord van gelijkenis; *wanneer* een voegwoord van tijd. Beide beteekenen eene onderſtelde gelijktijdigheid. Die gelijktijdigheid ligt, bij voorbeeld, in: *indien* (*bijaldien*, *zoo*, *als*, *wanneer*,) *God met ons is*, *wie zal tegen ons zijn?* Maar niet in: *ik zal het doen*, *indien*, of *bijaldien*, *gij het begeert*. Bezigde men hier *als*, of *wanneer*, zoo zoude het ook kunnen beteekenen: ik zal het, juist op dien tijd, dat gij het begeert, doen. Alsdan ware des anderen begeerte niet, gelijk de bedoeling bij de eerſte uitdrukking is, in het onzekere gelaten. In *zoo*, als voegwoord van onderſtelling, zoude op zichzelf geene reden zijn, waarom het niet

Digitized by Google

ook hier voor *indien*, of *bijaldien*, in de plaats te ſtellen ware; maar het is niet verkieslijk, omdat er, in het voorhanden zijnde geval, eene dubbelzinnigheid zoude zijn met het bijwoord *zoo*, in den zin van op de zelfde wijze, anders *zoo als*. *Ik zal het doen, zoo gij het begeert* zoude ook kunnen gezegd worden met de bedoeling van het juist op die wijze te zullen doen, waarop men het begeerde gedaan te hebben.

WANSCHAPEN, zie MISMAAKT.

WANSCHEPSEL, zie MONSTER.

WANSTALTIG, zie MISMAAKT.

WANTROUWEN, zie MISTROUWEN.

WAPENHANDEL (IN DEN) OEFENEN, zie DRILLEN.

WAPENSCHOUW, zie MONSTEREN.

WAPENSCHORSING, zie BESTAND.

WAPENSTILSTAND, zie BESTAND.

WAPPEREN, zie WANKELEN.

WA-

Digitized by Google

WAREN, ZWEVEN.

Van levende, of als zoodanig gedachte, ſchepſelen geſproken: zich voortbewegen, zonder aanwending van eenige werktuigelijke kracht, die anders tot gaan, kruipen, zwemmen, of vliegen vereiſcht wordt. WAREN heeft een nevenbegrip van heimelijkheid; het wordt eigenlijk enkel van ſchimmen, nachtverſchijnſels, of ſpoken, gebezigd. ZWEVEN heeft het nevenbegrip, dat het in zekere verhevenheid boven de oppervlakte der aarde geſchiedt; men gebruikt het van engelen en hemellingen. De vogel *zweeft* ook, wanneer hij, zonder beweging der vlerken, de lucht doorklieft. Overdragtelijk, *zweven* onze gedachten, *zweeft* onze verbeelding, boven de aardſche bekrompenheid, in eene verhevener, denkbeeldige, wereld. Zoo *zweeft* ook eene gedachte voor den geest. *Waren*, of eerder *rondwaren*, wordt, figuurlijk, alleen gezegd voor, met eene ſnoode bedoeling, heimelijk omſluipen.

WARM, zie HEET.

WARMTE, zie HEET.

WASEM, zie WALM.

WATERKEERING, zie DAM.

WEB, WEEFSEL.

WEB is, bij wevers, het op het getouw geſpannen doek. *Een nieuw web opzetten.* WEEFSEL is

Digitized by Google

het gewevene, of de bewerking daarvan. *Fijn van ſtof en weefſel.* Overdragtelijk, is *weefſel* eene zamenloop van heimelijke kuiperijen met eene ſnoode bedoeling. *Welk een weefſel van boosaardigheid!*

WEDER, (WEÊR,) naamwoord, LUCHTSGESTELDHEID.

LUCHTSGESTELDHEID is de benaming van den ſtaat des dampkrings in deszelfs verſcheidenheden, naar de onderſcheidene hemelſtreken en jaargetijden. WEDER, of WEÊR, wordt gezegd van den afwisſelenden ſtaat dier *luchtsgeſteldheid* zelve, onder dezelfde hemelsſtreek, en in het zelfde jaargetijde. *Mooi*, of *ſchoon*, *weder* noemt men eene heldere lucht, zonder buijen, met zonneſchijn bij dag, of maneſchijn bij nacht. De *luchtsgeſteldheid* van een land wordt guurder en ruwer, naarmate men meer noordelijk komt.

WEDER, (WEÊR,) bijwoord, WEDEROM, (WEÊROM.)

WEDER en WEÊR, als bijwoord, duidt eigenlijk eene terugkeering aan, en had, daar men bij terugkeering eene rigting aanneemt, die tegen de vorige overſtaat, oulings ook als voorzetſel, den zin van tegen. Thans heeft het die laatſte beteekenis enkel nog in ſommige zamenſtellingen, als *wederleggen*, *wederſpreken*, enz. In den eigenlijken zin van terugkeering gebruiken wij het nog in de ſpreekwijs *heen en weder*, en voorts in deze en gene zamenſtellingen, als *wederkomen*, (in eene van de beide beteekenis-

Digitized by Google

nisſen van dat woord,) *wederbrengen*, *wederhalen*, enz. Meest echter heeft het de kracht van bij herhaling, gelijk in de andere beteekenis van *wederkomen*, of liever *weder komen*, als: *ik zal wel eens wederkomen;* of van op nieuw, als: *hij is weder gezond geworden.* WEDEROM, of WEÊROM, heeft insgelijks de beteekenis van herhaling, als: *hij deed het wederom;* ook dien van terugkeering, als: *hij keert wederom*, gelijk *wederom zijn* den zin heeft van op zekere plaats terug gekomen zijn. Bovendien duidt *wederom* eene wederkeerigheid aan, die niet in *weder*, op zich zelve, ligt. *Hij zal ons wel eens wederom verzoeken*, dat is: nu wij hem ten onzent onthaald hebben, zal hij ons wel wederkeerig nooden. *Hij zal ons wel weder verzoeken*, zoude beteekenen: hij zal ons wel nog eens nooden. Zie voorts *wederom* met *alweder* en andere woorden vergeleken, op ALWEDER.

WEDER, (WEÊR,) TERUG.

Beide woorden komen daarin overeen, dat daardoor de tegenwoordigheid van iemand of iets op eene plaats, van waar die perſoon of die zaak eenmaal vertrokken of afgezonden was, wordt te kennen gegeven; met andere woorden, beide duiden eene herhaling aan van de tegenwoordigheid van iemand of iets, op zekere plaats. Deze herhaling, nu, is tweeledig te beſchouwen: ten opzigte van den tijd, en ten opzigte van de plaats. Wanneer men het eerſte inzonderheid wil uitdrukken, wordt WEDER gebezigd; bedoelt

Digitized by Google

doelt men voornamelijk het laatſte, zoo zegt men TERUG. Velerlei werkwoorden worden met beide gebezigd, als: *wederkomen*, *terugkomen*, *wederkeeren*, *te gkeeren*, enz. Maar het verſchil tuſſchen deze is altoos, dat de eerſte op de herhaling, wat den tijd betreft, de laatſte, op de herhaling, wat de plaats betreft, doelen. Altoos is daarin ook het begrip eener beweging bevat; maar ook deze is tweeledig te beſchouwen, als eene verwijdering van de plaats van waar, en als eene toenadering tot de plaats waarheen. Het eerſte van deze begrippen wordt uitgedrukt door *terug*, het tweede, door *weder*. Wanneer iemand ons verlaat, zeggen wij, dat hij naar de zijnen *terugkeert*; zijne huisgenooten zien hem *wederkeeren*. Sommige begrippen dulden daarom de zamenſtelling ſlechts met een van beide; de eene met *weder*, de andere met *terug*. Men ziet iemand *weder*, niet *terug*. Van de dwaalſterren zegt men, dat zij ſchijnen, op zekere tijden, eene *teruggaande*, niet *wedergaande*, beweging te hebben.

WEDEROM, zie WEDER, bijwoord; en ALWEDER.

WEDERSTUITEN, zie AFSTUITEN.

WEDERVAREN, BEJEGENEN.

De lotwisſeling, die iemand WEDERVAART, kan aangenaam, of onaangenaam zijn; wanneer men zegt, dat

Digitized by Google

dat hem iets BEJEGENT, zoo ſpreekt men gemeenlijk van iets onaangenaams. De reiziger, die verhaalt, dat hem op zijnen togt niets *bejegend* is, wil zeggen, dat hij geene onaangename ontmoeting gehad heeft. Weinigen zijn er, welken niet zoo wel geluk als ongeluk *wedervaren* is; menigeenen *wedervaart* meer eer, dan hij verdient. Een deurwaarder, die eenen geregtelijken last te verrigten heeft, doet van zijn *wedervaren* ſchriftelijk verſlag; niet zelden is hem eene bitſe *bejegening wedervaren.*

WEDERZIN, zie AFKEER.

WEDSTRIJD, zie KAMP.

WEEDOM, zie VERDRIET.

WEEFSEL, zie WEB.

WEEG (TE) BRENGEN, zie BEROKKENEN.

WEEK, ZACHT.

Tegenſtelling van hard. Wat niet hard is, wijkt ligt voor eene drukking, zonder zijnen zamenhang te verliezen. Wanneer het ons gevoel aandoet, heeft het daarop ſlechts eene ſlaauwe werking. Naarmate men eenige ſtof uit het eerſte oogpunt beſchouwt, noemt men ze WEEK; neemt men de andere eigenſchap in aanmerking, zoo zegt men ZACHT. *Week brood, weeke boter, weeke eijeren.*

Een

Digitized by Google

Een zacht bed, zacht haar, zacht leder. Overdragtelijk, is een *week* geſtel, dat tegen ongemak onbeſtand is; een *week* hart, dat ligt getroffen wordt, en voor evenveel welke indrukken vatbaar is; *iemand week maken, iemands hart week maken,* hem met aandoeningen vervullen. *Zacht* wordt, ook in den eigenlijken zin, van een geluid gezegd, dat het gehoor ſlechts ligt, en tevens aangenaam, treft. *Het zachte geruisch van een beekje.* Ook in het algemeen, niet luide: *ſpreek wat zachter.* Voorts van al wat ligte gewaarwordingen verwekt. *Een zacht licht, zacht weder. Een zachte winter. Een zacht verwijt. Een zacht genoegen. Een zacht beſtuur.*

WEELDERIG, zie DARTEL.

WEENEN, zie GRIJNEN.

WEER, zie SCHAAP.

WEERDRUK, zie HERDRUK.

WEÊRLICHTEN, ONWEÊREN.

Beide onperſoonlijke werkwoorden van de onſtuimigheid van het weder gezegd; WEÊRLICHTEN, van het enkele geflikker van den blikſem, zonder donder; ONWEÊREN van een donderweêr.

WEÊRSPANNIGHEID, zie BEROERTE.

WEÊR-

Digitized by Google

WEÊRSTAAN, zie AANKANTEN.

WEÊRSTREVEN, zie AANKANTEN.

WEÊRWIL (IN) VAN, zie ONAANGEZIEN.

WEÊRZIN, zie WEDERZIN, op AFKEER.

WEETGIERIG, zie BENIEUWD.

WEETGIERIGHEID, zie NIEUWSGIERIGHEID.

WEG, zie STRAAT.

WEG, zie VOORT.

WEGBLIJVEN, zie UITBLIJVEN.

WEGHELPEN, zie VOORTHELPEN.

WEGLEGGEN, zie BERGEN.

WEGNEMEN, zie AFLIGTEN.

WEGSLUITEN, zie OPSLUITEN.

WEGWAAIJEN, zie AFWAAIJEN.

WEIDE, zie BEEMD.

WEIFELEN, zie AARZELEN.

Digitized by Google

WEIGEREN, zie AFSLAAN.

WEILAND, zie BEEMD.

WEINIG, BEETJE.

Eene kleine hoeveelheid. Een WEINIG van iets, is een klein gedeelte daarvan. Een BEETJE, eigenlijk een afgebeten ſtukje, wordt, hoe oneigen ook, met dezelfde beteekenis gebruikt, zonder dat er iets van het denkbeeld van bijten in overblijft, noch zelfs van het denkbeeld van ſtukje, of deel, dan alleen in zoo verre, dat het woord niet anders, dan van eene als zamenhangend gedachte zaak, niet van hetgeen men verſpreide grootheden noemt, te bezigen is. Zoo is *een weinig ziek*, ook *een beetje ziek*. Maar honderd gulden kan men *een weinig geld*, niet *een beetje geld* heeten.

WEL, zie BRON.

WELBEHAGEN, BELIEVEN, GOEDVINDEN, GOEDKEURING, GOEDDUNKEN, GENOEGEN, WELGEVALLEN.

Eigendunkelijke, onafhankelijke verkiezing. BELIEVEN is het woord, waarmede het kind van zijne ouders, de bedjende van zijne meesters, kortom de afhankelijke van zijne meerderen, eene toeſtemming vraagt. *Indien het uw believen*, of *naar uw believen*, *is*, *dat ik*. In de zamenleving, is het voorts een woord van wellevendheid. *Wat is er van uw believen?*

Zoo

Digitized by Google

zoo veel als: wat is van uwen dienst? anders, *wat belieft u?* Van twee perſonen, die beide even veel gezag hebben, om in de zaak te beſlisſen, maar welker beider overeenſtemming daartoe vereischt wordt, vraagt de een des anderen GOEDVINDEN. Of, indien er zulk een verſchil van gezag plaats heeft, dat althans gemeenſchappelijke raadpleging en overleg onderſteld wordt; zoo zegt eene vrouw: *indien het met mijns mans goedvinden is.* GOEDDUNKEN is daaraan ten naauwſten verwant; echter, wanneer iemand zegt: *het dunkt mij, dat het goed is*, of *het dunkt mij goed te zijn*, ſpreekt hij minder ſtellig, en meer als ware het met onderwerping aan eens anders medetoeſtemming, dan wanneer hij zegt: *ik vind het goed.* Het *goeddunken* is dan minder eene eigenlijke bewilliging, dan wel eene meening, een gevoelen. *Ik zal er mijn goeddunken over zeggen.* In GENOEGEN ligt altoos een lijdelijke zin; het is het tevreden zijn met iets, waarover men zelf geene beſchikking heeft gehad. *Ik hoop, dat het door mij verrigte naar uw genoegen zal zijn.* GOEDKEURING, daarentegen, is eene ſtellige daad van meerderheid. *Behoudens uwe goedkeuring.* Voorts is de zin van *goedkeuring* tweeledig; men verſtaat daaronder, of eene beaming en bekrachtiging van eens anders verrigtingen, als: *de aanbeſteding geſchiedt, behoudens de goedkeuring van den minister*, of wel blootelijk eene oordeelvelling, door welke men iets doelmatig of voegzaam keurt, als: *het boek is met kerkelijke goedkeuring uitgegeven.* WELGEVALLEN

Digitized by Google

is, in onderſcheidene opzigten, van eenen anderen aard. Als werkwoord, alleen gebruikelijk in de ſpreekwijs: *zich iets laten welgevallen*, beteekent het tevreden zijn met iets, dat door eens anders toedoen plaats heeft: *zich iemands aanbieding laten welgevallen.* Meestal echter, in vereeniging met *moeten*, en dan in den zin van hetgeen men in den gemeenzamen ſpreektrant eene gedwongene fraaijigheid noemt, *Hij moest het zich laten welgevallen.* Als naamwoord, daarentegen, beteekent *welgevallen* eene hooge mate van, ten eenenmale onafhankelijke, tevredenheid, of behagen. *Een welgevallen aan iets hebben.* Het is het veelal gebruikelijke woord, waarmede zeer hooge perſonaadjen hunne tevredenheid te kennen geven over eene hun bewezene hulde. Zoo behoort *een ingezonden werk met welgevallen ontvangen* tot den vorſtelijken kabinetsſtijl. In eenen anderen zin, en in dezen is het, dat wij het woord hier met de overige aan het hoofd geplaatſte te vergelijken hebben, beteekent *welgevallen* eene volkomene onafhankelijkheid in het beſchikken over iets. De toelating daartoe onderſtelt dan noodwendig eene meerderheid in dengenen, die ze verleent. *Gij kunt daarmede naar welgevallen handelen.* WELBEHAGEN, behalve dat het ook de hoogſte mate van tevredenheid te kennen geeft, bevat, in den anderen, hier te vergelijken, zin, niet ſlechts het begrip van onafhankelijkheid, maar dat van vrijmagtigheid, en is derhalve het meest eerbiedige woord, waarmede men het believen, het goedvinden, de goedkeuring,

het

Digitized by Google

het goeddunken, het genoegen, of het welgevallen eens meerderen kan benoemen. *Indien het uw welbehagen zijn mogt.* Zoo, van God: *des Allerhoogſten welbehagen;* en, als door God zelven geſproken, in den bijbel: *myn raet ſal beſtaen, ende ick ſal al myn welbehagen doen.* In geen der beide laatſte voorbeelden ware een der andere woorden te bezigen. Zelfs in den zin van tevredenheid, is *welbehagen* eene meer eerbiedige bewoording, dan *welgevallen.* Van daar de zamenſtelling: *Godewelbehagelijkheid. De deugdelijkheid en Godewelbehagelijkheid uwer daden.*

WELBESPRAAKT, WELSPREKEND, WEL TER TAAL, SPRAAKZAAM, RAD VAN TONG, WOORDENRIJK.

Alle woorden, met onderſcheidene wijzigingen, vaardigheid in het ſpreken te kennen gevende. WELBESPRAAKT is degene, die het vermogen der ſpraak in alle opzigten tot zijnen dienst heeft; het is daartoe niet genoeg, dat hem geen natuurlijk gebrek noch kinderlijk aanwenſel aankleve, dat hij niet ſtamele, noch hakkele, noch ſtottere, dat zijne ſtem aangenaam en welluidend zij; het moet hem daarenboven niet ontbreken aan klaarheid van begrippen, noch aan hebbelijkheid, om daarvoor, vaardig, gepaste bewoordingen te vinden. In het laatſte opzigt, komt het woord meest overeen met WEL TER TAAL. Hierbij, namelijk, is *taal* niet zoo zeer genomen in den zin van ſpraakkunſtige regelmatigheid, als wel in den oorſpronkelijken zin der mededeeling van gedachten.

Digitized by Google

Om *wel ter taal* te zijn, behoort men dus de vaardigheid te hebben, om aan anderen, op eene duidelijke, verſtaanbare wijze, mede te deelen wat men heeft te kennen te geven, om het even, of dit eigene denkbeelden zijn, of wel ſlechts een te verrigten boodſchap. Niet alle advokaten kunnen even *welbeſpraakt* zijn; maar het is een volſtrekt vereischte voor iemand, die dat beroep wil uitoefenen, dat hij *wel ter taal* zij. SPRAAKZAAM levert een gansch ander denkbeeld op, en beteekent alleen, dat iemand zich gereedelijk in een geſprek inlaat. RAD VAN TONG is, in zeker opzigt, eene tegenſtelling van *ſpraakzaam*; want gelijk het laatſte de bereidwilligheid om in een onderling geſprek te treden bedoelt, wordt *rad van tong* gebezigd van iemand, die maar altoos voortkeuvelt, of klapt, zonder een' ander aan het onderhoud te laten deel nemen. In deze bewoording ligt dus een denkbeeld, dat geenszins ter aanprijzing ſtrekt van iemands gezellige hoedanigheden; van daar, dat men, beleefdheidshalve, ſoms de uitdrukking verzacht, en daarvoor WOORDENRIJK bezigt. Het laatſte toch kan wel een der vereischten zijn, welke men in een woordenboek verwacht, maar is, van eenen perſoon gebruikt, door de bepaalde benoeming der *woorden* alleen, als het ware, eene uitſluiting van het andere voorname deel der ſpraak of taal, de tekennengeving van gedachten namelijk, en geeft dus het begrip altoos, dat, met al den ſtroom van woorden, weinig opmerkingwaardigs gezegd wordt. WELSPREKEND bevat niet alleen de begrippen van

wel

Digitized by Google

wel ter taal en van *welbeſpraakt*; maar beide daarenboven in eenen hoogen graad. Gelijk namelijk *wel ter taal* reeds gezegd wordt van iemand, die zijne tekennengeving op eene duidelijk verſtaanbare wijze doet, noemt men dengenen *welſprekend*, die het door hem voor te dragene op eene zoo innemende wijze weet voor te ſtellen, dat hij den hoorder, zoo niet overtuigt, ten minſte overreedt, en dien zijne gedachten niet alleen verſtaan, maar ook aan- en overnemen doet, ja, deszelfs hartstogtelijkheid weet te treffen, en hem de bepleitte zaak met geestdrift doet omhelzen. Om, tot zulk een einde, *wel te ſpreken*, is nu *welbeſpraakt* te zijn een onmisbaar vereischte; maar *welbeſpraaktheid* duidt enkel het vermogen, of de vaardigheid aan, *welſprekendheid* de daad zelve, de aanwending van dat vermogen, en wel, met bijzondere betrekking tot den hoorder, met eene opzettelijke navolging van zulk eene aanwending van hetzelve, als men in de natuur heeft opgemerkt geſchikt te zijn, om die uitwerking voort te brengen, welke men bedoelt; dat is, (zie KUNST,) eene kunſtige aanwending, waartoe niet alleen doelmatigheid van ſtembuiging, maar ook van houding en gebaren behoort. *Welſprekendheid* is derhalve, naar de gewone, doch juiste, bepaling, *de kunst van overreden*. In zoo verre wij haar met de eigenſchap van *wel ter taal* te zijn hebben vergeleken, behoort daartoe de keus van zulke bewoordingen en ſpraakwendingen, mitsgaders van die orde in de voordragt der denkbeelden, welke men meest geſchikt acht, om op den hoorder

Digitized by Google

den gewenschten indruk te maken. De vereischten der voordragt zelve, namelijk *welbeſpraaktheid*, met doelmatige houding en gebaren gepaard, vorderen eene bijzondere opleiding en oefening, aan welke men den naam geeft van *uiterlijke welſprekendheid*, eene bewoording, waarin het ter onderſcheiding gebezigde bijvoegelijke woord geenszins die overtolligheid heeft, welke men oppervlakkig daaraan zoude toeſchrijven, wanneer men den tweeledigen zin van *ſpreken* zelve uit het oog verliest.

WELDADIGHEID, zie MENSCHLIEVENDHEID.

WELGEBOREN, WELGESCHAPEN, WELGEMAAKT.

Naar de zamenſtelling, beteekenen deze woorden *wel*, dat is, zonder ligchaamsgebrek, ter wereld gekomen. In het gebruik, nogtans, bepaalt zich die beteekenis alleen tot WELGESCHAPEN. *Een welgeſchapen zoon. Eene welgeſchapene dochter.* WELGEBOREN was, oulings, zoo veel als *vrijgeboren*, en dit laatſte eene onderſcheiding van *vrijlaat*, of vrijgelaten ſlaaf. Aan vrijgeborenen, dat is, van hunne geboorte af, vrije lieden, gaf men dan den eertitel van *welgeboren*. Bijzonder werd het woord naderhand een titel voor ſchepenen, of regters ten platten lande. *Baljuw en welgeboren mannen van Rijnland.* Het is thans overig in de zamenſtellingen *weledelgeboren*, en *hoogwelgeboren*, het eerſte als ti-

Digitized by Google

titel voor den aanzienlijken burger-, het laatſte voor den minderen adelſtand, in onderſcheiding van *hooggeboren*, voor den hoogeren adel. WELGEMAAKT ſluit noodwendig het begrip van *welgeſchapen* in zich; maar dit laatſte wordt enkel van jonggeboren kinderen gezegd, en het welgeſchapen kind kan naderhand mismaakt of verminkt worden. *Welgemaakt* zijn volwasſenen, die, welgeſchapen geboren, ook naderhand alle hunne ledematen in de juiste evenredigheid behouden hebben. *Een welgemaakt man.*

WELGEMAAKT, zie WELGEBOREN.

WELGESCHAPEN, zie WELGEBOREN.

WELGESTELD, GEGOED, BEMIDDELD, VERMOGEND, RIJK.

WELGESTELDE *lieden* noemt men hen, die de voor hunnen ſtand gewone benoodigdheden in eene toereikende mate bezitten. GEGOED onderſtelt het bezit van vaste eigendommen. Een BEMIDDELD *man* is hetzelfde, als een *man van middelen.* Zie op HAVE. *Een* VERMOGEND *man* zegt meer, omdat daardoor bijzonder de ſtaat van onafhankelijkheid wordt aangeduid, waarin hij zich, door de onbekrompenheid der te zijner beſchikking ſtaande geldmiddelen, bevindt. RIJK kan alleen diegene heeten, die *rijkdom*, dat is, eenen overvloed van aardſche goederen bezit. *Rijk* is overigens van al de opgenoemde woorden het

Digitized by Google

eenige, dat ook anders, dan van perſonen gebezigd wordt. *Dat land is rijk, en vol rijke ſteden en kloosters.* Men noemt een ſchip *rijk* geladen, als het eene *rijke* (kostbare) lading inheeft. Zoo ſpreekt men van een *rijk* paardentuig, een *rijk* geborduurd kleed, een *rijk* geſtoffeerd huis. *Rijk in deugden.* Geen der andere woorden wordt figuurlijk gebruikt.

WELGEVALLEN, zie WELBEHAGEN.

WELLEVEND, zie BELEEFD.

WELLEVENDHEID, zie MINZAAMHEID.

WELLIGT, zie MOGELIJK.

WELLUSTIG, GEIL.

Op eene onmatige wijze gehecht aan het zinnelijke genoegen, dat de paring verſchaft. WELLUSTIG is blijkbaar zamengeſteld uit *wel* en *luſt*, met den uitgang *ig*, die het tot een bijvoegelijk naamwoord vormt. GEIL, met *geel* verwant, of daarvan af te leiden, beteekent eigenlijk vet, omdat het meeste vet eene geelachtige kleur heeft. Zoo wordt het gebruikt van het vleesch van dieren, wanneer dit, door zijne vettigheid, eene walging veroorzaakt. *Dat ſpek is geil.* Somtijds ook, waar de vettigheid een voornaam vereischte is, voor eene deugdelijkheid. *Geile boter.* Van daar, van overvloedig bemeste aarde: *geile aarde. Een geile grond.* Verder, ook van de

Digitized by Google

de gewasſen, die, wanneêr zij te veel voedſel uit den grond trekken, te ſchielijk opgroeijen, en meest in het lot en blad ſchieten, zonder veel vrucht te geven. *Het graan ſtaat geil. Die boonen ſtaan te geil.* Wat den hier bijzonder bedachten zin betreft, eindelijk, van eene geſteldheid des gemoeds, die haren grond voor het naaste in eene overvloedige voeding en koestering van het ligchaam heeft, en waardoor men eene hevige prikkeling tot bijſlaap gevoelt, en die prikkeling zoekt gaande te houden. *Eene geile hoer. Een geil wijf. Geile gedachten. Geil* is derhalve van *wellustig* daardoor onderſcheiden, dat *geil* de begeerte tot paring van de zijde van haren oorſprong, dat is, als eene blootelijk vleeſchelijke, als ware het, uit te vele gevoedheid ontſtane, drift doet voorkomen; *wellustig*, enkel de begeerte tot *lust*, en wel tot die ſoort van *lust*, aan welke men de benaming van *wellust* geeft, voorſtelt, zonder op de oorzaak daarvan te zien. Een gevolg daarvan is, dat *geil*, als bepaaldelijk op het dierlijke wijzende, niet dan met eene ſterke mate van verachting kan gezegd worden; *wellustig*, daarentegen, gelijk mede het ten grond liggend naamwoord *wellust*, niet alleen altoos de beſchaafdere uitdrukking is, maar ook op allerlei uitſtekende behagelijkheid, zonder eenig onzedelijk nevendenkbeeld, kan toegepast worden. *Wellustige dreven.* Zoo wordt ook, van dieren zelve, die eene groote drift in het voorttelen van hun geſlacht toonen, alleen *geil*, nooit *wellustig*, gebezigd. *De bok is een geil dier.*

Digitized by Google

WELSPREKEND, zie WELBESPRAAKT.

WELSTAND, WELZIJN, WELVAREN, WELVAART.

Een zamenloop van gunſtige omſtandigheden, of liever de daaruit voortgeſproten, meest gewenschte, toeſtand eens perſoons, of eener vereeniging van perſonen, dat is, van een gezin, van eene maatſchappij, of, in dien zin genomen, van een huis, van een land, van eenen ſtaat, of eindelijk van eenig aan zoodanige perſonen eigen bedrijf. Het hoofdbegrip is hier de gunſtigheid of gewenschtheid van den toeſtand; en, daar dit bij al de woorden gelijkelijk door het eerſte lid (*wel*) wordt uitgedrukt, is het verſchil van beteekenis, voor zoo verre er altoos verſchil beſtaat, en dit zijnen grond in de vorming of zamenſtelling heeft, alleen in derzelver tweede lid te zoeken. In de eerſte plaats, valt dan bij WELVAART en WELVAREN in het oog, dat het laatſte zamengeſteld is met eene tot naamwoord aangenomene onbepaalde wijze eens werkwoords, die dus de daad in hare werking aanduidt, het eerſte, met een daarvan afgeleid naamwoord, dat de daad als volbragt, en in hare uitwerking, voorſtelt. Het gebruik, evenwel, kent dit onderſcheid niet, en het kon den zweem van haarkloven hebben, indien wij tusſchen *'s lands welvaren* en *'s lands welvaart* eenig verſchil van beteekenis wilden zoeken. Desniettemin ware het welligt niet ten eenenmale van grond ontbloot, wanneer men *welvaart* voor een beſtaand en voortdu-

Digitized by Google

durend geluk en voorſpoed, *welvaren* voor de nog te wachtene, aanname. Althans, met uitzigt op het toekomende, gelijk wanneer men *op het welvaren van dezen huize* den vriendſchapsdronk toebrengt, zal men eerder dit woord, dan *welvaart*, verkiezen. Een wezenlijker verſchil beſtaat hierin, dat *welvaren*, even als de beide andere woorden, (WELSTAND en WELZIJN,) ook voor ligchamelijke gezondheid genomen wordt, *welvaart* niet. *Ik kom naar uw welvaren, uwen welſtand, uw welzijn, vernemen.* Zeer willekeurig is overigens daaromtrent het gebruik; men zegt: *ik bevind mij in eenen goeden welſtand*, niet: *in een goed welzijn*, ook niet: *in een goed welvaren*; daarentegen wel: *ik ben welvarend, zeer welvarend.* Ook is geen der drie woorden in zoo verre met *gezondheid* te verwisſelen, dat daarbij ook een ontkennende zin zoude voegen. Voor *zijne gezondheid*, bij voorbeeld, kan men niet zeggen: *zijn welvaren, zijn welſtand, zijn welzijn, heeft geleden*, of *is in eenen ſlechten ſtaat.* — In den algemeeneren, eerst opgegeven zin, verſchilt *welvaart*, of *welvaren*, van *welzijn*, daardoor, dat *welzijn*, met het zoogenaamde *verbum ſubſtantivum* zamengeſteld, hetwelk het beſtaan zonder verdere wijziging te kennen geeft, ook in alle opzigten den ruimſten omvang heeft, en het perſoonlijk heil, niet alleen in den ſtoffelijken, maar ook in eenen zedelijken zin, bedoelt. *Kinderen begrijpen niet altijd, hoe zeer de raadgevingen hunner ouders tot hun welzijn ſtrekken*, waarvoor even min *welvaart* en *welvaren*, als ook *welſtand*, te gebruiken wa-

Digitized by Google

ware. Eindelijk, beſtaat het verſchil tusſchen de beide eerſte en *welſtand*, daarin, dat, hoezeer overigens de beteekenis in het begrip van wereldlijken voorſpoed volkomen overeenſtemt, die voorſpoed, bij *welſtand*, alleen in aanmerking wordt genomen, voor zoo verre die op het oogenblik zelf beſtaat, bij *welvaart* en *welvaren*, daarentegen, met een nevendenkbeeld van voortduring gedacht wordt. *De fabrijken bevonden zich destijds in eenen bloeijenden welſtand. 's Lands welvaart*, of *welvaren*, *is ten naauwſte met de welvaart*, of *het welvaren*, *van den koophandel verknocht.*

WEL TER TAAL, zie WELBESPRAAKT.

WELVAART, zie BLOEI.

WELVAART, zie WELSTAND.

WELVAREN, zie WELSTAND.

WELVOEGELIJK ZIJN, zie BEHOOREN.

WELWILLENDHEID, zie MINZAAMHEID.

WELZIJN, zie WELSTAND.

WEMELEN, (WIEMELEN,) KRIELEN, KRIOELEN, KRIEWELEN.

Zich, in menigte, en als golvender wijze, heen en weer, en op en neer, bewegen, zoodat de tegenwoordigheid der zich bewegende voorwerpen, eigenlijk,

Digitized by Google

lijk, eerst door die beweging kenbaar wordt. WEMELEN heeft de algemeenſte beteekenis, en wordt van door elkander kruipende, loopende, vliegende, of zwemmende wezens gebezigd. *Zie die mieren eens wemelen. Een heer van inſekten, dat door de lucht wemelt.* Men zegt daarvoor ook WIEMELEN. Het woord is een voortdurend werkwoord van het oude *wimen*, bewegen; van waar ook *wimpel*. KRIELEN, en de andere woorden, zijn van *kriepen*, dat is kruipen, en worden derhalve, eigenlijk, enkel van eene kruipende beweging gezegd. *De kaas krielt van mijten.* KRIOELEN, met den, vrolijkheid aanduidenden, tuſschenklank, wordt, met bijzonder inzigt daarop, meer algemeen van een vrolijk ondereen woelen en wemelen van menſchen en dieren gezegd. *De bijen krioelen hier weder. Zoo woelde krioelde het door ſtraten en ſtegen.* Het begrip eener groote menigte is bij de drie woorden even zeer heerſchende, en worden zij ook, onperſoonlijk, bijzonder met de bedoeling, om zulk eene menigte aan te duiden, gebezigd. *Het water wemelt van visch. Het wemelt daar van menſchen. Het krielt van ſchepen op het IJ.* Zelfs zonder denkbeeld van beweging, maar met dat van eene veelheid van kleine voorwerpen. *Dat boek krielt van drukfouten. Krioelen* heeft daarbij het nevenbegrip der vrolijke beweging. *Al 't hof krioelt.* — KRIEWELEN, van den zelfden oorſprong als *krielen* en *krioelen*, heeft de bijzondere beteekenis van, door eene gedurige beweging, jeukte veroorzaken. *Het kriewelt mij aan den arm.*

Digitized by Google

WENDEN, zie DRAAIJEN.

WENSCH, zie HOOP.

WENTELEN, zie DRAAIJEN.

WERELD, zie AARDE.

WERELDKUNDIG, zie BEKEND.

WERELDSCH, zie AARDSCH.

WERK, zie ARBEID.

WERKELIJK, zie DAAD.

WERKEN, zie BEDRIJVEN.

WERKMAN, zie ARBEIDER.

WERKTUIG, zie GEREEDSCHAP.

WERKZAAMHEID, zie ARBEID.

WERPEN, zie GOOIJEN.

WET, zie INSTELLING.

WETEN (DANK), zie BEDANKEN.

WETENSCHAP, zie KUNST.

Digitized by Google

WETTELIJK, WETTIG.

WETTELIJK is zooveel als gelijk eene wet, de kracht hebbende van eene wet; WETTIG is op eene wet gegrond, overeenkomſtig met eene wet, uit eene wet voortvloeijende. *Wettelijke bepalingen, inſtellingen, verordeningen. Wettige gewijsden, aanſtellingen.*

WEZEN, zie DING.

WIEK, zie VLEUGEL.

WIEL, zie RAD.

WIGGELEN, zie WAGGELEN.

WIJD, zie RUIM.

WIJDLOOPIG, zie OMSLAGTIG.

WIJF, zie VROUW.

WIJKEN, zie DEINZEN.

WIJS, zie VERSTANDIG.

WIJSBEGEERTE (BESPIEGELENDE), zie OVERNATUURKUNDE.

WIJZEN, TOONEN.

Doen zien. In TOONEN ligt die beteekenis eenvoudig. *Toon uw ſchrift. Ik toonde hem zijn eigen hand-*

handſchrift. Men gebruikt het woord zelfs in den zin van laten blijken, zonder dat dit juist opzettelijk geſchiedt. *Hij toont weinig verſtand te bezitten.* Als wederkeerig werkwoord, heeft *zich toonen* de beteekenis van zich gelaten, zich aanſtellen. *Zij toont zich heel droevig.* Bij WIJZEN, daarentegen, is de eerſte beteekenis leeren, onderrigten, gelijk nog de Hoogduitſchers hun *weiſen* hebben, in *er läst ſich weiſen*, voor hij laat zich onderrigten, te regt wijzen, en de Franſchen hun *montrer* gebruiken, in *montrer la musique*, enz. in de muzijk onderrigt geven, of, gelijk wij in zamenſtelling zeggen: *onderwijzen.* In het tegenwoordig gebruik wordt *wijzen* bijzonder genomen voor ten aanzien van eenen weg onderrigten, te regt helpen: *iemand ergens heen wijzen; wijs hem toch eens te regt.* Voorts wordt het ook, als onzijdig werkwoord, gebruikt voor iemands opmerkzaamheid op iets gaande maken, door middel van zulke gebaren, als waardoor men iemand te regt wijst: *hij wees met den vinger naar ons; zij wees op haren ſtoel.* In ſpraakkunſtigen aard verſchillen dus eensdeels de beide woorden daarin, dat *toonen* niet dan bedrijvend, *wijzen* ook onzijdig voorkomt. Overigens verſchillen zij in beteekenis, daardoor, dat *wijzen*, niet *toonen*, bij het begrip van doen zien, de bedoeling onderſtelt van iemand daarmede eene benoodigde onderrigting te geven. Doen zien, of *toonen*, namelijk, is altoos, in zeker opzigt, ook onderrigten; immers, wanneer men iemand iets doet zien, doet men hem daarvan kennis verkrijgen. Maar

daar-

Digitized by Google

daarbij wordt nog niet onderſteld, dat hij die kennis juist noodig heeft. Wil men *wijzen* gebruiken, zoo moet het geval plaats hebben, dat de ander onderſteld wordt, buitendien, niet te kunnen te regt komen. *Wij konden van onzen prachtlievenden hospes niet verkrijgen, dat hij ons onze ſlaapvertrekken wees, eer hij ons al zijne kostbaarheden getooond had.*

WIJZEN (VAN DE HAND), zie AFWIJZEN.

WIKKEN, WEGEN.

Beide woorden beteekenen, eigenlijk, bewegen; in het tegenwoordige gebruik nogtans, bepaalt zich de zin van WEGEN tot de wiegende beweging van eene balans, waarmede men de zwaarte van iets onderzoekt, en van daar tot dit onderzoek zelf. WIKKEN is insgelijks de zwaarte van iets onderzoeken, maar zonder balans, en enkel bij gisſing, door het op de hand te bewegen. Wanneer nu iets, waarvan men de zwaarte, door *wikken*, gegist heeft, nog daarenboven gaat *wegen*, is dit een blijk, dat men zich niet met een oppervlakkig onderzoek vergenoegt. Van daar, overdragtelijk, de gewone ſpreekwijs: *iets wikken en wegen*, voor naauwkeurig en zorgvuldig beoordeelen.

WIL, BEGEERTE, VERLANGEN.

Die geſteldheid des gemoeds, waardoor iemand zijne tevredenheid zou laten blijken, indien zekere werking, hetzij door hem zelven, hetzij zon-

zonder zijn eigen toedoen, plaats hadde. In zeker opzigt, zijn BEGEERTE en VERLANGEN gevolgen en wijzigingen van den WIL, en wel zoo, dat men moet *willen*, om te *begeeren*, en *begeeren*, om te *verlangen*. *Begeerte* is dan zoo veel als eene onrustige werking van den *wil*, en in zoo verre een ſterkere graad daarvan. De letterlijke beteekenis van *verlangen* toont deszelfs nog ſterkere kracht aan. Het werkwoord, namelijk, beteekent eigenlijk *lang maken*, of liever *langer* maken, offchoon in dezen zin de zachtere tongval *verlengen* alleen in gebruik is, en, bij *verlangen*, die beteekenis overgaat tot een reikhalzen, of ander uitrekken van zich zelven, uit begeerte naar iets. In een ander opzigt echter, is de verhouding der begrippen, door de drie opgenoemde woorden uitgedrukt, juist omgekeerd. Hoe rusteloozer, namelijk, de werking van den *wil* zich uit, hoe minder eigen vermogen tot voldoening van denzelven te onderſtellen is. Wanneer derhalve bijzonder op dit vermogen gezien wordt, heeft *verlangen* den zwakſten, *begeerte* den ſterkeren, en *wil* den ſterkſten zin. Het is mijn *verlangen*, dat gij dit doet, kan men tot iemand zeggen, die volkomen onafhankelijk is, om het te doen, of te laten. Het is mijne *begeerte*, zoude aanduiden, dat de ſpreker regt had, om het te vorderen. Het is mijn *wil*, kan alleen de bewoording zijn van den oppermagtigen gebieder.

WILD, zie WOEST.

Digitized by Google

WILDERNIS, WOESTIJN, (WOESTENIJ.)

Een onbebouwd en onbewoond oord. WILDERNIS geeft eerder het denkbeeld van eene ruig bewasſene, doch in het wild liggende, door geene kunst geordende plaats; WOESTIJN, of WOESTENIJ, dat van eene ten eenenmale barre, van alle plantenleven verſtokene, landſtreek. *De wildernisſen van Zuid-Amerika. De woestijnen van Arabië.* Een verwaarloosde tuin kan eene *wildernis* heeten. Het was in de *woestijn* gepredikt, zegt men van eene openbare vermaning, die geen gehoor heeft gevonden.

WILLEN, zie WIL.

WILLIGEN, BEWILLIGEN, INWILLIGEN.

De beide laatſte woorden zijn reeds met elkander, en met *toeſtaan* en *toeſtemmen* vergeleken; zie BEWILLIGEN. WILLIGEN verſchilt ten eenenmale van de daarmede gevormde zamenſtellingen in beteekenis, tegenſtrijdig dus met den aard van andere dergelijke werkwoorden, die, door het voorgevoegde voorzetſel, ſlechts eene bijzondere wijziging van den oorſpronkelijken zin aannemen. *Willigen* komt van *willig;* maar het laatſte wordt daarbij niet genomen voor den wil tot iets hebbende, daartoe bereid, of genegen, maar alleen voor *gewild*, begeerd, gelijk dat woord van koopwaren gezegd wordt, waarvan veel vertier is. *Willigen* is dan williger, meer gewild worden, meer vertier krijgen, en daardoor in prijs toenemen. *Het koorn begint te willigen.*

Digitized by Google

WINDROER, zie VUURROER.

WINGEWEST, PROVINCIE, GEWEST.

PROVINCIE is het lat. woord *provincia*, en WINGEWEST is daar de verduitsching van. *De wingewesten der Romeinen*, overwonnen landen. Maar voor het bij ons overgenomene *provincie* is die beteekenis ten eenenmale verloren gegaan, en veranderd in die van eenen der zeven door de unie vereenigde staten. *De vereenigde provincien. De gedeputeerden van drie provincien verklaarden, op het voorstel niet gelast te zijn.* Sedert, beduidt het woord eene afdeeling van het rijk. *De benoemingen voor de Tweede Kamer zijn van al de zeventien provincien ingekomen. De noordelijke provincien.* Als verduitsching van *provincie*, in de tegenwoordige beteekenis, gebruikt men thans GEWEST. *De zuidelijke gewesten.* Overigens behoudt *gewest* zijne ruimere beteekenis van landstreek in het algemeen, en heeft het zelfs de nog ruimere van een oord, onbepaald waar, of van welken aard, als in de zamenstelling *luchtgewest.* Zoo: *de gewesten van eindeloos heil*, de hemel.

WINKELIER, zie KOOPMAN.

WINST, zie BAAT.

WISPELTURIG, WUFT.

Veranderlijk van voornemen, of besluit. WUFT, met *wuiven*, en blijkbaar ook met het eng. *swift*, snel, verwant, beduidt, in zijne eigenlijkste beteekenis, ligt

Digitized by Google

ligt van beweging. *Het wuft gevogelte. Met wuften tred.* Van daar, overdragtelijk, in den zin, zoo als men anders van iemand figuurlijk zegt, dat hij er ligt over heen loopt. *De wufte zinnen der onbedachte jeugd.* Met wuftheid van zinnen, nu, gaat zelden vastheid van beſluit gepaard. Een *wuft* mensch is daarom ook, gemeenlijk, een WISPELTURIG mensch. Maar niet noodwendig heeft de onbeſtendigheid van den *wispelturigen* hare oorzaak in *wuftheid.* De *wufte* is alleen daarom *wispelturig*, omdat hij zich niets ſterk aantrekt; maar het is mogelijk, dat de *wispelturige*, hoe onbeſtendig ook in zijne voornemens, met hartstogtelijken ijver datgeen bejaagt, waarop hij, voor het oogenblik, zijne zinnen gezet heeft.

WIT, BLANK.

De kleurdeelen der lichtſtralen, alle, of grootſtendeels, terugſtuitende, zoo dat er geene genoegzame opflorping derzelven plaats heeft, om eene onderſcheidende kleurvertooning te weeg te brengen. *Zoo wit als ſneeuw. Zoo blank als zilver. Het is nog niet wit genoeg gebleekt. Blanke visch. Witte paarden.* De Europeanen worden *blanken* genoemd, uithoofde van de *witheid* van hun vel. Het verſchil tusſchen beide woorden beſtaat daarin, dat BLANK enkel van de huid van dierlijke ſchepſelen, of wel van eene gladde oppervlakte in het algemeen, te gebruiken is; WIT, daarentegen, van wat het ook zij, dat eene uitſtekende helderheid heeft, kan gezegd worden. Zie voorts *wit* met *bleek* vergeleken, op BLEEK.

Digitized by Google

WOEDEND, zie DOL.

WOEST, WILD.

Buiten allen regel. In den zin van teugelloosheid of onſtuimigheid, komen beide woorden ten naauwſte overeen. *Welke, wilde blikken! Met een wild geſchreeuw. Hij kwam gansch ontdaan en wild binnenvliegen.* Of ook: *welk een woest gelaat! Woeste blikken. Een woest geſchrei. Hij naderde ons woest en onbeſchoiden.* Overigens heeft WILD de beteekenis van eene natuurlijke ongeregeldheid, bij gebrek aan kunstmatige beſchaving, WOEST, daarentegen, die van eene door bijzondere omſtandigheden veroorzaakte ongeregeldheid, tegen de kunstmatige beſchaving aan. *Wilde menſchen* zijn zoodanige, die buiten allen band van maatſchappelijk verdrag leven; *wilde dieren*, die ongetemd en van geenen tammen ſtam geſproten zijn; *wilde planten*, die door geene menſchelijke nijverheid aangekweekt, beſnoeid, of bedwongen zijn; *eene wilde landſtreek*, die door geen menſchelijk opzigt geregeld is. Van planten, kan *woest* niet gezegd worden; van menſchen en dieren heeft het enkel den reeds opgegeven zin van teugelloosheid en onſtuimigheid; maar van eene landſtreek, van eenen akker, beteekent het in eenen hoogst ongeordenden toeſtand, en daardoor onvruchtbaar. *Het land ligt woest.*

WOESTENIJ, zie WILDERNIS.

WOES-

Digitized by Google

WOESTIJN, zie WILDERNIS.

WONDARTS, zie BARBIER.

WONDEN, zie BEZEEREN.

WONING, HUIS, PALEIS.

Gebouw, tot verblijf voor menſchen geſchikt. Huis is wel het meest algemeene woord; het kan groot of klein, prachtig of armoedig, in eene ſtad of op het land zijn. Paleis is de benaming van een zeer ruim en prachtig, vorstelijk, huis. Woning wordt bijzonder van een boerenhuis met de daaraan verknochte boerderij gezegd; in ſteden, verſtaat men daaronder, of een klein, gering, huis, of ook ſlechts een gedeelte van een grooter; gelijk dan een *huis* in verſcheidene *woningen*, als eene *bovenwoning*, *benedenwoning*, *achterwoning*, kan verhuurd worden.

WOORD, zie BEWOORDING.

WOORDENRIJK, zie WELBESPRAAKT.

WORDEN, zie ONTSPRUITEN.

WORSTELING, zie KAMP.

WORSTELSTRIJD, zie KAMP.

WOUD, zie BOSCH.

Digitized by Google

WRAAKZUCHT, zie WREVEL.

WRAK, GEBREKKIG.

In oorſprong zijn beide woorden ten naauwſte verwant. De ſtam van beide ligt in het klanknabootſende *rak*, dat het geluid uitdrukt, hetwelk ſommige dingen bij het breken maken, als *rak*, in het zweedſch, bepaaldelijk van het breken van het ijs gezegd wordt, terwijl die zelfde klank de wortel is van het lat. *frango*, vroeger *frago*. Maar in het gebruik, heeft *gebrek*, en van daar ook GEBREKKIG, niet zoo zeer, gelijk het kenmerkende van breken is, den zin van eene afſcheiding van noodwendig zamenhangende deelen, als wel dien van een oorſpronkelijk gemis van ſommige derzelven, of bepaaldelijk van een, tot de deugdelijkheid van iets noodwendig, vereischte. Van eenen ruimen omvang is dan *gebrekkig*, in dien zin. Iemand ſpreekt, of ſchrijft, *gebrekkig*, wanneer aan zijn ſpreken of ſchrijven het een of ander vereischte ontbreekt. In WRAK blijft de oorſpronkelijke zin van gebroken, of ligt zullende breken, de heerſchende. *Wrak aardewerk*. Oneigenlijk is dan *een wrakke boedel*, zulk een, die niet wel géſteld is; *een wrak kantoor*, een kantoor, van hetwelk eene bankbreuk te wachten is. Inzonderheid komt *wrak*, dienvolgens, ook zelfſtandig voor, in de beteekenis van een beſchadigd en onbruikbaar ſchip, gelijk bij de Engelſchen, eene ſchipbreuk *ſhipwreck* heet.

WRA-

Digitized by Google

WRAKEN, AFKEUREN.

Als niet deugende verwerpen. In zoo verre is wel de beteekenis van beide woorden eenerlei; maar niet zoo het gebruik. WRAKEN, namelijk, wordt ſlechts in enkele gevallen gebezigd; AFKEUREN, in andere, en meer algemeen. Men zegt *getuigen wraken*, niet *afkeuren*. Maar de lotelingen voor den krijgsdienst kunnen, wegens ligchaamsgebreken, *afgekeurd* worden; daarvoor zegt men niet *gewraakt*. Iemands gedrag kan men *afkeuren*, en ook *wraken*.

WRANG, ZUUR.

Tegenſtelling van zoet. ZUUR duidt enkel de aandoening aan, welke de ſmaakzin gewaarwordt, zonder dat daarbij, wanneer het woord in zijnen eigenlijken zin genomen wordt, eenig nevenbegrip heerscht. *Zure appelen. Zure ſaus. Zure azijn. Die azijn is niet zuur genoeg.* Spreekwoordelijk zegt men: *door eenen zuren appel bijten*, voor zich het moeijelijke laten welgevallen, om het aangename te verkrijgen. Ook: *hij ziet zoo zuur, alsof hij den azijn gepacht had*, voor norsch en ſtuursch. Van daar ook, zonder verdere aanduiding, *zuur zien; een zuur gezigt.* Overigens beteekent *zuur*, in het figuurlijke gebruik, in eenen hoogen graad bezwaarlijk, vele moeite kostend. *Een zure arbeid. Dat zal u zuur opbreken. Menigmaal verſpilt een verkwistende zoon, in weinig jaren, wat een vlijtige vader, in zijn ganſche leven, zuur gewonnen heeft.* Het woord blijſt ook

Digitized by Google

in die beteekenis het tegengeſtelde van *zoet*. *Zoet en zuur met elkander deelen.* WRANG is zulk een graad van zuurheid, dat daardoor de mond wordt zamengewrongen. *Wrange wijn. Wie kan dien wrangen wijn drinken?* In het figuurlijke gebruik, bedoelt men met *wrang*, niet zoo zeer het moeijelijke of bezwaarlijke van iets, als wel het onaangename of grievende. *Dit waren de wrange vruchten zijner onbezonnenheid.*

WREED, zie BARBAARSCH.

WREVEL, WROK, WRAAKZUCHT.

Drie verſchillende trappen van ongunſtige gezindheid jegens een' ander. WREVEL noemt men de gemoedsgeſteldheid van iemand, die, verpligt om, zijns ondanks, eenen ander te wille te ſtaan, het van hem gevorderde, met ſtugheid en eenen aan haat grenzenden afkeer, verrigt. WROK is de in het gemoed geprente indruk van eene ondergane beleediging bij iemand, die dezelve, bij gebrek aan de magt of de gelegenheid, om zich dadelijk te wreken, heeft moeten verkroppen. WRAAKZUCHT is de geneigdheid, om kwaad met kwaad te vergelden. Uit *wrevel* ontſtaat ligt *wrok*, en deze is eene ſluimerende, zich nog verborgen houdende, *wraakzucht. De uitbetaling der achterſtallige ſoldij al weder moetende uitgeſteld worden, ſteeg de wrevel van de misnoegde bezetting ten top. De negerſlaaf verduurt, met lijdzaamheid, zware kastijdingen, wanneer hij zich*

be-

Digitized by Google

bewust is, daartoe aanleiding gegeven te hebben; maar des te onverzoenlijker is veeltijds de wrok dergenen, die onſchuldig ſtraffen hebben moeten ondergaan; en er zijn voorbeelden van ontzettende gruweldaden, door hen, in zulk een geval, tot boeting hunner wraakzucht bedreven.

WRIJVEN, SCHAVEN, SCHUREN, SCHRIJNEN.

Met eene geſtadige drukking over iets heen bewegen. WRIJVEN heeft de nevenbeteekenis van iets daarmede fijn maken, als: *verf wrijven*; of wel die van, al wrijvende, met een dun bekleedſel bedekken, als: *ſtoelen met was wrijven; een ſiehtig lid met eenen balſem wrijven.* Evenwel kan het ook enkel de eerstopgegevene algemeene beteekenis hebben, zonder een dier beide bijbegrippen, als: *de handen wrijven*, of *in de handen wrijven. Het varken wrijft zich aan dien paal.* Dit *zich wrijven*, uit hoofde van jeukte, wordt ook *zich* SCHUREN geheeten. Zoo is ook het onzijdige: *langs eenig ding ſchuren*, zoo veel als, al wrijvende, er langs heen ſtrijken. Anders is *ſchuren*, bedrijvend, ſterk wrijven, bijzonder met zand of andere dingen, om daardoor alle vuil weg te nemen. *Houtwerk, ijzer, koper, ſchuren. Schoon ſchuren, droog ſchuren, nat ſchuren, blank ſchuren, wit ſchuren*, enz. Van daar ook, ontvellen, als: *het vel was geſchuurd*, waarvoor echter het eigenlijke, en onzer taal bijzonder eigene, woord SCHRIJNEN is. *Die ſtijve laarzen ſchrijnen mij het vel van de*

Digitized by Google

de beenen. Die zelfde beteekenis heeft ook SCHAVEN, wanneer het op gelijke wijze voorkomt, als: *ik ſchaafde, tegen die bank, het vel van mijn been.* Eigenlijk, is *ſchaven*, met eenen ſcherpen beitel, in een houten werktuig vastgemaakt, over eene plank, of eenige andere oppervlakte, ſchuiven, om daarvan iets af te nemen, ten einde dezelve glad te maken, gelijk timmerlieden het hout. *Die planken zijn niet glad geſchaafd. Vellen ſchaven*, bij leerlooijers, is, met een mes, de ruigte er afnemen.

WROEGING, zie BEROUW.

WROK, zie HAAT.

WROK, zie WREVEL.

WUFT, zie ONBERADEN.

WUFT, zie WISPELTURIG.

Digitized by Google

Z.

ZAAK, zie DING.

ZAAKBEZORGER, zie ZAAKGELASTIGDE.

ZAAKGELASTIGDE, ZAAKVOERDER, ZAAKBEZORGER, ZAAKWAARNEMER.

Iemand, die zich tot het behartigen van eens anders belangen, op diens last, en als in dit opzigt te zijnen dienst ſtaande, verpligt. De beide eerſte woorden geven alleen te kennen, dat de bedoelde perſoon, voor eenen tijd, of met betrekking tot eene bijzondere zaak, zulk eenen last op zich heeft genomen. ZAAKGELASTIGDE drukt dan bepaaldelijk uit, dat hij daartoe gelast, of gemagtigd is; ZAAKVOERDER wijst meer op het werkelijk volvoeren van den aangenomen pligt; het laatſte woord zal bij voorkeur gebruikt worden, in gevallen, waarin perſoonlijke tegenwoordigheid en mondelinge voordragt vereiſcht wordt.

De

Digitized by Google

De beide laatſte woorden duiden iemand aan, die van het waarnemen of bezorgen van eens anders zaken zijn beroep maakt, en is daarbij het eenige verſchil, dat ZAAKWAARNEMER, thans, meer gebruikelijk ſchijnt, dan ZAAKBEZORGER. Zie verder AFGEVAARDIGDE.

ZAAKVOERDER, zie ZAAKGELASTIGDE.

ZAAKWAARNEMER, zie ZAAKGELASTIGDE.

ZAAL, zie KAMER.

ZACHT, zie WEEK.

ZAK, zie BAAL.

ZAK, BUIDEL, BEURS, TASCH.

Eene holle, aan den eenen kant geſloten, ruimte, die uit eene buigzame ſtof vervaardigd is, en gemeenlijk gebruikt wordt, om een aantal kleine dingen bijeen te bewaren. ZAK is het algemeene woord. Koren, aardappelen, worden in *zakken* afgemeten. Geld wordt in *zakken* afgeteld. Kleedingſtukken hebben *zakken*. Aan biljarttafels zijn *zakken*. In de kerken wordt met het *zakje* omgegaan. Bij die algemeenheid van beteekenis, is het ook natuurlijk, dat het woord in verſcheidene overdragtelijke ſpreekwijzen voorkomt. Zoo is: *met zak en zak vertrekken*, met al het zijne. *Eenen bedienden den zak geven*, hem

hem zijn affcheid geven, (hem, als ware het, zijn pakkaadje aanreiken, opdat hij vertrekke.) *Iemand in zijnen zak hebben*, deszelfs ſtreken doorgrond hebben. *Eene kat in den zak koopen*, iets koopen, zonder het te bezien. *Zijne zakken vullen*, zich verrijken. Eene BEURS dient, om daarin geld bij zich te dragen, en is ten eenenmale in beteekenis verſchillende van *geldzak*. Onder het laatſte, namelijk, verſtaat men eenen, van grof linnen genaaiden, zak, waarin geld, meestal van eene ſoort, en tot eene bepaalde hoeveelheid, afgeteld wordt, ten einde daarmede te gereeder groote betalingen te paſſen. Zulk een *zak guldens*, bij voorbeeld, houdt zes honderd ſtuks. Of wel, een dergelijke *zak*, om daarin eenige ontvangene of uit te betalene ſom, evenveel uit welke muntſoorten beſtaande, te bergen, of ergens heen te dragen, of te zenden. *Wij verzoeken de geldzakken, bij gelegenheid, terug.* Eene *beurs*, daarentegen, is op eene geheel andere wijze, en gemeenlijk van geknoopte zijde, vervaardigd; ook enkel ingerigt, om daarin het geld te bergen, hetwelk men, tot dagelijksch gebruik, bij zich draagt. *Ik heb mijne beurs ſchoon uitgegeven. Eene goudbeurs.* BUIDEL, (hoogd. *Beutel*,) heeft dezelfde beteekenis als *beurs*, doch wordt zelden anders gebruikt, dan in de ſpreekwijs: *geld*, of *geen geld, in den buidel hebben.* Ook zegt men: *dat ſtijft den buidel*, dat geeft eene goede winst. *Den buidel vullen* is het zelfde als *de zakken vullen.* TASCH is het hoogd. *Taſche*, doch van veel min algemeen gebruik, dan

dan bij onze naburen. Eene huismoeder draagt eene *tasch* op zijde, die haar dient, even als de *beurs* den mannen, doch niet, gelijk deze, in den zak gedragen wordt, maar boven op de rokken, daaraan door eenen, gemeenlijk zilveren, haak bevestigd, en, van fluweel of andere ſterke geweven of gebreide ſtoffe vervaardigd, met eenen zilveren beugel geſloten is. *Beugeltasch.* Ook mans dragen *tasſchen*, maar tot andere einden, dan tot berging van geld. Het daarbij heerſchende begrip is, dat, gelijk de *zakken* in de kleederen zelve zijn, en de *beurs* in eenen dier zakken gedragen wordt, de *tasch*, daarentegen, om het lijf wordt gehangen. *Goocheltasch. Herderstasch. Patroontasch. Weitasch.* Die zin ligt in den aard van het woord, daar het, oudtijds, eenen gordel beteekende, en aldus met *das*, de doek, dien mans om den hals dragen, verwant is.

ZAKKEN, zie DALEN.

ZALF, BALSEM.

Eene ſmerige zelfſtandigheid, waarmede men wonden beſtrijkt. ZALF heeft eigenlijk deze beteekenis, en niet meer. Het woord is verwant met het lat. *ſaliva*, ſpeekſel, het fr. *ſale*, en het oudopperd. *ſal*, ſmerig, morſig. Spreekwoordelijk zegt men: *er is geene zalf aan hem te ſtrijken*, voor: hij is niet te verbeteren. Nogtans wordt *zalf* ook meermalen voor een welriekend mengſel gebruikt. Zoo worden koningen met welriekende olie *gezalfd*. BALSEM is,

ei-

Digitized by Google

eigenlijk, de welriekende en heelende hars van eene arabiſche boomſoort, *balesſan*, of *balſan* genaamd; in verdere beteekenis, alle welriekende zalf. Tweederlei beeld wordt daarvan ontleend; het eene, met betrekking tot den aangenamen geur alleen, als: *de bloemen waſemen balſem uit;* het andere, met bedoeling op de koestering en pijnſtilling, als: *welk eenen balſem hebben uwe redenen in mijn hart gegoten!* De *balſem* dient voorts niet alleen tot beſmering, maar ook tot inwendig gebruik; *zalf* wordt enkel uitwendig opgelegd; des te opmerkelijker is de gewone, van verkwikkende ſpijs of drank gebezigde, ſpreekwijs: *dat is een zalfje voor de ingewanden*, waarbij *zalf* volkomen met het begrip van *balſem* voorkomt.

ZALIG, zie GELUKKIG.

ZALIGMAKER, zie HEILAND.

ZAMEN, zie BIJEEN.

ZAMENGEDRONGEN, zie BEKNOPT.

ZAMENHANG, zie DRAAD.

ZAMENKOMST, BIJEENKOMST, MONDGESPREK.

Het bij elkander komen van twee of meer perſonen tot zeker doel. Tuſſchen ZAMENKOMST en BIJEENKOMST is hetzelfde verſchil, dat de werkwoor-

Digitized by Google

den *zamenkomen* en *bijeenkomen* onderſcheidt. Voor *zamenkomen*, wordt ook, van eenen onrustigen volkshoop geſproken, *zamenrotten* gezegd; echter zal men nooit *bijeenrotten* daarvoor bezigen. De reden is, dat *zamen* in het algemeen voor bij elkander, *bijeen*, eigenlijk, ſlechts voor het bij elkander komen van de leden eens genootſchaps, of eener vergadering, als te zamen een ligchaam uitmakende, te verkiezen is. *De bijeenkomst der tweede Kamer. De advokaten der beide partijen hadden eene zamenkomst.* MONDGESPREK wordt inzonderheid gebezigd voor eene *zamenkomst* van perſonaadjen, die anders gewoon zijn, hunne zaken door afgevaardigden of gemagtigden te doen behandelen.

ZAMENROEPEN, zie BEROEPEN.

ZAMENSPRAAK, GESPREK.

In ZAMENSPRAAK ligt kennelijk de beteekenis van de daad van zamen ſpreken. Maar ook GESPREK, ſchoon het woord op zich zelf het niet bepaaldelijk aanduidt, wordt niet anders genomen, dan in den zin van een over en weder ſpreken, waartoe men natuurlijk *zamen* behoort te zijn. Zelfs is *geſprek*, met *zamenſpraak*, het gewone woord voor het over en weder ſpreken, in de gezellige verkeering. *Ik was met hem in een ernſtig geſprek. Ik trachtte aan het geſprek eene andere wending te geven.* Somtijds wordt ook wel *zamenſpraak* voor de daad van zamenſpreken gebruikt, als: *zij werden door hunne za-*

men-

Digitized by Google

menſpraak met elkander bevredigd. Meest, echter, verſtaat men daaronder een beſchreven verſierd geſprek van twee of meer perſonen. *De zamenſpraken van Plato. De zamenſpraken van Erasmus.* In *mondgeſprek* ligt eene gansch andere nevenbeteekenis; zie het vorige artikel.

ZANG, zie DEUN.

ZANGKUNST, zie MUZIJK.

ZAT, GENOEG.

Zat hebben van iets, als: *ik heb boeken zat*, is het zelfde als: *genoeg hebben: ik heb boeken genoeg*, waarvoor men, in de gemeene taal, ook *zatter* zegt: *ik heb er zatter van.* Nogtans is tusſchen beide woorden een wezenlijk verſchil. ZAT ziet eigenlijk op den perſoon; GENOEG op de zaak. *Genoeg* duidt de toereikende hoeveelheid des voorwerps aan; *zat*, dat de perſoon er mede vergenoegd is, dat hij er niet meer van behoeft. Daarom zal degene, die zijne eetlust bevredigd heeft, van zich zelven kunnen zeggen: *ik ben zat*, maar, op de genuttigde ſpijs doelende, zeggen moeten: *ik heb genoeg*. Door *zat* duidt hij dus den toeſtand aan, waarin hij zich bevindt; door *genoeg*, de hoeveelheid der dingen, welke hij bezit. *Zat hebben* is dus niet anders, dan eene ſpraakwending bij uitlating, en op te losſen door: zoo veel hebben, dat men er *zat*, verzadigd, van is. Evenwel bepaalt zich het ganſche gebruik

Digitized by Google

van *zat*, uitgenomen in de ſpreekwijs: *zat van dagen*, voor afgeleefd, alleen tot den zeer gemeenzamen ſpreektrant, en het komt niet, gelijk *genoeg*, ook in den deftigen ſtijl voor.

ZEDE, zie GEBRUIK.

ZEDELIJK, ZEDIG.

ZEDELIJK is zoo veel als met betrekking tot 's menſchen handelwijze nopens wezenlijke verpligtingen. *Er valt vrij wat op zijn zedelijk gedrag aan te merken.* Voorts, in ſtaat om te onderſcheiden, wat *zedelijk* goed of kwaad is, *De mensch is een zedelijk wezen. Zijn zedelijke aanleg.* ZEDIG, daarentegen, beteekent ingetogen van zeden, en daarbij de beſcheidenheid en welvoegelijkheid inachtnemende. *Een zedig jongeling. Hij bedankte, uit zedigheid, voor die eer.*

ZEDIG, zie BESCHEIDEN.

ZEDIG, zie ZEDELIJK.

ZEE, zie MEER.

ZEEBOEZEM, zie BAAI.

ZEGE, zie OVERWINNING.

ZEGELEN, zie VERZEGELEN.

ZE-

Digitized by Google

ZEGEN, GELUK, HEIL, VOORSPOED.

Alle deze woorden beteekenen welvaart; de drie laatſte zijn op hunne plaatſen vergeleken. ZEGEN vereischt nog eene nadere ontwikkeling. Het woord is, naar allen aanſchijn, met den christelijken godsdienst, en wel uit het lat. *ſignum*, een teeken, bij de duitſchers ingevoerd. Het beteekende dan oorſpronkelijk, en nog tegenwoordig in zeker opzigt, het teeken des kruiſes, in zoo verre dit met de hand gemaakt wordt; voorts een daarmede gepaard gebed, ter bekoming of afwering van iets. Zoo is nog *zich kruiſen en zegenen*, bij de roomschkatholijken, in gebruik, en wordt, in hunne kerk, de *morgenzegen* en de *avondzegen* uitgeſproken. *Den zegen ſpreken*, namelijk, is, onder het maken van het teeken des kruiſes, de goddelijke genade toewenſchen, of toebidden, gelijk in de kerken, na afloop van den eerdienst, door den geestelijken gedaan wordt. Zoo ook: *iemand zijnen zegen geven.* Van keizer Karel V. lezen wij, ter gelegenheid van de overdragt der Nederlanden op zijnen zoon: *toen zette de keizer den koning in zijnen troon, gaf hem zijnen zegen, en vertrok.* Verder, de verhooring van zoodanige toebidding, en in het bijzonder alle tijdelijke welvaart, als een gevolg van de gunſtige beſchikking der goddelijke Voorzienigheid beſchouwd. *De zegen des Heeren maakt rijk. Kinderen zijn een zegen des Heeren. God ſtelde hem ten zegen voor alle volken der aarde.*

ZEGEPRAAL, zie OVERWINNING.

Digitized by Google

ZEGGEN, SPREKEN.

ZEGGEN is met woorden te kennen geven, en bevat dus de beteekenis van SPREKEN. Maar *ſpreken* kan men tot zich zelven, of tot iemand, die niet hooren wil, of kan, of die niet verſtaat; *zeggen* ſluit altijd het begrip van de mededeeling in zich. Van daar, dat beide woorden tegen elkander overgeſteld voorkomen. *Veel ſpreken en weinig zeggen.*

ZEKER, zie GEBORGEN.

ZELDZAAM, zie BIJZONDER.

ZELDZAAM, zie SCHAARSCH.

ZENGEN, zie BLAKEN.

ZENUW, SPIER, PEES.

Benamingen van de banden, die, in dierlijke ligchamen, tot verbinding der beenderen, of tot ſpanning, buiging en uitrekking der ledematen dienen. ZENUW is het algemeene woord, en omvat, in zijne beteekenis, alle die banden, de fijnſte, en ook de groffte; bijzonder echter de eerſte. *Dat vleesch is vol zénuwen. Zij heeft het op de zenuwen.* Van daar de zamenſtellingen: *zenuwader*, *zenuwknoop*, (ook *peesknoop*,) *zenuwkoorts*, *zenuwloos*, *zenuwrijk*, *zenuwwater*, *zenuwziekte*, enz. En figuurlijk: *de koophandel is de zenuw* (de ſterkte, de ſteun,) *van den ſtaat.* PEES is de benaming van het groffte ſlag der ze-

Digitized by Google

zenuwen. *Men heeft in de aderlating eene pees van den arm gekwetst.* Van hier, in den gemeenzamen ſpreektrant: *aan de pees moeten*, aan den arbeid moeten, als waartoe men het gebruik zijner pezen en ſpieren bijzonder noodig heeft. SPIER wordt, in tegenoverſtelling van *pees*, gebezigd voor de vleezige trekkers, waarmede de beenderen van zoogdieren en vogels omkleed zijn, en waardoor zij bewogen worden. Wel *geſpierd* te zijn is een teeken van ſterkte. Zoo, bij overdragt, *een geſpierde* (krachtige) *ſtijl.* Eenen anderen zin heeft het woord in de zamenſtelling *ſpierwit*, dat is zoo wit, als het wit, het vleezigſte, van eenen vogel. *Spier*, namelijk, heeft ook die beteekenis. *Iemand enkele ſpier* (niet anders dan van het wit, of het vleezigſte) *voordienen.*

ZETEL, zie BANK.

ZETTEN (TE BOEK), zie BOEKEN.

ZEUG, zie ZWIJN.

ZIEDEN, KOKEN.

Van eene vloeiſtof geſproken, zoo zeer verhit zijn, dat zich niet enkel aan de oppervlakte, maar ook in het binnenſte, dampen ontwikkelen, en, door derzelver uitzettende kracht, eene opwelling veroorzaken. *Het water kookt, is kokend. Het water ziedt*, of *is ziedend.* KOKEN, van het lat. *coquere*, drukt de zaak eenvoudig uit. ZIEDEN is eene klanknabootſing

ſing van het ſisſend geluid eener zoodanige opwelling, wanneer zij zeer ſterk is. *Zieden* duidt dus eenen ſterkeren graad van hitte aan, dan *koken*. Door middel van eene tot opwellens toe verhitte vloeiſtof ſpijzen toebereiden, heet *koken;* gemeenlijk niet *zieden*, anders dan in de ſpreekwijs: *gezoden en gebraden. Visch koken. Den pot koken.* Maar tot de toebereiding van ſpijzen is de hitte niet het eenige vereischte, en wordt daartoe ook niet altoos een zeer ſterke graad van hitte vereischt. Andere dingen bekomen hunne toebereiding door enkele verhitting, die dan ook zeer ſterk zijn moet. In dit geval bezigt men *zieden*, niet *koken*. Men *kookt*, bij voorbeeld, ſtijfſel; maar men *ziedt* zout, zeep, ſuiker. Van hier, *zoutzieder*, *zeepzieder*.

ZIEK, zie KRANK.

ZIEKTE, zie KWAAL.

ZIEL, zie GEEST.

ZIEN, STAREN, (STAROOGEN,) KIJKEN, TUREN, GLUREN, LOEREN, GLUIPEN.

Door middel van het zintuig des gezigts gewaarworden. Dit kan, met, of zonder, eigen toedoen of opzet, geſchieden. Beide wordt door ZIEN uitgedrukt. *Men ziet daar ſomtijds meer, dan iemand lief is. Hij is het, wanneer ik wel zie.* KIJKEN is, opzettelijk, het oog op iets rigten. *Door een gat kijken.*

Digitized by Google

ken. Over de deur kijken. Uit het venſter kijken. STAREN, of STAROOGEN, met opene oogen blijven aanzien, gelijk men ſomtijds, onwillekeurig, uit verbazing, of ook uit ongerustheid, of hevig verlangen, doet. *Hij ſtaart, als in verwondering opgetogen. Met ſmeekende oogen ſtaren.* TUREN is, met inſpanning van het gezigt, ſcherp naar iets kijken, gelijk men doet, uit groote nieuwsgierigheid, of om naauwkeurig waar te nemen. *Hij tuurt onophoudelijk door zijn kijkglaasje op haar.* GLUREN is insgelijks ſcherp toekijken, maar bedektelijk. *Hij ſtaat door de deur te gluren.* LOEREN heeft de beteekenis van ſcherp toekijken, met het nevenbegrip van de bedoeling en begeerte, om iets te bemagtigen. *De leeuw loert op zijnen roof.* GLUIPEN geeft het denkbeeld van ſcherp en heimelijk, of liever ter ſluip, toekijken, met een verraderlijk of arglistig oogmerk. *Hij gluipt door de deur.*

ZIGTBAAR, zie BAARBLIJKELIJK.

ZIJDGEWEER, zie DEGEN.

ZIN, BETEEKENIS.

Dat eigenaardige van een woord, dat het een begrip verwekt; en het aldus verwekte begrip zelf. *Wanneer men twee naamwoorden zamenvoegt, moeten de door elk derzelven te kennen gegeven begrippen met elkander beſtaanbaar zijn; de zamenſtelling van paardgoud, of korenſmid, bij voorbeeld, zoude geene*

Digitized by Google

beteekenis hebben, *geenen zin opleveren*. BETEEKENIS is de allerwezenlijkſte eigenſchap eens woords, omdat een woord, niet anders zijnde, dan een klankteeken voor een begrip, noodwendig zulk een begrip *beteekent*. ZIN is, eigenlijk, het vermogen om gewaar te worden; voorts, eene dier bijzondere bewerktuigingen des ligchaams, door welke de bijzondere wijzigingen der gewaarwordingen plaats hebben, anders ook *zintuigen* genoemd. In de eerſte *beteekenis* komt het woord voor, wanneer men van den *inwendigen zin*, of van den *uitwendigen zin* ſpreekt, ter onderſcheiding van het gewaarwordingsvermogen, naar gelang het zonder, of alleen door, behulp der gedachte zintuigen kan werkzaam zijn. In de tweede, daarvan afgeleide, *beteekenis*, wordt het gebezigd, wanneer men van *de vijf zinnen* ſpreekt, en deze *ſmaakzin*, *reukzin*, enz. noemt. Verder beteekent *zin*, offchoon, in dit geval, enkel in het meervoud gebruikelijk, het vermogen om te kennen en te onderſcheiden, het verſtand; gelijk iemand, hoewel geen' zijner vijf zinnen of zintuigen ontberende, gezegd kan worden *niet bij zijne zinnen*, *van zijne zinnen beroofd* te zijn. Ook wordt het, in het enkelvoud en meervoud, voor gedachten genomen, als: *er kwam mij iets in den zin; dat is mij nimmer in den zin gekomen; iets uit zijne zinnen zetten*, daaraan niet meer denken, ook daarnaar niet meer trachten. Zoo ook: *iets goeds*, of *iets kwaads*, *in den zin hebben*. *Van zin zijn*, waarvoor men verkeerdelijk *van zins* gewoon is te zeggen, voor het voornemen hebben.

Ie-

Digitized by Google

Iemand zijnen zin geven, zijnen wil doen. *Zin in iets hebben*, behagen in iets vinden. Zoo ook voor meening, gevoelen; als in het ſpreekwoord: *veel hoofden, veel zinnen.* Van daar, de meening, of het begrip, door een woord, of eene rede, uitgedrukt. *De veranderde zin eens woords.* Een woord heeft ſomtijds ten eenenmale van elkander verſchillende *beteekenisſen*, naar dat het in eenen goeden, of in eenen kwaden *zin* genomen wordt. Zoo heeft het woord *berucht*, eigenlijk, de *beteekenis* van in een gerucht ſtaande, gelijk iemand, die zeer bekend is, van wien veel geſproken wordt, en het komt nog bij H. DE GROOT, en ook bij VONDEL, in eenen goeden zin voor, even als wij thans vermaard bezigen; over het algemeen, echter, gebruiken wij thans *berucht* alleen in den *zin* van in een kwaad gerucht ſtaande.

ZINKEN, zie DALEN.

ZINSPELEN, zie DOELEN.

ZOEL, LUW.

Buiten wind. Luw ontkent niet, dat het waait, maar geeft enkel te kennen, dat de beſtaande, door eenige beſchutting afgekeerd zijnde wind geene werking doet. *De ſchaapherder leidde de kudde aan de luwe zijde van het bosch.* Van daar het werkwoord *luwen*, voor luw worden, minder winderig worden: *het begint te luwen*, de wind gaat liggen, en verder oneigenlijk: *het luwt wat*, de zwarigheid vermindert.

Het

Digitized by Google

Het woord is met *lij* en *laauw* verwant, en bevat dus oorſpronkelijk de ontkenning der koude, die gemeenlijk een gevolg is van de werking van den wind. In ZOEL ligt die ontkenning echter veel ſterker; het is niet ſlechts buiten de werking van den wind, maar zonder allen wind, en daardoor afmattend warm, zoo als in den zomer, kort voor een onweer, de lucht pleegt te zijn. *Een koele dag. Het is heden zeer zoel.*

ZOEN, KUS.

Het drukken van mond op mond, gelijk dit plaats heeft uit eene ſomtijds onwillekeurige aandrift van innige vriendſchap, of mingevoel. ZOEN beteekent eigenlijk bevrediging, eene overeenkomst, door welke eene beſtaan hebbende veete geëindigd wordt, waarbij, oudtijds, de hernieuwde vriendſchap door wederkeerige omarmingen plagt bezegeld te worden. Het zoude dus niet vreemd zijn, indien *zoen*, ook met geheele terzijdeſtelling van het denkbeeld eener vroegere veete, en daarop gevolgde bevrediging, enkel voor de minnekozing van gelieven genomen, deftiger ware, dan het andere woord. Doch het gebruik wil het tegendeel, en acht de ſpreekwijs: *aan een meisje eenen zoen geven, haar zoenen*, darteler geſproken, dan *haar eenen* KUS *geven*, haar kusſen. *Kus* is ook van algemeener beteekenis, en duidt niet alleen den zoen des vredes of der liefde aan, maar ook, buiten het begrip van wederkeerigheid zelfs, het drukken van den mond op wat het ook zij, hetzij uit teederheid,

of

Digitized by Google

of ook uit eerbied, of wel enkel bij wijze van pligtpleging: *een kus op de hand — op den voet — op den zoom van iemands gewaad.* Van daar de zamenſtellingen *handkus*, *voetkus*; niet *handzoen*, of *voetzoen.* Wanneer men met eene buiging van het ligchaam naar iemand toe, zijne eigene hand kust, en die voorts naar den anderen als toewerpt, noemt men dit *iemand eenen kus toewerpen*, niet *eenen zoen.* Zoo ook, van kinderen, *een kushandje geven*, niet *een zoenhandje.*

ZONDERLING, zie BIJZONDER.

ZOOM, zie BOORD.

ZORGELIJK, zie BEDENKELIJK.

ZOT, zie NAR.

ZUCHT, zie BEGEERLIJKHEID.

ZUIL, PILAAR, (PIJLER,) KOLOM.

Een regtopſtaand ding, dat veel langer, dan dik is, en gemeenlijk, of tot een gedenkteeken, of tot onderſchraging van een gebouw dient. Men kan zeggen: *dat gebouw rust op twaalf kolommen*, of *zuilen*, of *pilaren.* Bij KOLOM en ZUIL wordt evenwel onderſteld, dat het bedoelde ligchaam rond zij, en dat het rondom vrij en op zichzelf ſta; de PILAAR kan ook hoekig zijn, en het op zichzelf ſtaan is geen ver-

Digitized by Google

vereischte; hij kan ook grootendeels in eenen wand betrokken zijn. *Kolom* en *zuil* worden voorts ook, zonder het denkbeeld van onderschraging, voor op zich zelve staande gedenkteekenen gebezigd. *De kolom*, of *de zuil*, *van Trajanus*. *Zuil* en *pilaar* beteekenen, overdragtelijk, eenen voornamen voorstander van iets. *Hij is eene zuil van den staat*, *van de kerk*, *van de familie*. *Hij werd erkend voor den pilaar der vrijheid*. *Kolom* wordt meer algemeen van al wat naar eene zuil gelijkt gebezigd, als, in den bijbel, de *vuurkolom*, de *wolkkolom*. Zoo spreekt men denkbeeldig van *eene kolom van lucht*. Boekdrukkers noemen de eene zijde van eene in tweeën gedrukte bladzijde *eene kolom*, niet *eene zuil* of *eenen pilaar*. *De couranten worden gemeenlijk in kolommen gedrukt*.

ZUINIG, zie SPAARZAAM.

ZUIPER, zie DRINKER.

ZUIVER, zie REIN.

ZUUR, zie WRANG.

ZWAAIJEN, SLINGEREN, GIEREN.

Zich heen en weder bewegen. GIEREN is eigenlijk een scheepswoord, en wordt van een schip gezegd, wanneer het, door tegenwind, den stroom niet op kan, maar zich heen en weder wendt, zonder regtuit te kunnen varen. Zoo noemt men *gier-*

brug,

Digitized by Google

brug, een uit twee aaneengevoegde en van boven plat met planken bevlœrde ſchepen beſtaand vaartuig, aan eene ketting of reep vastgemaakt, en waarop men, in ſtede van eene liggende brug, door middel van den ſtroom, naar beide oevers der rivier heen en weder *giert*. Overdragtelijk bezigt men het woord, voor met ongelijke ſchreden, als een beſchonkene, gaan: *hij gierde langs de ſtraat*. In den zelfden overdragtelijken zin, zoude men ook kunnen zeggen: *hij ſlingerde*. SLINGEREN, namelijk, geeft het denkbeeld van eene meer of min ongeſtadige en ongeregelde heen- en weer gaande beweging. *Het ſchip werd, door den wind, herwaarts en derwaarts geſlingerd. Wat ſlingert het ſchip!* Zoo zegt men zelfs, die ongeſtadigheid, en vooral ongeregeldheid tot beeld nemende, *iets laten ſlingeren*, voor hetzelve niet bijeen, of niet op zijne plaats, houden. Opmerkelijk is, dat men evenwel juist de benaming van den *ſlinger* geeft aan een werktuig, dat, als in een uurwerk, de regelmatigſte en geſtadigſte beweging heen en weder maakt. Anders is de eigenlijke bewoording van het regelmatig en geſtadig bewegen ZWAAIJEN, en men zegt: *de ſlinger eener klok zwaait zestig malen in eene minuut, van den eenen naar den anderen kant. Het vaandel zwaaijen. Den hoed zwaaijen.* Figuurlijk *den ſchepter zwaaijen.* Het hoofddenkbeeld is daarbij de boogswijze herhaalde beweging; van daar, naardien het ſlaan, vooral met de hand, doorgaans eene boogswijze beweging maakt, de ſpreekwijs: *er zal ſlaag zwaaijen*, of ook enkel: *er zal wat*

Digitized by Google

wat zwaaijen. *Slingeren*, daarentegen, heeft ook de beteekenis van kronkelen, als in de zamenſtellingen *ſlingerbosch*, *ſlingerlaan.*

ZWAARD, zie DEGEN.

ZWAARMOEDIG, zie NEERSLAGTIG.

ZWAK, KRACHTELOOS, ONSTERK.

Tegenſtelling van *ſterk.* ONSTERK duidt die tegenſtelling door de ontkennende zamenſtelling aan; echter wordt daarmede het afzijn van ſterkte, alleen in den zin van ſtevigheid, vastheid, duurzaamheid, bedoeld. *Onſterk linnen.* *Onſterk ijs.* In denzelfden zin kan ZWAK gebruikt worden, wanneer, gelijk in het laatſte voorbeeld, het gebrek aan ſterkte door het gemis van behoorlijke dikte veroorzaakt wordt. *Zwak ijs.* Anders is *zwak* de tegenſtelling van *ſterk*, in den zin van de noodige kracht tot de vereischte verrigtingen hebbende. Even als men dus van eene ſterke maag ſpreekt, zegt men ook *eene zwakke maag.* *Een zwak geheugen.* *Eene zwakke hoop.* *Een zwak bewijs.* KRACHTELOOS is eigenlijk zonder kracht, of van kracht beroofd. *Eene verordening krachteloos maken.* Als tegenſtelling van ſterk, even als *zwak*, in ſommige gevallen, doch met meer bepaalde ontkenning: *een krachteloos bewijs.*

ZWAM, TONDER, (TONDEL, TINTEL.)

Brandbare ſtof, waarvan men zich veelal met eenen vuurſlag bedient, om altoos gereed te zijn, om vuur

Digitized by Google

vuur te maken. ZWAM is een plantengeſlacht, onder de klaſſe der paddeſtoelen gerangſchikt, zeer ligt en ſponsachtig, en waarvan veertien ſoorten zijn, van welke de ligtst vuurvattende tot het genoemde einde gebruikt wordt. Onder TONDER verſtaat men half verbrande lompen, die even als de gedachte *zwam*, de eigenſchap hebben, om door een enkel vonkje aan het glimmen gebragt te worden. *Eene pijp aan een ſtukje zwam aanſteken. Eene tonderdoos. Tonder branden.*

ZWANGER, BEVRUCHT.

Het natuurlijk gevolg van den bijſlaap van man en vrouw, noemt men, met betrekking tot de laatſte zoo wel *bezwangering*, als *bevruchting*. Nogtans is BEVRUCHT, als: *eene bevruchte vrouw*, meer de wetenſchappelijke uitdrukking, en ziet dit op de dadelijke werking ten aanzien van het gedachte gevolg daarvan. ZWANGER, dat tot *zwangen*, *zwingen*, *wankelen*, *waggelen*, behoort, is eigenlijk zoo veel als waggelende van wege de vrucht. *Eene zwangere vrouw* wordt dus, naar den aard des woords, de vrouw ſlechts genoemd, wanneer zij zich reeds in een gevorderd tijdperk der dragt bevindt. Zoo heet men haar *hoogzwanger*, wanneer zij nabij hare bevalling is. *Bevrucht* wordt overigens niet, gelijk *zwanger*, figuurlijk gebruikt. *Van*, of *met*, *een ontwerp zwanger zijn. Hij gaat van groote ontwerpen zwanger.*

ZWELGEN, BRASSEN, GASTEREREN.

Met wellust en overdadig ſpijs nuttigen. BRASSEN is reeds hierboven opgenomen, en met *ſlempen* en

Digitized by Google

ſmullen vergeleken. Zie BRASSEN. ZWELGEN is daarvan in zoo verre onderſcheiden, dat het met eenige meerdere bepaaldheid, op het eten en het drinken tevens ziet, en in zeker opzigt vooral op het laatſte; waarom het ook met *braſſen* gepaard wordt in de ſpreekwijs: *niet dan braſſen en zwelgen.* Van daar, dat ook het naamwoord *zwelgerij* den algemeeneren zin heeft, niet alleen van een overdadig genot van ſpijs en drank, maar van alle met ruimte van overvloed genoten zinnelijk vermaak. GASTEREREN is braſſen op een gastmaal.

ZWELLEN, UITZETTEN.

Eenen ruimeren omvang innemen. UITZETTEN beteekent, letterlijk, dat de beſtanddeelen van eenig ligchaam, hetzij vast of vloeibaar, zich ruimer uit plaatſen of zetten. *Het deeg begint uit te zetten. De warmte doet de lucht uitzetten.* ZWELLEN ziet bepaaldelijk op den daardoor zigtbaarlijk verkregenen meerderen omvang. *Dat ſpek zwelt in den ketel.* Inzonderheid wordt het daarom van menſchelijke en dierlijke ligchamen gebruikt, wanneer eene inwendige oorzaak dezelve op eene onnatuurlijke wijze uitzet en verdikt. *Gezwollen voeten. Een gezwollen buik. Uitzetten* is het wetenſchappelijke woord der natuurkunde, doch wordt niet, gelijk *zwellen*, figuurlijk, gebezigd, gelijk in: *mijn hart zwol van vreugde; zijn moed begon te zwellen.*

ZWENKEN, WENDEN.

Naar eene andere zijde keeren. In WENDEN ligt het

Digitized by Google

het begrip der bedaarde, in ZWENKEN dat der ſnelle beweging. *Wend het roer naar ſtuurboord. Een paard zwenken. De vaandels zwenken.* Van daar *zwenken* als kommandowoord voor het van rigting veranderen eener rij ſoldaten, in het marcheren. *Regts, zwenk!*

ZWERVEN, DOLEN.

Zonder bepaald doel heen en weer trekken. DOLEN heeft dezen zin in de uitdrukking *dolende* ridders. Anders beteekent het niet zoo zeer zonder bepaald doel, als wel zonder te weten, hoe het doel te bereiken zal zijn. In zoo verre komt het dan meer met *dwalen* overeen; zie AFDWALEN. ZWERVEN ziet inzonderheid op de onbeſtendigheid, of gedurige verandering van doel. *Van de eene plaats naar de andere zwerven. Ik heb tien jaren op zee gezworven.*

ZWEVEN, zie WAREN.

ZWIERIG, OPGESCHIKT.

Naar den trant uitgedoscht. *Wat is zij van daag opgeſchikt! Zij gaat altoos even zwierig.* ZWIERIG wordt voor bloemrijk van ſtijl genomen: *hij ſchrijft eenen zwierigen ſtijl;* OPGESCHIKT wordt niet in dien zin gebruikt; men zegt daarvoor, doch met afkeuring, met het begrip van eene gemaakte of overtollige weelderigheid, *opgeſmukt.*

ZWIJN, VARKEN, BEER, (BEERVARKEN,) ZEUG, BIG.

Bekend viervoetig, ongehoornd dier, met geſpleten

Digitized by Google

klaauwen, borſtels in plaats van haar, en eenen gekronkelden ſtaart. ZWIJN is het algemeene woord; het mannetje heet BEER, of BEERVARKEN; het wijfje ZEUG; het jong BIG. Eigenlijk is *varken* ook een jong zwijn, doch in het gebruik wordt het voor *zwijn* in het algemeen genomen; vooral in den tammen toeſtand; in den wilden ſtaat, heet het dier altoos *zwijn*. Zoo verſtaat men onder een *zwijnshoofd*, of *zwijnskop*, niet den kop van een gewoon geſlagt *varken*, maar van een in het wild geſchoten *zwijn*. Daar het dier zich gaarne in den drek wentelt, en allerlei ontuig vreet, wordt de benaming van hetzelve ook overdragtelijk genomen voor lieden, die bij uitſtekendheid morſig en liederlijk zijn. VARKEN wordt dan eigenaardiger van eene vrouw, *zwijn* van eenen man gezegd. *Welk een morſig varken van een wijf! Zij is een regt varken. Hij is een regt zwijn. Welk een zwijn van een kerel!* Het kan dan ook eenen vraat of zuiper, of ook eenen, die vuile praat uitſlaat, beteekenen. Dat men ſpreekwoordelijk zegt: *wij zullen dat varken wel waſchen*, en niet *het zwijn*, heeft zijne oorzaak in het opgegeven verſchillend nevenbegrip van den wilden of tammen ſtaat des diers. Om dezelfde reden zegt men *varkensſlager*, en niet *zwijnenſlager*. Wel is waar, *zwijnenkot* en *zwijnenjongen* ziet wel op den tammen toeſtand, maar ſchijnt meer met inzigt op de verachtelijkheid gezegd te worden. Nooit zegt men althans *varkensjagt*, voor *zwijnenjagt*.

AL-

Digitized by Google

ALGEMEEN REGISTER.

Het eerſte deel wordt door I, *het tweede door* II, *en het derde door* III *aangeduid.*

D. Bl.

Aakſe, akſe, I, 363.
Aamborsſtig, I, 1.
Aamechtig, I, 1.
Aanbegin, I, 2.
Aanbelang, I, 2.
Aanbelangen, I, 2.
Aanbevelen, I, 3, 46.
Aanbiddelijk, I, 3.
Aanbidden, I, 4.
Aanbiddenswaardig, I, 3.
Aanbidder, I, 4.
Aanblazen, I, 4, 25.
Aanblikken, I, 4.
Aanbrengen, I, 6, 7.
Aanbrenger, I, 8.
Aandacht, I, 8.
Aandachtig zijn, I, 9.
Aandeel, I, 9.

D. Bl.

Aandichten, I, 10.
Aandoen, I, 10, 11, 12.
Aandoening, I, 13.
Aandoenlijk, I, 13.
Aanduiden, I, 13.
Aanerven, I, 14.
Aanfokken, I, 14.
Aangaan, I, 2, 14, 423.
Aangapen, I, 4, 15.
Aangeboren, I, 15.
Aangelegenheid, I, 2.
Aangemerkt, I, 16.
Aangenaam, I, 17.
Aangeven, I, 18, 63. III, 39.
Aangezien, I, 16.
Aangezigt, I, 19.
Aangrijpen, I, 11, 20.
Aangroeijen, I, 20.

Digitized by Google

D. Bl.
Aanhalen, I, 21.
Aanhang, I, 21.
Aanhangſel, I, 23.
Aanhechten, I, 24, 25.
Aanheffen, I, 24.
Aanhitſen, I, 25.
Aanhouden, I, 26, III, 7.
Aanhoudend, I, 27.
Aankanten (zich), I, 27.
Aankijken, I, 27, 28.
Aanklagen, I, 7, 28.
Aankleeden, I, 28.
Aankleven, I, 28, 29.
Aanknoopen, I, 30.
Aankomen, I, 31.
Aankondigen, I, 31, 33.
Aankweeken, I, 14.
Aanlagchen, I, 34.
Aanlangen, I, 6, 18.
Aanleg, I, 34.
Aanleggen, I, 36, 37.
Aanleiding, I, 37.
Aanlokkelijk, I, 17.
Aanlokken, I, 21.
Aanlokkend, I, 17.
Aanloop, I, 39.
Aanloopen, I, 41.
Aanmatigen, I, 41.
Aanmatiging, I, 42.

D. Bl.
Aanmelden, I, 31.
Aanmerkelijk, I, 43.
Aanmerken, I, 44.
Aanmerking, I, 61.
Aanmerking (in aanmerking nemen), I, 44, 45. III, 187.
Aanminnelijk, I, 45.
Aanminnig, I, 45.
Aanmoedigen, I, 46.
Aannemen, I, 65.
Aanpakken, I, 11.
Aanporren, I, 25.
Aanprijzen, I, 46.
Aanprikkelen, I, 25.
Aanraken, I, 47.
Aanranden, I, 11.
Aanreiken, I, 1, 18.
Aanroepen, I, 48.
Aanroeren, I, 47.
Aanſchijn, I, 19.
Aanſchouwen, I, 4.
Aanſlag, I, 49.
Aanſporen, I, 25.
Aanſpraak: I, 50.
Aanſprakelijk, I, 51.
Aanſprakelijkheid, I, 52.
Aanſtaan, I, 52.
Aanſtaren, I, 4.
Aanſteken, I, 53, 54.

Aan-

Digitized by Google

D. Bl.
Aanſtekend, I, 54.
Aanſtellen, I, 55.
Aanſtoken, I, 25.
Aanſtonds, I, 55.
Aanſtoot, I, 58.
Aanſtootelijk, I, 58.
Aanſtootelijkheid, I, 58.
Aantal, I, 59.
Aantasten, I, 11, 47.
Aanteekenen, I, 60.
Aanteekening, I, 61. II, 487.
Aantoonen, I, 13, 62.
Aantreffen, I, 63.
Aantrekken, I, 10, 21.
Aantrekken (zich), I, 266.
Aanvaarden, I, 65.
Aanvallen, I, 11.
Aanvallig, II, 281.
Aanvang, I, 2.
Aanvangen, I, 24.
Aanvechten, I, 67.
Aanvechting, I, 67.
Aanvoegen, I, 30.
Aanvoeren, I, 6. II, 277.
Aanvuren, I, 25.
Aanwenden, I, 68.
Aanwenſel, II, 405.
Aanwezen, I, 69.
Aanwezend, I, 70.

D. Bl.
Aanwezig, I, 70.
Aanwijzen, I, 13, 62.
Aanzeggen, I, 31.
Aanzetten, I, 25.
Aanzien, I, 20.
Aanzienlijk, I, 72. III, 285.
Aanzigt, I, 19.
Aanzijn, I, 69.
Aanzoek, I, 74.
Aap, I, 75.
Aar, II, 232.
Aard, I, 76.
Aardbodem, I, 78.
Aardbol, I, 78.
Aarde, I, 78.
Aardig, I, 80. II, 80, 443.
Aardkloot, I, 78.
Aardrijk, I, 78.
Aardsch, I, 81.
Aarzelen, I, 82.
Aas, I, 82.
Ach, I, 82.
Acht nemen (zich in), I, 83.
Acht (in acht nemen), I. 327.
Achtbaar, I, 84.
Achtbaarheid, I, 84.
Achteloos, I, 84.
Achten, I, 85, 86.
Achterdeel, II, 22.

Digitized by Google

D. Bl.
Achterdocht, I, 87.
Acht geven, I, 9.
Achting, I, 88.
Adelaar, I, 89.
Adellijk, II, 136.
Ademen, I, 90.
Ademhalen, I, 90.
Afbeelding, I, 91.
Afbeeldſel, I, 91.
Afbetalen, I, 92.
Afbreken, I, 92.
Afbreuk, I, 93.
Afdanken, I, 95.
Afdeelen, I, 96.
Afdeeling, I, 96.
Afdingen, I, 114.
Afdoen, I, 97, 118.
Afdragen, I, 132.
Afdrijven, I, 98.
Afdroogen, I, 143.
Afdwalen, I, 98.
Afdwaling, I, 99.
Afdwingen, I, 100.
Afgeleefd, I, 101.
Afgemat, I, 102. II, 408.
Afgeſloofd, II, 408.
Afgetobt, II, 408.
Afgevaardigde, I, 102.
Afgezant, I, 102.

D. Bl.
Afgod, I, 103.
Afgodendienst, I, 104.
Afgoderij, I, 104.
Afgodsbeeld, I, 103.
Afgrijsſelijk, I, 106.
Afgrijzen, I, 108.
Afgrond, I, 108.
Afgunst, I, 109.
Afhalen, I, 140.
Afhouden, I, 110, 111.
Afkeer, I, 111.
Afkeeren, I, 113, 145.
Afkeerig, I, 114.
Afkeuren, III, 361.
Afknevelen, I, 100.
Afknibbelen, I, 114.
Afknippen, I, 134.
Afkomeling, I, 125.
Afkomst, I, 116.
Afkorten, I, 110.
Aflaten, I, 116.
Afleeren, I, 117.
Afleggen, I, 118.
Afleiden, I, 113, 120, 121.
Afleiding, I, 121.
Afligten, I, 121.
Aflijvig, I, 122.
Afloopen, I, 122, 123.
Aflosſen, I, 25, 124.

Af-

Digitized by Google

D. Bl.
Afmaken, I, 97.
Afmalen, I, 125.
Afmatten, I, 126.
Afmatting, I, 126.
Afnemen, I, 121.
Afperſen, I, 100.
Afraden, III, 42.
Afraken, I, 98.
Afreizen, I, 127.
Afrukken, I, 121.
Afſchaffen, I, 95, 127, 128.
Afſcheiden, I, 128.
Afſcheid geven, I, 95.
Afſcheid nemen, I, 128.
Afſchieten, I, 125.
Afſchilderen. I, 125.
Afſchrik, I, 111.
Afſchudden, I, 129.
Afſchutten, I, 128, 130, 133.
Afſchuwelijk, I, 106.
Afſlaan, I, 130, 131.
Afſlijten, I, 132.
Afſlooven, I, 126.
Afſluiten, I, 133.
Afſmijten, I, 134.
Afſnijden, I, 134.
Afſpraak, I, 134.
Afſpraken, I, 134.
Afſtaan, I, 135.

D. Bl.
Afſtammeling, I, 115.
Afſtand, I, 130.
Afſtand doen, I, 135.
Afſtappen, I, 135.
Afſteken, I, 137, 138, 139.
Afſtijgen, I, 139.
Afſtraffen, I, 139.
Afſtroomen, I, 122.
Afſtroopen, I, 140.
Afſtuiten, I, 141.
Aftillen, I, 120, 141.
Aftrek, I, 142.
Aftrekken, I, 110, 113.
Aftuimelen, I, 142.
Afvaardigen, I, 143.
Afvallen, I, 142.
Afvegen, I, 143.
Afvloeijen, I, 144.
Afvorderen, I, 144.
Afvragen, I, 144.
Afvuren, I, 125.
Afwaaijen, I, 144.
Afwachten, III, 223.
Afwachten, I, 144.
Afwenden, I, 113, 145.
Afwennen, I, 145.
Afwentelen, I, 145.
Afweren, I, 145.
Afwerpen, I, 129.

Digitized by Google

D. Bl.
Afwezen, I, 145.
Afwezend, I, 146.
Afwezig, I, 146.
Afwijken, I, 98, 146.
Afwijking, II, 435.
Afwijzen, I, 146.
Afwisſchen, I, 143.
Afwisſeling, I, 335.
Afzakken, I, 146.
Afzenden, I, 143.
Afzetten (afdanken), I, 95.
Afzetten, I, 98, 134.
Afzien, I, 135.
Afzien, I, 117.
Afzigtig, I, 106.
Afzetten, III, 239.
Afzonderen, I, 128.
Afzweren, I, 147.
Ai, ach, I, 147.
Ajuin, I, 147.
Akelig, I, 148. II, 93.
Akker, I, 149.
Akkerbouw, I, 149.
Akkerman, I, 150.
Aleer, I, 151.
Algemeen (over het) II, 97.
Alle, I, 153.
Alleen, I, 151.
Allerhande, I, 154.

D. Bl.
Allerlei, I, 154.
Almagt, I, 156.
Almogend, I, 156.
Alom, I, 156.
Als, I, 157. III, 327.
Alsmede, III, 54.
Altaar, I, 157.
Althans, I, 158, 403.
Altijd, I, 158.
Altijddurend, II, 148.
Altoos, I, 158.
Alvorens, I, 151.
Alweder, I, 159.
Ambacht, I, 160.
Ambt, I, 162.
Ambtenaar, I, 163.
Andermaal, I, 159.
Angel, I, 164.
Angst, I, 164.
Angstvallig, I, 164.
Angstvalligheid, I, 164.
Antwoorden, I, 166.
Arbeid, I, 167.
Arbeidsman, I, 167.
Arbeider, I, 167.
Arbeidzaam, I, 170.
Arbeidzaamheid, I, 170.
Arglistig, I, 171.
Arglistigheid, I, 171.

Digitized by Google

D. Bl.
Argwaan, I, 87.
Arend, I, 89.
Arm, I, 172.
Armoedig, I, 173.
Armzalig, I, 173.
Averegtsch, I, 174.
Avontuur, I, 174.
Azen, I, 82.

B.

Baai, I, 176.
Baal, I, 177.
Baan, I, 179.
Baantje, I, 162.
Baar, I, 180, 181.
Baarblijkelijk, I, 182.
Baardſcheerder, I, 205.
Baas, I, 184.
Baat, I, 186.
Baatzucht, I, 188.
Babbelen, I, 190.
Bagger, I. 191.
Bak, I, 192.
Bakken, I, 193.
Bakſteen, I, 195.
Bal, II, 315.
Baldadig, II, 19.
Balie, I, 196.

D. Bl.
Balling, I, 196.
Ballingſchap, I, 196.
Balſem, III, 386.
Band, I, 197, 385.
Bandijt, I, 196.
Bangheid, I, 164.
Banier, I, 198.
Bank, I, 199. II, 120.
Bankaard, I, 199.
Bankerd, I, 199.
Banket, I, 201.
Banneling, I, 196.
Bar, I, 201.
Barak, I, 203.
Barbaar, 203.
Barbaarsch, I, 204.
Barbaarschheid, I, 204.
Barbier, I, 205.
Barmhartig, I, 205. II, 206.
Barmhartigheid, II, 19.
Barsch, I, 206.
Barst, I, 297.
Bast, I, 208.
Bastaard, I, 199.
Basterd, I, 199.
Baten, I, 186.
Bazuin, I, 209.
Bazuinen, I, 209.
Beambte, I, 163.

Digitized by Google

D. Bl.
Beangstheid, I, 164.
Beantwoorden, I, 166, 211.
Beboeten, I, 21.
Bedaagd, I, 101.
Bedaardheid, I, 212.
Bedachtzaam. I, 213.
Bedacht zijn, III, 96.
Bedanken, I, 95, 214.
Bedaren (doen), II, 471.
Bedaren, I, 216.
Bedding, I, 216.
Bede, I, 74.
Bedeelen, I, 217.
Bedeesd, I, 279.
Bedeesdheid, I, 164.
Bedekken, I, 353. II, 35.
Bedekking, II, 33.
Bedelaar, I, 218.
Bedenkelijk, I, 218.
Bedenken (zich), I, 82.
Bedenken, III, 96.
Bedenking, I, 219. III, 187.
Bederf, I, 219.
Bediende, II, 51.
Bedienen (zich), I, 68.
Bediening, I, 162.
Bedillen, I, 220.
Beding, 221.
Bedingen, I, 221.

D. Bl.
Bedoeling, II, 77.
Bedompt, II, 123.
Bedrag, I, 222, 285.
Bedragen, I, 222.
Bedreven, I, 222.
Bedrevenheid, I, 224.
Bedriegen, I, 224.
Bedriegelijk, I, 171.
Bedriegerij, I, 226.
Bedrijf, I, 226.
Bedrijven, I, 228.
Bedroefd, I, 230.
Bedroefdheid, I, 230.
Bedrog, I, 226.
Bedrukt, I, 230. II, 429.
Beducht, I, 232.
Beduiden, I, 233.
Bedunken, I, 234.
Bedwelmd, II, 124.
Bedwingen, I, 286.
Bedwingen. I, 237.
Beeld, I, 91.
Beeldendienst, I, 104.
Beeldtenis, I, 91.
Been, II, 319.
Beer, II, 8.
Beervarken, III, 388.
Beetje, III, 336.
Befaamd, I, 240.

Digitized by Google

D. Bl.
Begaafd, I, 240.
Begaafdheid, I, 240.
Begaan, I, 241.
Begeeren, I. 241.
Begeerlijkheid, I, 242.
Begeerte, I, 241. III, 353.
Begeven, I, 244.
Begin, I, 2.
Beginnen, I, 24.
Begraafplaats. I, 245.
Begrenzen, III, 6.
Begrijpelijk, I, 245.
Begrijpen. I, 245.
Begrip. II, 103.
Begrooten, I, 247.
Behagen, I, 17, 52.
Behagelijk, I, 17.
Behalve dat, I, 404.
Behandelen, I, 247.
Behandelen (ſlecht), II, 428.
Behandeling, I, 247.
Behandigen, I, 320.
Behendig. I, 250.
Behendigheid, I, 251.
Beheer, I, 248.
Beheerſchen, I, 237.
Beheerſching, I, 248.
Behoeden, I, 251.
Behoedzaam, I, 213.

D. Bl.
Behoefte, I, 252.
Behoeftig, I, 172.
Behoeftigheid, I, 172.
Behoeve (ten), I, 253.
Behoeven, I, 253.
Behooren, I, 253.
Behouden, I, 251.
Bejaard, I, 101.
Bejegenen, I, 63, 247, 332.
Beiden, I, 255.
Bek, I. 256.
Bekend, I, 257.
Bekend maken, I, 257.
Bekendmaking, II, 381.
Bekennen, I, 258.
Bekentenis, I, 258.
Bekeuren, I, 21.
Bekkeneel, I, 259.
Bekladden, I, 261.
Beklagelijk, I, 262.
Bekleeden, II, 35.
Beknopt, I, 262.
Beknoptheid, I, 262.
Bekomen, I, 263, 265.
Bekommerd, I, 232.
Bekommeren (zich), I, 266.
Bekoopen, I, 267.
Bekoren, I, 268.
Bekoorlijk, I, 17.

Be-

Digitized by Google

D. Bl.

Bekrachtigen, I, 269.
Bekreunen (zich), I, 266.
Bekrachtiging, I, 269.
Bekrompen, I, 270.
Bekwaam, II, 318.
Bekwaamheid, I, 240.
Bel, I, 271.
Belagchen, III, 204.
Belagchelijk, I, 271.
Belang, I, 2, 272.
Belangen, I, 2.
Belangrijk, I, 273.
Beleedigen, I, 274.
Beleediging, I, 274.
Beleefd, I, 275.
Beleefdheid, I, 275. II, 426.
Beleenen, I, 277.
Beleggen, I, 316.
Beleid, I, 278.
Belemmerd, I, 279.
Belemmeren, I, 279.
Belemmering, I, 279.
Belet, II, 249.
Beletſel, II, 249.
Beletten, I, 280.
Belgen, I, 281.
Believen, III, 336.
Belijden, I, 259.
Belommeren, II, 372.

D. Bl.

Beloonen, I, 283.
Belooning, I, 283. II, 374.
Beloop, I, 222.
Beloopen, I, 222.
Belust, I, 242.
Bemagtigen, I, 286.
Bemagtiging, I, 286.
Bemerken, I, 289.
Bemiddeld, III, 343.
Beminnaar, I, 291.
Beminnen, I, 292.
Beminnelijk, I, 45.
Bemoedigen, I, 46.
Bemorſen, I, 261.
Benaauwdheid, I, 164.
Benaming, I, 293.
Bende, I, 21.
Beneden, I, 294.
Benemen, I, 296.
Benemen (het leven), II, 91.
Bengel, I, 331.
Benieuwd, I, 297.
Benijden, II, 428.
Benoemen, I, 55.
Beoordeelen, III, 56.
Bepalen, I, 298, 301. III, 87.
Bepaling, I, 298.
Bepeinzen, III, 96.
Beperken, III, 87.

Digitized by Google

D. Bl.
Beplanten, I, 298. III, 113.
Beproeven, I, 298, 300.
Beraad, I, 219.
Beraden, I, 213.
Beraden (zich), I. 300.
Beraadſlagen, I, 300.
Beramen, I, 301.
Berde (te) brengen, III, 184.
Bereid, I, 302.
Bereidwillig, I, 302.
Berennen, I, 203. III, 10.
Berg, I, 304.
Bergen, I, 305.
Bergketen, I, 304.
Berigt, I, 305. II, 381.
Berigten, I, 306.
Berispen, I, 220.
Beroemd, I, 240.
Beroep, I, 160. II. 476.
Beroepen [illegible], 307.
Beroerte, I, 308.
Berokkenen, I, 309.
Berooven, I, 296.
Berooven (van het leven), II, 91.
Berouw, I, 310.
Berucht, I, 240.
Beſchaafd, I, 275.
Beſchaafdheid, III, 241.

D. Bl.
Beſchaving, III, 241.
Beſcheid, II, 381.
Beſcheiden, I, 307, 311.
Beſchermen, I, 251.
Beſchijnen, I, 324.
Beſchimpen, I, 274.
Beſchonken, I, 312. III, 23.
Beſchouwen, I, 4.
Beſchrijven, I, 125. III, 87.
Beſchuldigen, I, 7.
Beſchutten, I, 251.
Beſeffen, I, 245.
Beſlaan, I, 313.
Beſlag, I, 314.
Beſluit, I, 314, 315.
Beſluiten, III, 278.
Beſmeren, I, 316.
Beſmetten, I, 54.
Beſnoeijen, I, 316. III. 169.
Beſnuffelen, III, 169.
Beſparen, I, 316. III, 170.
Beſpeuren, I, 289.
Beſpiegelende wijsbegeerte, III, 82.
Beſpoedigen, I, 317.
Beſpoelen, I, 317. III, 173.
Beſpottelijk, I, 271.
Beſprengen, I, 317.
Beſprenkelen, I, 317.

Digitized by Google

D. Bl.

Beſpringen, I, 318.
Beſproeijen, I, 317.
Beſtaan, I, 69. II, 476.
Beſtand, I, 318.
Beſteden, I, 68.
Beſtek, I, 319.
Beſtellen, I, 320.
Beſtendig, I, 321.
Beſtoken, I, 11.
Beſtraffen, I, 220. III, 183.
Beſtralen, I, 324.
Beſtraten, I, 324.
Beſtrijken, I, 316.
Beſturing, I, 278.
Beſtuur, I, 248.
Betaald zetten, II, 281.
Betalen, I, 267, 325.
Betaling, I, 283.
Betamen, I, 253, 325. III, 275.
Betasten, I, 47.
Beteekenen, I, 233.
Beteekenis, III, 377.
Beteren. I, 265.
Beter maken, III, 223.
Beteugelen, I, 237. II, 283, 409.
Beteuterd, I, 279.
Betigten, I, 7.
Betimmeren, III, 192.
Betoog, III, 254.

D. Bl.

Betoogen, I, 326.
Betoomen, I, 237. II, 283.
Betoonen, I, 326.
Betooveren, III, 195.
Betrachten, I, 327.
Betrappen, I, 328.
Betreffen, I, 2, 14.
Betrekken, I, 329.
Betrekken (in regten), II, 4.
Betrekking, I, 330.
Betuigen, I, 326.
Beuken, I, 332.
Beul, I, 332.
Beulin, I, 333.
Beuling, 333.
Beurs, III, 366.
Beurt (te), I, 334. III, 42.
Beurt, I, 334.
Beurtwisſeling, I, 335.
Beuzelaar, I, 336.
Beuzelarij, I, 336.
Beuzelen, I, 336.
Bevallen, I, 52.
Bevallig, I, 17.
Bevangen, I, 337.
Bevatten, I, 245. III, 213.
Bevatting, II, 102.
Bevel, I, 337.
Bevelen, II, 185.

Digitized by Google

D. Bl.
Beven, I, 338.
Bevestigen, I, 269, 338.
Bevestiging, I, 338.
Bevlekken, I, 261.
Bevlijtigen, (zich) I, 339.
Bevloeren, I, 324.
Bevochtigen, II, 469.
Bevoegd, I, 340.
Bevoelen, I, 47.
Bevorderen, I 343, 344.
Bevrachting, II, 355.
Bevredigen, I, 345.
Bevreemden, I, 345.
Bevreesd, I, 232.
Bevreesdheid, I, 164.
Bevrijden, I, 347. III, 306.
Bevrijden (van iets,) III, 306.
Bevrijden (voor iets,) III, 396.
Bevrucht, III, 385.
Bevuilen, I, 261.
Bewaren, I, 251, 305.
Bewaſemen, I, 313.
Beweegreden, I, 348.
Bewegen, I, 348.
Beweging, I, 308.
Beweren, I, 350. III, 277.
Bewerken, I, 350.
Bewerkſtelligen, I, 350.

D. Bl.
Bewijsgrond, II, 112.
Bewijzen, I, 326.
Bewilligen, I, 352.
Bewimpelen, I, 353.
Bewolken, I, 329, 330.
Bewonen, I, 354.
Bewoner, I, 354.
Bewoording, I, 356.
Bezadigdheid, I, 212.
Bezeeren, I, 357.
Bezien, I, 4, 358.
Bezigen, I, 68.
Bezigheid, I, 167.
Bezigtigen, I, 358.
Bezinkſel, I, 359.
Bezit, I, 359.
Bezitten, I, 359.
Bezitter, II, 147.
Bezoedelen, I, 261.
Bezonnen, I, 213.
Bezorgd, I, 232.
Bezorgdheid, I, 164.
Bezorgen, I, 320.
Bezuinigen, III, 170.
Bidden, I, 48.
Big, III, 388.
Bij, I, 361.
Bijaldien, III, 327.
Bijbrengen, II, 277.

Digitized by Google

D. Bl.

Bijdrage, I, 23.
Bijeen, I, 361.
Bijeen brengen, I, 361.
Bijeenkomst, III, 369.
Bijeen wonen, I, 361.
Bijgeloof, I, 362.
Bijkans, II, 226.
Bijl, I, 363.
Bijlage, I, 23.
Bijleggen, I, 97.
Bijna, II, 226.
Bijslaap, I, 363.
Bijspringen, I, 363.
Bijstaan, I, 363.
Bijstand, III, 31.
Bijten, II, 316.
Bijval, I, 364.
Bijvoegen, I, 30.
Bijvoegsel, I, 23.
Bijwonen, I, 364.
Bijzit, I, 363.
Bijzonder, I, 43, 365. II, 285.
Bil, I, 365.
Billijk, I, 365.
Billijken, I, 367.
Billijkheid, I, 365.
Bindsel, I, 197.
Binnen, I, 367.
Bits, I, 369. III, 150.

D. Bl.

Bitter, I, 370.
Blaam, I, 370.
Blaar, I, 370.
Blaas, I, 370.
Blad, I, 371.
Blaken, I, 372.
Blakeren, I, 372.
Blank, III, 357.
Blazen, I, 373.
Bleek, I, 374.
Blijde, I, 375.
Blijdschap, I, 375.
Blijheid, I, 375.
Blijmoedigheid, I, 375.
Blijven, III, 224.
Blinken, I, 377.
Bloedverwant, I, 379.
Bloedvriend, I, 379.
Bloei, I. 380. II, 175.
Bloeijen, I, 381.
Bloem, I, 380, 381.
Bloesem, I, 380.
Blood, I, 381. II, 356.
Bloot, I, 382.
Blusschen, II, 39.
Bode, I, 382.
Bodem, I, 383.
Boedel, I, 384.
Boegseren, I, 384.

Digitized by Google

D. Bl.
Boei, I, 385.
Boeken, I, 60.
Boekſtaaf, I, 386.
Boer, I, 150.
Boert, I, 386.
Boete, I, 387.
Boeten, I, 267.
Boetvaardigheid, I, 310.
Boezem, I, 387.
Bogchel, I, 424.
Bogt, I, 389.
Bol, II, 315.
Bolſter, I, 208, 390.
Bolwerk, III, 321.
Bont, I, 390.
Boodſchapper, I, 382.
Boog, I, 389.
Boomvrucht, I, 391.
Boord, I, 391.
Boos, II, 155, 351, 355.
Boosaardig, II, 351.
Boosheid, II, 118.
Booze, I, 394.
Booze geest, I, 394.
Borduren, I, 395.
Borg, I, 395.
Borg, (te borg geven,) I, 397.
Borg blijven, I, 396.
Borgen, I, 397.

D. Bl.
Borst, I, 387.
Bos, I, 398.
Bosch, I, 399.
Bot, I, 399.
Bouwen, I, 36, 400.
Bouwen (op iets,) I, 401.
Bouwman, I, 150.
Bovenal, I, 403.
Bovendien, I, 404.
Boven (te) gaan, I, 402.
Bovennatuurkunde, III, 82.
Braaf, I, 405. III, 127.
Braak, I, 405.
Braden, I, 193.
Brand, I, 406.
Branden, II, 216.
Branding, I, 181.
Brasſen, I, 406, 386.
Breed, III, 13, 138.
Breedvoerig, III, 13.
Breekbaar, I, 407.
Breken, I, 409.
Breekijzer, I, 408.
Breeuwen, I, 408.
Breidel, I, 408.
Breidelen, II, 283.
Breidelloos, III, 24.
Brengen, I, 411, 412. II, 232.
Brengen (om hals), II, 91.

Digitized by Google

D. Bl.

Brengen (om het leven,) II, 91.
Brengen (ter dood,) II, 91.
Brengen (te weeg,) I, 309.
Brieſchen, I, 413.
Brij, I, 414.
Broddelen, I, 414.
Broddelwerk, I, 414.
Broek, I, 415.
Brokkelig, I, 407.
Bronnen, I, 415.
Brooddronken, II, 19.
Broodwinning, II, 476.
Bron, I, 416, 417.
Broos, I, 407.
Brouwen, I, 309.
Bruidſchat, I, 417.
Bruikbaar, I, 418.
Bruin, II, 57.
Bruiſen, I, 418.
Bui, III, 264.
Buidel, III, 366.
Buigzaam, II, 363.
Buil, I, 424.
Bullen, I, 419.
Buis, I, 419.
Buit, I, 420.
Buitelen, I, 421.
Buitendien, I, 404.
Buitengewoon, I, 365.

D. Bl.

Buitenlandsch, I, 422.
Bul, I, 423. III, 139.
Bulderen, I, 423.
Bulos, III, 139.
Bult, I, 424.
Bundel, I, 398.
Burg, I, 424.
Burgt, I, 424.
Burgwal, I, 426.
Buur, II, 462.

C.

Cedel, ceel, II, 370.
Cel, I, 428.
Cellebroeder, I, 428.
Chirurgijn, I, 205.
Cijfer, I, 428.
Cijferen, I, 429.
Cijferkunst, I, 428.
Cijfermeester, I, 428.
Cijns, I, 429.
Cilinder, I, 429.
Cirkel, I, 429.
Citroen, I, 430.

D.

Digitized by Google

D.

D. Bl.

Daad, I, 226, II, 1.
Daad (in der,) II, 1.
Daags, II, 2.
Daagsch, II, 2.
Daar, I, 16, II, 154.
Daar, II, 246.
Daarenboven, I, 404.
Daarſtellen, I, 350.
Dadelijk, I, 55, II, 1.
Dag, II, 3.
Dag, alle dagen, II, 4.
Dag (krieken van den,) II, 5.
Dag (aan den) leggen, II, 3.
Dagelijks, II, 4.
Dagen, II, 4.
Dageraad, II, 5.
Dagge, II, 83.
Dagvaarden, II, 4.
Dal, II, 5.
Dalen, I, 130. II, 6.
Dam, II, 8.
Damp, II, 10.
Dan, I, 157. II, 72.
Dank, II, 12.
Dankbaarheid, II, 12.
Danken, I, 214.
Dank weten, I, 214.

D. Bl.

Dank zeggen, I, 214.
Dapper, II, 14.
Dartel, II, 18, 19. III, 262.
Dat, hetwelk, II, 19.
Daveren, II, 21.
Deeg, I, 314.
Deel, I, 9. II, 22.
Deele (ten,) II, 24.
Deelen, II, 25.
Deelswijs, II, 24.
Deerlijk, II, 26.
Deern, II, 75.
Deernis, II, 27.
Deerniswaardig, I, 262.
Deftig, III, 105.
Degen, II, 29.
Deining, II, 32.
Deinzen, II, 32.
Dek, II, 33.
Deken, II, 33.
Dekken, II, 35.
Dekking, II, 33.
Dekkleed, II, 33.
Dekſel, II, 33.
Dekſel, II, 309.
Delven, II, 37.
Demoedig, II, 38.
Demoedigen, II, 39.
Dempen, II, 39.

Digitized by Google

D. Bl.
Denkbeeld, I, 234.
Denken, I, 85. III, 96.
Denkwijs, I, 76, 234.
Derhalve, II, 43.
Derven, II, 44.
Desniettemin, II, 72.
Desniettegenſtaande, II, 72.
Deugd, II, 46.
Deugdniet, II, 169.
Deugdzaam, II, 243.
Deun, II, 47.
Deun (karig,). III, 214.
Dewijl, I, 16.
Dichtkunde, III, 109.
Dichtkunst, III, 109.
Die, II, 19.
Dien, diens, II, 50.
Dienaar, II, 51.
Diender, II, 51.
Dienen, II, 54.
Dienst, I, 162.
Dienstbode, II, 51.
Diep, II, 56.
Diepſel, II, 57.
Dier, I, 239.
Dierbaar, II, 58.
Dieven, III, 177.
Digt, II, 61. III, 210.
Digt bij, II, 62.

D. Bl.
Dije, I; 365.
Dijen, II, 63.
Dijk, II, 8.
Dik, II, 64.
Dikmaals, II, 65.
Dikwerf, II, 65.
Dikwijls, II, 65.
Ding, II, 67.
Dingen, II, 68.
Disch, II, 69.
Dischgenoot, II, 69.
Dobbelaar, II, 70.
Dobbelen, II, 70.
Dobbelſteen, II, 71.
Dobberen, II, 71.
Doch, II, 72.
Dochter, II, 75.
Dochter (jonge), III, 308.
Dodderig, II, 76.
Doek, II, 77.
Doel, II, 77.
Doeleinde, II, 77.
Doelen, II, 79.
Doelwit, II, 77.
Doemen, II. 79.
Doen, I, 228, 327.
Doen bedaren, II, 471.
Doen blijken, I, 326.
Doen ſneven, II, 91.

Digitized by Google

D. Bl.
Doen ſterven, II, 91.
Doen zien, I, 62.
Dol, II, 82, 330.
Dolen, III, 387.
Dolk, II, 83.
Dolzinnig, II, 330.
Dom, I, 399. II, 131.
Dompelen, II, 84.
Dompen, II, 84.
Donderbui, II, 486.
Donker, II, 86, 88.
Dood, I, 122. II, 89.
Dood (ter) brengen, II, 91.
Doode, II, 89.
Dooden, II, 91. III, 42.
Dooding, II, 93.
Doodsch, II, 93.
Dood ſlaan, II, 91.
Doodſlag, II, 407.
Doop (ſaus,) III, 146.
Doopen, II, 84.
Doorbladeren, III, 3.
Doorboren, II, 93.
Doorbrengen, II, 94.
Door de billen lappen, II, 94.
Doordenken, II, 463.
Doordien, III, 4.
Doordrijven, II, 95.
Doordringen, II, 95.
D. Bl.
Doordringend, II, 96.
Doorgaans, II, 97.
Doorhalen, II, 95.
Doorkneed, II, 99.
Doorſlepen, II, 99.
Doorſnijden, I, 134.
Doorſtaan, II, 100.
Doorſteken, II, 93.
Doortasten, II, 95.
Doortrapt, II, 99.
Doorzetten, II, 95.
Doorzijgen, II, 103.
Doorzijpelen, II, 103.
Doorzijpen, II, 103.
Doorzijperen, II, 103.
Dooven, II, 39.
Dop, I, 208, 390.
Doppen, II, 104.
Dor, I, 201.
Dos, III, 72.
Douwen, (duwen,) II, 104.
Dra, I, 55.
Draad, II, 106, 107, 108.
Draaijen, II, 108.
Draaikolk, II, 380.
Drab, I, 359.
Dragen, II, 100, 111.
Dralen, I, 255. III, 145.
Drang, II, 112.

Digitized by Google

D. Bl.
Drangreden, II, 112.
Drenkplaats, II, 113.
Dreun, II, 21.
Dreunen, II, 21.
Driest, II, 14.
Drift, II, 113, 228.
Driftig, II, 115.
Drijfveer, I, 348.
Drijven, II, 71, 115.
Drijven (terug,) I, 130.
Drillen, II, 108, 116.
Dringen, II, 104.
Drinker, II, 117.
Drinkgeld, II, 118.
Drinkpenning, II, 118.
Droefheid, III, 231.
Droefem, I, 359.
Droevig, I, 230. II, 429.
Drommel, I, 394.
Dronk, II, 119.
Dronkaard, II, 117.
Dronken, I, 312. III, 25.
Droogte, II, 120.
Droomen, III, 96.
Droppelen, II, 121.
Druipen, II, 121.
Druiſchen, I, 14.
Druk, II, 268, III, 64.
Drukken, II, 104.

D. Bl.
Drukproef, II, 440.
Dubbelzinnig, II, 122.
Duf, II, 123.
Duidelijk, I, 182, 245.
Duiden, (kwalijk,) II, 427.
Duikelen, I, 421.
Duiken, II, 84.
Duin, I, 304.
Duister, II, 86, 88.
Duivel, I, 394.
Duizelig, II, 124.
Dulden, II, 100, 125.
Dun, II, 126.
Dunken, II, 127.
Duren, I, 41.
Durven, II, 129.
Dus, II, 43.
Dutten, II, 130.
Duur, II, 128.
Duurzaam, I, 321.
Duurzaamheid, II, 128.
Dwaalgeloof, II, 301.
Dwaas, II, 131, 468.
Dwalen, II, 168.
Dwaling, II, 433. III, 286.
Dwarlen, II, 108.
Dwars, III, 152.
Dweeper, I, 362.
Dweepzucht, I, 362.

E.

Digitized by Google

E.

D. Bl.

Echt, II, 134.
Echter, II, 72.
Echtgenoot, II, 136.
Echtvriendin, II, 136.
Edel, II, 136, 137.
Edelknaap, III, 95.
Edelmoedig, II, 137.
Eed (valſche,) II, 418.
Eendragtig, II, 138.
Een iegelijk, I, 153. II, 139.
Eenig, I, 151.
Eenige, II, 139.
Eens, II, 138.
Eensdeels, II, 24.
Eensgezind, II, 138.
Eensklaps, I, 55.
Eenſtemmig, II, 138.
Eenvormig, II, 140.
Eer, II, 140.
Eerbaar, II, 141.
Eerbied, I, 88.
Eer dat, I, 151.
Eergierig, II, 143.
Eerlijk, I, 405. II, 141. III, 127.
Eerloos, II, 143. III, 34.
Eertijds, III, 279.
Eerzaam, II, 141.
Eerzuchtig, II, 143.

D. Bl.

Eetlust, II, 144.
Eetwaar, II, 144.
Eeuwig, II, 145.
Effen, II, 146.
Ega, egade, II, 136.
Eigenaar, II, 147.
Eigenbaat, I, 188.
Eigenbelang, I, 188.
Eigendom, II, 148.
Eigenliefde, II, 148.
Eigenſchap, I, 76.
Eigenwijs, II, 148.
Eigenwillig, II, 149, 150.
Eigenzinnig, II, 150.
Einde, I, 314.
Einde, (zonder) II, 145.
Einde (een) nemen, I, 123.
Eindelijk, II, 151.
Eindeloos, II, 145.
Einden, II, 152.
Eindigen, II, 152.
Eiſchen, II, 153.
Elk, I, 153.
Ellende, II, 268.
Ellendig, I, 172. II, 26.
Els, III, 114.
Eng, I, 270. II, 460.
Engborstig, I, 1.
Er, II, 154.

Digitized by Google

D. Bl.
Erachten, I, 234.
Erbarmelijk, I, 262.
Erf, II, 155.
Erfenis, I, 384. II, 155.
Erfprins, II, 338.
Erg, II, 155.
Ergernis, I, 58.
Erkennen, II, 157.
Erkentelijk, II, 158.
Erkentelijkheid, II, 158.
Erkentenis, II, 158.
Erlangen, I, 263.
Ernst, II, 159.
Ernsthaftig, II, 161.
Ernſtig, II, 161.
Ervaren, I, 222.
Eten, II, 144, 162.
Ettelijke, II, 139.
Etteren, II, 111.
Euvel, II, 155.
Evenwel, II, 72.

F.

Faal, II, 166.
Fabel, II, 164.
Factie, I, 21.
Fakkel, III, 195.
D. Bl.
Falen, II, 166, 168.
Feest, II, 165.
Feestmaal, II, 165.
Feil, II, 433.
Feilen, II, 166, 168.
Fielt, II, 169.
Figuur, II, 170.
Fijmelaar, II, 171.
Fiksch, II, 174.
Flambouw, III, 195.
Fleemen, II, 174.
Fleur, II, 175, 223.
Flikkeren, I, 377.
Flink, II, 174.
Fluim, II, 353.
Fluks, I, 55.
Fokken, I, 14. II, 176.
Folteren, II, 176.
Fonkelen, I, 377.
Fooi, II, 118.
Form, III, 298.
Fortuin, II, 203, 241.
Fraai, II, 443.
Freule, III, 308.
Frisch, II, 177. III, 251.
Fruit, I, 391.
Fruiten, I, 193.
Futſelen, I, 336.

Digitized by Google

G.
D. Bl.
Gaaf, II, 179, 181.
Gaaf (gave,) II, 180, 181.
Gaan, II, 181.
Gaan, (te boven) I, 402.
Gaande maken, I, 348.
Gaan liggen, I, 216.
Gaar maken, I, 193.
Gaarn, II, 183.
Gaauw, I, 250.
Gaauwdief, I, 250. II, 184.
Gade, gal, II, 136.
Gadeslaan, I, 44.
Gagement, II, 266.
Gansch, II, 179.
Gapen, II, 184.
Gastereren, III, 385.
Gastheer, III, 317.
Gastmaal, I, 201. II, 165.
Gaven, I, 34.
Gebergte, I, 304.
Gebeuren, I, 334.
Gebeurtenis, I, 174.
Gebied, I, 248.
Gebieden, II, 185.
Gebit, I, 408.
Gebod, I, 337.
Gebogen, II, 187.
Geboorte, I, 116.

D. Bl.
Geboorteland, III, 209.
Geborgen, II, 189.
Gebrek, II, 402.
Gebreken, II, 166.
Gebrekkelijk, II, 190.
Gebrekkelijkheid, II, 361.
Gebrekkig, III, 360.
Gebruik, II, 191.
Gebruiken, I, 68.
Gebuur, II, 462.
Gedaante, II, 170.
Gedachte, I, 219, 234.
Gedachten, (in) III, 253.
Gedachtenis, II, 194.
Gedeelte, I, 9.
Gedierte, III, 219.
Gedoogen, II, 125.
Gedrag, II, 364.
Gedrang, III, 195.
Gedrogt, II, 439.
Gedurig, I, 27, 158.
Gedwee, II, 363.
Geest, II, 195.
Geest, (booze) I, 394.
Geestig, I, 80.
Geeuwen, II, 184.
Gegoed, III, 343.
Gehecht zijn, I, 29, 292.
Geheel, II, 179.

Ge-

Digitized by Google

D. Bl.
Geheim, III, 200.
Geheimſchrijver, III, 159.
Geheimzinnig, II, 88.
Geheugen, II, 194.
Gehoudenheid, III, 106.
Geil, III, 344.
Gek, II, 131, 468.
Gekromd, II, 187.
Gelaat, I, 19.
Gelasten, II, 185.
Gelden, II, 101.
Geldſtraf, I, 387.
Geleerd, II, 202.
Geleerdheid, II, 342.
Gelegenheid, I, 37.
Geleide, III, 202.
Gelijkenis, III, 234.
Gelijkvormig, II, 140.
Gelooven, I, 85.
Geluid, II, 308.
Geluk, II, 203, 241.
Gelukkig, II, 204.
Gelukzalig, II, 204.
Gemaal, II, 136.
Gemagtigd, I, 340.
Gematigdheid, I, 212.
Gemeenebest, III, 132.
Gemeenlijk, II, 97.
Gemis, II, 402.

D. Bl.
Gemoed, I, 76. II, 195.
Genadig, II, 206.
Genaken, II, 466.
Genegen, II, 207.
Genegenheid, II, 475. III, 303.
Geneigd, II, 207.
Genezen, II, 238.
Genoeg, III, 193, 371.
Genoegen, I, 375. III, 244, 336.
Genoot, II, 388.
Genootſchap, II, 390.
Geoefend, I, 222.
Gereed, I, 302.
Gereedſchap, II, 209.
Geregt, III, 124.
Geregtigd, I, 340.
Geregtigdheid, III, 124.
Geregtigheid, III, 124.
Gerucht, II, 381.
Geſchakeerd, I, 390.
Geſchenk, II, 180.
Geſchikt, II, 418. III, 218.
Geſchiktheid, I, 34.
Geſchrift, III, 157.
Geſchut, III, 154.
Geſlacht, II, 341.
Geſloten, II, 61.
Geſtorven, I, 122. II, 89.

Ge-

Digitized by Google

D. Bl.
Geſprek, III, 370.
Geſtoei, II, 292.
Geſtadig, I, 27.
Geſtalte, II, 170.
Geſtreng, II, 234.
Geſtrengheid, II, 159.
Getal, I, 59.
Getalmerk, I, 428.
Gevaar, II, 482.
Geval, II, 485.
Gevangenis, II, 211.
Gevecht, II, 292.
Geven, I, 412. III, 153.
Geveinsde, II, 171.
Gevoelen, I, 234.
Gevoelloos, II, 235.
Gevolg, II, 466.
Gevolg, (bij) II, 43.
Gevolgelijk, II, 43.
Gewaarworden, I, 289. II, 421.
Gewag, I, 305.
Gewas, II, 339.
Geweer, II, 452.
Gewest, III, 356.
Gewigtig, I, 273.
Gewillig, II, 183.
Gewis, III, 213.
Gewoonlijk, II, 97.

D. Bl.
Gewoonte, II, 191.
Gezag, II, 392. III, 46.
Gezang, II, 49.
Gezant, I, 102.
Gezel, II, 388.
Gezelſchap, II, 390.
Gezet, II, 64.
Gezigt, I, 19.
Gezond verſtand, III, 55.
Gezwind, I, 55.
Gids, II, 362.
Gieren, III, 382.
Gierig, II, 213.
Gift, II, 180.
Gijzelaar, I, 395.
Ginds, II, 246.
Gispen, I, 220.
Giſſen, II, 127. III, 118.
Glad, II, 146.
Glibberig, III, 164.
Glimmen, II, 216.
Glinſteren, I, 377.
Gloed, I, 406.
Gloeijen, II, 216.
Gluipen, III, 376.
Gluren, II, 371. III, 376.
Goddeloos, II, 218.
Goddeloosheid, II, 218.

God-

Digitized by Google

D. Bl.
Godheid, (valſche) I, 103.
Godſpraak, III, 76.
Godvreezendheid, II, 46.
Godzaligheid, II, 46.
Goeddunken, III, 336.
Goederen, II, 237.
Goedkeuren, I, 367.
Goedkeuring, I, 364. III, 336.
Goedkooper worden, I, 130.
Goedſpreken, I, 396.
Goedvinden, III, 336.
Goedwillig, II, 183.
Golf, I, 176, 180.
Golving, II, 32.
Gooijen, II, 220.
Gorgel, II, 299.
Graan, II, 324.
Gracht, I, 426.
Grafkelder, I, 245.
Grafſtede, I, 245.
Gramſchap, II, 113. III, 194.
Granen, II, 324.
Grappenmaker, II, 233.
Graven, II, 37.
Grijnen, II, 221.
Grijpen, II, 222.
Grimlagchen, II, 417.
Grimmigheid, II, 113.

D. Bl.
Groei, II, 175, 223.
Grommen, II, 305.
Grond, I, 348, 383. II, 155.
Grondbeginſel, III, 121.
Grondregel, III, 121.
Grondſop, I, 359.
Grondſtelling, III, 121.
Grondwet, III, 121.
Grootſ, III, 236, 284.
Grootmoedig, II, 137.
Grootsch, II, 256.
Grootſpreken, III, 74.
Grootſtalmeester, II, 386.
Grot, II, 252.
Gruwelijk, I, 106.
Guit, II, 169.
Gul, III, 70.
Gunſte, (ter) I, 253.
Gunſteling, II, 368.
Guur, III, 35.

H.

Haag, II, 225.
Haan, II, 250.
Haast, II, 228.
Haasten, (zich) II, 229.
Haastig, I, 55. II, 115.

Haas-

Digitized by Google

D. Bl.
Haastigheid, II, 113.
Haat, III, 263.
Hagchelijk, I, 218.
Hak, II, 229, 230.
Haken, II, 230.
Hakkelen, II, 231.
Hakken, II, 232.
Halen, II, 232.
Hals, II, 299.
Halsftarrig, II, 150.
Hamel, III, 147.
Handarts, I, 205.
Handelbaar, III, 131.
Handelen, I, 228.
Handeling, I, 226.
Handig, I, 250. II, 318.
Handwerk, I, 160.
Hansworst, II, 233.
Hard, II, 234, 235.
Hardheid, II, 235.
Hardigheid, II, 235.
Hardnekkig, II, 150.
Hardvochtig, II, 235.
Harnas, II, 236.
Hart, I, 76, 387. II, 195.
Harteleed, III, 231.
Hartelijk, II, 237.
Hartstogt, II, 115.
Hartzeer, III, 231.

D. Bl.
Haten, III, 220.
Have, II, 237.
Hebbelijkheid, II, 405.
Hebben, I, 359.
Hebzucht, I, 188.
Hebzuchtig, II, 213.
Heel, II, 179.
Heelen, II, 238.
Heelkunst, II, 239.
Heelmeester, II, 239.
Hekelen, I, 220.
Heer, I, 184.
Heerlijk, II, 239.
Heerfchappij, I, 248.
Heet, II, 239.
Heeten, II, 185, 241.
Heffe, I, 359.
Heg, II, 225.
Heidendom, I, 104.
Heil, II, 241.
Heiland, II, 242.
Heilig, II, 242, 243.
Heiligheid, II, 46.
Heining, II, 225.
Hek, I, 196.
Helder, II, 244.
Hellen, II, 473.
Helling, II, 475.
Helpen, I, 363.

Digitized by Google

D. Bl.
Hen, II, 250.
Henengaan, I, 127.
Hengst, III, 94.
Henker, I, 332.
Herbergier, II, 297.
Herdruk, II, 244.
Herfst, III, 53.
Herinneren, II, 194.
Herkennen, II, 157.
Hernemen, I, 166.
Herroepen, II, 284.
Herſcheppen, II, 245.
Herſenpan, I, 259.
Herſtellen, I, 265.
Hervormen, II, 245.
Herziening, II, 467.
Hetgeen, hetwelk, II, 19.
Hiel, II, 229.
Hier, II, 246.
Hijgen, I, 90.
Hinder, I, 93. II, 246.
Hinderen, I, 111.
Hindering, II, 249.
Hindernis, II, 249.
Hinderpaal, II, 249.
Hinniken, I, 413.
Hitte, II, 239.
Hoede, II, 250.
Hoeden, (zich) I, 83.

D. Bl.
Hoek, I, 164.
Hoen, II, 250.
Hoerekind, I, 199.
Hoesten, II, 250.
Hoewel, III, 2.
Hoezeer, III, 2.
Hof, II, 251.
Hoffelijk, I, 275.
Hok, II, 251.
Hol, II, 252.
Hollandsch, II, 470.
Holte, II, 252.
Homp, II, 314.
Honger, II, 144.
Honen, I, 274.
Hoofd, II, 8, 254.
Hoofdſtuk, II, 296.
Hoog, III, 236.
Hoogleeraar, II, 361.
Hoogmoedig, II, 256.
Hoogte, I, 304.
Hoogzuinig, III, 214.
Hoon, II, 257.
Hoop, II, 257, 259.
Hooren, II, 258. III, 247.
Hoovaardig, II, 256.
Horen, I, 209.
Horologie, III, 191.

Ho-

Digitized by Google

D. Bl.
Horten, II, 259.
Horizon, II, 306.
Houden, (van iets) I, 292.
Houden,(zich ſchuil)III, 160.
Hout, I, 399.
Houw, II, 230.
Houwen, II, 232. III, 169.
Houwer, II, 29.
Huichelen, II, 260.
Huid, II, 251.
Huilen, II, 221.
Huis, III, 359.
Huisonderwijzer, II, 361.
Huisraad, II, 262.
Huiverig, III, 155.
Hulp, III, 31.
Huppelen, II, 262.
Hupsch, II, 443.
Huur, II, 263.
Huurgeld, II, 263.
Huurloon, II, 263.
Huwbaar, II, 402.
Huwelijksgoed, I, 417.

J.

Jaarboek, II, 336.
Jaargeld, II, 266.
Jaarloon, II, 266.

D. Bl.
Jaarwedde, II, 266.
Jagen, II, 115.
Jammer, II, 268.
Jammerlijk, II, 26.
Jas, II, 407.
Ieder, iedereen, I, 153.
Ieder, II, 269.
Iegelijk, II, 269.
Iegelijk, (een) I, 153.
Jegens, II, 270.
IJdel, II, 271.
IJl, II, 228, 271.
IJlende, II, 331.
IJlhoofdig, II, 331.
IJver, II, 159, 272.
IJverig, II, 272.
IJzen, II, 273.
Immer, I, 158.
In, I, 367.
Inbeelden, (zich) II, 274.
Inbeelding, II, 274.
Inblazen, II, 275.
Inboedel, II, 262.
Inboezemen, II, 275.
Inboezemen, (moed) I, 46.
Inborst, I, 76.
Inbrengen, II, 277.
In den brand ſteken, I, 53.
Indien, III, 327.

Digitized by Google

D. Bl.
Indienen, II, 280.
Indraaijen, (zich) II, 278.
Indringen, (zich) II, 278.
Ingebeeld, II, 148.
In gedachten, III, 252.
Ingeland, I, 354.
Ingeſchapen, I, 15.
Ingetogen, I, 311.
Ingezeten, I, 354.
Ingieten, II, 275.
Ingieten, II, 279.
Inhalig, II, 213.
Inham, I, 176.
In het oog loopend, I, 182.
Inkomen, II, 279.
Inkomſten, II, 279.
Inkoopen, II, 322.
Inkwartiering, II, 280.
Inlegering, II, 280.
Inleveren, II, 280.
Inlichten, III, 281.
Inmiddels, II, 280.
Innemen, I, 286.
Innemend, II, 281.
Innerlijk, II, 285.
Innig, II, 237, 285.
Inpeperen, II, 281.
Inplanten, II, 275.
Inpreken, II, 275.

D. Bl.
Inprenten, II, 275.
Inſchenken, II, 279.
Inſcherpen, II, 275.
Inſchrijven, I, 60.
Inſlaan, II, 282.
Inſluiten, I, 303. III, 10.
Inſtaan, I, 396.
Inſteken, II, 275.
Iuſtrument, II, 209.
Interest, III, 132.
Inteugelen, II, 283.
Intoomen, II, 283.
Intrekken, I, 124. tt, 284.
Intuſſchen, II, 280.
Inwilligen, I, 352.
Inwonen, I, 354.
Inzien, I, 234.
Inzonderheid, II, 285.
Inzwelgen, II, 282.
Jok, I, 386.
Jokken, II, 286.
Jongeling, II, 286.
Jongen, II, 286.
Jongman, II, 286.
Jonkvrouw, II, 75.
Juffer, II, 75.
Jufvrouw, II, 75.
Juist, II, 287.
Juweelen, II, 287.

K.

Digitized by Google

K.

D. Bl.

Kaai, I, 426.
Kaam, II, 289.
Kaauwen, II, 316.
Kabbeling, I, 180.
Kabel, III, 196.
Kabinet, II, 290.
Kakelen, I, 190.
Kalefateren, I, 308.
Kalf, III, 139.
Kalfkoe, III, 139.
Kallen, I, 190.
Kalmte, I, 212.
Kamer, II, 290.
Kameraad, II, 388.
Kamertje, I, 428.
Kamizool, III, 323.
Kamp, II, 292.
Kampgevecht, II, 292.
Kampſtrijd, II, 292.
Kanſel, II, 296.
Kant, I, 391.
Kappen, II, 232.
Kapittel, II, 296.
Kapot, III, 151.
Kar, III, 133.
Karabijn, II, 452.
Karabinier, II, 252.
Kardoes, II, 297.

D. Bl.

Karakter, I, 76.
Karel, II, 397.
Karig, II, 215. III, 214.
Kasteel, I, 424.
Kastelein, II, 292.
Kastijden, II, 298.
Kazern, I, 203.
Keel, II, 299.
Keeren, II, 108.
Kelk, II, 301.
Kenbaar maken, II, 3.
Kennen, II, 157.
Kennisgeving, II, 381.
Kerker, II, 211.
Kermen, II, 221.
Keten, I, 385.
Ketterij, II, 301.
Ketting, I, 385.
Keur, III, 121.
Kevie, II, 302.
Kieken, (kuiken,) II, 250.
Kiem, II, 303.
Kijken, III, 376.
Kijven, II, 305.
Kim, II, 306.
Kinderachtig, II, 306.
Kinderjaren, II, 306.
Kinderlijk, II, 306.
Kindsch, II, 306.

Digitized By Google

D. Bl.
Kindschheid, II, 306.
Kinnebakflag, II, 307.
Kittig, II, 319.
Klaar, I, 302, 182. II, 244.
Klaauw, II, 308.
Klad, III, 101.
Klagt, II, 267.
Klank, II, 308.
Klank geven, II, 309.
Klap, klep, II, 309.
Klappen, II, 312.
Klauteren, II, 312.
Kleeden, I, 28.
Kleinooden, II, 287.
Klem, II, 464.
Klemmen, II, 481.
Klerk, III, 159.
Klieven, II, 311.
Klikken, II, 312.
Klimmen, II, 312.
Kling, II, 313.
Klinken, II, 309.
Klinker, I, 195.
Klip, II, 314.
Kloekmoedig, II, 14.
Klok, III, 191.
Klomp, II, 314.
Klout, II, 314.

D. Bl.
Klouter, II, 314.
Kloof, I, 207. II, 311.
Kloot, II, 315.
Kloppen, I, 332.
Kloven, II, 311.
Kluchtig, I, 80.
Kluister, I, 385.
Kluit, II, 314.
Kluiven, II, 317.
Koddig, I, 80.
Koe, III, 139.
Koel, II, 177, 321, 326.
Koelbloedig, II, 321.
Koen, II, 14.
Koets, III, 133.
Koevoet, I, 408.
Kolom, III, 381.
Koken, I, 193.
Kolk, I, 108.
Kom, I, 192.
Komen, I, 31.
Kommerlijk, I, 173.
Kond, I, 257.
Kond doen, I, 258.
Kondschap, II, 381.
Kooi, II, 302.
Koon, III, 324.
Koop (te,) III, 219.
Koopen, II, 322.

Digitized by Google

D. Bl.
Koopman, II, 322.
Koord, III, 196.
Kop, II, 254.
Koppel, II, 323.
Koppig, II, 254, 255.
Koren, II, 324.
Korf, II, 325.
Kort, I, 262.
Kortademig, I, 1.
Kortswijl, I, 386. II, 325.
Kost, II, 326.
Kosten, II, 201, 326.
Kostwinning, II, 476.
Kot, II, 151.
Koud, II, 327.
Kouten, I, 190.
Kouw, II, 302.
Knaauwen, II, 316.
Knabbelen, II, 317.
Knagen, II, 317.
Knap, II, 318, 319.
Knecht, II, 51.
Kneep, II, 472.
Kneuzen, I, 357.
Knibbelen, II, 68, 305.
Knielen, II, 319.
Knijpen, II, 481.
Knoeijen, I, 414.
Knok, II, 319.
D. Bl.
Knook, II, 319.
Knorren, I, 415. II, 305.
Kracht, II, 327.
Krachteloos, III, 384.
Krachtig, II, 392.
Krakeelen, II, 305.
Kramer, II, 323.
Krank, II, 328.
Krankzinnig, II, 131, 330.
Krans, II, 336.
Kregel, II, 332.
Kreet, II, 331.
Krenken, I, 274. III, 28.
Kreunen, II, 221.
Kreupel, II, 190.
Kribbig, II, 332.
Kriek, I, 176.
Krieken van den dag, II, 5.
Krielen, III, 333.
Kriewelen, III, 348.
Krijg, II, 333.
Krijgen, I, 263.
Krijgsbende, II, 333, 336.
Krijten, II, 221.
Kring, I, 429.
Krioelen, III, 348.
Krom, II, 187.
Kromte, I, 389.
Kronkeling, I, 389.

Digitized by Google

D. Bl.
Kronijk, II, 336.
Kroon, II, 337.
Kroonprins, II, 338.
Kruid, II, 339.
Kruin, II, 340.
Kruis, II, 268.
Kuijeren, III, 324.
Kuiken, II, 250.
Kuip, II, 341.
Kuisch, II, 141.
Kuiſchen, II, 341.
Kunde, II, 342.
Kundig, II, 349.
Kunne, II, 341.
Kunst, II, 342.
Kunſtig, I, 250. II, 349.
Kuras, II, 236.
Kus, III, 380.
Kusſen, II, 350.
Kust, I, 391, II, 351.
Kuur, II, 351.
Kwaad, II, 155, 351.
Kwaadaardig, II, 351.
Kwaadſpreken, II, 359.
Kwaal, II, 353.
Kwalſter, II, 353.
Kwant, II, 353.
Kwellen, III, 100.
Kwetſen, I, 357.

D. Bl.
Kwijtraken, III, 243.
Kwijt worden, III, 243.

L.

Laag, I, 216. II, 57.
Laagheid, II, 355.
Laagte, II, 355.
Laars, II, 355.
Laatdunkend, II, 148, 256.
Laatſte, (ten) II, 151.
Lading, II, 355.
Laf, II, 356.
Lafhartig, II, 356.
Laken, I, 220. II, 432.
Lakkei, II, 51.
Lam, II, 190.
Lam, III, 147.
Land, I, 149. II, 356.
Landaard, II, 357.
Landbouw, I, 149.
Landbouwer, I, 150.
Landheer, II, 357.
Landsheer, II, 357.
Landman, I, 150. II, 357.
Landsman, II, 357.
Langzaam, II, 358.
Lappen, (door de billen) II, 94.
Last, I, 337.
Last (te) leggen, I, 10.

Las-

Digitized by Google

D. Bl.
Lasteren, II, 359.
Laven, II, 359.
Ledemaat, II, 367.
Leedwezen, I, 310. III, 231.
Leefregel, II, 364.
Leeftogt, II, 144.
Leeftrant, II, 364.
Leemte, II, 361.
Leenen, I, 397. III, 287.
Leeraar, II, 361.
Leermeester, II, 361.
Leggen, (aan den dag) II, 3.
Leiden, I, 311.
Leiding, I, 278.
Leidsman, II, 362.
Lenig, II, 363.
Lenigen, II, 363.
Lesgever, II, 361.
Lesschen, II, 39.
Letsel, II, 246.
Letter, I, 386.
Leugen, II, 371.
Leuning, I, 196.
Levant, III, 57.
Leven, I, 69.
Leven (het) benemen, II, 91.
Leven (van het) berooven, II, 91
Leven (om het) brengen, II, 91.
Levend, II, 364.

D. Bl.
Levendig, II, 364.
Levenloos, II, 89.
Leven maken, I, 14, 423.
Levensmiddel, II, 144.
Levenswijs, II, 364.
Lid, II, 309, 366.
Lidmaat, II, 367.
Lied, II, 49.
Lieden, II, 367.
Liederlijk, II, 375.
Lief, I, 17. II, 58, 443.
Liefde, II, 368. III, 186.
Liefelijk, I, 17.
Liefhebben, I, 292.
Liefhebber, I, 291.
Liefkozen, II, 174.
Liegen, II, 286.
Lieveling, II, 368.
Lieven, I, 292.
Ligchaamsdeel, II, 366.
Ligchaam (dood,) II, 89.
Liggen (gaan,) I, 216.
Ligtvaardig, II, 369.
Ligtzinnig, II, 369. III, 26.
Lijden, II, 100, 268.
Lijfsverdediging, II, 485.
Lijk, II, 89.
Lijn, III, 196.
Lijnwaad, II, 77, 370.

Digitized by Google

D. Bl.
Lijst, II, 370.
Lijvig, II, 64.
Limoen, I, 430.
Linnen, II, 370.
Listig, II, 374.
Loeren, II, 371.
Loeren, III, 376.
Logen, II, 371.
Logementhouder, II, 297.
Lommer, II, 372.
Lomp, II, 373. III, 108.
Louter, II, 134.
Loochenen, II, 373.
Loom, II, 358.
Loon, I, 283. II, 263, 374.
Loopen, II, 181.
Loot, II, 302.
Loos, II, 374.
Los, II, 375.
Losbandig, II, 375.
Losbranden, I, 125.
Losknoopen, III, 41.
Lot, II, 302.
Loven, II, 378.
Lozen, II, 378.
Luchtsgefteldheid, III, 330.
Lui, II, 358.
Luim, II, 351.
Luister, III, 113.

D. Bl.
Luisteren, II, 258.
Lust, I, 242, 375. II, 112.
Luw, III, 379.

M.

Maag, I, 379.
Maagd, II, 75.
Maal, II, 165.
Maalftroom, II, 380.
Maaltijd, II, 165.
Maandwerk, II, 390.
Maar, II, 72.
Maar, mare, II, 381.
Maarfchalk, II, 386.
Maat, II, 388.
Maatfchappij, II, 390.
Magazijn, II, 390.
Mager, II, 126.
Magt, II, 391, 392.
Magtig, II, 392.
Mak, II, 393.
Maken, I, 228. II, 394.
Maken, (bekend) I, 258.
Maken, (beter) III, 223.
Maken, (gaande) I, 348.
Maken, (kenbaar) II, 3.
Maken, (leven) I, 423.
Maken, (vuil) I, 260.
Maken, (zich meester) I, 286.

Ma-

Digitized by Google

D. Bl.
Maken, (zich te nutte) I, 68.
Makker, II, 388.
Mal, II, 131.
Malen, II, 396, 397.
Malsch, II, 451.
Man, II, 397.
Mand, II, 325.
Mangel, II, 402.
Mangelen, II, 166.
Manhaft, II, 403.
Manhaftig, II, 403.
Manier, II, 405.
Mank, II, 190.
Manmoedig, II, 14, 403.
Manſlag, II, 407.
Mansperſoon, II, 397.
Mantel, II, 407.
Martelen, II, 176.
Maskeren, II, 407.
Mat, II, 408.
Matig, II, 409.
Matigen, II, 409, 410.
Mededoogen, II, 27.
Mededoogend, I, 205.
Medegenoot, II, 388.
Medgezel, II, 388.
Medeknecht, II, 388.
Medelid, II, 367.
Medelijden, II, 27.

D. Bl.
Medemaat, II, 388.
Medemakker, II, 388.
Medepligtig, II, 411.
Medeſchuldig, II, 411.
Meenen, I, 85. III, 245.
Meening, I, 234.
Meer, (zee,) II, 412.
Meerderjarig, II, 414.
Meerendeels, II, 415.
Meermalen, II, 415.
Meesmuilen, II, 417.
Meest, II, 415.
Meestal, II, 415.
Meestendeels, II, 415.
Meester, I, 184. II, 361.
Meester (zich) maken, I, 286.
Meid, II, 75.
Meineed, II, 418.
Meisje, II, 75.
Mejufvrouw, II, 75.
Melden, I, 306.
Melding, I, 305.
Menige, II, 139.
Menigen, II, 418.
Menigmaal, II, 65.
Menigte, I, 59.
Menigwerf, II, 65.
Menſchen, II, 367.
Menſchenhater, II, 420.

Digitized by Google

D. Bl.

Menſchenliefde, II, 419.
Menſchenmin, II, 419.
Menſchenſchuw, II, 420.
Menschlievendheid, II, 419.
Merken, II, 420, 421.
Merkwaardig, I, 43.
Merrie, III, 94.
Met, II, 479.
Meubelen, II, 262.
Mevrouw, III, 308.
Middel, II, 421.
Middelaar, II, 422.
Middelen, II, 237.
Middelerwijl, II, 280.
Mijden, II, 425. III, 247, 267.
Mijmeren, II, 397.
Min, II, 368.
Minderjarig, II, 414.
Minnaar, I, 291.
Minnen, I, 292.
Minzaamheid, II, 426.
Misbegrip, II, 433.
Misbruik, III, 325.
Misdaad, II, 427.
Misdrijf, II, 427.
Misduiden, II, 427.
Misgisſing, II, 433.
Misgreep. II. 433.
Misgunnen, II, 428.

D. Bl.

Mishagen, II, 428.
Mishandelen, II, 428.
Misleiden, I, 124.
Mismaakt, II, 429.
Mismoedig, II, 429.
Misnoegen, II, 430.
Mispas, II, 433.
Misprijzen, II, 431.
Misſchien, II, 437.
Misſelijk, I, 218.
Misſen, II, 44, 166.
Mist, II, 10.
Misſtap, II, 433.
Mistasting, II, 433.
Mistroostig, II, 429.
Mistrouwen, I, 87. II, 432.
Misvallen, II, 428.
Misvatting, II, 433.
Misverſtand, II, 433.
Misvormd, II, 429.
Miswijzing, II, 435.
Modder, I, 191.
Modderen, II, 436.
Mode, II, 191.
Moedeloos, II, 429.
Moedgeven, I, 46.
Moede, II, 408.
Moedig, II, 14.
Moed inboezemen, I, 46.

Moed-

Digitized by Google

D. Bl.
Moedwillig, II, 436.
Moeijelijk, II, 478.
Moer, I, 359.
Moeras, I, 415.
Moeten, II, 437.
Mogelijk, II, 437.
Mom, II, 407.
Mond, I, 256.
Mondbehoefte, II, 144.
Mondgeſprek, III, 369.
Mondig, II, 414.
Monſter, II, 439, 440.
Monſteren, II, 442.
Monſtering, II, 443.
Mooi, II, 443.
Moor, II, 447.
Moord, II, 407.
Moordpriem, II, 83.
Mooriaan, II, 447.
Mop, I, 195.
Morgen, II, 448.
Morgenſtond, II, 5.
Morren, I, 415.
Murf, II, 123.
Muil, I, 256.
Muilpeer, II, 307.
Muitemaker, II, 451.
Muiterij, I, 308.
Murw, II, 451.

D. Bl.
Muſket, II, 452.
Muskettier, II, 452.
Muur, III, 321, 323.
Muzijk, II, 454.

N.

Na, II, 456.
Naar, II, 456.
Naakt, I, 382.
Naam, I, 293. II, 140.
Naäpen, II, 460.
Naar, (akelig,) I, 148.
Naardien, I, 16.
Naarſtig, I, 170. II, 272.
Naarſtigheid, II, 272.
Naast, I, 361.
Naastbeſtaande, II, 460.
Naauw, I, 270. II, 460.
Naauwkeurig, II, 287.
Nabedenken, II, 463.
Nabeelden, II, 460.
Naberouw, II, 464.
Nabeſtaande, I, 379. II, 460.
Nabetrachting, II, 463.
Nabij, II, 62.
Nabootſen, II, 460.
Nabuur, II, 462.
Nachtbraken, III, 320.

Digitized by Google

D. Bl.
Nadeel, I, 93.
Nademaal, I, 16. II, 456.
Nadenken, II, 463.
Naderen, I, 31. II, 466.
Nadoen, II, 460.
Nadruk, II, 244.
Nadruk, (klem,) II, 464.
Nagebuur, II, 462.
Nagedachte, II, 464.
Nagepeins, II, 464.
Nageſlacht, II, 45.
Nagevolg, II, 466.
Naken, II, 466.
Nakomen, II, 467.
Nakomeling, I, 115.
Nakomelingſchap, II, 465.
Nalaten, I, 116.
Nalatenſchap, I, 384.
Nalezing, II, 467.
Namaken, II, 460.
Namiddag, II, 467.
Naneef, I, 115.
Nanoen, II, 467.
Nap, I, 192.
Nar, II, 468.
Narigt, II, 381.
Naſlaan, II, 469.
Naſleep, II, 466.
Nat, II, 469. III, 271.

D. Bl.
Natie, II, 357, 470.
Nat maken, II, 469.
Natuurlijk kind, I, 199.
Navolgen, II, 460.
Nazaat, I, 115.
Nazetten, II, 470.
Neb, I, 257.
Nederduitsch, II, 470.
Nederig, II, 38.
Nederlandsch, II, 470.
Nederſtorten, I, 142.
Nedervallen, I, 142.
Nederzetten, II, 471.
Neep, II, 472.
Neerſlagtig, II, 429.
Neger, II, 447.
Neigen, II, 473, 474.
Neiging, II, 475.
Nemen, (afſcheid) I, 128.
Nemen, (een einde) I, 123.
Nemen, (op het ſleeptouw) I, 384.
Nering, II, 476.
Nest, II, 251.
Net, II, 478.
Netelig, I, 218. II, 478.
Neuswijs, II, 148, 479.
Nevel, II, 10.
Nevens, I, 361. II, 479.

Nie-

Digitized by Google

D. Bl.
Nietig, II, 480.
Nietswaardig, II, 480.
Niet tegenwoordig, I, 146.
Nieuws, I, 305.
Nieuwsgierig, I, 297.
Nieuwsgierigheid, II, 481.
Nijd, I, 109.
Nijgen, II, 474.
Nijpen, II, 481.
Nijver, II, 272.
Nijverheid, II, 272.
Noemen, II, 241.
Nogmaals, I, 159.
Nogtans, II, 72.
Nood, II, 268, 482.
Nooddrang, II, 483.
Nooddruftig, I, 172.
Nooddwang, II, 483.
Noodweer, II, 485.
Noodweer, (onweer,) II, 486.
Nooden, II, 484.
Noodig, II, 484.
Noodigen, II, 484.
Noodig hebben, I, 253.
Noodlot, II, 485.
Noodwendig, II, 484.
Noodwendigheid, I, 252.
Noodzakelijk, II, 484.
Noot, II, 487.

D. Bl.
Nopen, I, 348.
Norsch, I, 206.
Nu, II, 487.
Nuk, II, 351.
Nut, I, 186. II, 489.
Nut, te nutte maken, I, 68.
Nuttigheid, II, 489.
Nuttig zijn, II, 54.

O.

Och, I, 147.
Ochtend, II, 448.
Oceaan, II, 412.
Oefenen, I, 327. III, 3.
Oefenen, (in den wapenhandel) II, 116.
Oever, I, 391.
Of, III, 2.
Offchoon, III, 2.
Ooi, III, 147.
Omarmen, III, 2.
Ombazuinen, III, 3.
Ombladeren, III, 3.
Ombrengen, II, 91.
Omdat, I, 16, III, 4.
Omdeelen, I, 217.
Omdoen, I, 10.
Omdraaijen, III, 7.
Omgaan, (met iemand) I, 247.

Om-

Digitized by Google

D. Bl.
Omgang, III, 5.
Omgekeerd, III, 6.
Omgeven, I, 303. III, 10, 18.
Omgrenzen, III, 6.
Omhalen, I, 92.
Om hals brengen, II, 91.
Omhebben, III, 7.
Omheinen, I, 193.
Omhelzen, III, 2.
Om het leven brengen, II, 91.
Omhouden, III, 7.
Omkantelen, III, 15.
Omkeeren, III, 7.
Omkomen, III, 178.
Omlaag, I, 294.
Omlegeren, III, 10.
Omleggen, III, 7.
Omloopen, III, 15.
Omploffen, III, 15.
Omringen, I, 303.
Omſchrijven, III, 11.
Omſingelen, I, 303. III, 10.
Omſluiten, I, 133.
Omſlingeren, III, 15, 18.
Omſlagtig, III, 13.
Omſlaan, III, 15.
Omſpannen, III, 18.
Omſtandig, III, 13.
Omſtorten, III, 15.

D. Bl.
Omſtulpen, III, 7.
Omtrek, III, 18.
Omtrent, II, 226.
Omtuimelen, III, 15.
Omtuinen, II, 225.
Omtuining, II, 225.
Omvademen, III, 18.
Omvallen, III, 15.
Omvang, III, 18.
Omvangen, III, 18.
Omvatten, III, 18.
Omvlechten, III, 18.
Omwaaijen, III, 15.
Omwaggelen, III, 15.
Omwenden, III, 7.
Omwentelen, III, 15.
Omwinden, III, 18.
Omwoelen, III, 18.
Omzakken, III, 15.
Omzetten, III, 18.
Omzigtig, III, 21.
Omrollen, III, 7, 15.
Onaangenaam, III, 21.
Onaangezien, III, 22.
Onachtzaam, I, 84.
Onafhankelijk, III, 22.
Onbandig, II, 375. III, 24.
Onbarmhartig, I, 204.
Onbebouwd, I, 201, 405.

On-

D. Bl.
Onbedacht, III, 26.
Onbedachtzaam, III, 26.
Onbehagelijk, III, 21.
Onbekwaam, III, 25.
Onberaden, III, 26.
Onbeleefd, II, 373.
Onbeſchaamd, III, 26.
Onbeſcheiden, III, 26.
Onbeſchoft, II, 273.
Onbeſtendig, III, 34.
Onbevreesd, II, 14.
Onbewimpeld, III, 70.
Onbuigzaam, II, 150.
Onder, I, 294.
Onderaan, I, 294.
Onderdrukken, III, 27.
Ondergaan, II, 100.
Ondergeſchrevene, III, 31.
Ondergeteekende, III, 31.
Onderhandelaar, II, 422.
Onderhoorigheid, I, 28.
Ondermijnen, III, 28.
Ondernemen, I, 300.
Onderpand, III, 29.
Onderſcheid, III, 30.
Onderſcheiden, I, 128. III, 30.
Onderſchrevene, III, 31.
Onderſtaan, II, 129.
Onderſtand, III, 31.

D. Bl.
Onderſtellen, II, 127.
Ondertasten, III, 32.
Ondertuſſchen, II, 72, 280.
Onderwerp, III, 296.
Onderwerpen, I, 286.
Onderwijzer, II, 361.
Onderwinden, (zich) II, 129.
Onderzoeken, I, 298. III, 32.
Ondeugd, II, 218.
Ondeugend, II, 218.
Ondicht, III, 37.
Ondiepte, II, 120.
Ondoenlijk, III, 33.
Ondraagbaar, III, 33.
Ondragelijk, III, 33.
Onduidelijk, II, 88.
Onecht, III, 33.
Onecht kind, I, 199.
Oneenig, III, 34.
Oneenigheld, III, 198.
Oneens, III, 34.
Oneer, III, 151.
Oneerlijk, II, 143. III, 34.
Ongeluk, II, 168.
Ongenoegen, II, 430.
Ongeſtadig, III, 34.
Ongetrouw, III, 35.
Ongevaar (ongeveer), II, 226.
Ongeveinsd, III, 70.

On-

Digitized by Google

D. Bl.

Onguur, III, 35.
Onkosten, II, 326.
Onkundig, III, 50.
Onloochenbaar, III, 203.
Onlust, I, 308.
Onmededoogend, I, 204.
Onmenſchelijk, I, 204.
Onmogelijk, III, 33.
Onnoozel, II, 131.
Onpaſſelijk, II, 328.
Onophoudelijk, I, 27.
Onoplettend, I, 84.
Onpartijdig, III, 52.
Onrijm, III, 37.
Onringen, III, 10, 18.
Onſchendbaar, II, 242.
Onſchuldig, III, 37.
Onſterk, III, 384.
Onſtichtelijkheid, I, 58.
Ontaarden, III, 38.
Ontberen, II, 44.
Ontblooten, I, 296.
Ontbolſteren, II, 104.
Otbreken, II, 166.
Ontdekken, I, 289. III, 38, 39.
Ontduiken, III, 20.
Ontevredenheid, II, 430.
Ontferming, II, 26.
Ontgaan, III, 40.

D. Bl.

Ontgelden, III, 40.
Onthalzen, III, 40.
Onthouden, I, 110.
Onthouden, (zich) I, 116.
Onthoofden, III, 40.
Ontkennen, II, 373.
Ontkiemen, III, 44.
Ontkleeden, III, 41.
Ontknoopen, III, 40.
Ontkomen, III, 40.
Ontleenen, I, 120.
Ontlijven, III, 42.
Ontmoeten, I, 63, 334.
Ontnemen, I, 296.
Ontraden, III, 42.
Ontroeren, I, 12.
Ontrooven, III, 43.
Ontrukken, I, 100.
Ontſlaan, I, 95, 347.
Ontſnappen, III, 40.
Ontſparen, III, 170.
Ontſpartelen, III, 43.
Ontſpringen, III, 43.
Ontſpruiten, III, 44.
Ontſtaan, II, 166.
Ontſtaan, III, 44.
Ontſteken, I, 53.
Ontſtelen, III, 43.
Ontſtentenis, II, 402.

Ont-

Digitized by Google

D. Bl.
Ontſtichtelijkheid, I, 58.
Ontſtichting, I, 58.
Ontvangen, I, 65, 263.
Ontvouwen, III, 11.
Ontvreemden, III, 177.
Ontwaar worden, I, 289.
Ontwaren, I, 289.
Ontweldigen, I, 200. III, 43.
Ontwennen, I, 145.
Ontwerp, I, 49, 319. III, 104.
Ontwerpen, I, 37.
Ontwijken, III, 40.
Ontwikkelen, III, 11.
Ontwringen, I, 100.
Ontzag, I, 88. III, 46,
Ontzag hebben, III, 48.
Ontzeggen, I, 131.
Ontzetten, I, 12.
Ontzetting, III, 47.
Ontzield, II, 89.
Ontzien, III, 48.
Ontzielen, III, 42.
Onveranderlijk, I, 321.
Onverbloemd, III, 70.
Onvergenoegdheid, II, 430.
Onverhoeds, III, 49.
Onverſaagd, II, 14.
Onverſchrokken, II, 14.
Onverſtandig, II, 131. III, 51.

D. Bl.
Onvervalscht, II, 134.
Onverwachts, III, 49.
Onverzettelijk, I, 321. II, 150.
Onvoorziens, III, 49.
Onvruchtbaar, I, 201.
Onwaarheid, II, 371.
Onwankelbaar, I, 321.
Onweer, II, 486.
Onweeren, III, 334.
Onweersbui, II, 486.
Onweersvlaag, II, 486.
Onwetend, III, 50.
Onwettig kind, I, 199.
Onwijs, III, 51.
Onwrikbaar, I, 321.
Onzienlijk, III, 51.
Onzigtbaar, III, 51.
Onzijdig, III, 52.
Ooft, I, 391. III, 312.
Oogenblikkelijk, I, 55.
Oogenſchijnlijk, I, 182. III, 203.
Oog (in het) loopend, I, 182.
Oogmerk, II, 77.
Oogsttijd, III, 53.
Ook, III, 54.
Oorbaar, III, 54.
Oord, III, 54.
Oordeel, I, 234.
Oordeel, III, 55.

Digitized by Google

D. Bl.
Oordeelen, III, 56.
Oorlog, II, 333.
Oorſprong, I, 116.
Oorvijg, II, 307.
Oorzaak, I, 37. III, 57.
Oosten, III, 57.
Ootmoedig, II, 38.
Opbeuren, III, 65.
Opbrengen, III, 58, 59.
Opdragen, III, 65.
Opdoen, II, 282. III, 60.
Openbaar, III, 59.
Open blijven, III, 60.
Openen, III, 60.
Openhartig, III, 70.
Openlaten, III, 60.
Openlijk, III, 59.
Openkrijgen, III, 60.
Openmaken, III, 60.
Openſluiten, III, 60.
Openſteken, III, 60.
Opfokken, III, 58.
Opgeblazen, II, 256.
Ophangen, III, 63.
Opheffen, III, 65.
Ophelderen, III, 11.
Ophelpen, III, 65.
Op het ſleeptouw nemen, I, 384
Op het tapijt brengen, III, 184.

D. Bl.
Ophitſen, I, 25.
Ophouden, I, 116. II, 152.
Opknoopen, III, 63.
Opkomen, I, 265.
Opkroppen, III, 240.
Opkweeken, III, 58.
Oplaag, III, 64.
Opleggen, III, 65.
Opleiden, III, 65.
Opletten, I, 9.
Opligten, III, 65.
Oploop, I, 308.
Oploopendheid, II, 113.
Opmaken, III, 60.
Opmerkelijk, I, 43.
Opmerken, I, 9, 44. II, 421.
Opmerking, III, 319.
Opnemen, III, 65.
Op nieuw, I, 159.
Oponthoud, III, 224, 255.
Oppaſſer, III, 69.
Oppaſſter, III, 69.
Opperen, II, 277.
Opregt, II, 134.
Opregt, III, 70.
Oprigten, I, 400.
Oprigten, III, 65.
Oproepen, I, 307.
Oproer, I, 308.

Op-

Digitized by Google

D. Bl.
Oproervink, II, 451.
Opſchik, III, 72.
Opſchudding, III, 75.
Opgeſchikt, III, 387.
Opſlaan, II, 469.
Opſluiten, III, 73.
Opſnijden, III, 74.
Opſporen, III, 32.
Opſtand, I, 308. III, 75.
Opſteken, I, 53.
Opſteken, III, 60.
Optillen, III, 65.
Opvliegendheid, II, 113.
Opvoeden, III, 58.
Opzeggen, III, 74.
Op zich nemen, I, 65.
Opzigtig zijn, I, 137.
Orakel, III, 76.
Orberen, III, 76.
Order, I, 337.
Oud, I, 101.
Oudtijds, III, 279.
Oulings, III, 279.
Outer, I, 157.
Overal, I, 156.
Overblijven, III, 77.
Overbodig, III, 77.
Overbrengen, III, 78.
Overbrieven, III, 78.

D. Bl.
Overdadig, III, 77.
Overdenken, III, 81.
Overdragen, I, 135.
Overdrijven, III, 78.
Overdwars, III, 152.
Overeenkomen, I, 135. III, 79.
Overeenkomst, I, 330. III, 224.
Overeenſtemmen, III, 79.
Overerven, I, 14.
Overeind, III, 79.
Overgeven, I, 320.
Overhaasting, III, 80.
Overhalen, I, 348.
Overhandigen, I, 320.
Overhangen, II, 473.
Overhellen, II, 473.
Over het algemeen, II, 97.
Overijling, III, 80.
Overkomen, I, 334.
Overlaten, I, 135.
Overleden, II, 89.
Overleden, I, 122.
Overleggen, III, 81.
Overlevering, III, 81.
Overlijden, I, 118.
Overloopen, III, 81.
Overmannen, I, 286.
Overmeesteren, I, 286.
Overmoed, III, 82.

Digitized by Google

D. Bl.

Overnatuurkunde, III, 82.
Overpraten, III, 78.
Overreden, III, 83.
Overrok, II, 407.
Overrompelen, III, 84.
Overſchieten, III, 77.
Overſparen, III, 170.
Overſtroomen, III, 81.
Overtollig, III, 77.
Overtreding, II, 427.
Overtreffen, I, 403.
Overtuigen, III, 83.
Overvallen, III, 84.
Overvlieten, III, 81.
Overvloeijen, III, 81.
Overwegen, I, 300.
Overweging, I, 219.
Overweging (in) nemen, I, 300.
Overwinnen, I, 286.
Overwinning, III, 86.
Overzeggen, III, 78.
Overzetten, III, 11.

P.

Paal, III, 87.
Paap, III, 91.
Paapsch, III, 91.
Paar, II, 323.
Paard, III, 94.
Pacht, II, 263.
Pachtgeld, II, 263.
Pachthuur, II, 263.
Pagie, III, 95.
Pak, I, 177, 398.
Pallas, II, 29.
Paleis, III, 359.
Pan, I, 192.
Pand, III, 29.
Pantſer, II, 236.
Pap, I, 414.
Papist, III, 91.
Partij, I, 21.
Pasſen, I, 253.
Patroon, II, 297.
Pees, III, 172.
Peinzen, III, 96.
Peluw, II, 350.
Pen, III, 108.
Penneſtrijd, II, 292.
Penſioen, II, 266.
Perk, III, 87.
Perſen, II, 104.
Perſonaadje, II, 367.
Peul, II, 350.
Pijler, III, 381.
Pijn, III, 166.
Pijnigen, II, 176.

Pijp,

Digitized by Google

D. Bl.
Pijp, I, 419.
Pilaar, III, 381.
Plaat, II, 120.
Plaats, III, 54, 99, 138.
Plaatſelijkheid, III, 99.
Plagen, III, 100.
Plak, III, 101.
Plan, III, 104.
Plank, II, 22.
plant, II, 339.
Plat, II, 146.
Plaveijen, I, 324.
Plegen, I, 241. III, 1.
Plegtig, III, 105.
Pleisteren, I, 37.
Plek, III, 99.
Plengen, III, 106.
Pligt, III, 106.
Ploertig, II, 375.
Plomp, III, 108.
Plotſeling, I, 55.
pluim, III, 108.
Plunderen, I, 122.
Poel, I, 108.
Poetſenmaker, II, 233.
Poëzij, III, 109.
Pogchen, III, 74.
Ponjaard II, 83.
Pook, II, 83.

D. Bl.
Poot, II, 308.
Post, I, 162.
Praal, III, 113.
Pracht, III, 113.
Pralen, III, 74.
Praten, I, 190.
Predikſtoel, II, 296.
Priester, III, 91.
Priem, III, 114.
prijs, I, 283, 420. II, 374.
Prijzen, II, 378.
Prins, III, 114.
Proef, II, 440.
Proefblad, II, 440.
Proefdruk, II, 440.
Proefje, II, 440.
Proef (de) nemen, I, 298.
Proefſtuk, II, 440.
Proeve, II, 440.
Profeet, III, 115.
Pronk, III, 72. III, 113.
Prooi, I, 420.
Provincie. III, 356.
Punt, III, 116, 117.

R.

Raadplegen, I, 300.
Raadzaam, III, 54.

Digitized by Google

D. Bl.
Rad, III, 118.
Rad van tong, III, 33.
Raden, III, 118.
Raken, I, 12.
Ramen, I, 247.
Rammelen, I, 190.
Ramp, II, 268.
Rampſpoed, II, 268.
Rampzalig, I, 262. II, 26.
Rampzaligheid, II, 268.
Rand, I, 391.
Rang, I, 334.
Rank, II, 126.
Rapier, II, 313.
Ras, I, 55.
Ras, III, 119.
Razen, I, 14, 423.
Razend, II, 82, 330.
Rede, I, 50.
Redden, I, 347.
Redetwisten, III, 120.
Redevoering, I, 50.
Redewisſelen, III, 120.
Redeziften, III, 120.
Regel, III, 121.
Regering, I, 248.
Regt, II, 134. III, 124.
Regten, III, 56.
Regten (in) betrekken, II, 4.
Regtmatig, I, 365. II, 134.
Regtop, III, 79.
Regt (voor het) roepen, II, 4.
Regtſchapen, III, 127.
Regtsverkrachting, II, 278.
Regtvaardig, I, 365.
Regtvaardigheid, III, 121.
Rei, III, 127.
Reikhalzen, II, 230.
Rein, II, 134. III, 128.
Reis, III, 128.
Reisgeld, III, 129.
Reiskoets, III, 133.
Reispenning, III, 129.
Reiswagen, III, 133.
Rekenen. III, 130.
Rekening, III, 130.
Rekenſchap, III, 130.
Rekkelijk, III, 131.
Rentheffer, III, 132.
Rentenier, III, 132.
Republiek, III, 132.
Reutelen, I, 190.
Rieken, III, 137.
Rif, II, 120.
Rigtſnoer, III, 121.
Rij, III, 127.
Rijk, III, 343.
Rijkelijk, III, 133.

Rij-

Digitized by Google

D. Bl.
Rijtuig, III, 133.
Rijzen, II, 312.
Rijzig, III, 134.
Rillen, I, 338.
Ring, I, 331.
Rist, I, 398.
Rivier, III, 135.
Roekeloos, II, 218. III, 245.
Roekeloosheid, II, 118.
Roem, II, 140.
Roemen, II, 378.
Roemzuchtig, II, 143.
Roer, II, 452.
Roeren, III, 249.
Rogchel, II, 353.
Rol, I, 429.
Romer, II, 301.
Romeinsch, III, 136.
Rooijen, II, 37.
Rook, II, 10. III, 322.
Roomsch, III, 91, 136.
Roomschgezinde, III, 91.
Rooven, III, 177.
Rond, III, 70.
Rondborstig, III, 70.
Ronduit, III, 307.
Roof, I, 420.
Roosten, I, 193.
Ros, III, 94.

D. Bl.
Rot, I, 21.
Rots, II, 314.
Ruchtbaar, I, 257.
Ruggespraak, I, 134.
Ruig, III, 142.
Ruiken, III, 137.
Ruin, III, 9.
Ruischen, (het) I, 418.
Rund, III, 139.
Ruw, III, 142.

S.

Sabel, II, 29.
Salaris, II, 266. III, 146.
Sammelen, III, 145.
Satan, I, 394.
Satijn, III, 146.
Saus, III, 146.
Sausijs, I, 833.
Schaal, III, 146.
Schaap, III, 147.
Schaarsch, III, 149.
Schabel, I, 199.
Schacht, III, 108.
Schade, I, 93.
Schaduw, II, 57. III, 149, 372.
Schakel, III, 150.
Schalm, III, 150.

Digitized by Google

D. Bl.
Schalk, II, 353.
Schampen, III, 150.
Schande, III, 151.
Schans, III, 321.
Schanslooper, III, 151.
Schatten, I, 247.
Schatting, I, 429.
Schaven, III, 363.
Schedel, I, 259. II, 340.
Scheef, III, 152.
Scheel, II, 22.
Scheiden, I, 128. II, 25.
Schel, I, 271.
Schelen, II, 169.
Schelp, III, 146.
Schenken, III, 153.
Schermutseling, II, 292.
Scherp, I, 369.
Scherpregter, I, 332.
Scherpzinnig, II, 96.
Scherts, I, 386.
Schets, I, 319.
Scheur, I, 207.
Schielijk, I, 55. II, 115.
Schier, II, 226.
Schietgeweer, II, 452. III, 154.
Schijnheilige, II, 171.
Schil, I, 208.
Schilderen, II, 396.

D. Bl.
Schillen, II, 104.
Schim, III, 14.
Schimmel, II, 289.
Schimp, II, 257.
Schitteren, I, 377.
Schoft, II, 169.
Schooijer, I, 218.
Schoolonderwijzer, II, 361.
Schoon, II, 443.
Schoon, (hoewel), III, 2.
Schoorvoetend, III, 155.
Schoot, I, 87.
Schors, I, 208.
Schotel, I, 192.
Schouwen, II, 442.
Schraal, I, 201. II, 126.
Schraapzuchtig, II, 213.
Schrabben, III, 156.
Schrander, II, 96, 374.
Schrapen, III, 156.
Schrappen, III, 156.
Schreeuw, II, 331.
Schreijen, II, 221.
Schrift, III, 81, 157.
Schriftuur, III, 157.
Schrijfftijl, III, 179.
Schrijftrant, III, 179.
Schrijfwijs, III, 179.
Schrijnen, III, 363.

Digitized by Google

D. Bl.
Schrijver, III, 159.
Schrik, I, 184. III, 47.
Schrikken, II, 273.
Schroeijen, I, 372.
Schroom, I, 164.
Schroomvalligheid, I, 164.
Schudden, II, 21.
Schuilen, III, 160.
Schuil (zich) houden, III, 160.
Schuins, III, 152.
Schuld, III, 57.
Schuldeloos, III, 37.
Schuldigheid, III, 106.
Schulp, III, 146.
Schuren, III, 363.
Schurk, II, 169.
Secretaris, III, 159.
Sekse, II, 341.
Serpent, III, 162.
Sidderen, I, 338. II, 21.
Sierlijk, II, 478.
Sim, I, 75.
Slaan, I, 332.
Slaan, (dood) II, 91.
Slachten, III, 163.
Slag, II, 292.
Slager, III, 163.
Slagter, III, 163.
Slaken, II, 378.

D. Bl.
Slang, III, 162.
Slank, II, 126.
Slapen, II, 130.
Slaperig, II, 76.
Slecht, II, 155.
Slecht behandelen, II, 428.
Slechten, I, 92.
Sleeptouw (op het) nemen, I, 384.
Slempen, I, 406.
Slenter, I, 285.
Slib, I, 191.
Slibberig, III, 164.
Slijk, I, 191.
Slim, II, 155.
Slingeren, III, 382.
Slof, I, 84.
Slok, II, 119.
Sloopen, I, 92.
Slot, I, 214, 424.
Sluiken, III, 165.
Sluimeren, II, 130.
Sluiten, (open) III, 60.
Sluw, II, 374.
Smaden, I, 274. III, 166.
Smalen, III, 166.
Smart, III, 167.
Smeeken, I, 48.
Smeeking, I, 74.

Digitized by Google

D. Bl.
Smeer, III, 261.
Smerig, III, 261.
Smet, , 101.
Smeulen, II, 216.
Smijten, II, 220.
Smoel, I, 256.
Smokkelen, III, 165.
Smook, II, 10.
Smoren, II, 39.
Smullen, I, 406.
Snaak, II, 353.
Snaphaan, II, 452.
Snappen, I, 190.
Snateren, I, 190.
Snavel, I, 256.
Sneb, I, 256.
Snedig, II, 96, 374.
Snellijk, I, 55.
Sneuvelen, III, 178.
Sneven, III, 178.
Sneven, (doen) II, 91.
Snijden, III, 169.
Snoeijen, III, 169.
Snoeven, III, 74.
Snuffelen, III, 169.
Snuiven, I, 90.
Sober, II, 409.
Somber, II, 86.
Sommige, II, 139.

D. Bl.
Spaarzaam, III, 214.
Sparen, III, 48, 170.
Speelsch, II, 17.
Speelziek, II, 17.
Spelen, II, 70.
Spelonk, II, 252.
Spier, III, 172.
Spijs, II, 144, 326.
Spijtig, I, 206, 369.
Spijzen, II, 162.
Spits, III, 117.
Spitsboef, II, 169.
Spitten, II, 37.
Spleet, I, 207.
Spoed, II, 228.
Spoedig, I, 55.
Spoelen, III, 173.
Spot, II, 257.
Spraak, III, 173.
Spraakzaam, III, 339.
Spreekgeſtoelte, II, 290.
Spreekwijs, I, 356.
Spreken, III, 373.
Springen, II, 262.
Sprookje, II, 164.
Spruit, II, 303.
Staaf, I. 181.
Staal, II, 440.
Staan, (in twijfel) I, 82.

Staan,

Digitized by Google

D. Bl.
Staan, (verſteld) III, 222.
Staat, II, 356.
Staatſie, III, 113.
Staken, I, 116.
Stalknecht, II, 386.
Stalmeester, II, 386.
Stam, III, 119.
Stamelen, II, 231.
Standaard, I, 198.
Standvastig, I, 321.
Stapel, II, 257.
Staren, II, 371. III, 376.
Staroogen, III, 376.
Statig, III, 105.
Staven, I, 269.
Steken, III, 169.
Steken, (in den brand) I, 53.
Stelen, III, 177.
Sterk, II, 392.
Steken, (open) III, 60.
Sterkte, II, 327.
Sterven, I, 118. III, 178.
Sterven, (doen) II, 91.
Stevel, II, 355.
Stevig, III, 210.
Stichten, I, 36, 400.
Stier, I, 423. III, 139.
Stijfhoofdig, II, 150.
Stijgen, II, 312.

D. Bl.
Stijl, III, 179.
Stikken, I, 395.
Stillen, I, 345. II, 39, 471.
Stip, III, 117.
Stoel, I, 199.
Stokoud, I, 101.
Stomp, I, 399.
Stooten, II, 259.
Stop, II, 309.
Storen, I, 121.
Storen, (zich) I, 266.
Stotteren, II, 231.
Storm, II, 486.
Stout, II, 14.
Stoutmoedig, II, 14.
Stoven, I, 193.
Straat, I, 179.
Straffen, I, 139. III, 183.
Straks, I, 55.
Strand, I, 391.
Strekken, II, 54.
Streng, II, 234.
Strijd, II, 292.
Strijdbaar, II, 403.
Stroomen, III, 268.
Strot, II, 299.
Stuursch, I, 206.

T.

Digitized by Google

T.

D. Bl.
Taal, III, 173.
Taalkennis, III, 175.
Taalkunde, III, 172.
Tafel, II, 69. III, 184.
Tafel (ter) brengen, III, 184.
Tafelvriend, II, 69.
Talmachtig, III, 358.
Talmen, I, 336. III, 145.
Tam, II, 393.
Tam maken, III, 189.
Tapijt(op het)brengen, III, 184.
Tasch, III, 366.
Tastbaar, I, 182.
Te berde brengen, III, 184.
Te borg geven, I, 397.
Te boven gaan, I, 402.
Teederheid, III, 186.
Teekenen, II, 396, 420.
Teekening, I, 319.
Teerling, II, 71.
Tegen, II, 268.
Tegenhouden, I, 280.
Tegenſpoed, II, 268.
Tegenwerping, III, 187.
Tegenwoordig, I, 70. II, 486.
Tegenwoordig zijn, I, 364.
Tegenzin, I, 111.
Te kennen geven, I, 306.
Te koop, III, 219.
D. Bl.
Te last leggen, I, 10.
Temmen, III, 189.
Ten deele, II, 24.
Tenger, II, 126.
Ten laatſte, II, 151.
Ten uitvoer brengen, I, 350.
Ter dood brengen, II, 91.
Terſtond, I, 55.
Terug drijven, I, 130.
Terug houden, I, 111, 280.
Terugſtuiten, I, 141.
Terugtrekken, II, 32.
Teug, II, 119.
Teugel, I, 408.
Teugelloos, III, 24.
Te voet vallen, II, 319.
Tevreden, III, 190.
Te weeg brengen, I, 309, 350.
Thans, II, 486.
Tieren, I, 14, 423.
Tigchelſteen, I, 195.
Tijd, II, 128.
Tijding, I, 305. II, 381.
Tijdkorting, II, 325.
Tijdmeter, III, 191.
Tijdſchrift, II, 390.
Tijdwijzer, III, 181.
Timmeren, III, 192.
Tintel, III, 384.

Digitized by Google

D. Bl.
Tobbe, II, 341.
Toe, II, 61.
Toeëigenen, (zich) I, 41.
Toegedaan zijn, I, 292.
Toegeven, II, 466.
Toelagchen, I, 34.
Toelaten, II, 125.
Toeleg, I, 49.
Toeleggen, (zich) I, 339.
Toelichten, III, 281.
Toeloop, I, 39. III, 193.
Toenemen, I, 20.
Toeſchijnen, III, 280.
Toereikend, III, 193.
Toeſchrijven, (zich) I, 41.
Toeſtaan, I, 352.
Toeſtemmen, I, 352.
Toeval, I, 174.
Toeven, I, 255.
Toezegelen, III, 259.
Tondel, III, 384.
Tonder, III, 384.
Ton, III, 216.
Tooi, III, 72.
Toom, I, 408.
Toomeloos, III, 24.
Toon, II, 308.
Toonen, I, 62. III, 351.
Toonkunst, II, 454.

D. Bl.
Toorn, II, 113. III, 194.
Toorts, III, 195.
Tooveren, III, 195.
Torſchen, II, 111.
Tot ſtand brengen, I, 350.
Traag, II, 358.
Traktement, II, 266.
Trant, I, 285. II, 191.
Treffen, I, 12.
Trek, II, 112.
Trekken, (uit iets) I, 120.
Treilen, I, 384.
Treurig, I, 230, 429.
Treurigheid, I, 230. III, 231.
Treuzelen, I, 336.
Trillen, I, 338. II, 21.
Trompet, I, 209.
Troisch, II, 256.
Trotschheid, III, 82.
Tuchtigen, II, 298.
Tuimelen, I, 421.
Tuin, II, 225, 251.
Turen, II, 371. III, 376.
Tweedragt, III, 198.
Tweegevecht, II, 292.
Tweeſpalt, III, 198.
Twijfelachtig, II, 122.
Twijfel ſtaan, (in) I, 82.
Twisten, II, 305.

U.

Digitized by Google

U.

D. Bl.

Uchtend, II, 448.
Uijer, I, 147.
Uitbanning. I, 196.
Uitbazuinen, III, 3.
Uitbetalen, I, 92.
Uitblijven, III, 199.
Uitboezemen, III, 206.
Uitblusſchen, III, 200.
Uitbreiden, III, 200.
Uitdamping, II, 10.
Uitdeelen, I, 217.
Uitdenken, III, 201.
Uitdrukking, I, 356.
Uiterlijk, III, 207.
Uitgaaf, uitgave, III, 64.
Uitgelaten, III, 202.
Uitgeleide, III, 202.
Uitgemaakt, III, 203.
Uitgeſloofd, II, 408.
Uitheemsch, I, 422.
Uithouden, II, 100.
Uit iets trekken, I, 120.
Uitkleeden, III, 41.
Uitlagchen, III, 204.
Uitleggen, III, 11.
Uitlezen, II, 208,
Uitmuntend, III, 205.
Uitnemend, III, 205.

D. Bl.

Uitnooden, II, 484.
Uitnoodigen, II, 484.
Uitputten, I, 126.
Uitroeijen, III, 228.
Uitſchieten, III, 287.
Uitſchot, III, 206.
Uitſparen, III, 170.
Uitſtaan, II, 100.
Uitſtekend, III, 205.
Uitſtel, III, 255.
Uitſtellen, III, 205.
Uitſtorten, III, 206.
Uittrekken, I, 118.
Uitvaagſel, III, 206.
Uitvinden, III, 38.
Uitviſſchen, III, 206.
Uitvoer (ten) brengen, I, 350.
Uitvoeren, I, 350.
Uitvoerig, III, 13.
Uitvorſchen, III, 206.
Uitvragen. III, 206.
Uitwaſeming, II, 10.
Uitwendig, III, 207.
Uitwerken, I, 350.
Uurwijzer, III, 191.
Uitzet, I, 417.
Uitzetten, II, 63. III, 287, 386.
Uitziften, III, 208.
Uitzoeken, III, 208.

Uit-

Digitized by Google

D. Bl.
Uitzuinigen, III, 170.
Uurwerk, III, 191.

V.

Vaak, II, 65.
Vaan, I, 198.
Vaandel, I, 198.
Vaardig, I, 302. III, 270.
Vaarkoe, III, 139.
Vaarwel zeggen, I, 128.
Vaderland, III, 209.
Vadzig, II, 358.
Vakerig, II, 76.
Vallei, I, 3.
Vallen, I, 143.
Vallen, (te beurt) I, 334.
Vallen, (te voet) II, 319.
Valsch, III, 33.
Valsche godheid, I, 103.
Valsche eed, II, 418.
Van de hand wijzen, I, 146.
Vangen, I, 328. II, 222.
Vangst, I, 420.
Van ouds, III, 279.
Varken, III, 388.
Vast, I, 321.
Vasthoudend, III, 214.
Vast maken, I, 338. III, 215.

D. Bl.
Vastſtellen, I, 221, 298, 301.
Vat, III, 216.
Vatbaar, III, 218.
Vatbaarheid, I, 34. II, 103.
Vatten, I, 328. II, 222. III, 218.
Vechterij, II, 292.
Vechtpartij, II, 292.
Vee, III, 219.
Veder, III, 108.
Veel, II, 411.
Veelkleurig, I, 390.
Veil, III, 219.
Veillen, III, 94.
Veinzen, II, 260.
Vel, I, 371. II, 261.
Veld, I, 149.
Veldoling, I, 150.
Veldſlag, II, 292.
Velen, II, 418.
Velerhande, I, 154.
Velerlei, I, 154.
Vent, II, 397.
Verachten, III, 220.
Veranderen, III, 221.
Veranderen, (van plaats) II, 32.
Veranderlijk, III, 34.
Verantwoordelijk, I, 51.
Verantwoording, III, 139.
Verband, I, 330. III, 224.

Ver-

Digitized by Google

D. Bl.
Verbanning, I, 196.
Verbazen, III, 222.
Verbeelden, (zich) II, 274.
Verbeelding, II, 274.
Verbeiden, III, 223.
Verbergen, I, 353. II, 88.
Verbergen, (zich) III, 160.
Verbeteren, III, 223.
Verbindtenis, III, 224.
Verblijf, III, 224.
Verblijven, III, 224.
Verbloemen, I, 353.
Verbluft, I, 279.
Verbolgenheid, II, 113.
Verbond, III, 224.
Verbrijzelen, I, 409.
Verdeelen, I, 96, 128, 217.
Verdelgen, III, 228.
Verdenking, I, 87.
Verderf, I, 219.
Verderven, III, 228.
Verdichtſel, II, 164.
Verdienen, III, 230.
Verdienſte, I, 240.
Verdoemen, II, 79.
Verdoen, II, 94.
Verdolen, I, 98.
Verdoold raken, I, 98.
Verdorren, III, 255.

D. Bl.
Verdrag, III, 224.
Verdragen, II, 100.
Verdriet, III, 231.
Verduidelijken, III, 11.
Verduisteren, I, 329.
Verduren, II, 100.
Vereenigen, III, 233.
Vereeren, I, 4.
Vergaderen, III, 257.
Vergaren, III, 257.
Vergeeflijk, III, 234.
Vergelden, I, 283.
Vergelijken, I, 97.
Vergelijking, III, 234.
Vergenoegd, III, 190.
Vergisſing, II, 433.
Vergrammen, I, 281.
Vergrooten, I, 20. III, 78.
Vergruizen, I, 409.
Verguizen, I, 274.
Vergunnen, II, 125.
Verhaal, II, 164, 381.
Verhaasten, I, 316.
Verhalen, I, 306.
Verheuging, I, 375.
Verheven, III, 239.
Verhinderen, I, 280.
Verhindering, II, 249.
Verhoeden, III, 237.

Ver-

Digitized by Google

D. Bl.
Verholen zijn, III, 160.
Verhoogen, I, 344.
Verijdelen, III, 237.
Verkeerd, III, 6.
Verkeering, III, 5.
Verkiezen, I, 55.
Verklaren, I, 31, 232. III, 11.
Verkleuren, III, 238.
Verklikken, I, 7.
Verkondigen, I, 31.
Verkoopen, III, 239.
Verkooping, III, 239.
Verkrijgen, III, 240.
Verkroppen, III, 240.
Verkwikken, II, 359.
Verkwisten, II, 94.
Verlangen, I, 241. II, 153.
Verlangen, (z. n. w.) III, 353.
Verlaten, I, 244.
Verlaten, (zich op iets) I, 401.
Verlegen, I, 279.
Verletten, III, 241.
Verlies, I, 93.
Verlichting, III, 241.
Verliezen, III, 243.
Verloochenen, I, 147. II, 373.
Verlosſen, I, 347.
Verlosſer, II, 242.
Verlustiging, III, 244.

D. Bl.
Vermaak, I, 375. III, 244.
Vermaard, I, 240.
Vermakelijk, I, 80.
Vermaken, III, 221.
Vermeenen, III, 245.
Vermeerderen, I, 20.
Vermenigvuldigen, (zich) I, 20.
Vermetel, III, 245.
Vermeesteren, I, 286, 337.
Vermijden, II, 425.
Verminderen, (in prijs) I, 130.
Verminktheid, II, 361.
Vermits, III, 4. I, 16.
Vermoedelijk, II, 437.
Vermoeden, I, 87. II, 127.
Vermoeid, II, 408.
Vermoeijen, I, 126.
Vermogen, II, 237, 327, 391.
Vermogend, II, 392. III, 343.
Vermorzelen, I, 409.
Vermommen, I, 353. II, 407.
Vermoorden, II, 91.
Vernemen, III, 247.
Vernielen, III, 228.
Vernietigen, I, 124, 127. III, 228.
Vernuft, III, 55.
Vernuftig, I, 80.
Veronachtzamen, III, 248.

Digitized by Google

D. Bl.
Verongelijken, I, 274.
Verontreinigen, I, 260.
Veroordeelen, II, 79.
Veroorloven, II, 125.
Veroorzaken, I, 37, 309.
Verootmoedigen, II, 39.
Verordenen, II, 185.
Verordening, III, 121.
Verpanden, I, 277.
Verpletteren, I, 409.
Verpligt zijn, II, 437.
Verpoozen, I, 124.
Verraden, III, 39.
Verraſſen, I, 328. III, 84.
Verrigten, I, 228.
Verrotting, I, 219.
Verruilen, III, 250.
Verrukkelijk, II, 239.
Verrukken, I, 268.
Verrukking, I, 375.
Verſaagd, I, 381.
Versch, III, 251.
Verſchalken, I, 224.
Verſcheiden, I, 154. III, 30.
Verſchieten, III, 238, 287.
Verſchil, III, 30.
Verſchillend, III, 30.
Verſchoonen, III, 48.
Verſchoonlijk, III, 234.

D. Bl.
Verſchot, III, 289.
Verſchrikkelijk, I, 106.
Verſchuiven, II, 205.
Verſlag, II, 381.
Verſlijten, I, 132.
Verſmaden, III, 220.
Verſpillen, II, 94.
Verſtaan, I, 245.
Verſtand, III, 55.
Verſtand, (gezond) III, 55.
Verſtandig, II, 202.
Verſteld ſtaan, III, 22.
Verſtoren, I, 281. III, 223.
Verſtouten, (zich) II, 129.
Verſtrooid, III, 252.
Verſtrooijen, I, 121.
Verſtrikken, I, 224.
Vertalen, III, 11.
Verte, I, 136.
Vertelling, II, 164.
Verteren, II, 94.
Vertier, I, 143.
Vertolken, III, 11.
Vertoog, III, 254.
Vertoornen, I, 281.
Vertrek, II, 290.
Vertrekken, I, 127, 138.
Vertrouwen, (op iets) I, 401.
Vervaardigen, II, 394.

Ver-

Digitized by Google

D. Bl.
Vervaardheid, I, 164.
Vervaardigen, I, 228.
Vervaarlijk, I, 148.
Verval, (fooi), II, 118.
Vervangen, I, 124.
Vervloeken, III, 269.
Vervoeren, I, 268.
Vervormen, II, 245.
Vervullen, III, 314.
Verwaarloozen, III, 24.
Verwaand, II, 148, 256.
Verwachten, I, 144. III, 223.
Verwekken, III, 188.
Verwelken, III, 255.
Verwenſchen, III, 269.
Verwerven, III, 240.
Verwijdering, I, 136.
Verwijl, III, 255.
Verwijt, I, 370.
Verwijzen, II, 79.
Verwisſelen, III, 221, 250.
Verwittigen, I, 306.
Verwoesten, I, 122. III, 228.
Verwonderen, I, 345. III, 222.
Verzachten, II, 363, 410.
Verzaden, III, 257.
Verzadigen, III, 257.
Verzaken, I, 147.
D. Bl.
Verzamelen, III, 257.
Verzegelen, III, 259.
Verzeggen, III, 259.
Verzeggen, (zich) III, 260.
Verzekeren, I, 269.
Verzetten, I, 277.
Verzetten, (zich) I, 27.
Verzoek, I, 74.
Verzoeking (in) brengen, leiden, I, 67.
Verzoenen, I, 345.
Verzuimen, III, 241, 248.
Verzweren, III, 259.
Verzweren, (zich) III, 260.
Veſt, III, 321.
Vet, III, 261.
Vettig, III, 261.
Vezel, II, 106.
Vierdepart, II, 354.
Vierendeel, II, 354.
Vierhoek, III, 262.
Vierkant, III, 262.
Vijandſchap, III, 263.
Villen, I, 140.
Vinden, I, 63.
Vinnig, I, 369.
Vlaag, III, 264.
Vlak, II, 146.
Vlak, III, 101.

Digitized by Google

D. Bl.
Vlakte, II, 3.
Vlam, I, 406.
Vleeschhouwêr, III, 163.
Vleijen, II, 174.
Vlek, III, 101.
Vlerk, III, 265.
Vleugel, III, 265.
Vlieden, III, 267.
Vlieten, III, 268.
Vlijen, III, 271.
Vlijt, II, 272.
Vlijtig, I, 170. II, 272.
Vloeibaar, II, 126.
Vloeijen, III, 268.
Vlocken, III, 269.
Vlug, III, 270.
Vlugten, III, 267.
Vochtig, II. 123, 469.
Voedsel, I, 82. II, 144, 326.
Voegen, I, 253. III, 271.
Voeren, I, 411.
Voet (te) vallen, II, 319.
Volbrengen, I, 97, 350. II, 152, 467.
Voldoen, I, 92, 325.
Voldoen aan, I, 211, 345.
Voleinden, II, 152. III, 274.
Voleindigen, II, 152. III, 274.
Volharden, I, 26.

D. Bl.
Volhardend, I, 321.
Volk, II, 357, 470.
Volkomen, III, 273.
Volledig, III, 273.
Volmaakt, III, 273.
Volmaken, III, 274.
Volmaking, III, 274.
Volmaaktheid, III, 274.
Volop, III, 133.
Voltooijen, III, 274.
Vonnisfen, II, 79.
Vooral, I, 403. II, 285.
Voorbaat, (bij) III, 282.
Voorbedachtelijk, II, 436.
Voorbeduiden, I, 33.
Voorberigt, III, 275.
Voor dat, I, 151.
Voordeel, I, 186, 270.
Voor de hand, III, 289.
Voor dezen, III, 279.
Voordragt, III, 276.
Voorgeven, III, 277.
Voorhanden, III, 289.
Voor hebben, III, 278.
Voorheen, III, 279.
Voorkomen, III, 280.
Voorlichten, III, 281.
Voorloopig, III, 282.
Voormaals, III, 279.

Voor-

Digitized by Google

D. Bl.
Voormiddag, III, 283.
Voornaam, III, 284.
Voornamelijk, II, 285.
Voornemen, I, 315. II, 77. III, 278.
Voornoen, III, 283.
Vooroordeel, III, 286.
Vooroúderen, III, 287.
Voorrede, III, 275.
Voorſchieten, III, 287.
Voorſchot, III, 289.
Voorſchrift, III, 121.
Voorſchrijven, II, 185.
Voor'shands, III, 289.
Voorſlag, III, 276.
Voorſpellen, I, 93.
Voorſpoed, I, 381. II, 241.
Voorſtander, III, 290.
Voorſtel, III, 276.
Voorſtellen, (zich) III, 278.
Voort, III, 291.
Voortbrengen, III, 188.
Voortgaan, III, 292.
Voorthelpen, III, 292.
Voortkomen, III, 293.
Voortreffelijk, II, 239.
Voortſpruiten, III, 293.
Voortvaren, III, 292.
Voortvloeijen, III, 293.

D. Bl.
Voortzetten, I, 343.
Voorvaderen, III, 287.
Voorval, I, 174.
Voorvallen, III, 293.
Voorvechter, III, 290.
Voorwaar, III, 294.
Voorwaarde, I, 221.
Voorwenden, III, 277.
Voorwerp, III, 296.
Voorzeggen, I, 33.
Voorzigtig, I, 213. III, 21.
Vorderen, II, 153.
Vorm, II, 170. III, 298.
Vorst, III, 114.
Vrank en vrij, III, 22.
Vreemd, I, 422.
Vreemde, III, 301.
Vreemdeling, III, 301.
Vrees, I, 88, 164.
Vreesachtig, I, 381.
Vreesſelijk, I, 106.
Vreten, II, 162.
Vreugde, I, 375.
Vriendelijkheid, II, 426.
Vriendſchap, III, 303.
Vrij, III, 22, 304.
Vrijdom, III, 305.
Vrijheid, III, 305.
Vrijmaken, III, 306.

Digitized by Google

D. Bl.
Vrijmoedig, III, 304.
Vrijpostig, III, 304.
Vrijſtaat, III, 132.
Vrijſtellen, III, 306.
Vrijſter, III, 308.
Vrijuit, III, 307.
Vrijwillig, II, 183.
Vrolijkheid, I, 375.
Vroom, II, 14.
Vroomheid, II, 46.
Vrouw, III, 308.
Vrouwachtig, III, 311.
Vrouwe, III, 308.
Vrouwelijk, III, 311.
Vrouwmensch, III, 308.
Vrouwtje, III, 308.
Vruchten, III, 312.
Vuilmaken, I, 260.
Vuistkamp, II, 292.
Vullen, III, 314.
Vurig, II, 239.
Vuur, I, 406. II, 239.
Vuurroer, II, 450.

W.

Waaijen, I, 373.
Waanwijs, II, 148.
Waar, II, 134. III, 316.
D. Bl.
Waarachtig, III, 294, 316.
Waarborgen, I, 396.
Waard, II, 58. III, 317.
Waarde, III, 318.
Waarderen, I, 86, 247.
Waardig, II, 58.
Waardigheid, I, 160.
Waardig zijn, III, 230.
Waardij, III, 318.
Waard zijn, III, 230.
Waarlijk, III, 294.
Waarnemen, I, 44, 289, 327.
Waarneming, III, 319.
Waarſchijnlijk, II, 437.
Waarzegger, III, 115.
Wachten, (zich) I, 83.
Wagen, II, 129. III, 133.
Waggelen, III, 326.
Waken, III, 320.
Wakker, II, 14. III, 142.
Wal, I, 391. III, 321.
Walm, III, 322.
Wanbedrijf, II, 427.
Wanbegrip, II, 433.
Wand, III, 323.
Wandel, II, 364.
Wandelen, II, 181. III, 324.
Wang, III, 324.
Wangebruik, III, 325.

Wan-

Digitized by Google

D. Bl.
Wangedrogt, II, 439.
Wangflag, II, 307.
Wangunst, I, 109.
Wanen, I, 85.
Wankelen, III, 326.
Wanneer, III, 327.
Wanſchapen, II, 429.
Wanſchepſel, II, 439.
Wanſtaltig, II, 429.
Wantrouwen, II, 432.
Wapenhandel (in den) oefenen, II, 116.
Wapenſchorſing, I, 318.
Wapenſtilſtand, I, 318.
Wapperen, III, 326.
Waren, II, 239.
Warmte, II, 239.
Waren, III, 329.
Waſem, III, 322.
Waterkeering, II, 8.
Web, III, 329.
Wed, II, 113.
Weder, III, 330, 331.
Wederhelft, II, 136.
Wederom, I, 159. III, 330.
Wederſtuiten, I, 141.
Wedervaren, III, 332.
Wederwaardigheid, II, 268.
Wederzin, I, 111.

D. Bl.
Wedſtrijd, II, 292.
Weeffel, III, 329.
Weeg(te)brengen, I, 209, 350.
Week, III, 333.
Weeklagt, II, 267.
Weelderig, II, 18.
Weenen, II, 221.
Weêr, III, 330, 331.
Weêrlichten, III, 334.
Weerdruk, II, 244.
Weerom, III, 330.
Weerſpannigheid, I, 308.
Weerſtaan, I, 27.
Weerſtreven, I, 27.
Weerwil (in) van, III, 22.
Weetgierig, I, 297.
Weetgierigheid, II, 481.
Weg, III, 291.
Wegen, III, 353.
Weghelpen, III, 292.
Wegleggen, I, 305.
Wegnemen, I, 121.
Wegſluiten, III, 73.
Wegwaaijen, I, 144.
Wegwijzer, II, 362.
Weide, I, 238.
Weifelen, I, 82.
Weigeren, I, 131.
Weiland, I, 238.

Digitized by Google

D. Bl.
Weinig, III, 336.
Wel, (bron), I, 416.
Welbehagen, III, 336.
Welbeſpraakt, III, 339.
Weldra, I, 55.
Welgeboren, III, 342.
Welgemaakt, III, 342.
Welgeſchapen, III, 342.
Welgeſteld, III, 343.
Welgevallen, III, 336.
Welke, welk, II, 19.
Wellevend, I, 275.
Wellevendheid, II, 426.
Welligt, II, 437.
Wellustig, III, 344.
Welſprekend, III, 339.
Welſtand, III, 346.
Wel ter taal, III, 339.
Welvaart, I, 381. III, 346.
Welvaren, III, 346.
Welvoegelijk zijn, I, 253.
Welwillendheid, II, 426.
Welzijn, III, 346.
Wemelen, III, 348.
Wenden, II, 108. III, 387.
Wensch, II, 259.
Wenſchen, I, 241, II, 259.
Wentelen, II, 108.
Wereld, I, 78.

D. Bl.
Wereldkundig, I, 257.
Wereldsch, I, 81.
Werk, I, 167.
Werken, I, 228.
Werkman, I, 168.
Werktuig, II, 209, 421.
Werkzaamheid, I, 167.
Werpen, II, 220.
Wettelijk, III, 351.
Wet, III, 121.
Weten, (dank) I, 214.
Wetenſchap, II, 342.
Wettig, III, 351.
Wezen, I, 19. II, 67.
Wiek, III, 264.
Wiel, III, 119.
Wiemelen, III, 348.
Wien, wiens, II, 50.
Wiggelen, III, 326.
Wijd, III, 139.
Wijdloopig, III, 13.
Wijf, III, 308.
Wijfje, III, 308.
Wijken, II, 32.
Wijl, I, 16.
Wijs, II, 202.
Wijsbegeerte, (beſpiegelende) III, 82.
Wijzen, (van de hand) I, 146.

Wij-

Digitized by Google

D. Bl.
Wijzen, I, 62, III, 351.
Wikken, III, 353.
Wil, III, 353.
Wildernis, III, 355.
Willigen, III, 355.
Willen, III, 353.
Wild, III, 358.
Windroer, II, 452.
Wingewest, III, 356.
Winkelier, II, 322.
Winst, I, 186.
Wit, I, 374. III, 357.
Woedend, II, 82.
Woest, I, 201. III, 358.
Woestenij, III, 355.
Woestijn, III, 355.
Wondarts, I, 205.
Wonden, I, 356, 357.
Woning, III, 339.
Woord, I, 356.
Woordenrijk, III, 339.
Worden, III, 44.
Worst, I, 333.
Worsteling, II, 292.
Worstelstrijd, II, 292.
Woud, I, 399.
Wraakzucht, III, 362.
Wrak, III, 360.
Wraken, III, 361.

D. Bl.
Wrang, I, 370. III, 361.
Wreed, I, 204.
Wrevel, III, 362.
Wrijven, III, 363.
Wroeging, I, 310.
Wrok, II, 113. III, 263, 362.
Wuft, III, 26, 356.
Wulpsch, II, 18.

Z.

Zaal, II, 290.
Zaak, II, 67.
Zaakbezorger, III, 365.
Zaakgelastigde, I, 102. III, 365.
Zaakvoerder, III, 365.
Zaakwaarnemer, III, 365.
Zacht, III, 333.
Zak, I, 177. III, 366.
Zakken, II, 6.
Zalf, III, 368.
Zalig, II, 204.
Zaligmaken, II, 242.
Zamen, I, 361.
Zamengedrongen, I, 262.
Zamenhang, I, 330. II, 107.
Zamenkomst, III, 369.
Zamenroepen, I, 307.

Digitized by Google

D. Bl.

Zamenſpraak, III, 370.
Zamenvoegen, III, 233.
Zang, II, 49.
Zangkunst, II, 454.
Zat, III, 371.
Zede, II, 191.
Zedelijk, III, 372.
Zedig, I, 311. III, 372.
Zee, II, 412.
Zeeboezem, I, 176.
Zege, III, 86.
Zeeſlag, II, 292.
Zegelen, III, 259.
Zegen, III, 373.
Zegepraal, III, 86.
Zeggen, III, 374.
Zeggen, (dank) I, 214.
Zeker, II, 189. III, 203, 213.
Zeldzaam, I, 365. III, 149.
Zelfliefde, II, 148.
Zengen, I, 372.
Zenuw, III, 374.
Zetel, I, 199.
Zetten, (te boek) I, 60.
Zeug, III, 388.
Zich kwijten, I, 327.
Zieden, III, 375.
Ziek, II, 328.
Ziekte, II, 352.

D. Bl.

Ziekelijk, II, 328.
Ziel, II, 195.
Zien, III, 376.
Zien, (doen) I, 62.
Ziften, I, 319.
Zigtbaar, I, 182.
Zijde, III, 146.
Zijn, (tegenwoordig) I, 364.
Zijdgeweer, II, 29.
Zin, III, 377.
Zinken, II, 6.
Zinneloos, II, 131, 330.
Zinrijk, I, 80.
Zinſpelen, (op iets) II, 79.
Zoel, III, 379.
Zoen, III, 380.
Zonde, II, 218.
Zonder einde, II, 145.
Zonderling, I, 365.
Zondig, II, 218.
Zondigen, II, 168.
Zoo, III, 327.
Zoom, I, 391.
Zorgelijk, I, 218.
Zot, II, 131, 468.
Zouteloos, II, 356.
Zucht, I, 242.
Zuil, III, 381.
Zuinig, II, 409. III, 214.

Digitized by Google

D. Bl.
Zuiper, II, 117.
Zuiver, II, 134. III, 128.
Zuur, I, 370. III, 361.
Zwaaijen, III, 382.
Zwaar, II, 235.
Zwaard, II, 29.
Zwaarmoedig, II, 429.
Zwak, III, 384.
Zwanger, III, 385.
D. Bl.
Zwam, III, 386.
Zwelgen, III, 386.
Zwellen, II, 63. III, 386.
Zwenken, III. 387.
Zweren, II, 111.
Zwerven, III, 387.
Zweven, III, 329.
Zwierig, III, 387.
Zwijn, III, 388.

Gedrukt bij GERRONDERS GIUNTA D'ALBANI.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

14 DAY USE
RETURN TO DESK FROM WHICH BORROWED
LOAN DEPT.

This book is due on the last date stamped below,
or on the date to which renewed. Renewals only:
Tel. No. 642-3405
Renewals may be made 4 days prior to date due.
Renewed books are subject to immediate recall.

Due end of FALL Quarter
subject to recall after — NOV 24 '72 8 1

REC'D LD DEC 5 '72 -5 PM 8 1

LD21A—40m-3,'72
(Q1178s10)476—A-32

General Library
University of California
Berkeley

Digitized by Google
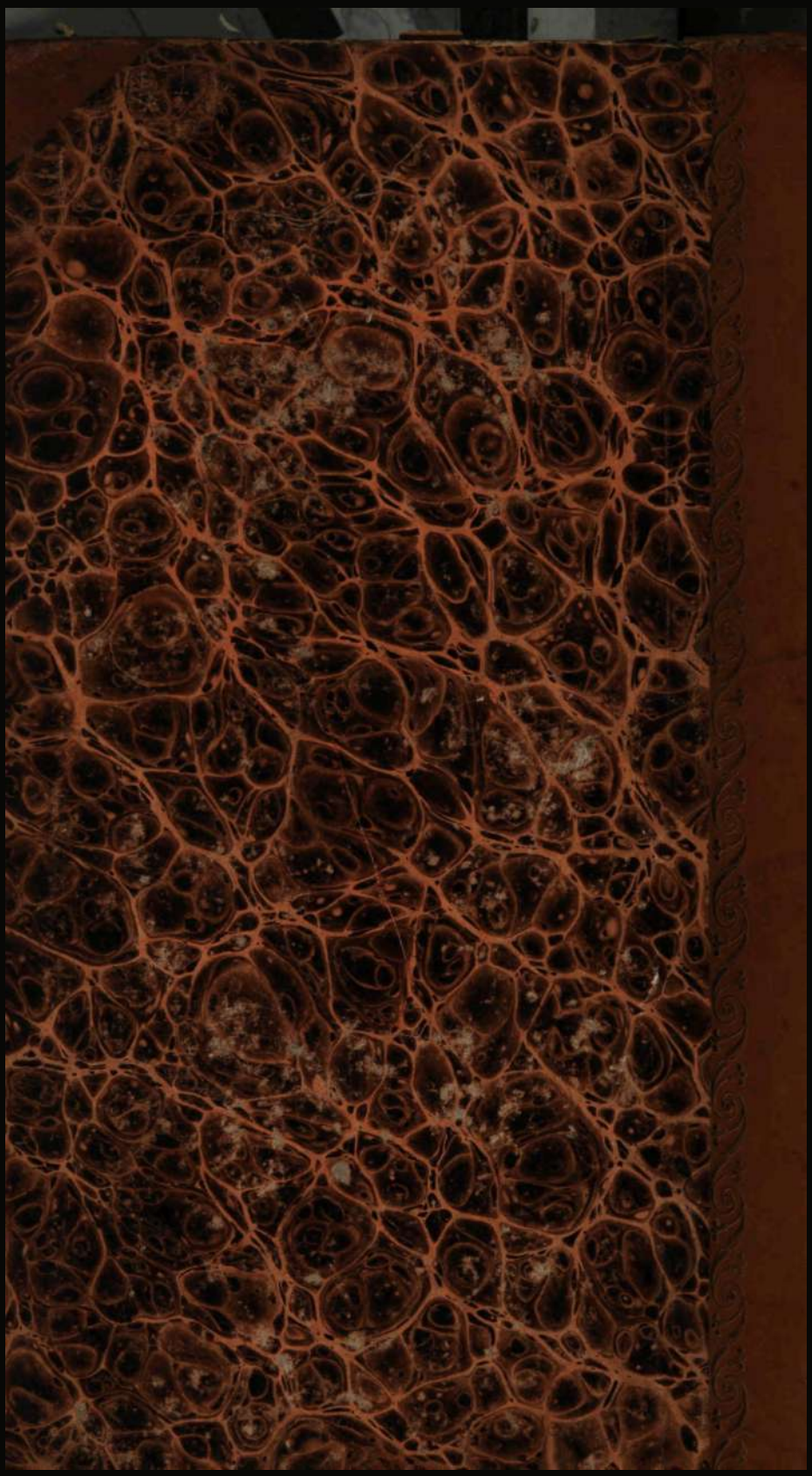
Digitized by Google